ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

മഹർഷി വേദവ്യാസപ്രണീതം ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയഃ സ്കന്ധഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

വിഷയസൂചീ

1	പ്രഥമോഽധ്യായഃ	**3**
2	ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ	**11**
3	തൃതീയോഽധ്യായഃ	**16**
4	ചതുർഥോഽധ്യായഃ	**20**
5	പഞ്ചമോഽധ്യായഃ	**26**
6	ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ	**34**
7	സപ്തമോഽധ്യായഃ	**39**
8	അഷ്ടമോഽധ്യായഃ	**44**
9	നവമോഽധ്യായഃ	**50**
10	ദശമോഽധ്യായഃ	**57**
11	ഏകാദശോഽധ്യായഃ	**61**
12	ദ്വാദശോഽധ്യായഃ	**66**
13	ത്രയോദശോഽധ്യായഃ	**73**
14	ചതുർദശോഽധ്യായഃ	**81**
15	പഞ്ചദശോഽധ്യായഃ	**88**
16	ഷോഡശോഽധ്യായഃ	**96**
17	സപ്തദശോഽധ്യായഃ	**102**
18	അഷ്ടാദശോഽധ്യായഃ	**106**
19	ഏകോനവിംശോഽധ്യായഃ	**111**

20 വിംശോഽധ്യായഃ **116**
21 ഏകവിംശോഽധ്യായഃ **122**
22 ദ്വാവിംശോഽധ്യായഃ **129**
23 ത്രയോവിംശോഽധ്യായഃ **134**
24 ചതുർവിംശോഽധ്യായഃ **141**
25 പഞ്ചവിംശോഽധ്യായഃ **147**
26 ഷഡ്വിംശോഽധ്യായഃ **153**
27 സപ്തവിംശോഽധ്യായഃ **161**
28 അഷ്ടാവിംശോഽധ്യായഃ **165**
29 ഏകോനത്രിംശോഽധ്യായഃ **171**
30 ത്രിംശോഽധ്യായഃ **176**
31 ഏകത്രിംശോഽധ്യായഃ **180**
32 ദ്വാത്രിംശോഽധ്യായഃ **187**
33 ത്രയസ്ത്രിംശോഽധ്യായഃ **192**

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ പ്രഥമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച
ഏവമേതത്പുരാ പൃഷ്ടോ മൈത്രേയോ ഭഗവാൻ കില।
ക്ഷത്ത്രാ വനം പ്രവിഷ്ടേന ത്യക്ത്വാ സ്വഗൃഹമൃദ്ധിമത് ॥ **1** ॥ 1

യദ്വാ അയം മന്ത്രകൃദ്വോ ഭഗവാനഖിലേശ്വരഃ।
പൗരവേന്ദ്രഗൃഹം ഹിത്വാ പ്രവിവേശാത്മസാത്കൃതം ॥ **2** ॥ 2

രാജോവാച
കുത്ര ക്ഷത്തുർഭഗവതാ മൈത്രേയേണാസ സംഗമഃ।
കദാ വാ സഹ സംവാദ ഏതദ്വർണയ നഃ പ്രഭോ ॥ **3** ॥ 3

ന ഹ്യൽപാർഥോദയസ്തസ്യ വിദുരസ്യാമലാത്മനഃ।
തസ്മിൻ വരീയസി പ്രശ്നഃ സാധുവാദോപബൃംഹിതഃ ॥ **4** ॥ 4

സൂത ഉവാച
സ ഏവമൃഷിവർയോഽയം പൃഷ്ടോ രാജ്ഞാ പരീക്ഷിതാ।
പ്രത്യാഹ തം സുബഹുവിത്പ്രീതാത്മാ ശ്രൂയതാമിതി ॥ **5** ॥ 5

ശ്രീശുക ഉവാച
യദാ തു രാജാ സ്വസുതാനസാധൂൻ
പുഷ്ണന്നധർമേണ വിനഷ്ടദൃഷ്ടിഃ।

ഭ്രാതുർയവിഷ്ഠസ്യ സുതാൻ വിബന്ധൂൻ
പ്രവേശ്യ ലാക്ഷാഭവനേ ദദാഹ ॥ **6** ॥ 6

യദാ സഭായാം കുരുദേവദേവ്യാഃ
കേശാഭിമർശം സുതകർമ ഗർഹ്യം ।
ന വാരയാമാസ നൃപഃ സ്നുഷായാഃ
സ്വാസ്രൈർഹരന്ത്യാഃ കുചകുങ്കുമാനി ॥ **7** ॥ 7

ദ്യൂതേ ത്വധർമേണ ജിതസ്യ സാധോഃ
സത്യാവലംബസ്യ വനാഗതസ്യ ।
ന യാചതോഽദാത്സമയേന ദായം
തമോ ജുഷാണോ യദജാതശത്രോഃ ॥ **8** ॥ 8

യദാ ച പാർഥപ്രഹിതഃ സഭായാം
ജഗദ്ഗുരുർയാനി ജഗാദ കൃഷ്ണഃ ।
ന താനി പുംസാമമൃതായനാനി
രാജോരു മേനേ ക്ഷതപുണ്യലേശഃ ॥ **9** ॥ 9

യദോപഹൂതോ ഭവനം പ്രവിഷ്ടോ
മന്ത്രായ പൃഷ്ടഃ കില പൂർവജേന ।
അഥാഹ തൻമന്ത്രദൃശാം വരീയാൻ
യൻമന്ത്രിണോ വൈദുരികം വദന്തി ॥ **10** ॥ 10

അജാതശത്രോഃ പ്രതിയച്ഛ ദായം
തിതിക്ഷതോ ദുർവിഷഹം തവാഗഃ ।
സഹാനുജോ യത്ര വൃകോദരാഹിഃ
ശ്വസൻ രുഷാ യത്ത്വമലം ബിഭേഷി ॥ **11** ॥ 11

പാർഥാംസ്തു ദേവോ ഭഗവാൻ മുകുന്ദോ
ഗൃഹീതവാൻ സ ക്ഷിതിദേവദേവഃ ।

ആസ്തേ സ്വപുർയാം യദുദേവദേവോ
വിനിർജിതാശേഷനൃദേവദേവഃ ॥ **12** ॥ 12

സ ഏഷ ദോഷഃ പുരുഷദ്വിഡാസ്തേ
ഗൃഹാൻ പ്രവിഷ്ടോ യമപത്യമത്യാ ।
പുഷ്ണാസി കൃഷ്ണാദ്വിമുഖോ ഗതശ്രീ -
സ്ത്യജാശ്വശൈവം കുലകൗശലായ ॥ **13** ॥ 13

ഇത്യൂചിവാംസ്തത്ര സുയോധനേന
പ്രവൃദ്ധകോപസ്ഫുരിതാധരേണ ।
അസത്കൃതഃ സത്സ്പൃഹണീയശീലഃ
ക്ഷത്താ സകർണാനുജസൗബലേന ॥ **14** ॥ 14

ക ഏനമത്രോപജുഹാവ ജിഹ്മം
ദാസ്യാഃ സുതം യദ്ബലിനൈവ പുഷ്ടഃ ।
തസ്മിൻ പ്രതീപഃ പരകൃത്യ ആസ്തേ
നിർവാസ്യതാമാശു പുരാച്ഛ്വസാനഃ ॥ **15** ॥ 15

സ ഇത്ഥമത്യുൽബണകർണബാണൈ -
ർഭ്രാതുഃ പുരോ മർമസു താഡിതോഽപി ।
സ്വയം ധനുർദ്വാരി നിധായ മായാം
ഗതവ്യഥോഽയാദുരുമാനയാനഃ ॥ **16** ॥ 16

സ നിർഗതഃ കൗരവപുൺയലബ്ധോ
ഗജാഹ്വയാത്തീർഥപദഃ പദാനി ।
അൻവാക്രമത്പുൺയചികീർഷയോർവ്യാം
സ്വധിഷ്ഠിതോ യാനി സഹസ്രമൂർതിഃ ॥ **17** ॥ 17

പുരേഷു പുൺയോപവനാദ്രികുഞ്ജേ -
ഷ്വപങ്കതോയേഷു സരിത്സരഃസു ।

അനന്തലിംഗൈഃ സമലങ്കൃതേഷു
ചചാര തീർഥായതനേഷ്വനന്യഃ ॥ **18** ॥ 18

ഗാം പർയടൻമേധ്യവിവിക്തവൃത്തിഃ
സദാഽഽപ്ലുതോഽധഃശയനോഽവധൂതഃ ।
അലക്ഷിതഃ സ്വൈരവധൂതവേഷോ
വ്രതാനി ചേരേ ഹരിതോഷണാനി ॥ **19** ॥ 19

ഇത്ഥം വ്രജൻ ഭാരതമേവ വർഷം
കാലേന യാവദ്ഗതവാൻ പ്രഭാസം ।
താവച്ഛശാസ ക്ഷിതിമേകചക്രാ -
മേകാതപത്രാമജിതേന പാർഥഃ ॥ **20** ॥ 20

തത്രാഥ ശുശ്രാവ സുഹൃദ്വിനഷ്ടിം
വനം യഥാ വേണുജവഹ്നിസംശ്രയം ।
സംസ്പർധയാ ദഗ്ധമഥാനുശോചൻ
സരസ്വതീം പ്രത്യഗിയായ തൂഷ്ണീം ॥ **21** ॥ 21

തസ്യാം ത്രിതസ്യോശനസോ മനോശ്ച
പൃഥോരഥാഗ്നേരസിതസ്യ വായോഃ ।
തീർഥം സുദാസസ്യ ഗവാം ഗുഹസ്യ
യച്ഛ്രാദ്ധദേവസ്യ സ ആസിഷേവേ ॥ **22** ॥ 22

അൻയാനി ചേഹ ദ്വിജദേവദേവൈഃ
കൃതാനി നാനായതനാനി വിഷ്ണോഃ ।
പ്രത്യംഗമുഖ്യാങ്കിതമന്ദിരാണി
യദ്ദർശനാത്കൃഷ്ണമനുസ്മരന്തി ॥ **23** ॥ 23

തതസ്ത്വതിവ്രജ്യ സുരാഷ്ട്രമൃദ്ധം
സൗവീരമത്സ്യാൻ കുരുജാംഗലാംശ്ച ।

കാലേന താവദ്യമുനാമുപേത്യ
തത്രോദ്ധവം ഭാഗവതം ദദർശ ॥ **24** ॥ 24

സ വാസുദേവാനുചരം പ്രശാന്തം
ബൃഹസ്പതേഃ പ്രാക് തനയം പ്രതീതം।
ആലിംഗ്യ ഗാഢം പ്രണയേന ഭദ്രം
സ്വാനാമപൃച്ഛദ്ഭഗവത്പ്രജാനാം ॥ **25** ॥ 25

കച്ചിത്പുരാണൗ പുരുഷൗ സ്വനാഭ്യ -
പാദ്മാനുവൃത്ത്യേഹ കിലാവതീർണൗ।
ആസാത ഉർവ്യാഃ കുശലം വിധായ
കൃതക്ഷണൗ കുശലം ശൂരഗേഹേ ॥ **26** ॥ 26

കച്ചിത്കുരൂണാം പരമഃ സുഹൃന്നോ
ഭാമഃ സ ആസ്തേ സുഖമംഗ ശൗരിഃ।
യോ വൈ സ്വസൃണാം പിതൃവദ്ദദാതി
വരാൻ വദാൻയോ വരതർപണേന ॥ **27** ॥ 27

കച്ചിദ്വരൂഥാധിപതിർയദൂനാം
പ്രദ്യുമ്ന ആസ്തേ സുഖമംഗ വീരഃ।
യം രുക്മിണീ ഭഗവതോഽഭിലേഭേ
ആരാധ്യ വിപ്രാൻ സ്മരമാദിസർഗേ ॥ **28** ॥ 28

കച്ചിത്സുഖം സാത്വതവൃഷ്ണിഭോജ -
ദാശാർഹകാണാമധിപഃ സ ആസ്തേ।
യമഭ്യഷിഞ്ചച്ഛതപത്രനേത്രോ
നൃപാസനാശാം പരിഹൃത്യ ദൂരാത് ॥ **29** ॥ 29

കച്ചിദ്ധരേഃ സൗമ്യ സുതഃ സദൃക്ഷ
ആസ്തേഽഗ്രണീ രഥിനാം സാധു സാംബഃ।

അസൂത യം ജാംബവതീ വ്രതാഢ്യാ
ദേവം ഗുഹം യോഽംബികയാ ധൃതോഽഗ്രേ ॥ **30** ॥ 30

ക്ഷേമം സ കച്ചിദ്യുയുധാന ആസ്തേ
യഃ ഫാൽഗുനാൽലബ്ധധനൂരഹസ്യഃ ।
ലേഭേഽഞ്ജസാധോക്ഷജസേവയൈവ
ഗതിം തദീയാം യതിഭിർദുരാപാം ॥ **31** ॥ 31

കച്ചിദ് ബുധഃ സ്വസ്ത്യനമീവ ആസ്തേ
ശ്വഫൽകപുത്രോ ഭഗവത്പ്രപന്നഃ ।
യഃ കൃഷ്ണപാദാങ്കിതമാർഗപാംസു -
ഷ്വചേഷ്ടത പ്രേമവിഭിന്നധൈർയഃ ॥ **32** ॥ 32

കച്ചിച്ഛിവം ദേവകഭോജപുത്ര്യാ
വിഷ്ണുപ്രജായാ ഇവ ദേവമാതുഃ ।
യാ വൈ സ്വഗർഭേണ ദധാര ദേവം
ത്രയീ യഥാ യജ്ഞവിതാനമർഥം ॥ **33** ॥ 33

അപിസ്വിദാസ്തേ ഭഗവാൻ സുഖം വോ
യഃ സാത്വതാം കാമദുഘോഽനിരുദ്ധഃ ।
യമാമനന്തി സ്മ ഹ ശബ്ദയോനിം
മനോമയം സത്ത്വതുരീയതത്ത്വം ॥ **34** ॥ 34

അപിസ്വിദൻയേ ച നിജാത്മദൈവ -
മനൻയവൃത്ത്യാ സമനുവ്രതാ യേ ।
ഹൃദീകസത്യാത്മജചാരുദേഷ്ണ -
ഗദാദയഃ സ്വസ്തി ചരന്തി സൗമ്യ ॥ **35** ॥ 35

അപി സ്വദോർഭ്യാം വിജയാച്യുതാഭ്യാം
ധർമേണ ധർമഃ പരിപാതി സേതും ।

ദുർയോധനോഽതപ്യത യത്സഭായാം
സാമ്രാജ്യലക്ഷ്മ്യാ വിജയാനുവൃത്ത്യാ ॥ **36** ॥ 36

കിം വാ കൃതാഘേഷ്വഘമത്യമർഷീ
ഭീമോഽഹിവദ്ദീർഘതമം വ്യമുഞ്ചത് ।
യസ്യാംഘ്രിപാതം രണഭൂർന സേഹേ
മാർഗം ഗദായാശ്ചരതോ വിചിത്രം ॥ **37** ॥ 37

കച്ചിദ്യശോധാ രഥയൂഥപാനാം
ഗാണ്ഡീവധന്വോപരതാരിരാസ്തേ ।
അലക്ഷിതോ യച്ഛരകൂടഗൂഢോ
മായാകിരാതോ ഗിരിശസ്തുതോഷ ॥ **38** ॥ 38

യമാവുതസ്വിത്തനയൗ പൃഥായാഃ
പാർഥൈർവൃതൗ പക്ഷ്മഭിരക്ഷിണീവ ।
രേമാത ഉദ്ദായ മൃധേ സ്വരിക്ഥം
പരാത്സുപർണാവിവ വജ്രിവക്ത്രാത് ॥ **39** ॥ 39

അഹോ പൃഥാപി ധ്രിയതേഽർഭകാർഥേ
രാജർഷിവര്യേണ വിനാപി തേന ।
യസ്ത്വേകവീരോഽധിരഥോ വിജിഗ്യേ
ധനുർദ്വിതീയഃ ककുഭശ്ചതസ്രഃ ॥ **40** ॥ 40

സൗമ്യാനുശോചേ തമധഃപതന്തം
ഭ്രാത്രേ പരേതായ വിദുദ്രുഹേ യഃ ।
നിർയാപിതോ യേന സുഹൃത്സ്വപുര്യാ
അഹം സ്വപുത്രാൻ സമനുവ്രതേന ॥ **41** ॥ 41

സോഽഹം ഹരേർമർത്യവിഡംബനേന
ദൃശോ നൃണാം ചാലയതോ വിധാതുഃ ।

നാൻയോപലക്ഷ്യഃ പദവീം പ്രസാദാ -
ച്ചരാമി പശ്യൻ ഗതവിസ്മയോഽത്ര ॥ **42** ॥ 42

നൂനം നൃപാണാം ത്രിമദോത്പഥാനാം
മഹീം മുഹുശ്ചാലയതാം ചമൂഭിഃ ।
വധാത്പ്രപന്നാർതിജിഹീർഷയേശോ -
ഽപ്യുപൈക്ഷതാഘം ഭഗവാൻ കുരൂണാം ॥ **43** ॥ 43

അജസ്യ ജൻമോത്പഥനാശനായ
കർമാൺയകർതുർഗ്രഹണായ പുംസാം ।
നൻവൻയഥാ കോഽർഹതി ദേഹയോഗം
പരോ ഗുണാനാമുത കർമതന്ത്രം ॥ **44** ॥ 44

തസ്യ പ്രപന്നാഖിലലോകപാനാ -
മവസ്ഥിതാനാമനുശാസനേ സ്വേ ।
അർഥായ ജാതസ്യ യദുഷ്വജസ്യ
വാർതാം സഖേ കീർതയ തീർഥകീർതേഃ ॥ **45** ॥ 45

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ വിദുരോദ്ധവസംവാദേ പ്രഥമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച
ഇതി ഭാഗവതഃ പൃഷ്ടഃ ക്ഷത്ത്രാ വാർതാം പ്രിയാശ്രയാം ।
പ്രതിവക്തും ന ചോത്സേഹ ഔത്കംഠ്യാത്സ്മാരിതേശ്വരഃ ॥ **1** ॥ 46

യഃ പഞ്ചഹായനോ മാത്രാ പ്രാതരാശായ യാചിതഃ ।
തന്നൈച്ഛദ്രചയൻ യസ്യ സപര്യാം ബാലലീലയാ ॥ **2** ॥ 47

സ കഥം സേവയാ തസ്യ കാലേന ജരസം ഗതഃ ।
പൃഷ്ടോ വാർതാം പ്രതിബ്രൂയാദ്ഭർതുഃ പാദാവനുസ്മരൻ ॥ **3** ॥ 48

സ മുഹൂർതമഭൂത്തൂഷ്ണീം കൃഷ്ണാംഘ്രിസുധയാ ഭൃശം ।
തീവ്രേണ ഭക്തിയോഗേന നിമഗ്നഃ സാധു നിർവൃതഃ ॥ **4** ॥ 49

പുലകോദ്ഭിന്നസർവാംഗോ മുഞ്ചൻമീലദ്ദൃശാ ശുചഃ ।
പൂർണാർഥോ ലക്ഷിതസ്തേന സ്നേഹപ്രസരസംപ്ലുതഃ ॥ **5** ॥ 50

ശനകൈർഭഗവൽലോകാന്നൃലോകം പുനരാഗതഃ ।
വിമൃജ്യ നേത്രേ വിദുരം പ്രത്യാഹോദ്ധവ ഉത്സ്മയൻ ॥ **6** ॥ 51

ഉദ്ധവ ഉവാച
കൃഷ്ണദ്യുമണിനിമ്ലോചേ ഗീർണേഷ്വജഗരേണ ഹ ।
കിം നു നഃ കുശലം ബ്രൂയാം ഗതശ്രീഷു ഗൃഹേഷ്വഹം ॥ **7** ॥ 52

ദുർഭഗോ ബത ലോകോഽയം യദവോ നിതരാമപി।
യേ സംവസന്തോ ന വിദുർഹരിം മീനാ ഇവോഡുപം ॥ **8** ॥ 53

ഇംഗിതജ്ഞാഃ പുരുപ്രൗഢാ ഏകാരാമാശ്ച സാത്വതാഃ।
സാത്വതാമൃഷഭം സർവേ ഭൂതാവാസമമംസത ॥ **9** ॥ 54

ദേവസ്യ മായയാ സ്പൃഷ്ടാ യേ ചാൻയദസദാശ്രിതാഃ।
ഭ്രാമ്യതേ ധീർന തദ്വാക്യൈരാത്മൻയുപ്താത്മനോ ഹരൗ ॥ **10** ॥ 55

പ്രദർശ്യാതപ്തതപസാമവിതൃപ്തദൃശാം നൃണാം।
ആദായാന്തരധാദ്യസ്തു സ്വബിംബം ലോകലോചനം ॥ **11** ॥ 56

യൻമർത്യലീലൗപയികം സ്വയോഗ -
മായാബലം ദർശയതാ ഗൃഹീതം।
വിസ്മാപനം സ്വസ്യ ച സൗഭഗർദ്ധേഃ
പരം പദം ഭൂഷണഭൂഷണാംഗം ॥ **12** ॥ 57

യദ്ധർമസൂനോർബത രാജസൂയേ
നിരീക്ഷ്യ ദൃക്സ്വസ്ത്യയനം ത്രിലോകഃ।
കാർത്സ്ന്യേന ചാദ്യേഹ ഗതം വിധാതു -
രർവാക്സൃതൗ കൗശലമിത്യമൻയത ॥ **13** ॥ 58

യസ്യാനുരാഗപ്ലുതഹാസരാസ -
ലീലാവലോകപ്രതിലബ്ധമാനാഃ।
വ്രജസ്ത്രിയോ ദൃഗ്ഭിരനുപ്രവൃത്ത -
ധിയോഽവതസ്ഥുഃ കില കൃത്യശേഷാഃ ॥ **14** ॥ 59

സ്വശാന്തരൂപേഷ്വിതരൈഃ സ്വരൂപൈ -
രഭ്യർദ്യമാനേഷ്വനുകമ്പിതാത്മാ।

പരാവരേശോ മഹദംശയുക്തോ
ഹ്യജോഽപി ജാതോ ഭഗവാൻ യഥാഗ്നിഃ ॥ **15** ॥ 60

മാം ഖേദയത്യേതദജസ്യ ജൻമ -
വിഡംബനം യദ്വസുദേവഗേഹേ ।
വ്രജേ ച വാസോഽരിഭയാദിവ സ്വയം
പുരാദ് വ്യവാത്സീദ്യദനന്തവീർയഃ ॥ **16** ॥ 61

ദുനോതി ചേതഃ സ്മരതോ മമൈതദ്
യദാഹ പാദാവഭിവന്ദ്യ പിത്രോഃ ।
താതാംബ കംസാദുരുശങ്കിതാനാം
പ്രസീദതം നോഽകൃതനിഷ്കൃതീനാം ॥ **17** ॥ 62

കോ വാ അമുഷ്യാംഘ്രിസരോജരേണും
വിസ്മർതുമീശീത പുമാൻ വിജിഘ്രൻ ।
യോ വിസ്ഫുരദ്ഭ്രൂവിടപേന ഭൂമേ -
ർഭാരം കൃതാന്തേന തിരശ്ചകാര ॥ **18** ॥ 63

ദൃഷ്ടാ ഭവദ്ഭിർനനു രാജസൂയേ
ചൈദ്യസ്യ കൃഷ്ണം ദ്വിഷതോഽപി സിദ്ധിഃ ।
യാം യോഗിനഃ സംസ്പൃഹയന്തി സമ്യഗ്
യോഗേന കസ്തദ്വിരഹം സഹേത ॥ **19** ॥ 64

തഥൈവ ചാൻയേ നരലോകവീരാ
യ ആഹവേ കൃഷ്ണമുഖാരവിന്ദം ।
നേത്രൈഃ പിബന്തോ നയനാഭിരാമം
പാർഥാസ്ത്രപൂതാഃ പദമാപുരസ്യ ॥ **20** ॥ 65

സ്വയം ത്വസാമ്യാതിശയസ്തർയധീശഃ
സ്വാരാജ്യലക്ഷ്മ്യാപ്തസമസ്തകാമഃ ।

ബലിം ഹരദ്ഭിശ്ചിരലോകപാലൈഃ
കിരീടകോട്യേഡിതപാദപീഠഃ ॥ **21** ॥ 66

തത്തസ്യ കൈങ്കർയമലം ഭൃതാന്നോ
വിഗ്ലാപയത്യംഗ യദുഗ്രസേനം ।
തിഷ്ഠന്നിഷണ്ണം പരമേഷ്ഠിധിഷ്ണ്യേ
ൻയബോധയദ്ദേവ നിധാരയേതി ॥ **22** ॥ 67

അഹോ ബകീ യം സ്തനകാലകൂടം
ജിഘാംസയാപായയദപ്യസാധ്വീ ।
ലേഭേ ഗതിം ധാത്ര്യുചിതാം തതോഽന്യം
കം വാ ദയാലും ശരണം വ്രജേമ ॥ **23** ॥ 68

മൻയേഽസുരാൻ ഭാഗവതാംസ്തർയധീശേ
സംരംഭമാർഗാഭിനിവിഷ്ടചിത്താൻ ।
യേ സംയുഗേഽചക്ഷത താർക്ഷ്യപുത്ര -
മംസേ സുനാഭായുധമാപതന്തം ॥ **24** ॥ 69

വസുദേവസ്യ ദേവക്യാം ജാതോ ഭോജേന്ദ്രബന്ധനേ ।
ചികീർഷുർഭഗവാനസ്യാഃ ശമജേനാഭിയാചിതഃ ॥ **25** ॥ 70

തതോ നന്ദവ്രജമിതഃ പിത്രാ കംസാദ്വിബിഭ്യതാ ।
ഏകാദശ സമാസ്തത്ര ഗൂഢാർചിഃ സബലോഽവസത് ॥ **26** ॥ 71

പരീതോ വത്സപൈർവത്സാംശ്ചാരയൻ വ്യഹരദ്വിഭുഃ ।
യമുനോപവനേ കൂജദ്വിജസങ്കുലിതാംഘ്രിപേ ॥ **27** ॥ 72

കൗമാരീം ദർശയംശ്ചേഷ്ടാം പ്രേക്ഷണീയാം വ്രജൗകസാം ।
രുദന്നിവ ഹസൻമുഗ്ധബാലസിംഹാവലോകനഃ ॥ **28** ॥ 73

സ ഏവ ഗോധനം ലക്ഷ്മ്യാ നികേതം സിതഗോവൃഷം।
ചാരയന്നനുഗാൻ ഗോപാൻ രണദ്വേണുരരീരമത് ॥ **29** ॥ 74

പ്രയുക്തൻ ഭോജരാജേന മായിനഃ കാമരൂപിണഃ।
ലീലയാ വ്യനുദത്താംസ്താൻ ബാലഃ ക്രീഡനകാനിവ ॥ **30** ॥ 75

വിപന്നാൻ വിഷപാനേന നിഗൃഹ്യ ഭുജഗാധിപം।
ഉത്ഥാപ്യാപായയദ്ഗാവസ്തത്തോയം പ്രകൃതിസ്ഥിതം ॥ **31** ॥ 76

അയാജയദ്ഗോസവേന ഗോപരാജം ദ്വിജോത്തമൈഃ।
വിത്തസ്യ ചോരുഭാരസ്യ ചികീർഷൻ സദ്വ്യയം വിഭുഃ ॥ **32** ॥ 77

വർഷതീന്ദ്രേ വ്രജഃ കോപാദ്ഭഗ്നമാന്യേതിവിഹ്വലഃ।
ഗോത്രലീലാതപത്രേണ ത്രാതോ ഭദ്രാനുഗൃഹ്ണതാ ॥ **33** ॥ 78

ശരച്ഛശികരൈർമൃഷ്ടം മാനയൻ രജനീമുഖം।
ഗായൻ കലപദം രേമേ സ്ത്രീണാം മണ്ഡലമണ്ഡനഃ ॥ **34** ॥ 79

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ വിദുരോദ്ധവസംവാദേ ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ തൃതീയോഽധ്യായഃ ॥

ഉദ്ധവ ഉവാച

തതഃ സ ആഗത്യ പുരം സ്വപിത്രോ -
ശ്ചികീർഷയാ ശം ബലദേവസംയുതഃ ।
നിപാത്യ തുംഗാദ്രിപുയൂഥനാഥം
ഹതം വ്യകർഷദ് വ്യസുമോജസോർവ്യാം ॥ **1** ॥ 80

സാന്ദീപനേഃ സകൃത്പ്രോക്തം ബ്രഹ്മാധീത്യ സവിസ്തരം ।
തസ്മൈ പ്രാദാദ്വരം പുത്രം മൃതം പഞ്ചജനോദരാത് ॥ **2** ॥ 81

സമാഹൃതാ ഭീഷ്മകകന്യയാ യേ
ശ്രിയഃ സവർണേന ബുഭൂഷയൈഷാം ।
ഗാന്ധർവവൃത്ത്യാ മിഷതാം സ്വഭാഗം
ജഹ്രേ പദം മൂർധ്നി ദധത്സുപർണഃ ॥ **3** ॥ 82

കകുദ്മതോഽവിദ്ധനസോ ദമിത്വാ
സ്വയംവരേ നാഗ്നജിതീമുവാഹ ।
തദ്ഭഗ്നമാനാനപി ഗൃധ്യതോഽജ്ഞാ -
ഞ്ജഘ്നേഽക്ഷതഃ ശസ്ത്രഭൃതഃ സ്വശസ്ത്രൈഃ ॥ **4** ॥ 83

പ്രിയം പ്രഭുർഗ്രാമ്യ ഇവ പ്രിയായാ
വിധിത്സുരാർച്ഛദ് ദ്യുതരും യദർഥേ ।

വജ്ര്യാദ്രവത്തം സഗണോ രുഷാന്ധഃ
ക്രീഡാമൃഗോ നൂനമയം വധൂനാം ॥ **5** ॥ 84

സുതം മൃധേ ഖം വപുഷാ ഗ്രസന്തം
ദൃഷ്ട്വാ സുനാഭോൻമഥിതം ധരിത്ര്യാ ।
ആമന്ത്രിതസ്തത്തനയായ ശേഷം
ദത്ത്വാ തദന്തഃപുരമാവിവേശ ॥ **6** ॥ 85

തത്രാഹൃതാസ്താ നരദേവകൻയാഃ
കുജേന ദൃഷ്ട്വാ ഹരിമാർതബന്ധും ।
ഉത്ഥായ സദ്യോ ജഗൃഹുഃ പ്രഹർഷ -
വ്രീഡാനുരാഗപ്രഹിതാവലോകൈഃ ॥ **7** ॥ 86

ആസാം മുഹൂർത ഏകസ്മിന്നാനാഗാരേഷു യോഷിതാം ।
സവിധം ജഗൃഹേ പാണീനനുരൂപഃ സ്വമായയാ ॥ **8** ॥ 87

താസ്വപത്യാൻയജനയദാത്മതുൽയാനി സർവതഃ ।
ഏകൈകസ്യാം ദശ ദശ പ്രകൃതേർവിബുഭൂഷയാ ॥ **9** ॥ 88

കാലമാഗധശാൽവാദീനനീകൈ രുന്ധതഃ പുരം ।
അജീഘനത്സ്വയം ദിവ്യം സ്വപുംസാം തേജ ആദിശത് ॥ **10** ॥ 89

ശംബരം ദ്വിവിദം ബാണം മുരം ബൽവലമേവ ച ।
അൻയാംശ്ച ദന്തവക്ത്രാദീനവധീത്കാംശ്ച ഘാതയത് ॥ **11** ॥ 90

അഥ തേ ഭ്രാതൃപുത്രാണാം പക്ഷയോഃ പതിതാന്നൃപാൻ ।
ചചാല ഭൂഃ കുരുക്ഷേത്രം യേഷാമാപതതാം ബലൈഃ ॥ **12** ॥ 91

സ കർണദുഃശാസനസൗബലാനാം
കുമന്ത്രപാകേന ഹതശ്രിയായുഷം ।

സുയോധനം സാനുചരം ശയാനം
ഭഗ്നോരുമുർവ്യാം ന നനന്ദ പശ്യൻ ॥ **13** ॥ 92

കിയാൻ ഭുവോഽയം ക്ഷപിതോരുഭാരോ
യദ്രോണഭീഷ്മാർജുനഭീമമൂലൈഃ ।
അഷ്ടാദശാക്ഷൗഹിണികോ മദംശൈ -
രാസ്തേ ബലം ദുർവിഷഹം യദൂനാം ॥ **14** ॥ 93

മിഥോ യദൈഷാം ഭവിതാ വിവാദോ
മധ്വാമദാതാമ്രവിലോചനാനാം ।
നൈഷാം വധോപായ ഇയാനതോഽന്യോ
മയ്യുദ്യതേഽന്തർദധതേ സ്വയം സ്മ ॥ **15** ॥ 94

ഏവം സഞ്ചിന്ത്യ ഭഗവാൻ സ്വരാജ്യേ സ്ഥാപ്യ ധർമജം ।
നന്ദയാമാസ സുഹൃദഃ സാധൂനാം വർത്മ ദർശയൻ ॥ **16** ॥ 95

ഉത്തരായാം ധൃതഃ പൂരോർവംശഃ സാധ്വഭിമൻയുനാ ।
സ വൈ ദ്രൗണ്യസ്ത്രസംഛിന്നഃ പുനർഭഗവതാ ധൃതഃ ॥ **17** ॥ 96

അയാജയദ്ധർമസുതമശ്വമേധൈസ്ത്രിഭിർവിഭുഃ ।
സോഽപി ക്ഷ്മാമനുജൈ രക്ഷൻ രേമേ കൃഷ്ണമനുവ്രതഃ ॥ **18** ॥ 97

ഭഗവാനപി വിശ്വാത്മാ ലോകവേദപഥാനുഗഃ ।
കാമാൻ സിഷേവേ ദ്വാർവത്യാമസക്തഃ സാംഖ്യമാസ്ഥിതഃ ॥ **19** ॥ 98

സ്നിഗ്ധസ്മിതാവലോകേന വാചാ പീയൂഷകൽപയാ ।
ചരിത്രേണാനവദ്യേന ശ്രീനികേതേന ചാത്മനാ ॥ **20** ॥ 99

ഇമം ലോകമമും ചൈവ രമയൻ സുതരാം യദൂൻ ।
രേമേ ക്ഷണദയാ ദത്തക്ഷണസ്ത്രീക്ഷണസൗഹൃദഃ ॥ **21** ॥ 100

തസ്യൈവം രമമാണസ്യ സംവത്സരഗണാൻ ബഹൂൻ।
ഗൃഹമേധേഷു യോഗേഷു വിരാഗഃ സമജായത ॥ **22** ॥ 101

ദൈവാധീനേഷു കാമേഷു ദൈവാധീനഃ സ്വയം പുമാൻ।
കോ വിസ്രംഭേത യോഗേന യോഗേശ്വരമനുവ്രതഃ ॥ **23** ॥ 102

പുർയാം കദാചിത്ക്രീഡദ്ഭിർയദുഭോജകുമാരകൈഃ।
കോപിതാ മുനയഃ ശേപുർഭഗവൻമതകോവിദാഃ ॥ **24** ॥ 103

തതഃ കതിപയൈർമാസൈർവൃഷ്ണിഭോജാന്ധകാദയഃ।
യയുഃ പ്രഭാസം സംഹൃഷ്ടാ രഥൈർദേവവിമോഹിതാഃ ॥ **25** ॥ 104

തത്ര സ്നാത്വാ പിതൃന്ദേവാനൃഷീംശ്ചൈവ തദംഭസാ।
തർപയിത്വാഥ വിപ്രേഭ്യോ ഗാവോ ബഹുഗുണാ ദദുഃ ॥ **26** ॥ 105

ഹിരണ്യം രജതം ശയ്യാം വാസാംസ്യജിനകംബലാൻ।
യാനം രഥാനിഭാൻ കന്യാ ധരാം വൃത്തികരീമപി ॥ **27** ॥ 106

അന്നം ചോരുരസം തേഭ്യോ ദത്ത്വാ ഭഗവദർപണം।
ഗോവിപ്രാർഥാസവഃ ശൂരാഃ പ്രണേമുർഭുവി മൂർധഭിഃ ॥ **28** ॥ 107

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ വിദുരോദ്ധവസംവാദേ തൃതീയോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ചതുർഥോഽധ്യായഃ ॥

ഉദ്ധവ ഉവാച

അഥ തേ തദനുജ്ഞാതാ ഭുക്ത്വാ പീത്വാ ച വാരുണീം ।
തയാ വിഭ്രംശിതജ്ഞാനാ ദുരുക്തൈർമർമ പസ്പൃശുഃ ॥ **1** ॥ 108

തേഷാം മൈരേയദോഷേണ വിഷമീകൃതചേതസാം ।
നിമ്ലോചതി രവാവാസീദ്വേണൂനാമിവ മർദനം ॥ **2** ॥ 109

ഭഗവാൻ സ്വാത്മമായായാ ഗതിം താമവലോക്യ സഃ ।
സരസ്വതീമുപസ്പൃശ്യ വൃക്ഷമൂലമുപാവിശത് ॥ **3** ॥ 110

അഹം ചോക്തോ ഭഗവതാ പ്രപന്നാർതിഹരേണ ഹ ।
ബദരീം ത്വം പ്രയാഹീതി സ്വകുലം സഞ്ജിഹീർഷുണാ ॥ **4** ॥ 111

അഥാപി തദഭിപ്രേതം ജാനന്നഹമരിന്ദമ ।
പൃഷ്ഠതോഽൻവഗമം ഭർതുഃ പാദവിശ്ലേഷണാക്ഷമഃ ॥ **5** ॥ 112

അദ്രാക്ഷമേകമാസീനം വിചിൻവൻ ദയിതം പതിം ।
ശ്രീനികേതം സരസ്വത്യാം കൃതകേതമകേതനം ॥ **6** ॥ 113

ശ്യാമാവദാതം വിരജം പ്രശാന്താരുണലോചനം ।
ദോർഭിശ്ചതുർഭിർവിദിതം പീതകൗശാംബരേണ ച ॥ **7** ॥ 114

വാമ ഊരാവധിശ്രിത്യ ദക്ഷിണാംഘ്രിസരോരുഹം।
അപാശ്രിതാർഭകാശ്വത്ഥമകൃശം ത്യക്തപിപ്പലം ॥ **8** ॥ 115

തസ്മിൻമഹാഭാഗവതോ ദ്വൈപായനസുഹൃത്സഖാ।
ലോകാനനുചരൻ സിദ്ധ ആസസാദ യദൃച്ഛയാ ॥ **9** ॥ 116

തസ്യാനുരക്തസ്യ മുനേർമുകുന്ദഃ
പ്രമോദഭാവാനതകന്ധരസ്യ।
ആശൃണ്വതോ മാമനുരാഗഹാസ -
സമീക്ഷയാ വിശ്രമയന്നുവാച ॥ **10** ॥ 117

ശ്രീഭഗവാനുവാച
വേദാഹമന്തർമനസീപ്സിതം തേ
ദദാമി യത്തദ് ദുരവാപമൻയൈഃ।
സത്രേ പുരാ വിശ്വസൃജാം വസൂനാം
മത്സിദ്ധികാമേന വസോ ത്വയേഷ്ടഃ ॥ **11** ॥ 118

സ ഏഷ സാധോ ചരമോ ഭവാനാ -
മാസാദിതസ്തേ മദനുഗ്രഹോ യത്।
യൻമാം നൃലോകാൻ രഹ ഉത്സൃജന്തം
ദിഷ്ട്യാ ദദൃശ്വാൻ വിശദാനുവൃത്ത്യാ ॥ **12** ॥ 119

പുരാ മയാ പ്രോക്തമജായ നാഭ്യേ
പദ്മേ നിഷണ്ണായ മമാദിസർഗേ।
ജ്ഞാനം പരം മൻമഹിമാവഭാസം
യത്സൂരയോ ഭാഗവതം വദന്തി ॥ **13** ॥ 120

ഇത്യാദൃതോക്തഃ പരമസ്യ പുംസഃ
പ്രതിക്ഷണാനുഗ്രഹഭാജനോഽഹം।

സ്നേഹോത്ഥരോമാ സ്ഖലിതാക്ഷരസ്തം
മുഞ്ചംഛുചഃ പ്രാഞ്ജലിരാബഭാഷേ ॥ **14** ॥ 121

കോ ന്വീശ തേ പാദസരോജഭാജാം
സുദുർലഭോഽർഥേഷു ചതുർഷ്വപീഹ ।
തഥാപി നാഹം പ്രവൃണോമി ഭൂമൻ
ഭവത്പദാംഭോജനിഷേവണോത്സുകഃ ॥ **15** ॥ 122

കർമാണ്യനീഹസ്യ ഭവോഽഭവസ്യ തേ
ദുർഗാശ്രയോഽഥാരിഭയാത്പലായനം ।
കാലാത്മനോ യത്പ്രമദായുതാശ്രയഃ
സ്വാത്മൻരതേഃ ഖിദ്യതി ധീർവിദാമിഹ ॥ **16** ॥ 123

മന്ത്രേഷു മാം വാ ഉപഹൂയ യത്ത്വ -
മകുംഠിതാഖണ്ഡസദാത്മബോധഃ ।
പൃച്ഛേഃ പ്രഭോ മുഗ്ധ ഇവാപ്രമത്ത -
സ്തന്നോ മനോ മോഹയതീവ ദേവ ॥ **17** ॥ 124

ജ്ഞാനം പരം സ്വാത്മരഹഃപ്രകാശം
പ്രോവാച കസ്മൈ ഭഗവാൻ സമഗ്രം ।
അപി ക്ഷമം നോ ഗ്രഹണായ ഭർത -
ർവദാഞ്ജസാ യദ് വൃജിനം തരേമ ॥ **18** ॥ 125

ഇത്യാവേദിതഹാർദായ മഹ്യം സ ഭഗവാൻ പരഃ ।
ആദിദേശാരവിന്ദാക്ഷ ആത്മനഃ പരമാം സ്ഥിതിം ॥ **19** ॥ 126

സ ഏവമാരാധിതപാദതീർഥാ -
ദധീതതത്ത്വാത്മവിബോധമാർഗഃ ।
പ്രണമ്യ പാദൗ പരിവൃത്യ ദേവ -
മിഹാഗതോഽഹം വിരഹാതുരാത്മാ ॥ **20** ॥ 127

സോഽഹം തദ്ദർശനാഹ്ലാദവിയോഗാർതിയുതഃ പ്രഭോ।
ഗമിഷ്യേ ദയിതം തസ്യ ബദർയാശ്രമമണ്ഡലം ॥ **21** ॥ 128

യത്ര നാരായണോ ദേവോ നരശ്ച ഭഗവാനൃഷിഃ।
മൃദു തീവ്രം തപോ ദീർഘം തേപാതേ ലോകഭാവനൗ ॥ **22** ॥ 129

ശ്രീശുക ഉവാച
ഇത്യുദ്ധവാദുപാകർണ്യ സുഹൃദാം ദുഃസഹം വധം।
ജ്ഞാനേനാശമയത്ക്ഷത്താ ശോകമുത്പതിതം ബുധഃ ॥ **23** ॥ 130

സ തം മഹാഭാഗവതം വ്രജന്തം കൗരവർഷഭഃ।
വിശ്രംഭാദഭ്യധത്തേദം മുഖ്യം കൃഷ്ണപരിഗ്രഹേ ॥ **24** ॥ 131

വിദുര ഉവാച
ജ്ഞാനം പരം സ്വാത്മരഹഃപ്രകാശം
യദാഹ യോഗേശ്വര ഈശ്വരസ്തേ।
വക്തും ഭവാന്നോഽർഹതി യദ്ധി വിഷ്ണോ -
ർഭൃത്യാഃ സ്വഭൃത്യാർഥകൃതശ്ചരന്തി ॥ **25** ॥ 132

ഉദ്ധവ ഉവാച
നനു തേ തത്ത്വസംരാധ്യ ഋഷിഃ കൗഷാരവോഽന്തി മേ।
സാക്ഷാദ്ഭഗവതാഽഽദിഷ്ടോ മർത്യലോകം ജിഹാസതാ ॥ **26** ॥ 133

ശ്രീശുക ഉവാച
ഇതി സഹ വിദുരേണ വിശ്വമൂർതേ -
ർഗുണകഥയാ സുധയാ പ്ലാവിതോരുതാപഃ।
ക്ഷണമിവ പുലിനേ യമസ്വസുസ്താം
സമുഷിത ഔപഗവിർനിശാം തതോഽഗാത് ॥ **27** ॥ 134

രാജോവാച
നിധനമുപഗതേഷു വൃഷ്ണിഭോജേ -
ഷ്വധിരഥയൂഥപയൂഥപേഷു മുഖ്യഃ।
സ തു കഥമവശിഷ്ട ഉദ്ധവോ
യദ്ധരിരപി തത്യജ ആകൃതിം ത്ര്യധീശഃ ॥ **28** ॥ 135

ശ്രീശുക ഉവാച
ബ്രഹ്മശാപാപദേശേന കാലേനാമോഘവാംഛിതഃ।
സംഹൃത്യ സ്വകുലം നൂനം ത്യക്ഷ്യന്ദേഹമചിന്തയത് ॥ **29** ॥ 136

അസ്മാൽലോകാദുപരതേ മയി ജ്ഞാനം മദാശ്രയം।
അർഹത്യുദ്ധവ ഏവാദ്ധാ സമ്പ്രത്യാത്മവതാം വരഃ ॥ **30** ॥ 137

നോദ്ധവോഽണ്വപി മന്ന്യൂനോ
യദ്ഗുണൈർനാർദിതഃ പ്രഭുഃ।
അതോ മദ്വയുനം ലോകം
ഗ്രാഹയന്നിഹ തിഷ്ഠതു ॥ **31** ॥ 138

ഏവം ത്രിലോകഗുരുണാ സന്ദിഷ്ടഃ ശബ്ദയോനിനാ।
ബദർയാശ്രമമാസാദ്യ ഹരിമീജേ സമാധിനാ ॥ **32** ॥ 139

വിദുരോഽപ്യുദ്ധവാച്ഛ്രുത്വാ കൃഷ്ണസ്യ പരമാത്മനഃ।
ക്രീഡയോപാത്തദേഹസ്യ കർമാണി ശ്ലാഘിതാനി ച ॥ **33** ॥ 140

ദേഹൻയാസം ച തസ്യൈവം ധീരാണാം ധൈർയവർധനം।
അൻയേഷാം ദുഷ്കരതരം പശൂനാം വിക്ലവാത്മനാം ॥ **34** ॥ 141

ആത്മാനം ച കുരുശ്രേഷ്ഠ കൃഷ്ണേന മനസേക്ഷിതം।
ധ്യായൻ ഗതേ ഭാഗവതേ രുരോദ പ്രേമവിഹ്വലഃ ॥ **35** ॥ 142

കാലിന്ദ്യാഃ കതിഭിഃ സിദ്ധ അഹോഭിർഭരതർഷഭഃ।
പ്രാപദ്യത സ്വഃസരിതം യത്ര മിത്രാസുതോ മുനിഃ ॥ **36** ॥

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ വിദുരോദ്ധവസംവാദേ ചതുർത്ഥോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ പഞ്ചമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച
ദ്വാരി ദ്യുനദ്യാ ഋഷഭഃ കുരൂണാം
മൈത്രേയമാസീനമഗാധബോധം।
ക്ഷത്തോപസൃത്യാച്യുതഭാവശുദ്ധഃ
പപ്രച്ഛ സൗശീൽയഗുണാഭിതൃപ്തഃ ॥ **1** ॥ 144

വിദുര ഉവാച
സുഖായ കർമാണി കരോതി ലോകോ
ന തൈഃ സുഖം വാന്യദുപാരമം വാ।
വിന്ദേത ഭൂയസ്തത ഏവ ദുഃഖം
യദത്ര യുക്തം ഭഗവാൻ വദേന്നഃ ॥ **2** ॥ 145

ജനസ്യ കൃഷ്ണാദ്വിമുഖസ്യ ദൈവാ -
ദധർമശീലസ്യ സുദുഃഖിതസ്യ।
അനുഗ്രഹായേഹ ചരന്തി നൂനം
ഭൂതാനി ഭവ്യാനി ജനാർദനസ്യ ॥ **3** ॥ 146

തത്സാധുവർയാദിശ വർത്മ ശം നഃ
സംരാധിതോ ഭഗവാൻ യേന പുംസാം।
ഹൃദി സ്ഥിതോ യച്ഛതി ഭക്തിപൂതേ
ജ്ഞാനം സതത്ത്വാധിഗമം പുരാണം ॥ **4** ॥ 147

കരോതി കർമാണി കൃതാവതാരോ
യാൻയാത്മതന്ത്രോ ഭഗവാംസ്തർയധീശഃ।
യഥാ സസർജാഗ്ര ഇദം നിരീഹഃ
സംസ്ഥാപ്യ വൃത്തിം ജഗതോ വിധത്തേ ॥ **5** ॥ 148

യഥാ പുനഃ സ്വേ ഖ ഇദം നിവേശ്യ
ശേതേ ഗുഹായാം സ നിവൃത്തവൃത്തിഃ।
യോഗേശ്വരാധീശ്വര ഏക ഏത -
ദനുപ്രവിഷ്ടോ ബഹുധാ യഥാഽഽസീത് ॥ **6** ॥ 149

ക്രീഡൻ വിധത്തേ ദ്വിജഗോസുരാണാം
ക്ഷേമായ കർമാൺയവതാരഭേദൈഃ।
മനോ ന തൃപ്യത്യപി ശൃൺവതാം നഃ
സുശ്ലോകമൗലേശ്ചരിതാമൃതാനി ॥ **7** ॥ 150

യൈസ്തത്ത്വഭേദൈരധിലോകനാഥോ
ലോകാനലോകാൻ സഹലോകപാലാൻ।
അചീക്ലൃപദ്യത്ര ഹി സർവസത്ത്വ -
നികായഭേദോഽധികൃതഃ പ്രതീതഃ ॥ **8** ॥ 151

യേന പ്രജാനാമുത ആത്മകർമ -
രൂപാഭിധാനാം ച ഭിദാം വ്യധത്ത।
നാരായണോ വിശ്വസൃഡാത്മയോനി -
രേതച്ച നോ വർണയ വിപ്രവര്യ ॥ **9** ॥ 152

പരാവരേഷാം ഭഗവൻ വ്രതാനി
ശ്രുതാനി മേ വ്യാസമുഖാദഭീക്ഷ്ണം।
അതൃപ്നുമ ക്ഷുൽലസുഖാവഹാനാം
തേഷാമൃതേ കൃഷ്ണകഥാമൃതൗഘാത് ॥ **10** ॥ 153

കസ്ത്യപ്നുയാത്തീർഥപദോഽഭിധാനാത്
സത്രേഷു വഃ സൂരിഭിരീഡ്യമാനാത്।
യഃ കർണനാഡീം പുരുഷസ്യ യാതോ
ഭവപ്രദാം ഗേഹരതിം ഛിനത്തി ॥ **11** ॥ 154

മുനിർവിവക്ഷുർഭഗവദ്ഗുണാനാം
സഖാപി തേ ഭാരതമാഹ കൃഷ്ണഃ।
യസ്മിന്നൃണാം ഗ്രാമ്യസുഖാനുവാദൈ -
ർമതിർഗൃഹീതാ നു ഹരേഃ കഥായാം ॥ **12** ॥ 155

സാ ശ്രദ്ദധാനസ്യ വിവർധമാനാ
വിരക്തിമൻയത്ര കരോതി പുംസഃ।
ഹരേഃ പദാനുസ്മൃതിനിർവൃതസ്യ
സമസ്തദുഃഖാത്യയമാശു ധത്തേ ॥ **13** ॥ 156

താംഛോച്യശോച്യാനവിദോഽനുശോചേ
ഹരേഃ കഥായാം വിമുഖാനഘേന।
ക്ഷിണോതി ദേവോഽനിമിഷസ്തു യേഷാ -
മായുർവൃഥാവാദഗതിസ്മൃതീനാം ॥ **14** ॥ 157

തദസ്യ കൗഷാരവ ശർമദാതു -
ർഹരേഃ കഥാമേവ കഥാസു സാരം।
ഉദ്ധൃത്യ പുഷ്പേഭ്യ ഇവാർതബന്ധോ
ശിവായ നഃ കീർതയ തീർഥകീർതേഃ ॥ **15** ॥ 158

സ വിശ്വജൻമസ്ഥിതിസംയമാർഥേ
കൃതാവതാരഃ പ്രഗൃഹീതശക്തിഃ।
ചകാര കർമാണ്യതിപൂരുഷാണി
യാനീശ്വരഃ കീർതയ താനി മഹ്യം ॥ **16** ॥ 159

ശ്രീശുക ഉവാച
സ ഏവം ഭഗവാൻ പൃഷ്ടഃ ക്ഷത്ത്രാ കൗഷാരവിർമുനിഃ।
പുംസാം നിഃശ്രേയസാർഥേന തമാഹ ബഹു മാനയൻ ॥ **17** ॥ 160

മൈത്രേയ ഉവാച
സാധു പൃഷ്ടം ത്വയാ സാധോ ലോകാൻ സാധ്വനുഗൃഹ്ണതാ।
കീർതിം വിതൻവതാ ലോകേ ആത്മനോഽധോക്ഷജാത്മനഃ ॥ **18** ॥ 161

നൈതച്ചിത്രം ത്വയി ക്ഷത്തർബാദരായണവീർയജേ।
ഗൃഹീതോഽനൻയഭാവേന യത്ത്വയാ ഹരിരീശ്വരഃ ॥ **19** ॥ 162

മാണ്ഡവ്യശാപാദ്ഭഗവാൻ പ്രജാസംയമനോ യമഃ।
ഭ്രാതുഃ ക്ഷേത്രേ ഭുജിഷ്യായാം ജാതഃ സത്യവതീസുതാത് ॥ **20** ॥ 163

ഭവാൻ ഭഗവതോ നിത്യം സമ്മതഃ സാനുഗസ്യ ച।
യസ്യ ജ്ഞാനോപദേശായ മാഽഽദിശദ്ഭഗവാൻ വ്രജൻ ॥ **21** ॥ 164

അഥ തേ ഭഗവൽലീലാ യോഗമായോപബൃംഹിതാഃ।
വിശ്വസ്ഥിത്യുദ്ഭവാന്താർഥാ വർണയാമ്യനുപൂർവശഃ ॥ **22** ॥ 165

ഭഗവാനേക ആസേദമഗ്ര ആത്മാഽഽത്മനാം വിഭുഃ।
ആത്മേച്ഛാനുഗതാവാത്മാ നാനാമത്യുപലക്ഷണഃ ॥ **23** ॥ 166

സ വാ ഏഷ തദാ ദ്രഷ്ടാ നാപശ്യദ് ദൃശ്യമേകരാട്।
മേനേഽസന്തമിവാത്മാനം സുപ്തശക്തിരസുപ്തദൃക് ॥ **24** ॥ 167

സാ വാ ഏതസ്യ സന്ദ്രഷ്ടുഃ ശക്തിഃ സദസദാത്മികാ।
മായാ നാമ മഹാഭാഗ യയേദം നിർമമേ വിഭുഃ ॥ **25** ॥ 168

കാലവൃത്ത്യാ തു മായായാം ഗുണമയ്യാമധോക്ഷജഃ।
പുരുഷേണാത്മഭൂതേന വീർയമാധത്ത വീർയവാൻ ॥ **26** ॥ 169

തതോഽഭവൻ മഹത്തത്ത്വമവ്യക്താത്കാലചോദിതാത് ।
വിജ്ഞാനാത്മാഽഽത്മദേഹസ്ഥം വിശ്വം വ്യഞ്ജംസ്തമോനുദഃ ॥ **27** ॥ 170

സോഽപ്യംശഗുണകാലാത്മാ ഭഗവദ്ദൃഷ്ടിഗോചരഃ ।
ആത്മാനം വ്യകരോദാത്മാ വിശ്വസ്യാസ്യ സിസൃക്ഷയാ ॥ **28** ॥ 171

മഹത്തത്ത്വാദ്വികുർവാണാദഹന്തത്ത്വം വ്യജായത ।
കാർയകാരണകർത്രാത്മാ ഭൂതേന്ദ്രിയമനോമയഃ ॥ **29** ॥ 172

വൈകാരികസ്തൈജസശ്ച താമസശ്ചേത്യഹം ത്രിധാ ।
അഹന്തത്ത്വാദ്വികുർവാണാൻമനോ വൈകാരികാദഭൂത് ।
വൈകാരികാശ്ച യേ ദേവാ അർഥാഭിവ്യഞ്ജനം യതഃ ॥ **30** ॥ 173

തൈജസാനീന്ദ്രിയാണ്യേവ ജ്ഞാനകർമമയാനി ച ।
താമസോ ഭൂതസൂക്ഷ്മാദിർയതഃ ഖം ലിംഗമാത്മനഃ ॥ **31** ॥ 174

കാലമായാംശയോഗേന ഭഗവദ്വീക്ഷിതം നഭഃ ।
നഭസോഽനുസൃതം സ്പർശം വികുർവന്നിർമമേഽനിലം ॥ **32** ॥ 175

അനിലോഽപി വികുർവാണോ നഭസോരുബലാൻവിതഃ ।
സസർജ രൂപതൻമാത്രം ജ്യോതിർലോകസ്യ ലോചനം ॥ **33** ॥ 176

അനിലേനാൻവിതം ജ്യോതിർവികുർവത്പരവീക്ഷിതം ।
ആധത്താംഭോ രസമയം കാലമായാംശയോഗതഃ ॥ **34** ॥ 177

ജ്യോതിഷാംഭോഽനുസംസൃഷ്ടം വികുർവദ്ബ്രഹ്മവീക്ഷിതം ।
മഹീം ഗന്ധഗുണാമാധാത്കാലമായാംശയോഗതഃ ॥ **35** ॥ 178

ഭൂതാനാം നഭ ആദീനാം യദ്യദ്ഭവ്യാവരാവരം ।
തേഷാം പരാനുസംസർഗാദ്യഥാസംഖ്യം ഗുണാൻ വിദുഃ ॥ **36** ॥ 179

ഏതേ ദേവാഃ കലാ വിഷ്ണോഃ കാലമായാംശലിംഗിനഃ।
നാനാത്വാത്സ്വക്രിയാനീശാഃ പ്രോചുഃ പ്രാഞ്ജലയോ വിഭും ॥ **37** ॥ 180

ദേവാ ഊചുഃ
നമാമ തേ ദേവപദാരവിന്ദം
പ്രപന്നതാപോപശമാതപത്രം।
യൻമൂലകേതാ യതയോഽഞ്ജസോരു -
സംസാരദുഃഖം ബഹിരുത്ക്ഷിപന്തി ॥ **38** ॥ 181

ധാതർയദസ്മിൻ ഭവ ഈശ ജീവാ -
സ്താപത്രയേണോപഹതാ ന ശർമ।
ആത്മൻ ലഭന്തേ ഭഗവംസ്തവാംഘ്രി -
ച്ഛായാം സവിദ്യാമത ആശ്രയേമ ॥ **39** ॥ 182

മാർഗന്തി യത്തേ മുഖപദ്മനീഡൈ -
ശ്ഛന്ദഃസുപർണൈരൃഷയോ വിവിക്തേ।
യസ്യാഘമർഷോദസരിദ്വരായാഃ
പദം പദം തീർഥപദഃ പ്രപന്നാഃ ॥ **40** ॥ 183

യച്ഛ്രദ്ധയാ ശ്രുതവത്യാ ച ഭക്ത്യാ
സമ്മൃജ്യമാനേ ഹൃദയേഽവധായ।
ജ്ഞാനേന വൈരാഗ്യബലേന ധീരാ
വ്രജേമ തത്തേഽംഘ്രിസരോജപീഠം ॥ **41** ॥ 184

വിശ്വസ്യ ജൻമസ്ഥിതിസംയമാർഥേ
കൃതാവതാരസ്യ പദാംബുജം തേ।
വ്രജേമ സർവേ ശരണം യദീശ
സ്മൃതം പ്രയച്ഛത്യഭയം സ്വപുംസാം ॥ **42** ॥ 185

യത്സാനുബന്ധ്യേഽസതി ദേഹഗേഹേ
മമാഹമിത്യൂഢദുരാഗ്രഹാണാം।
പുംസാം സുദൂരം വസതോഽപി പുർയാം
ഭജേമ തത്തേ ഭഗവൻ പദാബ്ജം ॥ **43** ॥ 186

താൻ വൈ ഹ്യസദ്വൃത്തിഭിരക്ഷിഭിർയേ
പരാഹൃതാന്തർമനസഃ പരേശ।
അഥോ ന പശ്യന്ത്യുരുഗായ നൂനം
യേ തേ പദന്യാസവിലാസലക്ഷ്യാഃ ॥ **44** ॥ 187

പാനേന തേ ദേവ കഥാസുധായാഃ
പ്രവൃദ്ധഭക്ത്യാ വിശദാശയാ യേ।
വൈരാഗ്യസാരം പ്രതിലഭ്യ ബോധം
യഥാഞ്ജസാൻവീയുരകുംഠധിഷ്ണ്യം ॥ **45** ॥ 188

തഥാപരേ ചാത്മസമാധിയോഗ -
ബലേന ജിത്വാ പ്രകൃതിം ബലിഷ്ഠാം।
ത്വാമേവ ധീരാഃ പുരുഷം വിശന്തി
തേഷാം ശ്രമഃ സ്യാന്ന തു സേവയാ തേ ॥ **46** ॥ 189

തത്തേ വയം ലോകസിസൃക്ഷയാദ്യ
ത്വയാനുസൃഷ്ടാസ്ത്രിഭിരാത്മഭിഃ സ്മ।
സർവേ വിയുക്താഃ സ്വവിഹാരതന്ത്രം
ന ശക്നുമസ്തത്പ്രതിഹർതവേ തേ ॥ **47** ॥ 190

യാവദ്ബലിം തേഽജ ഹരാമ കാലേ
യഥാ വയം ചാന്നമദാമ യത്ര।
യഥോഭയേഷാം ത ഇമേ ഹി ലോകാ
ബലിം ഹരന്തോഽന്നമദന്ത്യനൂഹാഃ ॥ **48** ॥ 191

ത്വം നഃ സുരാണാമസി സാൻവയാനാം
കൂടസ്ഥ ആദ്യഃ പുരുഷഃ പുരാണഃ।
ത്വം ദേവ ശക്ത്യാം ഗുണകർമയോനൗ
രേതസ്ത്വജായാം കവിമാദധേഽജഃ ॥ **49** ॥ 192

തതോ വയം സത്പ്രമുഖാ യദർഥേ
ബഭൂവിമാത്മൻ കരവാമ കിം തേ।
ത്വം നഃ സ്വചക്ഷുഃ പരിദേഹി ശക്ത്യാ
ദേവ ക്രിയാർഥേ യദനുഗ്രഹാണാം ॥ **50** ॥ 193

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ വിദുരോദ്ധവസംവാദേ പഞ്ചമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ ॥

ഋഷിരുവാച
ഇതി താസാം സ്വശക്തീനാം സതീനാമസമേത്യ സഃ।
പ്രസുപ്തലോകതന്ത്രാണാം നിശാമ്യ ഗതിമീശ്വരഃ ॥ **1** ॥ 194

കാലസംജ്ഞാം തദാ ദേവീം ബിഭ്രച്ഛക്തിമുരുക്രമഃ।
ത്രയോവിംശതിതത്ത്വാനാം ഗണം യുഗപദാവിശത് ॥ **2** ॥ 195

സോഽനുപ്രവിഷ്ടോ ഭഗവാംശ്ചേഷ്ടാരൂപേണ തം ഗണം।
ഭിന്നം സംയോജയാമാസ സുപ്തം കർമ പ്രബോധയൻ ॥ **3** ॥ 196

പ്രബുദ്ധകർമാ ദൈവേന ത്രയോവിംശതികോ ഗണഃ।
പ്രേരിതോഽജനയത്സ്വാഭിർമാത്രാഭിരധിപൂരുഷം ॥ **4** ॥ 197

പരേണ വിശതാ സ്വസ്മിൻമാത്രയാ വിശ്വസൃഗ്ഗണഃ।
ചുക്ഷോഭാൻയോൻയമാസാദ്യ യസ്മിൻ ലോകാശ്ചരാചരാഃ ॥ **5** ॥ 198

ഹിരൺമയഃ സ പുരുഷഃ സഹസ്രപരിവത്സരാൻ।
ആണ്ഡകോശ ഉവാസാപ്സു സർവസത്ത്വോപബൃംഹിതഃ ॥ **6** ॥ 199

സ വൈ വിശ്വസൃജാം ഗർഭോ ദേവകർമാത്മശക്തിമാൻ।
വിബഭാജാത്മനാഽഽത്മാനമേകധാ ദശധാ ത്രിധാ ॥ **7** ॥ 200

ഏഷ ഹ്യശേഷസത്ത്വാനാമാത്മാംശഃ പരമാത്മനഃ।
ആദ്യോഽവതാരോ യത്രാസൗ ഭൂതഗ്രാമോ വിഭാവ്യതേ ॥ **8** ॥ 201

സാധ്യാത്മഃ സാധിദൈവശ്ച സാധിഭൂത ഇതി ത്രിധാ।
വിരാട് പ്രാണോ ദശവിധ ഏകധാ ഹൃദയേന ച ॥ **9** ॥ 202

സ്മരൻ വിശ്വസൃജാമീശോ വിജ്ഞാപിതമധോക്ഷജഃ।
വിരാജമതപത്സ്വേന തേജസൈഷാം വിവൃത്തയേ ॥ **10** ॥ 203

അഥ തസ്യാഭിതപ്തസ്യ കതി ചായതനാനി ഹ।
നിരഭിദ്യന്ത ദേവാനാം താനി മേ ഗദതഃ ശൃണു ॥ **11** ॥ 204

തസ്യാഗ്നിരാസ്യം നിർഭിന്നം ലോകപാലോഽവിശത്പദം।
വാചാ സ്വാംശേന വക്തവ്യം യയാസൗ പ്രതിപദ്യതേ ॥ **12** ॥ 205

നിർഭിന്നം താലു വരുണോ ലോകപാലോഽവിശദ്ധരേഃ।
ജിഹ്വയാംശേന ച രസം യയാസൗ പ്രതിപദ്യതേ ॥ **13** ॥ 206

നിർഭിന്നേ അശ്വിനൗ നാസേ വിഷ്ണോരാവിശതാം പദം।
ഘ്രാണേനാംശേന ഗന്ധസ്യ പ്രതിപത്തിർയതോ ഭവേത് ॥ **14** ॥ 207

നിർഭിന്നേ അക്ഷിണീ ത്വഷ്ടാ ലോകപാലോഽവിശദ്വിഭോഃ।
ചക്ഷുഷാംശേന രൂപാണാം പ്രതിപത്തിർയതോ ഭവേത് ॥ **15** ॥ 208

നിർഭിന്നാന്ത്യസ്യ ചർമാണി ലോകപാലോഽനിലോഽവിശത്।
പ്രാണേനാംശേന സംസ്പർശം യേനാസൗ പ്രതിപദ്യതേ ॥ **16** ॥ 209

കർണാവസ്യ വിനിർഭിന്നൗ ധിഷ്ണ്യം സ്വം വിവിശുർദിശഃ।
ശ്രോത്രേണാംശേന ശബ്ദസ്യ സിദ്ധിം യേന പ്രപദ്യതേ ॥ **17** ॥ 210

ത്വചമസ്യ വിനിർഭിന്നാം വിവിശുർധിഷ്ണ്യമോഷധീഃ।
അംശേന രോമഭിഃ കണ്ഡൂം യൈരസൗ പ്രതിപദ്യതേ ॥ **18** ॥ 211

മേഢ്രം തസ്യ വിനിർഭിന്നം സ്വധിഷ്ണ്യം ക ഉപാവിശത്।
രേതസാംശേന യേനാസാവാനന്ദം പ്രതിപദ്യതേ ॥ **19** ॥ 212

ഗുദം പുംസോ വിനിർഭിന്നം മിത്രോ ലോകേശ ആവിശത്।
പായുനാംശേന യേനാസൗ വിസർഗം പ്രതിപദ്യതേ ॥ **20** ॥ 213

ഹസ്താവസ്യ വിനിർഭിന്നാവിന്ദ്രഃ സ്വർപതിരാവിശത്।
വാർതയാംശേന പുരുഷോ യയാ വൃത്തിം പ്രപദ്യതേ ॥ **21** ॥ 214

പാദാവസ്യ വിനിർഭിന്നൗ ലോകേശോ വിഷ്ണുരാവിശത്।
ഗത്യാ സ്വാംശേന പുരുഷോ യയാ പ്രാപ്യം പ്രപദ്യതേ ॥ **22** ॥ 215

ബുദ്ധിം ചാസ്യ വിനിർഭിന്നാം വാഗീശോ ധിഷ്ണ്യമാവിശത്।
ബോധേനാംശേന ബോദ്ധവ്യപ്രതിപത്തിർയതോ ഭവേത് ॥ **23** ॥ 216

ഹൃദയം ചാസ്യ നിർഭിന്നം ചന്ദ്രമാ ധിഷ്ണ്യമാവിശത്।
മനസാംശേന യേനാസൗ വിക്രിയാം പ്രതിപദ്യതേ ॥ **24** ॥ 217

ആത്മാനം ചാസ്യ നിർഭിന്നമഭിമാനോഽവിശത്പദം।
കർമണാംശേന യേനാസൗ കർതവ്യം പ്രതിപദ്യതേ ॥ **25** ॥ 218

സത്ത്വം ചാസ്യ വിനിർഭിന്നം മഹാന്ധിഷ്ണ്യമുപാവിശത്।
ചിത്തേനാംശേന യേനാസൗ വിജ്ഞാനം പ്രതിപദ്യതേ ॥ **26** ॥ 219

ശീർഷ്ണോഽസ്യ ദ്യൗർധരാ പദ്ഭ്യാം ഖം നാഭേരുദപദ്യത।
ഗുണാനാം വൃത്തയോ യേഷു പ്രതീയന്തേ സുരാദയഃ ॥ **27** ॥ 220

ആത്യന്തികേന സത്ത്വേന ദിവം ദേവാഃ പ്രപേദിരേ।
ധരാം രജഃ സ്വഭാവേന പണയോ യേ ച താനനു ॥ **28** ॥ 221

താർതീയേന സ്വഭാവേന ഭഗവന്നാഭിമാശ്രിതാഃ।
ഉഭയോരന്തരം വ്യോമ യേ രുദ്രപാർഷദാം ഗണാഃ ॥ **29** ॥ 222

മുഖതോഽവർതത ബ്രഹ്മ
പുരുഷസ്യ കുരൂദ്വഹ ।
യസ്തൂൻമുഖത്വാദ്വർണാനാം
മുഖ്യോഽഭൂദ്ബ്രാഹ്മണോ ഗുരുഃ ॥ **30** ॥ 223

ബാഹുഭ്യോഽവർതത ക്ഷത്രം
ക്ഷത്രിയസ്തദനുവ്രതഃ ।
യോ ജാതസ്ത്രായതേ വർണാൻ
പൗരുഷഃ കണ്ടകക്ഷതാത് ॥ **31** ॥ 224

വിശോഽവർതന്ത തസ്യോർവോർലോകവൃത്തികരീർവിഭോഃ ।
വൈശ്യസ്തദുദ്ഭവോ വാർതാം നൃണാം യഃ സമവർതയത് ॥ **32** ॥ 225

പദ്ഭ്യാം ഭഗവതോ ജജ്ഞേ ശുശ്രൂഷാ ധർമസിദ്ധയേ ।
തസ്യാം ജാതഃ പുരാ ശൂദ്രോ യദ്വൃത്ത്യാ തുഷ്യതേ ഹരിഃ ॥ **33** ॥ 226

ഏതേ വർണാഃ സ്വധർമേണ യജന്തി സ്വഗുരും ഹരിം ।
ശ്രദ്ധയാഽഽത്മവിശുദ്ധ്യർഥം യജ്ജാതാഃ സഹ വൃത്തിഭിഃ ॥ **34** ॥ 227

ഏതത്ക്ഷത്തർഭഗവതോ ദൈവകർമാത്മരൂപിണഃ ।
കഃ ശ്രദ്ദധ്യാദുപാകർതും യോഗമായാബലോദയം ॥ **35** ॥ 228

അഥാപി കീർതയാമ്യംഗ യഥാമതി യഥാശ്രുതം ।
കീർതിം ഹരേഃ സ്വാം സത്കർതും ഗിരമൻയാഭിധാസതീം ॥ **36** ॥ 229

ഏകാന്തലാഭം വചസോ നു പുംസാം
സുശ്ലോകമൗലേർഗുണവാദമാഹുഃ ।
ശ്രുതേശ്ച വിദ്വദ്ഭിരുപാകൃതായാം
കഥാസുധായാമുപസമ്പ്രയോഗം ॥ **37** ॥ 230

ആത്മനോഽവസിതോ വത്സ മഹിമാ കവിനാഽഽദിനാ ।
സംവത്സരസഹസ്രാന്തേ ധിയാ യോഗവിപക്വയാ ॥ **38** ॥ 231

അതോ ഭഗവതോ മായാ മായിനാമപി മോഹിനീ ।
യത്സ്വയം ചാത്മവർത്മാത്മാ ന വേദ കിമുതാപരേ ॥ **39** ॥ 232

യതോഽപ്രാപ്യ ൻയവർതന്ത വാചശ്ച മനസാ സഹ ।
അഹം ചാൻയ ഇമേ ദേവാസ്തസ്മൈ ഭഗവതേ നമഃ ॥ **40** ॥ 233

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ സപ്തമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച
ഏവം ബ്രുവാണം മൈത്രേയം ദ്വൈപായനസുതോ ബുധഃ।
പ്രീണയന്നിവ ഭാരത്യാ വിദുരഃ പ്രത്യഭാഷത ॥ **1** ॥ 234

വിദുര ഉവാച
ബ്രഹ്മൻ കഥം ഭഗവതശ്ചിൻമാത്രസ്യാവികാരിണഃ।
ലീലയാ ചാപി യുജ്യേരന്നിർഗുണസ്യ ഗുണാഃ ക്രിയാഃ ॥ **2** ॥ 235

ക്രീഡായാമുദ്യമോഽർഭസ്യ കാമശ്ചിക്രീഡിഷാൻയതഃ।
സ്വതസ്തൃപ്തസ്യ ച കഥം നിവൃത്തസ്യ സദാൻയതഃ ॥ **3** ॥ 236

അസ്രാക്ഷീദ്ഭഗവാൻ വിശ്വം ഗുണമയ്യാഽഽത്മമായയാ।
തയാ സംസ്ഥാപയത്യേതദ്ഭൂയഃ പ്രത്യപിധാസ്യതി ॥ **4** ॥ 237

ദേശതഃ കാലതോ യോഽസാവവസ്ഥാതഃ സ്വതോഽൻയതഃ।
അവിലുപ്താവബോധാത്മാ സ യുജ്യേതാജയാ കഥം ॥ **5** ॥ 238

ഭഗവാനേക ഏവൈഷ സർവക്ഷേത്രേഷ്വവസ്ഥിതഃ।
അമുഷ്യ ദുർഭഗത്വം വാ ക്ലേശോ വാ കർമഭിഃ കുതഃ ॥ **6** ॥ 239

ഏതസ്മിൻമേ മനോ വിദ്വൻ ഖിദ്യതേഽജ്ഞാനസങ്കടേ।
തന്നഃ പരാണുദ വിഭോ കശ്മലം മാനസം മഹത് ॥ **7** ॥ 240

ശ്രീശുക ഉവാച
സ ഇത്ഥം ചോദിതഃ ക്ഷത്ത്രാ തത്ത്വജിജ്ഞാസുനാ മുനിഃ।
പ്രത്യാഹ ഭഗവച്ചിത്തഃ സ്മയന്നിവ ഗതസ്മയഃ ॥ **8** ॥ 241

മൈത്രേയ ഉവാച
സേയം ഭഗവതോ മായാ യന്നയേന വിരുധ്യതേ।
ഈശ്വരസ്യ വിമുക്തസ്യ കാർപണ്യമുത ബന്ധനം ॥ **9** ॥ 242

യദർഥേന വിനാമുഷ്യ പുംസ ആത്മവിപർയയഃ।
പ്രതീയത ഉപദ്രഷ്ടുഃ സ്വശിരശ്ഛേദനാദികഃ ॥ **10** ॥ 243

യഥാ ജലേ ചന്ദ്രമസഃ കമ്പാദിസ്തത്കൃതോ ഗുണഃ।
ദൃശ്യതേഽസന്നപി ദ്രഷ്ടുരാത്മനോഽനാത്മനോ ഗുണഃ ॥ **11** ॥ 244

സ വൈ നിവൃത്തിധർമേണ വാസുദേവാനുകമ്പയാ।
ഭഗവദ്ഭക്തിയോഗേന തിരോധത്തേ ശനൈരിഹ ॥ **12** ॥ 245

യദേന്ദ്രിയോപരാമോഽഥ ദ്രഷ്ട്രാത്മനി പരേ ഹരൗ।
വിലീയന്തേ തദാ ക്ലേശാഃ സംസുപ്തസ്യേവ കൃത്സ്നശഃ ॥ **13** ॥ 246

അശേഷസങ്ക്ലേശശമം വിധത്തേ
ഗുണാനുവാദശ്രവണം മുരാരേഃ।
കുതഃ പുനസ്തച്ചരണാരവിന്ദ -
പരാഗസേവാരതിരാത്മലബ്ധാ ॥ **14** ॥ 247

വിദുര ഉവാച
സംഛിന്നഃ സംശയോ മഹ്യം തവ സൂക്താസിനാ വിഭോ।
ഉഭയത്രാപി ഭഗവൻമനോ മേ സമ്പ്രധാവതി ॥ **15** ॥ 248

സാധ്വേതദ് വ്യാഹൃതം വിദ്വന്നാത്മമായായനം ഹരേഃ।
ആഭാത്യപാർഥം നിർമൂലം വിശ്വമൂലം ന യദ്ബഹിഃ ॥ **16** ॥ 249

യശ്ച മൂഢതമോ ലോകേ യശ്ച ബുദ്ധേഃ പരം ഗതഃ।
താവുഭൗ സുഖമേധേതേ ക്ലിശ്യത്യന്തരിതോ ജനഃ ॥ **17** ॥ 250

അർഥാഭാവം വിനിശ്ചിത്യ പ്രതീതസ്യാപി നാത്മനഃ।
താം ചാപി യുഷ്മച്ചരണസേവയാഹം പരാണുദേ ॥ **18** ॥ 251

യത്സേവയാ ഭഗവതഃ കൂടസ്ഥസ്യ മധുദ്വിഷഃ।
രതിരാസോ ഭവേത്തീവ്രഃ പാദയോർവ്യസനാർദനഃ ॥ **19** ॥ 252

ദുരാപാ ഹ്യൽപതപസഃ സേവാ വൈകുംഠവർത്മസു।
യത്രോപഗീയതേ നിത്യം ദേവദേവോ ജനാർദനഃ ॥ **20** ॥ 253

സൃഷ്ട്വാഗ്രേ മഹദാദീനി സവികാരാൺയനുക്രമാത്।
തേഭ്യോ വിരാജമുദ്ധൃത്യ തമനു പ്രാവിശദ്വിഭുഃ ॥ **21** ॥ 254

യമാഹുരാദ്യം പുരുഷം സഹസ്രാംഘ്ര്യൂരുബാഹുകം।
യത്ര വിശ്വ ഇമേ ലോകാഃ സവികാസം സമാസതേ ॥ **22** ॥ 255

യസ്മിൻ ദശവിധഃ പ്രാണഃ സേന്ദ്രിയാർഥേന്ദ്രിയസ്ത്രിവൃത്।
ത്വയേരിതോ യതോ വർണാസ്തദ്വിഭൂതീർവദസ്വ നഃ ॥ **23** ॥ 256

യത്র പുത്രൈശ്ച പൗത്രൈശ്ച നപ്തൃഭിഃ സഹ ഗോത്രജൈഃ।
പ്രജാ വിചിത്രാകൃതയ ആസൻ യാഭിരിദം തതം ॥ **24** ॥ 257

പ്രജാപതീനാം സ പതിശ്ചക്ലൃപേ കാൻ പ്രജാപതീൻ।
സർഗാംശ്ചൈവാനുസർഗാംശ്ച മനൂൻമൻവന്തരാധിപാൻ ॥ **25** ॥ 258

ഏതേഷാമപി വംശാംശ്ച വംശാനുചരിതാനി ച।
ഉപർയധശ്ച യേ ലോകാ ഭൂമേർമിത്രാത്മജാസതേ ॥ **26** ॥ 259

തേഷാം സംസ്ഥാം പ്രമാണം ച ഭൂർലോകസ്യ ച വർണയ।
തിർയങ്മാനുഷദേവാനാം സരീസൃപപതത്രിണാം।
വദ നഃ സർഗസംവ്യൂഹം ഗാർഭസ്വേദദ്വിജോദ്ഭിദാം ॥ **27** ॥ 260

ഗുണാവതാരൈർവിശ്വസ്യ സർഗസ്ഥിത്യപ്യയാശ്രയം।
സൃജതഃ ശ്രീനിവാസസ്യ വ്യാചക്ഷ്വാദാരവിക്രമം ॥ **28** ॥ 261

വർണാശ്രമവിഭാഗാംശ്ച രൂപശീലസ്വഭാവതഃ।
ഋഷീണാം ജൻമകർമാദി വേദസ്യ ച വികർഷണം ॥ **29** ॥ 262

യജ്ഞസ്യ ച വിതാനാനി യോഗസ്യ ച പഥഃ പ്രഭോ।
നൈഷ്കർമ്യസ്യ ച സാംഖ്യസ്യ തന്ത്രം വാ ഭഗവത്സ്മൃതം ॥ **30** ॥ 263

പാഖണ്ഡപഥവൈഷമ്യം പ്രതിലോമനിവേശനം।
ജീവസ്യ ഗതയോ യാശ്ച യാവതീർഗുണകർമജാഃ ॥ **31** ॥ 264

ധർമാർഥകാമമോക്ഷാണാം നിമിത്താൻയവിരോധതഃ।
വാർതായാ ദണ്ഡനീതേശ്ച ശ്രുതസ്യ ച വിധിം പൃഥക് ॥ **32** ॥ 265

ശ്രാദ്ധസ്യ ച വിധിം ബ്രഹ്മൻ പിതൄണാം സർഗമേവ ച।
ഗ്രഹനക്ഷത്രതാരാണാം കാലാവയവസംസ്ഥിതിം ॥ **33** ॥ 266

ദാനസ്യ തപസോ വാപി യച്ചേഷ്ടാപൂർതയോഃ ഫലം।
പ്രവാസസ്ഥസ്യ യോ ധർമോ യശ്ച പുംസ ഉതാപദി ॥ **34** ॥ 267

യേന വാ ഭഗവാംസ്തുഷ്യേദ്ധർമയോനിർജനാർദനഃ।
സമ്പ്രസീദതി വാ യേഷാമേതദാഖ്യാഹി ചാനഘ ॥ **35** ॥ 268

അനുവ്രതാനാം ശിഷ്യാണാം പുത്രാണാം ച ദ്വിജോത്തമ।
അനാപൃഷ്ടമപി ബ്രൂയുർഗുരവോ ദീനവത്സലാഃ ॥ **36** ॥ 269

തത്ത്വാനാം ഭഗവംസ്തേഷാം കതിധാ പ്രതിസങ്ക്രമഃ।
തത്രേമം ക ഉപാസീരൻ ക ഉ സ്വിദനുശേരതേ ॥ **37** ॥ 270

പുരുഷസ്യ ച സംസ്ഥാനം സ്വരൂപം വാ പരസ്യ ച।
ജ്ഞാനം ച നൈഗമം യത്തദ്ഗുരുശിഷ്യപ്രയോജനം ॥ **38** ॥ 271

നിമിത്താനി ച തസ്യേഹ
പ്രോക്തൻയനഘ സൂരിഭിഃ।
സ്വതോ ജ്ഞാനം കുതഃ പുംസാം
ഭക്തിർവൈരാഗ്യമേവ വാ ॥ **39** ॥ 272

ഏതാൻമേ പൃച്ഛതഃ പ്രശ്നാൻ ഹരേഃ കർമവിവിത്സയാ।
ബ്രൂഹി മേഽജ്ഞസ്യ മിത്രത്വാദജയാ നഷ്ടചക്ഷുഷഃ ॥ **40** ॥ 273

സർവേ വേദാശ്ച യജ്ഞാശ്ച തപോ ദാനാനി ചാനഘ।
ജീവാഭയപ്രദാനസ്യ ന കുർവീരൻ കലാമപി ॥ **41** ॥ 274

ശ്രീശുക ഉവാച
സ ഇത്ഥമാപൃഷ്ടപുരാണകൽപഃ
കുരുപ്രധാനേന മുനിപ്രധാനഃ।
പ്രവൃദ്ധഹർഷോ ഭഗവത്കഥായാം
സഞ്ചോദിതസ്തം പ്രഹസന്നിവാഹ ॥ **42** ॥ 275

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ സപ്തമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ അഷ്ടമോഽധ്യായഃ ॥

മൈത്രേയ ഉവാച
സത്സേവനീയോ ബത പൂരുവംശോ
യല്ലോകപാലോ ഭഗവത്പ്രധാനഃ।
ബഭൂവിഥേഹാജിതകീർതിമാലാം
പദേ പദേ നൂതനയസ്യഭീക്ഷ്ണം ॥ **1** ॥ 276

സോഽഹം നൃണാം ക്ഷുല്ലസുഖായ ദുഃഖം
മഹദ്ഗതാനാം വിരമായ തസ്യ।
പ്രവർതയേ ഭാഗവതം പുരാണം
യദാഹ സാക്ഷാദ്ഭഗവാനൃഷിഭ്യഃ ॥ **2** ॥ 277

ആസീനമുർവ്യാം ഭഗവന്തമാദ്യം
സങ്കർഷണം ദേവമകുംഠസത്ത്വം।
വിവിത്സവസ്തത്ത്വമതഃ പരസ്യ
കുമാരമുഖ്യാ മുനയോഽൻവപൃച്ഛൻ ॥ **3** ॥ 278

സ്വമേവ ധിഷ്ണ്യം ബഹു മാനയന്തം
യം വാസുദേവാഭിധമാമനന്തി।
പ്രത്യഗ്ധൃതാക്ഷാംബുജകോശമീഷ -
ദുൻമീലയന്തം വിബുധോദയായ ॥ **4** ॥ 279

സ്വർധുൻയുദാർദ്രൈഃ സ്വജടാകലാപൈ -
രുപസ്പൃശന്തശ്ചരണോപധാനം।
പദ്മം യദർചന്ത്യഹിരാജകൻയാഃ
സപ്രേമ നാനാബലിഭിർവരാർഥാഃ ॥ **5** ॥ 280

മുഹുർഗൃണന്തോ വചസാനുരാഗ -
സ്ഖലത്പദേനാസ്യ കൃതാനി തജ്ജ്ഞാഃ।
കിരീടസാഹസ്രമണിപ്രവേക -
പ്രദ്യോതിതോദ്ദാമഫണാസഹസ്രം ॥ **6** ॥ 281

പ്രോക്തം കിലൈതദ്ഭഗവത്തമേന
നിവൃത്തിധർമാഭിരതായ തേന।
സനത്കുമാരായ സ ചാഹ പൃഷ്ടഃ
സാംഖ്യായനായാംഗ ധൃതവ്രതായ ॥ **7** ॥ 282

സാംഖ്യായനഃ പാരമഹംസ്യമുഖ്യോ
വിവക്ഷമാണോ ഭഗവദ്വിഭൂതീഃ।
ജഗാദ സോഽസ്മദ്ഗുരവേഽൻവിതായ
പരാശരായാഥ ബൃഹസ്പതേശ്ച ॥ **8** ॥ 283

പ്രോവാച മഹ്യം സ ദയാലുരുക്തോ
മുനിഃ പുലസ്ത്യേന പുരാണമാദ്യം।
സോഽഹം തവൈതത്കഥയാമി വത്സ
ശ്രദ്ധാലവേ നിത്യമനുവ്രതായ ॥ **9** ॥ 284

ഉദാപ്ലുതം വിശ്വമിദം തദാഽഽസീദ്
യന്നിദ്രയാമീലിതദൃങ് ൻയമീലയത്।
അഹീന്ദ്രതൽപേഽധിശയാന ഏകഃ
കൃതക്ഷണഃ സ്വാത്മരതൗ നിരീഹഃ ॥ **10** ॥ 285

സോഽന്തഃശരീരേഽർപിതഭൂതസൂക്ഷ്മഃ
കാലാത്മികാം ശക്തിമുദീരയാണഃ।
ഉവാസ തസ്മിൻ സലിലേ പദേ സ്വേ
യഥാനലോ ദാരുണി രുദ്ധവീർയഃ ॥ **11** ॥ 286

ചതുർയുഗാനാം ച സഹസ്രമപ്സു
സ്വപൻ സ്വയോദീരിതയാ സ്വശക്ത്യാ।
കാലാഖ്യയാഽഽസാദിതകർമതന്ത്രോ
ലോകാനപീതാന്ദദൃശേ സ്വദേഹേ ॥ **12** ॥ 287

തസ്യാർഥസൂക്ഷ്മാഭിനിവിഷ്ടദൃഷ്ടേ -
രന്തർഗതോഽർഥോ രജസാ തനീയാൻ।
ഗുണേന കാലാനുഗതേന വിദ്ധഃ
സൂഷ്യംസ്തദാഭിദ്യത നാഭിദേശാത് ॥ **13** ॥ 288

സ പദ്മകോശഃ സഹസോദതിഷ്ഠത്
കാലേന കർമപ്രതിബോധനേന।
സ്വരോചിഷാ തത്സലിലം വിശാലം
വിദ്യോതയന്നർക ഇവാത്മയോനിഃ ॥ **14** ॥ 289

തൽലോകപദ്മം സ ഉ ഏവ വിഷ്ണുഃ
പ്രാവീവിശത്സർവഗുണാവഭാസം।
തസ്മിൻ സ്വയം വേദമയോ വിധാതാ
സ്വയംഭുവം യം സ്മ വദന്തി സോഽഭൂത് ॥ **15** ॥ 290

തസ്യാം സ ചാംഭോരുഹകർണികായാ -
മവസ്ഥിതോ ലോകമപശ്യമാനഃ।
പരിക്രമൻ വ്യോമ്നി വിവൃത്തനേത്ര -
ശ്ചത്വാരി ലേഭേഽനുദിശം മുഖാനി ॥ **16** ॥ 291

തസ്മാദ്യുഗാന്തശ്വസനാവഘൂർണ -
ജലോർമിചക്രാത്സലിലാദ്വിരൂഢം।
ഉപാശ്രിതഃ കഞ്ജമു ലോകതത്ത്വം
നാത്മാനമദ്ധാവിദദാദിദേവഃ ॥ **17** ॥ 292

ക ഏഷ യോഽസാവഹമബ്ജപൃഷ്ഠ
ഏതത്കുതോ വാബ്ജമനൻയദപ്സു।
അസ്തി ഹ്യധസ്താദിഹ കിഞ്ചനൈത -
ദധിഷ്ഠിതം യത്ര സതാ നു ഭാവ്യം ॥ **18** ॥ 293

സ ഇത്ഥമുദ്വീക്ഷ്യ തദബ്ജനാല -
നാഡീഭിരന്തർജലമാവിവേശ।
നാർവാഗ്ഗതസ്തത്ഖരനാലനാല -
നാഭിം വിചിൻവംസ്തദവിന്ദതാജഃ ॥ **19** ॥ 294

തമസ്യപാരേ വിദുരാത്മസർഗം
വിചിൻവതോഽഭൂത്സുമഹാംസ്ത്രിണേമിഃ।
യോ ദേഹഭാജാം ഭയമീരയാണഃ
പരിക്ഷിണോത്യായുരജസ്യ ഹേതിഃ ॥ **20** ॥ 295

തതോ നിവൃത്തോഽപ്രതിലബ്ധകാമഃ
സ്വധിഷ്ണ്യമാസാദ്യ പുനഃ സ ദേവഃ।
ശനൈർജിതശ്വാസനിവൃത്തചിത്തോ
ൻയഷീദദാരൂഢസമാധിയോഗഃ ॥ **21** ॥ 296

കാലേന സോഽജഃ പുരുഷായുഷാഭി -
പ്രവൃത്തയോഗേന വിരൂഢബോധഃ।
സ്വയം തദന്തർഹൃദയേഽവഭാത -
മപശ്യതാപശ്യത യന്ന പൂർവം ॥ **22** ॥ 297

മൃണാലഗൗരായതശേഷഭോഗ -
പർയങ്ക ഏകം പുരുഷം ശയാനം।
ഫണാതപത്രായുതമൂർധരത്ന -
ദ്യുഭിർഹതധ്വാന്തയുഗാന്തതോയേ ॥ **23** ॥ 298

പ്രേക്ഷാം ക്ഷിപന്തം ഹരിതോപലാദ്രേഃ
സന്ധ്യാഭ്രനീവേരുരുരുക്മമൂർധ്നഃ।
രത്നോദധാരൗഷധിസൗമനസ്യ -
വനസ്രജോ വേണുഭുജാംഘ്രിപാംഘ്രേഃ ॥ **24** ॥ 299

ആയാമതോ വിസ്തരതഃ സ്വമാന -
ദേഹേന ലോകത്രയസംഗ്രഹേണ।
വിചിത്രദിവ്യാഭരണാംശുകാനാം
കൃതശ്രിയാപാശ്രിതവേഷദേഹം ॥ **25** ॥ 300

പുംസാം സ്വകാമായ വിവിക്തമാർഗൈ -
രഭ്യർചതാം കാമദുഘാംഘ്രിപദ്മം।
പ്രദർശയന്തം കൃപയാ നഖേന്ദു -
മയൂഖഭിന്നാംഗുലിചാരുപത്രം ॥ **26** ॥ 301

മുഖേന ലോകാർതിഹരസ്മിതേന
പരിസ്ഫുരത്കുണ്ഡലമണ്ഡിതേന।
ശോണായിതേനാധരബിംബഭാസാ
പ്രത്യർഹയന്തം സുനസേന സുഭ്രുവാ ॥ **27** ॥ 302

കദംബകിഞ്ജൽകപിശംഗവാസസാ
സ്വലങ്കൃതം മേഖലയാ നിതംബേ।
ഹാരേണ ചാനന്തധനേന വത്സ
ശ്രീവത്സവക്ഷഃസ്ഥലവൽലഭേന ॥ **28** ॥ 303

പരാർധ്യകേയൂരമണിപ്രവേക -
പർയസ്തദോർദണ്ഡസഹസ്രശാഖം।
അവ്യക്തമൂലം ഭുവനാംഘ്രിപേന്ദ്ര -
മഹീന്ദ്രഭോഗൈരധിവീതവൽശം ॥ **29** ॥ 304

ചരാചരൗകോ ഭഗവൻമഹീധ്ര -
മഹീന്ദ്രബന്ധും സലിലോപഗൂഢം।
കിരീടസാഹസ്രഹിരണ്യശൃംഗ -
മാവിർഭവത്കൗസ്തുഭരത്നഗർഭം ॥ **30** ॥ 305

നിവീതമാമ്നായമധുവ്രതശ്രിയാ
സ്വകീർതിമയ്യാ വനമാലയാ ഹരിം।
സൂർയേന്ദുവായ്വഗ്ന്യഗമം ത്രിധാമഭിഃ
പരിക്രമത്പ്രാധനികൈർദുരാസദം ॥ **31** ॥ 306

തർഹ്യേവ തന്നാഭിസരഃസരോജ -
മാത്മാനമംഭഃ ശ്വസനം വിയച്ച।
ദദർശ ദേവോ ജഗതോ വിധാതാ
നാതഃ പരം ലോകവിസർഗദൃഷ്ടിഃ ॥ **32** ॥ 307

സ കർമബീജം രജസോപരക്തഃ
പ്രജാഃ സിസൃക്ഷന്നിയദേവ ദൃഷ്ട്വാ।
അസ്തൗദ്വിസർഗാഭിമുഖസ്തമീഡ്യ -
മവ്യക്തവർത്മൻയഭിവേശിതാത്മാ ॥ **33** ॥ 308

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ അഷ്ടമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ നവമോഽധ്യായഃ ॥

ബ്രഹ്മോവാച

ജ്ഞാതോഽസി മേഽദ്യ സുചിരാന്നനു ദേഹഭാജാം
    ന ജ്ഞായതേ ഭഗവതോ ഗതിരിത്യവദ്യം ।
നാൻയത്ത്വദസ്തി ഭഗവന്നപി തന്ന ശുദ്ധം
    മായാഗുണവ്യതികരാദ്യദുരുർവിഭാസി ॥ **1** ॥ 309

രൂപം യദേതദവബോധരസോദയേന
    ശശ്വന്നിവൃത്തതമസഃ സദനുഗ്രഹായ ।
ആദൗ ഗൃഹീതമവതാരശതൈകബീജം
    യന്നാഭിപദ്മഭവനാദഹമാവിരാസം ॥ **2** ॥ 310

നാതഃ പരം പരമ യദ്ഭവതഃ സ്വരൂപ -
    മാനന്ദമാത്രമവികൽപമവിദ്ധവർചഃ ।
പശ്യാമി വിശ്വസൃജമേകമവിശ്വമാത്മൻ
    ഭൂതേന്ദ്രിയാത്മകമദസ്ത ഉപാശ്രിതോഽസ്മി ॥ **3** ॥ 311

തദ്വാ ഇദം ഭുവനമംഗല മംഗലായ
    ധ്യാനേ സ്മ നോ ദർശിതം ത ഉപാസകാനാം ।
തസ്മൈ നമോ ഭഗവതേഽനുവിധേമ തുഭ്യം
    യോഽനാദൃതോ നരകഭാഗ്ഭിരസത്പ്രസംഗൈഃ ॥ **4** ॥ 312

യേ തു ത്വദീയചരണാംബുജകോശഗന്ധം
ജിഘ്രന്തി കർണവിവരൈഃ ശ്രുതിവാതനീതം।
ഭക്ത്യാ ഗൃഹീതചരണഃ പരയാ ച തേഷാം
നാപൈഷി നാഥ ഹൃദയാംബുരുഹാത്സ്വപുംസാം ॥ **5** ॥ 313

താവദ്ഭയം ദ്രവിണഗേഹസുഹൃന്നിമിത്തം
ശോകഃ സ്പൃഹാ പരിഭവോ വിപുലശ്ച ലോഭഃ।
താവന്മമേത്യസദവഗ്രഹ ആർതിമൂലം
യാവന്ന തേഽംഘ്രിമഭയം പ്രവൃണീത ലോകഃ ॥ **6** ॥ 314

ദൈവേന തേ ഹതധിയോ ഭവതഃ പ്രസംഗാ -
ത്സർവാശുഭോപശമനാദ്വിമുഖേന്ദ്രിയാ യേ।
കുർവന്തി കാമസുഖലേശലവായ ദീനാ
ലോഭാഭിഭൂതമനസോഽകുശലാനി ശശ്വത് ॥ **7** ॥ 315

ക്ഷുത്ത്യൂട് ത്രിധാതുഭിരിമാ മുഹുരർദ്യമാനാഃ
ശീതോഷ്ണവാതവർഷൈരിതരേതരാച്ച।
കാമാഗ്നിനാച്യുത രുഷാ ച സുദുർഭരേണ
സമ്പശ്യതോ മന ഉരുക്രമ സീദതേ മേ ॥ **8** ॥ 316

യാവത്പൃഥക്ത്വമിദമാത്മന ഇന്ദ്രിയാർഥ -
മായാബലം ഭഗവതോ ജന ഈശ പശ്യേത്।
താവന്ന സംസൃതിരസൗ പ്രതിസങ്ക്രമേത
വ്യർഥാപി ദുഃഖനിവഹം വഹതീ ക്രിയാർഥാ ॥ **9** ॥ 317

അഹ്ന്യാപൃതാർതകരണാ നിശി നിഃശയാനാ
നാനാമനോരഥധിയാ ക്ഷണഭഗ്ന നിദ്രാഃ।
ദൈവാഹതാർഥരചനാ ഋഷയോഽപി ദേവ
യുഷ്മത്പ്രസംഗവിമുഖാ ഇഹ സംസരന്തി ॥ **10** ॥ 318

ത്വം ഭാവയോഗപരിഭാവിതഹൃത്സരോജ
ആസ്സേ ശ്രുതേക്ഷിതപഥോ നനു നാഥ പുംസാം।
യദ്യദ്ധിയാ ത ഉരുഗായ വിഭാവയന്തി
തത്തദ്വപുഃ പ്രണയസേ സദനുഗ്രഹായ ॥ **11** ॥ 319

നാതിപ്രസീദതി തഥോപചിതോപചാരൈ -
രാരാധിതഃ സുരഗണൈർഹൃദി ബദ്ധകാമൈഃ।
യത്സർവഭൂതദയയാസദലഭ്യയൈകോ
നാനാജനേഷ്വവഹിതഃ സുഹൃദന്തരാത്മാ ॥ **12** ॥ 320

പുംസാമതോ വിവിധകർമഭിരധ്വരാദ്യൈ -
ർദാനേന ചോഗ്രതപസാ വ്രതചർയയാ ച।
ആരാധനം ഭഗവതസ്തവ സത്ക്രിയാർഥോ
ധർമോഽർപിതഃ കർഹിചിദ്ധ്രിയതേ ന യത്ര ॥ **13** ॥ 321

ശശ്വത്സ്വരൂപമഹസൈവ നിപീതഭേദ -
മോഹായ ബോധധിഷണായ നമഃ പരസ്മൈ।
വിശ്വോദ്ഭവസ്ഥിതിലയേഷു നിമിത്തലീലാ -
രാസായ തേ നമ ഇദം ചകൃമേശ്വരായ ॥ **14** ॥ 322

യസ്യാവതാരഗുണകർമവിഡംബനാനി
നാമാനി യേഽസുവിഗമേ വിവശാ ഗൃണന്തി।
തേ നൈകജൻമശമലം സഹസൈവ ഹിത്വാ
സംയാന്ത്യപാവൃതമൃതം തമജം പ്രപദ്യേ ॥ **15** ॥ 323

യോ വാ അഹം ച ഗിരിശശ്ച വിഭുഃ സ്വയം ച
സ്ഥിത്യുദ്ഭവപ്രലയഹേതവ ആത്മമൂലം।
ഭിത്ത്വാ ത്രിപാദ്വവൃധ ഏക ഉരുപ്രരോഹ -
സ്തസ്മൈ നമോ ഭഗവതേ ഭുവനദ്രുമായ ॥ **16** ॥ 324

ലോകോ വികർമനിരതഃ കുശലേ പ്രമത്തഃ
കർമണ്ഽയയം ത്വദുദിതേ ഭവദർചനേ സ്വേ।
യസ്താവദസ്യ ബലവാനിഹ ജീവിതാശാം
സദ്യശ്ഛിനത്ത്യനിമിഷായ നമോഽസ്തു തസ്മൈ ॥ **17** ॥ 325

യസ്മാദ്ബിഭേമ്യഹമപി ദ്വിപരാർധധിഷ്ണ്യ -
മധ്യാസിതഃ സകലലോകനമസ്കൃതം യത്।
തേപേ തപോ ബഹുസവോഽവരുരുത്സമാന -
സ്തസ്മൈ നമോ ഭഗവതേഽധിമഖായ തുഭ്യം ॥ **18** ॥ 326

തിർയങ്മനുഷ്യവിബുധാദിഷു ജീവയോനി -
ഷ്വാത്മേച്ഛയാഽഽത്മകൃതസേതുപരീപ്സയാ യഃ।
രേമേ നിരസ്തരതിരപ്യവരുദ്ധദേഹ -
സ്തസ്മൈ നമോ ഭഗവതേ പുരുഷോത്തമായ ॥ **19** ॥ 327

യോഽവിദ്യയാനുപഹതോഽപി ദശാർധവൃത്ത്യാ
നിദ്രാമുവാഹ ജഠരീകൃതലോകയാത്രഃ।
അന്തർജലേഽഹികശിപുസ്പർശാനുകൂലാം
ഭീമോർമിമാലിനി ജനസ്യ സുഖം വിവൃണ്വൻ ॥ **20** ॥ 328

യന്നാഭിപദ്മഭവനാദഹമാസമീഡ്യ
ലോകത്രയോപകരണോ യദനുഗ്രഹേണ।
തസ്മൈ നമസ്ത ഉദരസ്ഥഭവായ യോഗ -
നിദ്രാവസാനവികസന്നലിനേക്ഷണായ ॥ **21** ॥ 329

സോഽയം സമസ്തജഗതാം സുഹൃദേക ആത്മാ
സത്ത്വേന യൻമൃഡയതേ ഭഗവാൻ ഭഗേന।
തേനൈവ മേ ദൃശമനുസ്പൃശതാദ്യഥാഹം
സ്രക്ഷ്യാമി പൂർവവദിദം പ്രണതപ്രിയോഽസൗ ॥ **22** ॥ 330

ഏഷ പ്രപന്നവരദോ രമയാഽഽത്മശക്ത്യാ
യദ്യത്കരിഷ്യതി ഗൃഹീതഗുണാവതാരഃ।
തസ്മിൻ സ്വവിക്രമമിദം സൃജതോഽപി ചേതോ
യുഞ്ജീത കർമശമലം ച യഥാ വിജഹ്യാം ॥ **23** ॥ 331

നാഭിഹ്രദാദിഹ സതോഽംഭസി യസ്യ പുംസോ
വിജ്ഞാനശക്തിരഹമാസമനന്തശക്തേഃ।
രൂപം വിചിത്രമിദമസ്യ വിവൃണ്വതോ മേ
മാ രീരിഷീഷ്ട നിഗമസ്യ ഗിരാം വിസർഗഃ ॥ **24** ॥ 332

സോഽസാവദഭ്രകരുണോ ഭഗവാൻ വിവൃദ്ധ -
പ്രേമസ്മിതേന നയനാംബുരുഹം വിജൃംഭൻ।
ഉത്ഥായ വിശ്വവിജയായ ച നോ വിഷാദം
മാധ്വ്യാ ഗിരാപനയതാത്പുരുഷഃ പുരാണഃ ॥ **25** ॥ 333

മൈത്രേയ ഉവാച
സ്വസംഭവം നിശാമ്യൈവം തപോവിദ്യാസമാധിഭിഃ।
യാവൻമനോവചഃ സ്തുത്വാ വിരരാമ സ ഖിന്നവത് ॥ **26** ॥ 334

അഥാഭിപ്രേതമൻവീക്ഷ്യ ബ്രഹ്മണോ മധുസൂദനഃ।
വിഷണ്ണചേതസം തേന കൽപവ്യതികരാംഭസാ ॥ **27** ॥ 335

ലോകസംസ്ഥാനവിജ്ഞാന ആത്മനഃ പരിഖിദ്യതഃ।
തമാഹാഗാധയാ വാചാ കശ്മലം ശമയന്നിവ ॥ **28** ॥ 336

ശ്രീഭഗവാനുവാച
മാ വേദഗർഭ ഗാസ്തന്ദ്രീം സർഗ ഉദ്യമമാവഹ।
തൻമയാഽഽപാദിതം ഹ്യഗ്രേ യൻമാം പ്രാർഥയതേ ഭവാൻ ॥ **29** ॥ 337

ഭൂയസ്ത്വം തപ ആതിഷ്ഠ വിദ്യാം ചൈവ മദാശ്രയാം।
താഭ്യാമന്തർഹൃദി ബ്രഹ്മൻ ലോകാന്ദ്രക്ഷ്യസ്യപാവൃതാൻ ॥ **30** ॥ 338

തത ആത്മനി ലോകേ ച ഭക്തിയുക്തഃ സമാഹിതഃ।
ദ്രഷ്ടാസി മാം തതം ബ്രഹ്മൻമയി ലോകാംസ്ത്വമാത്മനഃ ॥ **31** ॥ 339

യദാ തു സർവഭൂതേഷു ദാരുഷ്വഗ്നിമിവ സ്ഥിതം।
പ്രതിചക്ഷീത മാം ലോകോ ജഹ്യാത്തർഹ്യേവ കശ്മലം ॥ **32** ॥ 340

യദാ രഹിതമാത്മാനം ഭൂതേന്ദ്രിയഗുണാശയൈഃ।
സ്വരൂപേണ മയോപേതം പശ്യൻ സ്വാരാജ്യമൃച്ഛതി ॥ **33** ॥ 341

നാനാകർമവിതാനേന പ്രജാ ബഹ്വീഃ സിസൃക്ഷതഃ।
നാത്മാവസീദത്യസ്മിംസ്തേ വർഷീയാൻമദനുഗ്രഹഃ ॥ **34** ॥ 342

ഋഷിമാദ്യം ന ബധ്നാതി പാപീയാംസ്ത്വാം രജോഗുണഃ।
യൻമനോ മയി നിർബദ്ധം പ്രജാഃ സംസൃജതോഽപി തേ ॥ **35** ॥ 343

ജ്ഞാതോഽഹം ഭവതാ ത്വദ്യ ദുർവിജ്ഞേയോഽപി ദേഹിനാം।
യൻമാം ത്വം മന്യസേഽയുക്തം ഭൂതേന്ദ്രിയഗുണാത്മഭിഃ ॥ **36** ॥ 344

തുഭ്യം മദ്വിചികിത്സായാമാത്മാ മേ ദർശിതോഽബഹിഃ।
നാലേന സലിലേ മൂലം പുഷ്കരസ്യ വിചിന്വതഃ ॥ **37** ॥ 345

യച്ചകർഥാംഗ മത്സ്തോത്രം മത്കഥാഭ്യുദയാങ്കിതം।
യദ്വാ തപസി തേ നിഷ്ഠാ സ ഏഷ മദനുഗ്രഹഃ ॥ **38** ॥ 346

പ്രീതോഽഹമസ്തു ഭദ്രം തേ ലോകാനാം വിജയേച്ഛയാ।
യദസ്തൗഷീർഗുണമയം നിർഗുണം മാനുവർണയൻ ॥ **39** ॥ 347

യ ഏതേന പുമാന്നിത്യം സ്തുത്വാ സ്തോത്രേണ മാം ഭജേത്।
തസ്യാശു സമ്പ്രസീദേയം സർവകാമവരേശ്വരഃ ॥ **40** ॥ 348

പൂർതേന തപസാ യജ്ഞൈർദാനൈർയോഗസമാധിനാ ।
രാദ്ധം നിഃശ്രേയസം പുംസാം മത്പ്രീതിസ്തത്ത്വവിൻമതം ॥ **41** ॥ 349

അഹമാത്മാഽഽത്മനാം ധാതഃ പ്രേഷ്ഠഃ സൻ പ്രേയസാമപി ।
അതോ മയി രതിം കുർയാദ്ദേഹാദിർയത്കൃതേ പ്രിയഃ ॥ **42** ॥ 350

സർവവേദമയേനേദമാത്മനാഽഽത്മാഽഽത്മയോനിനാ ।
പ്രജാഃ സൃജ യഥാപൂർവം യാശ്ച മയ്യനുശേരതേ ॥ **43** ॥ 351

മൈത്രേയ ഉവാച
തസ്മാ ഏവം ജഗത്സ്രഷ്ട്രേ പ്രധാനപുരുഷേശ്വരഃ ।
വ്യജ്യേദം സ്വേന രൂപേണ കഞ്ജനാഭസ്തിരോദധേ ॥ **44** ॥ 352

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ നവമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ദശമോഽധ്യായഃ ॥

വിദുര ഉവാച
അന്തർഹിതേ ഭഗവതി ബ്രഹ്മാ ലോകപിതാമഹഃ।
പ്രജാഃ സസർജ കതിധാ ദൈഹികീർമാനസീർവിഭുഃ ॥ **1** ॥ 353

യേ ച മേ ഭഗവൻ പൃഷ്ടാസ്ത്വയ്യർഥാ ബഹുവിത്തമ।
താൻ വദസ്വാനുപൂർവ്യേണ ഛിന്ധി നഃ സർവസംശയാൻ ॥ **2** ॥ 354

സൂത ഉവാച
ഏവം സഞ്ചോദിതസ്തേന ക്ഷത്ത്രാ കൗഷാരവോ മുനിഃ।
പ്രീതഃ പ്രത്യാഹ താൻ പ്രശ്നാൻ ഹൃദിസ്ഥാനഥ ഭാർഗവ ॥ **3** ॥ 355

മൈത്രേയ ഉവാച
വിരിഞ്ചോഽപി തഥാ ചക്രേ ദിവ്യം വർഷശതം തപഃ।
ആത്മൻയാത്മാനമാവേശ്യ യദാഹ ഭഗവാനജഃ ॥ **4** ॥ 356

തദ്വിലോക്യാബ്ജസംഭൂതോ വായുനാ യദധിഷ്ഠിതഃ।
പദ്മമംഭശ്ച തത്കാലകൃതവീർയേണ കമ്പിതം ॥ **5** ॥ 357

തപസാ ഹ്യേധമാനേന വിദ്യയാ ചാത്മസംസ്ഥയാ।
വിവൃദ്ധവിജ്ഞാനബലോ ന്യപാദ് വായും സഹാംഭസാ ॥ **6** ॥ 358

തദ്വിലോക്യ വിയദ്വ്യാപി പുഷ്കരം യദധിഷ്ഠിതം।
അനേന ലോകാൻ പ്രാഗ്ലീനാൻ കൽപിതാസ്മീത്യചിന്തയത് ॥ **7** ॥ 359

പദ്മകോശം തദാഽഽവിശ്യ ഭഗവത്കർമചോദിതഃ।
ഏകം വ്യഭാങ്ക്ഷീദുരുധാ ത്രിധാ ഭാവ്യം ദ്വിസപ്തധാ ॥ **8** ॥ 360

ഏതാവാഞ്ജീവലോകസ്യ സംസ്ഥാഭേദഃ സമാഹൃതഃ।
ധർമസ്യ ഹ്യനിമിത്തസ്യ വിപാകഃ പരമേഷ്ഠ്യസൗ ॥ **9** ॥ 361

വിദുര ഉവാച
യദാത്ഥ ബഹുരൂപസ്യ ഹരേരദ്ഭുതകർമണഃ।
കാലാഖ്യം ലക്ഷണം ബ്രഹ്മൻ യഥാ വർണയ നഃ പ്രഭോ ॥ **10** ॥ 362

മൈത്രേയ ഉവാച
ഗുണവ്യതികരാകാരോ നിർവിശേഷോഽപ്രതിഷ്ഠിതഃ।
പുരുഷസ്തദുപാദാനമാത്മാനം ലീലയാസൃജത് ॥ **11** ॥ 363

വിശ്വം വൈ ബ്രഹ്മതൻമാത്രം സംസ്ഥിതം വിഷ്ണുമായയാ।
ഈശ്വരേണ പരിച്ഛിന്നം കാലേനാവ്യക്തമൂർതിനാ ॥ **12** ॥ 364

യഥേദാനീം തഥാഗ്രേ ച പശ്ചാദപ്യേതദീദൃശം।
സർഗോ നവവിധസ്തസ്യ പ്രാകൃതോ വൈകൃതസ്തു യഃ ॥ **13** ॥ 365

കാലദ്രവ്യഗുണൈരസ്യ ത്രിവിധഃ പ്രതിസങ്ക്രമഃ।
ആദ്യസ്തു മഹതഃ സർഗോ ഗുണവൈഷമ്യമാത്മനഃ ॥ **14** ॥ 366

ദ്വിതീയസ്ത്വഹമോ യത്ര ദ്രവ്യജ്ഞാനക്രിയോദയഃ।
ഭൂതസർഗസ്തൃതീയസ്തു തൻമാത്രോ ദ്രവ്യശക്തിമാൻ ॥ **15** ॥ 367

ചതുർഥ ഐന്ദ്രിയഃ സർഗോ യസ്തു ജ്ഞാനക്രിയാത്മകഃ।
വൈകാരികോ ദേവസർഗഃ പഞ്ചമോ യൻമയം മനഃ ॥ **16** ॥ 368

ഷഷ്ഠസ്തു തമസഃ സർഗോ യസ്ത്വബുദ്ധികൃതഃ പ്രഭോ।
ഷഡിമേ പ്രാകൃതാഃ സർഗാ വൈകൃതാനപി മേ ശൃണു ॥ **17** ॥ 369

രജോഭാജോ ഭഗവതോ ലീലേയം ഹരിമേധസഃ।
സപ്തമോ മുഖ്യസർഗസ്തു ഷഡ്വിധസ്തസ്ഥുഷാം ച യഃ ॥ **18** ॥ 370

വനസ്പത്യോഷധിലതാത്വക്സാരാ വീരുധോ ദ്രുമാഃ।
ഉത്സ്രോതസസ്തമഃപ്രായാ അന്തഃസ്പർശാ വിശേഷിണഃ ॥ **19** ॥ 371

തിരശ്ചാമഷ്ടമഃ സർഗഃ സോഽഷ്ടാവിംശദ്വിധോ മതഃ।
അവിദോ ഭൂരിതമസോ ഘ്രാണജ്ഞാ ഹൃദ്യവേദിനഃ ॥ **20** ॥ 372

ഗൗരജോ മഹിഷഃ കൃഷ്ണഃ സൂകരോ ഗവയോ രുരുഃ।
ദ്വിശഫാഃ പശവശ്ചേമേ അവിരുഷ്ട്രശ്ച സത്തമ ॥ **21** ॥ 373

ഖരോഽശ്വോഽശ്വതരോ ഗൗരഃ ശരഭശ്ചമരീ തഥാ।
ഏതേ ചൈകശഫാഃ ക്ഷത്തഃ ശൃണു പഞ്ചനഖാൻ പശൂൻ ॥ **22** ॥ 374

ശ്വാ സൃഗാലോ വൃകോ വ്യാഘ്രോ മാർജാരഃ ശശശൽലകൗ।
സിംഹഃ കപിർഗജഃ കൂർമോ ഗോധാ ച മകരാദയഃ ॥ **23** ॥ 375

കങ്കഗൃധ്രവടശ്യേനഭാസഭൽലൂകബർഹിണഃ।
ഹംസസാരസചക്രാഹ്വകാകോലൂകാദയഃ ഖഗാഃ ॥ **24** ॥ 376

അർവാക്സ്രോതസ്തു നവമഃ ക്ഷത്തരേകവിധോ നൃണാം।
രജോഽധികാഃ കർമപരാ ദുഃഖേ ച സുഖമാനിനഃ ॥ **25** ॥ 377

വൈകൃതാസ്ത്രയ ഏവൈതേ ദേവസർഗശ്ച സത്തമ।
വൈകാരികസ്തു യഃ പ്രോക്തഃ കൗമാരസ്തൂഭയാത്മകഃ ॥ **26** ॥ 378

ദേവസർഗശ്ചാഷ്ടവിധോ വിബുധാഃ പിതരോഽസുരാഃ।
ഗന്ധർവാപ്സരസഃ സിദ്ധാ യക്ഷരക്ഷാംസി ചാരണാഃ ॥ **27** ॥ 379

ഭൂതപ്രേതപിശാചാശ്ച വിദ്യാധ്രാഃ കിന്നരാദയഃ।
ദശൈതേ വിദുരാഖ്യാതാഃ സർഗാസ്തേ വിശ്വസൃക്കൃതാഃ ॥ **28** ॥ 380

അതഃ പരം പ്രവക്ഷ്യാമി വംശാൻമൻവന്തരാണി ച।
ഏവം രജഃപ്ലുതഃ സ്രഷ്ടാ കൽപാദിഷ്വാത്മഭൂർഹരിഃ।
സൃജത്യമോഘസങ്കൽപ ആത്മൈവാത്മാനമാത്മനാ ॥ **29** ॥ 381

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ ദശമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ഏകാദശോഽധ്യായഃ ॥

മൈത്രേയ ഉവാച
ചരമഃ സദ്വിശേഷാണാമനേകോഽസംയുതഃ സദാ ।
പരമാണുഃ സ വിജ്ഞേയോ നൃണാമൈക്യഭ്രമോ യതഃ ॥ **1** ॥ 382

സത ഏവ പദാർഥസ്യ സ്വരൂപാവസ്ഥിതസ്യ യത് ।
കൈവൽയം പരമമഹാനവിശേഷോ നിരന്തരഃ ॥ **2** ॥ 383

ഏവം കാലോഽപ്യനുമിതഃ സൗക്ഷ്മ്യേ സ്ഥൗല്യേ ച സത്തമ ।
സംസ്ഥാനഭുക്ത്യാ ഭഗവാനവ്യക്തോ വ്യക്തഭുഗ്വിഭുഃ ॥ **3** ॥ 384

സ കാലഃ പരമാണുർവൈ യോ ഭുങ്ക്തേ പരമാണുതാം ।
സതോഽവിശേഷഭുഗ്യസ്തു സ കാലഃ പരമോ മഹാൻ ॥ **4** ॥ 385

അണുർദ്വൗ പരമാണൂ സ്യാത്ത്രസരേണുസ്ത്രയഃ സ്മൃതഃ ।
ജാലാർകരശ്മ്യവഗതഃ ഖമേവാനുപതന്നഗാത് ॥ **5** ॥ 386

ത്രസരേണുത്രികം ഭുങ്ക്തേ യഃ കാലഃ സ ത്രുടിഃ സ്മൃതഃ ।
ശതഭാഗസ്തു വേധഃ സ്യാത്തൈസ്ത്രിഭിസ്തു ലവഃ സ്മൃതഃ ॥ **6** ॥ 387

നിമേഷസ്ത്രിലവോ ജ്ഞേയ ആമ്നാതസ്തേ ത്രയഃ ക്ഷണഃ ।
ക്ഷണാൻ പഞ്ച വിദുഃ കാഷ്ഠാം ലഘു താ ദശ പഞ്ച ച ॥ **7** ॥ 388

ലഘൂനി വൈ സമാമ്നാതാ ദശ പഞ്ച ച നാഡികാ।
തേ ദ്വേ മുഹൂർതഃ പ്രഹരഃ ഷഡ്യാമഃ സപ്ത വാ നൃണാം ॥ **8** ॥ 389

ദ്വാദശാർധപലോൻമാനം ചതുർഭിശ്ചതുരംഗുലൈഃ।
സ്വർണമാഷൈഃ കൃതച്ഛിദ്രം യാവത്പ്രസ്ഥജലപ്ലുതം ॥ **9** ॥ 390

യാമാശ്ചത്വാരശ്ചത്വാരോ മർത്യാനാമഹനീ ഉഭേ।
പക്ഷഃ പഞ്ചദശാഹാനി ശുക്ലഃ കൃഷ്ണശ്ച മാനദ ॥ **10** ॥ 391

തയോഃ സമുച്ചയോ മാസഃ പിതൃണാം തദഹർനിശം।
ദ്വൗ താവൃതുഃ ഷഡയനം ദക്ഷിണം ചോത്തരം ദിവി ॥ **11** ॥ 392

അയനേ ചാഹനീ പ്രാഹുർവത്സരോ ദ്വാദശ സ്മൃതഃ।
സംവത്സരശതം നൃണാം പരമായുർനിരൂപിതം ॥ **12** ॥ 393

ഗ്രഹർക്ഷതാരാചക്രസ്ഥഃ പരമാണ്വാദിനാ ജഗത്।
സംവത്സരാവസാനേന പർയേത്യനിമിഷോ വിഭുഃ ॥ **13** ॥ 394

സംവത്സരഃ പരിവത്സര ഇഡാവത്സര ഏവ ച।
അനുവത്സരോ വത്സരശ്ച വിദുരൈവം പ്രഭാഷ്യതേ ॥ **14** ॥ 395

യഃ സൃജ്യശക്തിമുരുധോച്ഛ്വസയൻ സ്വശക്ത്യാ
പുംസോഽഭ്രമായ ദിവി ധാവതി ഭൂതഭേദഃ।
കാലാഖ്യയാ ഗുണമയം ക്രതുഭിർവിതൻവം
സ്തസ്മൈ ബലിം ഹരത വത്സരപഞ്ചകായ ॥ **15** ॥ 396

വിദുര ഉവാച
പിതൃദേവമനുഷ്യാണാമായുഃ പരമിദം സ്മൃതം।
പരേഷാം ഗതിമാചക്ഷ്വ യേ സ്യുഃ കൽപാദ് ബഹിർവിദഃ ॥ **16** ॥ 397

ഭഗവാൻ വേദ കാലസ്യ ഗതിം ഭഗവതോ നനു।
വിശ്വം വിചക്ഷതേ ധീരാ യോഗരാദ്ധേന ചക്ഷുഷാ ॥ **17** ॥ 398

മൈത്രേയ ഉവാച
കൃതം ത്രേതാ ദ്വാപരം ച കലിശ്ചേതി ചതുർയുഗം।
ദിവ്യൈർദ്വാദശഭിർവർഷൈഃ സാവധാനം നിരൂപിതം ॥ **18** ॥ 399

ചത്വാരി ത്രീണി ദ്വേ ചൈകം കൃതാദിഷു യഥാക്രമം।
സംഖ്യാതാനി സഹസ്രാണി ദ്വിഗുണാനി ശതാനി ച ॥ **19** ॥ 400

സന്ധ്യാംശയോരന്തരേണ യഃ കാലഃ ശതസംഖ്യയോഃ।
തമേവാഹുർയുഗം തജ്ജ്ഞാ യത്ര ധർമോ വിധീയതേ ॥ **20** ॥ 401

ധർമശ്ചതുഷ്പാൻമനുജാൻ കൃതേ സമനുവർതതേ।
സ ഏവാൻയേഷ്വധർമേണ വ്യേതി പാദേന വർധതാ ॥ **21** ॥ 402

ത്രിലോക്യാ യുഗസാഹസ്രം ബഹിരാബ്രഹ്മണോ ദിനം।
താവത്യേവ നിശാ താത യന്നിമീലതി വിശ്വസൃക് ॥ **22** ॥ 403

നിശാവസാന ആരബ്ധോ ലോകകൽപോഽനുവർതതേ।
യാവദ്ദിനം ഭഗവതോ മനൂൻ ഭുഞ്ജംശ്ചതുർദശ ॥ **23** ॥ 404

സ്വം സ്വം കാലം മനുർഭുങ്ക്തേ സാധികാം ഹ്യേകസപ്തതിം।
മൻവന്തരേഷു മനവസ്തദ്വംശ്യാ ഋഷയഃ സുരാഃ।
ഭവന്തി ചൈവ യുഗപത്സുരേശാശ്ചാനു യേ ച താൻ ॥ **24** ॥ 405

ഏഷ ദൈനന്ദിനഃ സർഗോ ബ്രാഹ്മസ്ത്രൈലോക്യവർതനഃ।
തിർയങ്നൃപിതൃദേവാനാം സംഭവോ യത്ര കർമഭിഃ ॥ **25** ॥ 406

മൻവന്തരേഷു ഭഗവാൻ ബിഭ്രത്സത്ത്വം സ്വമൂർതിഭിഃ।
മൻവാദിഭിരിദം വിശ്വമവത്യുദിതപൗരുഷഃ ॥ **26** ॥ 407

തമോമാത്രാമുപാദായ പ്രതിസംരുദ്ധവിക്രമഃ।
കാലേനാനുഗതാശേഷ ആസ്തേ തൂഷ്ണീം ദിനാത്യയേ ॥ **27** ॥ 408

തമേവാൻവപിധീയന്തേ ലോകാ ഭൂരാദയസ്ത്രയഃ।
നിശായാമനുവൃത്തായാം നിർമുക്തശശിഭാസ്കരം ॥ **28** ॥ 409

ത്രിലോക്യാം ദഹ്യമാനായാം ശക്ത്യാ സങ്കർഷണാഗ്നിനാ।
യാന്ത്യൂഷ്മണാ മഹർലോകാജ്ജനം ഭൃഗ്വാദയോഽർദിതാഃ ॥ **29** ॥ 410

താവത്ത്രിഭുവനം സദ്യഃ കൽപാന്തെധിതസിന്ധവഃ।
പ്ലാവയന്ത്യുത്കടാടോപചണ്ഡവാതേരിതോർമയഃ ॥ **30** ॥ 411

അന്തഃ സ തസ്മിൻ സലില ആസ്തേഽനന്താസനോ ഹരിഃ।
യോഗനിദ്രാനിമീലാക്ഷഃ സ്തൂയമാനോ ജനാലയൈഃ ॥ **31** ॥ 412

ഏവംവിധൈരഹോരാത്രൈഃ കാലഗത്യോപലക്ഷിതൈഃ।
അപക്ഷിതമിവാസ്യാപി പരമായുർവയഃ ശതം ॥ **32** ॥ 413

യദർധമായുഷസ്തസ്യ പരാർധമഭിധീയതേ।
പൂർവഃ പരാർധോഽപക്രാന്തോ ഹ്യപരോഽദ്യ പ്രവർതതേ ॥ **33** ॥ 414

പൂർവസ്യാദൗ പരാർധസ്യ ബ്രാഹ്മോ നാമ മഹാനഭൂത്।
കൽപോ യത്രാഭവദ്ബ്രഹ്മാ ശബ്ദബ്രഹ്മേതി യം വിദുഃ ॥ **34** ॥ 415

തസ്യൈവ ചാന്തേ കൽപോഽഭൂദ് യം പാദ്മമഭിചക്ഷതേ।
യദ്ധരേർനാഭിസരസ ആസീൽലോകസരോരുഹം ॥ **35** ॥ 416

അയം തു കഥിതഃ കൽപോ ദ്വിതീയസ്യാപി ഭാരത।
വാരാഹ ഇതി വിഖ്യാതോ യത്രാസീത്സൂകരോ ഹരിഃ ॥ **36** ॥ 417

കാലോഽയം ദ്വിപരാർധാഖ്യോ നിമേഷ ഉപചർയതേ।
അവ്യാകൃതസ്യാനന്തസ്യ അനാദേർജഗദാത്മനഃ ॥ **37** ॥ 418

കാലോഽയം പരമാൺവാദിർദ്വിപരാർധാന്ത ഈശ്വരഃ।
നൈവേശിതും പ്രഭുർഭൂമ്ന ഈശ്വരോ ധാമമാനിനാം ॥ **38** ॥ 419

വികാരൈഃ സഹിതോ യുക്തൈർവിശേഷാദിഭിരാവൃതഃ।
ആണ്ഡകോശോ ബഹിരയം പഞ്ചാശത്കോടിവിസ്തൃതഃ ॥ **39** ॥ 420

ദശോത്തരാധികൈർയത്ര പ്രവിഷ്ടഃ പരമാണുവത്।
ലക്ഷ്യത്വേഽന്തർഗതാശ്ചാൻയേ കോടിശോ ഹ്യണ്ഡരാശയഃ ॥ **40** ॥ 421

തദാഹുരക്ഷരം ബ്രഹ്മ സർവകാരണകാരണം।
വിഷ്ണോർധാമ പരം സാക്ഷാത്പുരുഷസ്യ മഹാത്മനഃ ॥ **41** ॥ 422

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ ഏകാദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ദ്വാദശോഽധ്യായഃ ॥

മൈത്രേയ ഉവാച
ഇതി തേ വർണിതഃ ക്ഷത്തഃ കാലാഖ്യഃ പരമാത്മനഃ।
മഹിമാ വേദഗർഭോഽഥ യഥാസ്രാക്ഷീന്നിബോധ മേ ॥ **1** ॥ 423

സസർജാഗ്രേഽന്ധതാമിസ്രമഥ താമിസ്രമാദികൃത്।
മഹാമോഹം ച മോഹം ച തമശ്ചാജ്ഞാനവൃത്തയഃ ॥ **2** ॥ 424

ദൃഷ്ട്വാ പാപീയസീം സൃഷ്ടിം നാത്മാനം ബഹ്വമൻയത।
ഭഗവദ്ധ്യാനപൂതേന മനസാൻയാം തതോഽസൃജത് ॥ **3** ॥ 425

സനകം ച സനന്ദം ച സനാതനമഥാത്മഭൂഃ।
സനത്കുമാരം ച മുനീന്നിഷ്ക്രിയാനൂർധ്വരേതസഃ ॥ **4** ॥ 426

താൻ ബഭാഷേ സ്വഭൂഃ പുത്രാൻ പ്രജാഃ സൃജത പുത്രകാഃ।
തന്നൈച്ഛൻമോക്ഷധർമാണോ വാസുദേവപരായണാഃ ॥ **5** ॥ 427

സോഽവധ്യാതഃ സുതൈരേവം പ്രത്യാഖ്യാതാനുശാസനൈഃ।
ക്രോധം ദുർവിഷഹം ജാതം നിയന്തുമുപചക്രമേ ॥ **6** ॥ 428

ധിയാ നിഗൃഹ്യമാണോഽപി ഭ്രുവോർമധ്യാത്പ്രജാപതേഃ।
സദ്യോഽജായത തൻമൻയുഃ കുമാരോ നീലലോഹിതഃ ॥ **7** ॥ 429

സ വൈ രുരോദ ദേവാനാം പൂർവജോ ഭഗവാൻ ഭവഃ।
നാമാനി കുരു മേ ധാതഃ സ്ഥാനാനി ച ജഗദ്ഗുരോ ॥ **8** ॥ 430

ഇതി തസ്യ വചഃ പാദ്മോ ഭഗവാൻ പരിപാലയൻ।
അഭ്യധാദ് ഭദ്രയാ വാചാ മാ രോദീസ്തത്കരോമി തേ ॥ **9** ॥ 431

യദരോദീഃ സുരശ്രേഷ്ഠ സോദ്വേഗ ഇവ ബാലകഃ।
തതസ്ത്വാമഭിധാസ്യന്തി നാമ്നാ രുദ്ര ഇതി പ്രജാഃ ॥ **10** ॥ 432

ഹൃദിന്ദ്രിയാണ്യസുർവ്യോമ വായുരഗ്നിർജലം മഹീ।
സൂര്യശ്ചന്ദ്രസ്തപശ്ചൈവ സ്ഥാനാന്യഗ്രേ കൃതാനി മേ ॥ **11** ॥ 433

മന്യുർമനുർമഹിനസോ മഹാംഛിവ ഋതധ്വജഃ।
ഉഗ്രരേതാ ഭവഃ കാലോ വാമദേവോ ധൃതവ്രതഃ ॥ **12** ॥ 434

ധീർവൃത്തിരുശനോമാ ച നിയുത്സർപിരിലാംബികാ।
ഇരാവതീ സുധാ ദീക്ഷാ രുദ്രാണ്യോ രുദ്ര തേ സ്ത്രിയഃ ॥ **13** ॥ 435

ഗൃഹാണൈതാനി നാമാനി സ്ഥാനാനി ച സയോഷണഃ।
ഏഭിഃ സൃജ പ്രജാ ബഹ്വീഃ പ്രജാനാമസി യത്പതിഃ ॥ **14** ॥ 436

ഇത്യാദിഷ്ടഃ സ ഗുരുണാ ഭഗവാന്നീലലോഹിതഃ।
സത്ത്വാകൃതിസ്വഭാവേന സസർജാത്മസമാഃ പ്രജാഃ ॥ **15** ॥ 437

രുദ്രാണാം രുദ്രസൃഷ്ടാനാം സമന്താദ് ഗ്രസതാം ജഗത്।
നിശാമ്യാസംഖ്യശോ യൂഥാൻ പ്രജാപതിരശങ്കത ॥ **16** ॥ 438

അലം പ്രജാഭിഃ സൃഷ്ടാഭിരീദൃശീഭിഃ സുരോത്തമ।
മയാ സഹ ദഹന്തീഭിർദിശശ്ചക്ഷുർഭിരുൽബണൈഃ ॥ **17** ॥ 439

തപ ആതിഷ്ഠ ഭദ്രം തേ സർവഭൂതസുഖാവഹം।
തപസൈവ യഥാ പൂർവം സ്രഷ്ടാ വിശ്വമിദം ഭവാൻ ॥ **18** ॥ 440

തപസൈവ പരം ജ്യോതിർഭഗവന്തമധോക്ഷജം।
സർവഭൂതഗുഹാവാസമഞ്ജസാ വിന്ദതേ പുമാൻ ॥ **19** ॥ 441

മൈത്രേയ ഉവാച
ഏവമാത്മഭുവാഽഽദിഷ്ടഃ പരിക്രമ്യ ഗിരാം പതിം।
ബാഢമിത്യമുമാമന്തർയ വിവേശ തപസേ വനം ॥ **20** ॥ 442

അഥാഭിധ്യായതഃ സർഗം ദശ പുത്രാഃ പ്രജജ്ഞിരേ।
ഭഗവച്ഛക്തിയുക്തസ്യ ലോകസന്താനഹേതവഃ ॥ **21** ॥ 443

മരീചിരത്ര്യംഗിരസൗ പുലസ്ത്യഃ പുലഹഃ ക്രതുഃ।
ഭൃഗുർവസിഷ്ഠോ ദക്ഷശ്ച ദശമസ്തത്ര നാരദഃ ॥ **22** ॥ 444

ഉത്സംഗാന്നാരദോ ജജ്ഞേ ദക്ഷോഽംഗുഷ്ഠാത്സ്വയംഭുവഃ।
പ്രാണാദ്വസിഷ്ഠഃ സഞ്ജാതോ ഭൃഗുസ്ത്വചി കരാത്ക്രതുഃ ॥ **23** ॥ 445

പുലഹോ നാഭിതോ ജജ്ഞേ പുലസ്ത്യഃ കർണയോരൃഷിഃ।
അംഗിരാ മുഖതോഽക്ഷ്ണോഽത്രിർമരീചിർമനസോഽഭവത് ॥ **24** ॥ 446

ധർമഃ സ്തനാദ്ദക്ഷിണതോ യത്ര നാരായണഃ സ്വയം।
അധർമഃ പൃഷ്ഠതോ യസ്മാൻമൃത്യുർലോകഭയങ്കരഃ ॥ **25** ॥ 447

ഹൃദി കാമോ ഭ്രുവഃ ക്രോധോ
ലോഭശ്ചാധരദച്ഛദാത്।
ആസ്യാദ്വാക്സിന്ധവോ മേഢ്രാൻ -
നിരൃതിഃ പായോരഘാശ്രയഃ ॥ **26** ॥ 448

ഛായായാഃ കർദമോ ജജ്ഞേ ദേവഹൂത്യാഃ പതിഃ പ്രഭുഃ।
മനസോ ദേഹതശ്ചേദം ജജ്ഞേ വിശ്വകൃതോ ജഗത് ॥ **27** ॥ 449

വാചം ദുഹിതരം തന്വീം സ്വയംഭൂർഹരതീം മനഃ।
അകാമാം ചകമേ ക്ഷത്തഃ സകാമ ഇതി നഃ ശ്രുതം ॥ **28** ॥ 450

തമധർമേ കൃതമതിം വിലോക്യ പിതരം സുതാഃ।
മരീചിമുഖ്യാ മുനയോ വിശ്രംഭാത്പ്രത്യബോധയൻ ॥ **29** ॥ 451

നൈതത്പൂർവൈഃ കൃതം ത്വദ്യേ ന കരിഷ്യന്തി ചാപരേ।
യത്ത്വം ദുഹിതരം ഗച്ഛേരനിഗൃഹ്യാംഗജം പ്രഭുഃ ॥ **30** ॥ 452

തേജീയസാമപി ഹ്യേതന്ന സുശ്ലോക്യം ജഗദ്ഗുരോ।
യദ്വൃത്തമനുതിഷ്ഠൻ വൈ ലോകഃ ക്ഷേമായ കൽപതേ ॥ **31** ॥ 453

തസ്മൈ നമോ ഭഗവതേ യ ഇദം സ്വേന രോചിഷാ।
ആത്മസ്ഥം വ്യഞ്ജയാമാസ സ ധർമം പാതുമർഹതി ॥ **32** ॥ 454

സ ഇത്ഥം ഗൃണതഃ പുത്രാൻ പുരോ ദൃഷ്ട്വാ പ്രജാപതീൻ।
പ്രജാപതിപതിസ്തൻവം തത്യാജ വ്രീഡിതസ്തദാ।
താം ദിശോ ജഗൃഹുർഘോരാം നീഹാരം യദ്വിദുസ്തമഃ ॥ **33** ॥ 455

കദാചിദ് ധ്യായതഃ സ്രഷ്ടുർവേദാ ആസംശ്ചതുർമുഖാത്।
കഥം സ്രക്ഷ്യാമ്യഹം ലോകാൻ സമവേതാൻ യഥാ പുരാ ॥ **34** ॥ 456

ചാതുർഹോത്രം കർമതന്ത്രമുപവേദനയൈഃ സഹ।
ധർമസ്യ പാദാശ്ചത്വാരസ്തഥൈവാശ്രമവൃത്തയഃ ॥ **35** ॥ 457

വിദുര ഉവാച
സ വൈ വിശ്വസൃജാമീശോ വേദാദീൻ മുഖതോഽസൃജത്।
യദ് യദ് യേനാസൃജദ് ദേവസ്തൻമേ ബ്രൂഹി തപോധന ॥ **36** ॥ 458

മൈത്രേയ ഉവാച
ഋഗ്യജുഃ സാമാഥർവാഖ്യാൻ

വേദാൻ പൂർവാദിഭിർമുഖൈഃ।
ശാസ്ത്രമിജ്യാം സ്തുതിസ്തോമം
പ്രായശ്ചിത്തം വ്യധാത്ക്രമാത് ॥ **37** ॥ 459

ആയുർവേദം ധനുർവേദം ഗാന്ധർവം വേദമാത്മനഃ।
സ്ഥാപത്യം ചാസൃജദ് വേദം ക്രമാത്പൂർവാദിഭിർമുഖൈഃ ॥ **38** ॥ 460

ഇതിഹാസപുരാണാനി പഞ്ചമം വേദമീശ്വരഃ।
സർവേഭ്യ ഏവ വക്ത്രേഭ്യഃ സസൃജേ സർവദർശനഃ ॥ **39** ॥ 461

ഷോഡശ്യുക്ഥൗ പൂർവവക്ത്രാത്പുരീഷ്യഗ്നിഷ്ടുതാവഥ।
ആപ്തോർയാമാതിരാത്രൗ ച വാജപേയം സഗോസവം ॥ **40** ॥ 462

വിദ്യാ ദാനം തപഃ സത്യം ധർമസ്യേതി പദാനി ച।
ആശ്രമാംശ്ച യഥാസംഖ്യമസൃജത്സഹ വൃത്തിഭിഃ ॥ **41** ॥ 463

സാവിത്രം പ്രാജാപത്യം ച ബ്രാഹ്മം ചാഥ ബൃഹത്തഥാ।
വാർതാസഞ്ചയശാലീനശിലോഞ്ഛ ഇതി വൈ ഗൃഹേ ॥ **42** ॥ 464

വൈഖാനസാ വാലഖില്യൗ -
ദുംബരാഃ ഫേനപാ വനേ।
ൻയാസേ കുടീചകഃ പൂർവം
ബഹ്വോദോ ഹംസനിഷ്ക്രിയൗ ॥ **43** ॥ 465

ആൻവീക്ഷികീ ത്രയീ വാർതാ ദണ്ഡനീതിസ്തഥൈവ ച।
ഏവം വ്യാഹൃതയശ്ചാസൻ പ്രണവോ ഹ്യസ്യ ദഹ്രതഃ ॥ **44** ॥ 466

തസ്യോഷ്ണിഗാസീൽലോമഭ്യോ
ഗായത്രീ ച ത്വചോ വിഭോഃ।
ത്രിഷ്ടുമ്മാംസാത്സ്നുതോഽനുഷ്ടുബ് -
ജഗത്യസ്ഥ്നഃ പ്രജാപതേഃ ॥ **45** ॥ 467

മജ്ജായാഃ പങ്ക്തിരുത്പന്നാ ബൃഹതീ പ്രാണതോഽഭവത്।
സ്പർശസ്തസ്യാഭവജ്ജീവഃ സ്വരോ ദേഹ ഉദാഹൃതഃ ॥ **46** ॥ 468

ഊഷ്മാണമിന്ദ്രിയാണ്യാഹുരന്തഃസ്ഥാ ബലമാത്മനഃ।
സ്വരാഃ സപ്ത വിഹാരേണ ഭവന്തി സ്മ പ്രജാപതേഃ ॥ **47** ॥ 469

ശബ്ദബ്രഹ്മാത്മനസ്തസ്യ വ്യക്തവ്യക്താത്മനഃ പരഃ।
ബ്രഹ്മാവഭാതി വിതതോ നാനാശക്ത്യുപബൃംഹിതഃ ॥ **48** ॥ 470

തതോഽപരാമുപാദായ സ സർഗായ മനോ ദധേ।
ഋഷീണാം ഭൂരിവീർയാണാമപി സർഗമവിസ്തൃതം ॥ **49** ॥ 471

ജ്ഞാത്വാ തദ്ധൃദയേ ഭൂയശ്ചിന്തയാമാസ കൗരവ।
അഹോ അദ്ഭുതമേതന്മേ വ്യാപൃതസ്യാപി നിത്യദാ ॥ **50** ॥ 472

ന ഹ്യേധന്തേ പ്രജാ നൂനം
ദൈവമത്ര വിഘാതകം।
ഏവം യുക്തകൃതസ്തസ്യ
ദൈവം ചാവേക്ഷതസ്തദാ ॥ **51** ॥ 473

കസ്യ രൂപമഭൂദ്ദ്വേധാ യത്കായമഭിചക്ഷതേ।
താഭ്യാം രൂപവിഭാഗാഭ്യാം മിഥുനം സമപദ്യത ॥ **52** ॥ 474

യസ്തു തത്ര പുമാൻ സോഽഭൂന്മനുഃ സ്വായംഭുവഃ സ്വരാട്।
സ്ത്രീ യാഽസീച്ഛതരൂപാഽഽഖ്യാ മഹിഷ്യസ്യ മഹാത്മനഃ ॥ **53** ॥ 475

തദാ മിഥുനധർമേണ പ്രജാ ഹ്യേധാംബഭൂവിരേ।
സ ചാപി ശതരൂപായാം പഞ്ചാപത്യാൻയജീജനത് ॥ **54** ॥ 476

പ്രിയവ്രതോത്താനപാദൗ തിസ്രഃ കന്യാശ്ച ഭാരത।
ആകൂതിർദേവഹൂതിശ്ച പ്രസൂതിരിതി സത്തമ ॥ **55** ॥ 477

ആകൂതിം രുചയേ പ്രാദാത്കർദമായ തു മധ്യമാം।
ദക്ഷായാദാത്പ്രസൂതിം ച യത ആപൂരിതം ജഗത് ॥ **56** ॥ 478

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ ദ്വാദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ത്രയോദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച
നിശമ്യ വാചം വദതോ മുനേഃ പുണ്യതമാം നൃപ ।
ഭൂയഃ പപ്രച്ഛ കൗരവ്യോ വാസുദേവകഥാദൃതഃ ॥ **1** ॥ 479

വിദുര ഉവാച
സ വൈ സ്വായംഭുവഃ സമ്രാട് പ്രിയഃ പുത്രഃ സ്വയംഭുവഃ ।
പ്രതിലഭ്യ പ്രിയാം പത്നീം കിം ചകാര തതോ മുനേ ॥ **2** ॥ 480

ചരിതം തസ്യ രാജർഷേരാദിരാജസ്യ സത്തമ ।
ബ്രൂഹി മേ ശ്രദ്ദധാനായ വിഷ്വക്സേനാശ്രയോ ഹ്യസൗ ॥ **3** ॥ 481

ശ്രുതസ്യ പുംസാം സുചിരശ്രമസ്യ
നൻവഞ്ജസാ സൂരിഭിരീഡിതോഽർഥഃ ।
യത്തദ്ഗുണാനുശ്രവണം മുകുന്ദ -
പാദാരവിന്ദം ഹൃദയേഷു യേഷാം ॥ **4** ॥ 482

ശ്രീശുക ഉവാച
ഇതി ബ്രുവാണം വിദുരം വിനീതം
സഹസ്രശീർഷ്ണശ്ചരണോപധാനം ।
പ്രഹൃഷ്ടരോമാ ഭഗവത്കഥായാം
പ്രണീയമാനോ മുനിരഭ്യചഷ്ട ॥ **5** ॥ 483

മൈത്രേയ ഉവാച
യദാ സ്വഭാര്യയാ സാകം ജാതഃ സ്വായംഭുവോ മനുഃ।
പ്രാഞ്ജലിഃ പ്രണതശ്ചേദം വേദഗർഭമഭാഷത ॥ **6** ॥ 484

ത്വമേകഃ സർവഭൂതാനാം ജൻമകൃദ് വൃത്തിദഃ പിതാ।
അഥാപി നഃ പ്രജാനാം തേ ശുശ്രൂഷാ കേന വാ ഭവേത് ॥ **7** ॥ 485

തദ്വിധേഹി നമസ്തുഭ്യം കർമസ്വീഡ്യാത്മശക്തിഷു।
യത്കൃത്വേഹ യശോ വിഷ്വഗമുത്ര ച ഭവേദ്ഗതിഃ ॥ **8** ॥ 486

ബ്രഹ്മോവാച
പ്രീതസ്തുഭ്യമഹം താത സ്വസ്തി സ്താദ്വാം ക്ഷിതീശ്വര।
യന്നിർവ്യലീകേന ഹൃദാ ശാധി മേത്യാത്മനാർപിതം ॥ **9** ॥ 487

ഏതാവത്യാത്മജൈർവീര കാർയാ ഹ്യപചിതിർഗുരൗ।
ശക്ത്യാപ്രമത്തൈർഗൃഹ്യേത സാദരം ഗതമത്സരൈഃ ॥ **10** ॥ 488

സ ത്വമസ്യാമപത്യാനി സദൃശാൻയാത്മനോ ഗുണൈഃ।
ഉത്പാദ്യ ശാസ ധർമേണ ഗാം യജ്ഞൈഃ പുരുഷം യജ ॥ **11** ॥ 489

പരം ശുശ്രൂഷണം മഹ്യം സ്യാത്പ്രജാരക്ഷയാ നൃപ।
ഭഗവാംസ്തേ പ്രജാഭർതുർഹൃഷീകേശോഽനുതുഷ്യതി ॥ **12** ॥ 490

യേഷാം ന തുഷ്ടോ ഭഗവാൻ യജ്ഞലിംഗോ ജനാർദനഃ।
തേഷാം ശ്രമോ ഹ്യപാർഥായ യദാത്മാ നാദൃതഃ സ്വയം ॥ **13** ॥ 491

മനുരുവാച
ആദേശേഽഹം ഭഗവതോ വർതേയാമീവസൂദന।
സ്ഥാനം ത്വിഹാനുജാനീഹി പ്രജാനാം മമ ച പ്രഭോ ॥ **14** ॥ 492

യദോകഃ സർവസത്ത്വാനാം മഹീ മഗ്നാ മഹാംഭസി।
അസ്യാ ഉദ്ധരണേ യത്നോ ദേവ ദേവ്യാ വിധീയതാം ॥ **15** ॥ 493

മൈത്രേയ ഉവാച
പരമേഷ്ഠീ ത്വപാം മധ്യേ തഥാ സന്നാമവേക്ഷ്യ ഗാം।
കഥമേനാം സമുന്നേഷ്യ ഇതി ദധ്യൗ ധിയാ ചിരം ॥ **16** ॥ 494

സൃജതോ മേ ക്ഷിതിർവാർഭിഃ പ്ലാവ്യമാനാ രസാം ഗതാ।
അഥാത്ര കിമനുഷ്ഠേയമസ്മാഭിഃ സർഗയോജിതൈഃ।
യസ്യാഹം ഹൃദയാദാസം സ ഈശോ വിദധാതു മേ ॥ **17** ॥ 495

ഇത്യഭിധ്യായതോ നാസാവിവരാത്സഹസാനഘ।
വരാഹതോകോ നിരഗാദംഗുഷ്ഠപരിമാണകഃ ॥ **18** ॥ 496

തസ്യാഭിപശ്യതഃ ഖസ്ഥഃ ക്ഷണേന കില ഭാരത।
ഗജമാത്രഃ പ്രവവൃധേ തദദ്ഭുതമഭൂൻമഹത് ॥ **19** ॥ 497

മരീചിപ്രമുഖൈർവിപ്രൈഃ കുമാരൈർമനുനാ സഹ।
ദൃഷ്ട്വാ തത്സൗകരം രൂപം തർകയാമാസ ചിത്രധാ ॥ **20** ॥ 498

കിമേതത്സൗകരവ്യാജം സത്ത്വം ദിവ്യമവസ്ഥിതം।
അഹോ ബതാശ്ചര്യമിദം നാസായാ മേ വിനിഃസൃതം ॥ **21** ॥ 499

ദൃഷ്ടോഽംഗുഷ്ഠശിരോമാത്രഃ ക്ഷണാദ്ഗണ്ഡശിലാസമഃ।
അപി സ്വിദ്ഭഗവാനേഷ യജ്ഞോ മേ ഖേദയൻമനഃ ॥ **22** ॥ 500

ഇതി മീമാംസതസ്തസ്യ ബ്രഹ്മണഃ സഹ സൂനുഭിഃ।
ഭഗവാൻ യജ്ഞപുരുഷോ ജഗർജാഗേന്ദ്രസന്നിഭഃ ॥ **23** ॥ 501

ബ്രഹ്മാണം ഹർഷയാമാസ ഹരിസ്താംശ്ച ദ്വിജോത്തമാൻ।
സ്വഗർജിതേന കകുഭഃ പ്രതിസ്വനയതാ വിഭുഃ ॥ **24** ॥ 502

നിശമ്യ തേ ഘർഘരിതം സ്വഖേദ -
ക്ഷയിഷ്ണു മായാമയസൂകരസ്യ।
ജനസ്തപഃസത്യനിവാസിനസ്തേ
ത്രിഭിഃ പവിത്രൈർമുനയോഽഗൃണൻ സ്മ ॥ **25** ॥ 503

തേഷാം സതാം വേദവിതാനമൂർതി -
ർബ്രഹ്മാവധാര്യാത്മഗുണാനുവാദം।
വിനദ്യ ഭൂയോ വിബുധോദയായ
ഗജേന്ദ്രലീലോ ജലമാവിവേശ ॥ **26** ॥ 504

ഉത്ക്ഷിപ്തവാലഃ ഖചരഃ കഠോരഃ
സടാ വിധുന്വൻ ഖരരോമശത്വക്।
ഖുരാഹതാഭ്രഃ സിതദംഷ്ട്ര ഈക്ഷാ -
ജ്യോതിർബഭാസേ ഭഗവാൻമഹീധ്രഃ ॥ **27** ॥ 505

ഘ്രാണേന പൃഥ്ര്യാഃ പദവീം വിജിഘ്രൻ
ക്രോഡാപദേശഃ സ്വയമധ്വരാംഗഃ।
കരാലദംഷ്ട്രോഽപ്യകരാലദൃഗ്ഭ്യാ -
മുദ്വീക്ഷ്യ വിപ്രാൻ ഗൃണതോഽവിശത്കം ॥ **28** ॥ 506

സ വജ്രകൂടാംഗനിപാതവേഗ -
വിശീർണകുക്ഷിഃ സ്തനയന്നുദൻവാൻ।
ഉത്സൃഷ്ടദീർഘോർമിഭുജൈരിവാർത -
ശ്ചുക്രോശ യജ്ഞേശ്വര പാഹി മേതി ॥ **29** ॥ 507

ഖുരൈഃ ക്ഷുരപ്രൈർദരയംസ്തദാഽഽപ
ഉത്പാരപാരം ത്രിപരൂ രസായാം।
ദദർശ ഗാം തത്ര സുഷുപ്സുരഗ്രേ
യാം ജീവധാനീം സ്വയമഭ്യധത്ത ॥ **30** ॥ 508

സ്വദംഷ്ട്രയോദ്ധൃത്യ മഹീം നിമഗ്നാം
സ ഉത്ഥിതഃ സംരുരുചേ രസായാഃ।
തത്രാപി ദൈത്യം ഗദയാഽഽപതന്തം
സുനാഭസന്ദീപിതതീവ്രമന്യുഃ ॥ **31** ॥ 509

ജഘാന രുന്ധാനമസഹ്യവിക്രമം
സ ലീലയേഭം മൃഗരാഡിവാംഭസി।
തദ്രക്തപങ്കാങ്കിതഗണ്ഡതുണ്ഡോ
യഥാ ഗജേന്ദ്രോ ജഗതീം വിഭിന്ദൻ ॥ **32** ॥ 510

തമാലനീലം സിതദന്തകോട്യാ
ക്ഷ്മാമുത്ക്ഷിപന്തം ഗജലീലയാംഗ।
പ്രജ്ഞായ ബദ്ധാഞ്ജലയോഽനുവാകൈ -
ർവിരിഞ്ചിമുഖ്യാ ഉപതസ്ഥുരീശം ॥ **33** ॥ 511

ഋഷയ ഊചുഃ
ജിതം ജിതം തേഽജിത യജ്ഞഭാവന
ത്രയീം തനും സ്വാം പരിധുൻവതേ നമഃ।
യദ്രോമഗർതേഷു നിലിൽയുരധ്വരാ -
സ്തസ്മൈ നമഃ കാരണസൂകരായ തേ ॥ **34** ॥ 512

രൂപം തവൈതന്നനു ദുഷ്കൃതാത്മനാം
ദുർദർശനം ദേവ യദധ്വരാത്മകം।
ഛന്ദാംസി യസ്യ ത്വചി ബർഹിരോമ -
സ്വാജ്യം ദൃശി ത്വംഘ്രിഷു ചാതുർഹോത്രം ॥ **35** ॥ 513

സ്രുക്തുണ്ഡ ആസീത്സ്രുവ ഈശ നാസയോ -
രിഡോദരേ ചമസാഃ കർണരന്ധ്രേ।

പ്രാശിത്രമാസ്യേ ഗ്രസനേ ഗ്രഹാസ്തു തേ
യച്ചർവണം തേ ഭഗവന്നഗ്നിഹോത്രം ॥ **36** ॥ 514

ദീക്ഷാനുജൻമോപസദഃ ശിരോധരം
ത്വം പ്രായണീയോദയനീയദംഷ്ട്രഃ ।
ജിഹ്വാ പ്രവർഗ്യസ്തവ ശീർഷകം ക്രതോഃ
സഭ്യാവസഥ്യം ചിതയോഽസവോ ഹി തേ ॥ **37** ॥ 515

സോമസ്തു രേതഃ സവനാൻയവസ്ഥിതിഃ
സംസ്ഥാവിഭേദാസ്തവ ദേവ ധാതവഃ ।
സത്രാണി സർവാണി ശരീരസന്ധി -
സ്ത്വം സർവയജ്ഞക്രതുരിഷ്ടിബന്ധനഃ ॥ **38** ॥ 516

നമോ നമസ്തേഽഖിലമന്ത്രദേവതാ -
ദ്രവ്യായ സർവക്രതവേ ക്രിയാത്മനേ ।
വൈരാഗ്യഭക്ത്യാത്മജയാനുഭാവിത -
ജ്ഞാനായ വിദ്യാഗുരവേ നമോ നമഃ ॥ **39** ॥ 517

ദംഷ്ട്രാഗ്രകോട്യാ ഭഗവംസ്ത്വയാ ധൃതാ
വിരാജതേ ഭൂധര ഭൂഃ സഭൂധരാ ।
യഥാ വനാന്നിഃസരതോ ദതാ ധൃതാ
മതംഗജേന്ദ്രസ്യ സപത്രപദ്മിനീ ॥ **40** ॥ 518

ത്രയീമയം രൂപമിദം ച സൗകരം
ഭൂമണ്ഡലേനാഥ ദതാ ധൃതേന തേ ।
ചകാസ്തി ശൃംഗോഢഘനേന ഭൂയസാ
കുലാചലേന്ദ്രസ്യ യഥൈവ വിഭ്രമഃ ॥ **41** ॥ 519

സംസ്ഥാപയൈനാം ജഗതാം സതസ്ഥുഷാം
ലോകായ പത്നീമസി മാതരം പിതാ ।

വിധേമ ചാസ്യൈ നമസാ സഹ ത്വയാ
യസ്യാം സ്വതേജോഽഗ്നിമിവാരണാവധാഃ ॥ **42** ॥ 520

കഃ ശ്രദ്ദധീതാന്യതമസ്തവ പ്രഭോ
രസാം ഗതായാ ഭുവ ഉദ്വിബർഹണം।
ന വിസ്മയോഽസൗ ത്വയി വിശ്വവിസ്മയേ
യോ മായയേദം സസൃജേഽതിവിസ്മയം ॥ **43** ॥ 521

വിധുൻവതാ വേദമയം നിജം വപു -
ർജനസ്തപഃസത്യനിവാസിനോ വയം।
സടാശിഖോദ്ധൂതശിവാംബുബിന്ദുഭി -
ർവിമൃജ്യമാനാ ഭൃശമീശ പാവിതാഃ ॥ **44** ॥ 522

സ വൈ ബത ഭ്രഷ്ടമതിസ്തവൈഷ തേ
യഃ കർമണാം പാരമപാരകർമണഃ।
യദ്യോഗമായാഗുണയോഗമോഹിതം
വിശ്വം സമസ്തം ഭഗവൻ വിധേഹി ശം ॥ **45** ॥ 523

മൈത്രേയ ഉവാച
ഇത്യുപസ്ഥീയമാനസ്തൈർമുനിഭിർബ്രഹ്മവാദിഭിഃ।
സലിലേ സ്വഖുരാക്രാന്ത ഉപാധത്താവിതാവനിം ॥ **46** ॥ 524

സ ഇത്ഥം ഭഗവാനുർവീം വിഷ്വക്സേനഃ പ്രജാപതിഃ।
രസായാ ലീലയോന്നീതാമപ്സു ന്യസ്യ യയൗ ഹരിഃ ॥ **47** ॥ 525

യ ഏവമേതാം ഹരിമേധസോ ഹരേഃ
കഥാം സുഭദ്രാം കഥനീയമായിനഃ।
ശൃൺവീത ഭക്ത്യാ ശ്രവയേത വോശതീം
ജനാർദനോഽസ്യാശു ഹൃദി പ്രസീദതി ॥ **48** ॥ 526

തസ്മിൻ പ്രസന്നേ സകലാശിഷാം പ്രഭൗ
കിം ദുർലഭം താഭിരലം ലവാത്മഭിഃ।
അനന്യദൃഷ്ട്യാ ഭജതാം ഗുഹാശയഃ
സ്വയം വിധത്തേ സ്വഗതിം പരഃ പരാം ॥ **49** ॥ 527

കോ നാമ ലോകേ പുരുഷാർഥസാരവിത്
പുരാകഥാനാം ഭഗവത്കഥാസുധാം।
ആപീയ കർണാഞ്ജലിഭിർഭവാപഹാ -
മഹോ വിരജ്യേത വിനാ നരേതരം ॥ **50** ॥ 528

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ വരാഹപ്രാദുർഭാവാനുവർണനേ ത്രയോദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ചതുർദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച
നിശമ്യ കൗഷാരവിണോപവർണിതാം
ഹരേഃ കഥാം കാരണസൂകരാത്മനഃ ।
പുനഃ സ പപ്രച്ഛ തമുദ്യതാഞ്ജലി -
ർന ചാതിതൃപ്തോ വിദുരോ ധൃതവ്രതഃ ॥ **1** ॥ 529

വിദുര ഉവാച
തേനൈവ തു മുനിശ്രേഷ്ഠ ഹരിണാ യജ്ഞമൂർതിനാ ।
ആദിദൈത്യോ ഹിരൺയാക്ഷോ ഹത ഇത്യനുശുശ്രുമ ॥ **2** ॥ 530

തസ്യ ചോദ്ധരതഃ ക്ഷോണീം സ്വദംഷ്ട്രാഗ്രേണ ലീലയാ ।
ദൈത്യരാജസ്യ ച ബ്രഹ്മൻ കസ്മാദ്ധേതോരഭൂൻമൃധഃ ॥ **3** ॥ 531

മൈത്രേയ ഉവാച
സാധു വീര ത്വയാ പൃഷ്ടമവതാരകഥാം ഹരേഃ ।
യത്ത്വം പൃച്ഛസി മർത്യാനാം മൃത്യുപാശവിശാതനീം ॥ **4** ॥ 532

യയോത്താനപദഃ പുത്രോ മുനിനാ ഗീതയാർഭകഃ ।
മൃത്യോഃ കൃത്വൈവ മൂർധൻയംഘ്രിമാരുരോഹ ഹരേഃ പദം ॥ **5** ॥ 533

അഥാത്രാപീതിഹാസോഽയം ശ്രുതോ മേ വർണിതഃ പുരാ ।
ബ്രഹ്മണാ ദേവദേവേന ദേവാനാമനുപൃച്ഛതാം ॥ **6** ॥ 534

ദിതിർദാക്ഷായണീ ക്ഷത്തർമാരീചം കശ്യപം പതിം।
അപത്യകാമാ ചകമേ സന്ധ്യായാം ഹൃച്ഛയാർദിതാ ॥ **7** ॥ 535

ഇഷ്ട്വാഗ്നിജിഹ്വം പയസാ പുരുഷം യജുഷാം പതിം।
നിമ്ലോചത്യർക ആസീനമഗ്ന്യഗാരേ സമാഹിതം ॥ **8** ॥ 536

ദിതിരുവാച
ഏഷ മാം ത്വത്കൃതേ വിദ്വൻ കാമ ആത്തശരാസനഃ।
ദുനോതി ദീനാം വിക്രമ്യ രംഭാമിവ മതംഗജഃ ॥ **9** ॥ 537

തദ്ഭവാന്ദഹ്യമാനായാം സപത്നീനാം സമൃദ്ധിഭിഃ।
പ്രജാവതീനാം ഭദ്രം തേ മയ്യായുങ്ക്താമനുഗ്രഹം ॥ **10** ॥ 538

ഭർതർയാപ്തോരുമാനാനാം ലോകാനാവിശതേ യശഃ।
പതിർഭവദ്വിധോ യാസാം പ്രജയാ നനു ജായതേ ॥ **11** ॥ 539

പുരാ പിതാ നോ ഭഗവാന്ദക്ഷോ ദുഹിതൃവത്സലഃ।
കം വൃണീത വരം വത്സാ ഇത്യപൃച്ഛത നഃ പൃഥക് ॥ **12** ॥ 540

സ വിദിത്വാഽഽത്മജാനാം നോ ഭാവം സന്താനഭാവനഃ।
ത്രയോദശാദദാത്താസാം യാസ്തേ ശീലമനുവ്രതാഃ ॥ **13** ॥ 541

അഥ മേ കുരു കൽയാണ കാമം കഞ്ജവിലോചന।
ആർതോപസർപണം ഭൂമന്നമോഘം ഹി മഹീയസി ॥ **14** ॥ 542

ഇതി താം വീര മാരീചഃ കൃപണാം ബഹുഭാഷിണീം।
പ്രത്യാഹാനുനയൻ വാചാ പ്രവൃദ്ധാനംഗകശ്മലാം ॥ **15** ॥ 543

ഏഷ ത്യേഹം വിധാസ്യാമി പ്രിയം ഭീരു യദിച്ഛസി।
തസ്യാഃ കാമം ന കഃ കുർയാത്സിദ്ധിസ്ത്രൈവർഗികീ യതഃ ॥ **16** ॥ 544

സർവാശ്രമാനുപാദായ സ്വാശ്രമേണ കലത്രവാൻ।
വ്യസനാർണവമത്യേതി ജലയാനൈർയഥാർണവം ॥ **17** ॥ 545

യാമാഹുരാത്മനോ ഹ്യർധം ശ്രേയസ്കാമസ്യ മാനിനി।
യസ്യാം സ്വധുരമധ്യസ്യ പുമാംശ്ചരതി വിജ്വരഃ ॥ **18** ॥ 546

യാമാശ്രിത്യേന്ദ്രിയാരാതീന്ദുർജയാനിതരാശ്രമൈഃ।
വയം ജയേമ ഹേലാഭിർദസ്യൂന്ദുർഗപതിർയഥാ ॥ **19** ॥ 547

ന വയം പ്രഭവസ്താം ത്വാ -
മനുകർതും ഗൃഹേശ്വരി।
അപ്യായുഷാ വാ കാർത്സ്ന്യേന
യേ ചാന്യേ ഗുണഗൃധ്നവഃ ॥ **20** ॥ 548

അഥാപി കാമമേതം തേ പ്രജാത്യൈ കരവാണ്യലം।
യഥാ മാം നാതിരോചന്തി മുഹൂർതം പ്രതിപാലയ ॥ **21** ॥ 549

ഏഷാ ഘോരതമാ വേലാ ഘോരാണാം ഘോരദർശനാ।
ചരന്തി യസ്യാം ഭൂതാനി ഭൂതേശാനുചരാണി ഹ ॥ **22** ॥ 550

ഏതസ്യാം സാധ്വി സന്ധ്യായാം ഭഗവാൻ ഭൂതഭാവനഃ।
പരീതോ ഭൂതപർഷദ്ഭിർവൃഷേണാടതി ഭൂതരാട് ॥ **23** ॥ 551

ശ്മശാനചക്രാനിലധൂലിധൂമ്ര -
വികീർണവിദ്യോതജടാകലാപഃ।
ഭസ്മാവഗുംഠാമലരുക്മദേഹോ
ദേവസ്ത്രിഭിഃ പശ്യതി ദേവരസ്തേ ॥ **24** ॥ 552

ന യസ്യ ലോകേ സ്വജനഃ പരോ വാ
നാത്യാദൃതോ നോത കശ്ചിദ്വിഗർഹ്യഃ।

വയം വ്രതൈർയച്ചരണാപവിദ്ധാ -
മാശാസ്മഹേഽജാം ബത ഭുക്തഭോഗാം ॥ **25** ॥ 553

യസ്യാനവദ്യാചരിതം മനീഷിണോ
ഗൃണന്ത്യവിദ്യാപടലം ബിഭിത്സവഃ।
നിരസ്തസാമ്യാതിശയോഽപി യത്സ്വയം
പിശാചചര്യാമചരദ്ഗതിഃ സതാം ॥ **26** ॥ 554

ഹസന്തി യസ്യാചരിതം ഹി ദുർഭഗാഃ
സ്വാത്മൻ രതസ്യാവിദുഷഃ സമീഹിതം।
യൈർവസ്ത്രമാൽയാഭരണാനുലേപനൈഃ
ശ്വഭോജനം സ്വാത്മതയോപലാലിതം ॥ **27** ॥ 555

ബ്രഹ്മാദയോ യത്കൃതസേതുപാലാ
യത്കാരണം വിശ്വമിദം ച മായാ।
ആജ്ഞാകരീ തസ്യ പിശാചചര്യാ
അഹോ വിഭൂമ്നശ്ചരിതം വിഡംബനം ॥ **28** ॥ 556

മൈത്രേയ ഉവാച
സൈവം സംവിദിതേ ഭർത്രാ മൻമഥോൻമഥിതേന്ദ്രിയാ।
ജഗ്രാഹ വാസോ ബ്രഹ്മർഷേർവൃഷലീവ ഗതത്രപാ ॥ **29** ॥ 557

സ വിദിത്വാഥ ഭാർയായാസ്തം നിർബന്ധം വികർമണി।
നത്വാ ദിഷ്ടായ രഹസി തയാഥോപവിവേശ ഹ ॥ **30** ॥ 558

അഥോപസ്പൃശ്യ സലിലം പ്രാണാനായമ്യ വാഗ്യതഃ।
ധ്യായഞ്ജജാപ വിരജം ബ്രഹ്മ ജ്യോതിഃ സനാതനം ॥ **31** ॥ 559

ദിതിസ്തു വ്രീഡിതാ തേന കർമാവദ്യേന ഭാരത।
ഉപസംഗമ്യ വിപ്രർഷിമധോമുഖ്യഭ്യഭാഷത ॥ **32** ॥ 560

ദിതിരുവാച
മാ മേ ഗർഭമിമം ബ്രഹ്മൻ ഭൂതാനാമൃഷഭോ വധീത് ।
രുദ്രഃ പതിർഹി ഭൂതാനാം യസ്യാകരവമംഹസം ॥ **33** ॥ 561

നമോ രുദ്രായ മഹതേ ദേവായോഗ്രായ മീഢുഷേ ।
ശിവായ ൻയസ്തദണ്ഡായ ധൃതദണ്ഡായ മൻയവേ ॥ **34** ॥ 562

സ നഃ പ്രസീദതാം ഭാമോ ഭഗവാനുർവനുഗ്രഹഃ ।
വ്യാധസ്യാപ്യനുകമ്പ്യാനാം സ്ത്രീണാം ദേവഃ സതീപതിഃ ॥ **35** ॥ 563

മൈത്രേയ ഉവാച
സ്വസർഗസ്യാശിഷം ലോക്യാമാശാസാനാം പ്രവേപതീം ।
നിവൃത്തസന്ധ്യാനിയമോ ഭാർയാമാഹ പ്രജാപതിഃ ॥ **36** ॥ 564

കശ്യപ ഉവാച
അപ്രായത്യാദാത്മനസ്തേ ദോഷാൻമൗഹൂർതികാദുത ।
മന്നിദേശാതിചാരേണ ദേവാനാം ചാതിഹേലനാത് ॥ **37** ॥ 565

ഭവിഷ്യതസ്തവാഭദ്രാവഭദ്രേ ജാഠരാധമൗ ।
ലോകാൻ സപാലാംസ്ത്രീംശ്ചണ്ഡി മുഹുരാക്രന്ദയിഷ്യതഃ ॥ **38** ॥ 566

പ്രാണിനാം ഹൻയമാനാനാം ദീനാനാമകൃതാഗസാം ।
സ്ത്രീണാം നിഗൃഹ്യമാണാനാം കോപിതേഷു മഹാത്മസു ॥ **39** ॥ 567

തദാ വിശ്വേശ്വരഃ ക്രുദ്ധോ ഭഗവാൻ ലോകഭാവനഃ ।
ഹനിഷ്യത്യവതീർയാസൗ യഥാദ്രീൻ ശതപർവധൃക് ॥ **40** ॥ 568

ദിതിരുവാച
വധം ഭഗവതാ സാക്ഷാത്സുനാഭോദാരബാഹുനാ ।
ആശാസേ പുത്രയോർമഹ്യം മാ ക്രുദ്ധാദ്ബ്രാഹ്മണാദ്വിഭോ ॥ **41** ॥ 569

ന ബ്രഹ്മദണ്ഡദഗ്ധസ്യ ന ഭൂതഭയദസ്യ ച ।
നാരകാശ്ചാനുഗൃഹ്ണന്തി യാം യാം യോനിമസൗ ഗതഃ ॥ **42** ॥ 570

കശ്യപ ഉവാച
കൃതശോകാനുതാപേന സദ്യഃ പ്രത്യവമർശനാത് ।
ഭഗവത്യുരുമാനാച്ച ഭവേ മയ്യപി ചാദരാത് ॥ **43** ॥ 571

പുത്രസ്യൈവ തു പുത്രാണാം ഭവിതൈകഃ സതാം മതഃ ।
ഗാസ്യന്തി യദ്യശഃ ശുദ്ധം ഭഗവദ്യശസാ സമം ॥ **44** ॥ 572

യോഗൈർഹേമേവ ദുർവർണം ഭാവയിഷ്യന്തി സാധവഃ ।
നിർവൈരാദിഭിരാത്മാനം യച്ഛീലമനുവർതിതും ॥ **45** ॥ 573

യത്പ്രസാദാദിദം വിശ്വം പ്രസീദതി യദാത്മകം ।
സ സ്വദൃഗ്ഭഗവാൻ യസ്യ തോഷ്യതേഽനന്യയാ ദൃശാ ॥ **46** ॥ 574

സ വൈ മഹാഭാഗവതോ മഹാത്മാ
മഹാനുഭാവോ മഹതാം മഹിഷ്ഠഃ ।
പ്രവൃദ്ധഭക്ത്യാ ഹ്യനുഭാവിതാശയേ
നിവേശ്യ വൈകുംഠമിമം വിഹാസ്യതി ॥ **47** ॥ 575

അലമ്പടഃ ശീലധരോ ഗുണാകരോ
ഹൃഷ്ടഃ പരർദ്ധ്യാ വ്യഥിതോ ദുഃഖിതേഷു ।
അഭൂതശത്രുർജഗതഃ ശോകഹർതാ
നൈദാഘികം താപമിവോഡുരാജഃ ॥ **48** ॥ 576

അന്തർബഹിശ്ചാമലമബ്ജനേത്രം
സ്വപൂരുഷേച്ഛാനുഗൃഹീതരൂപം ।
പൗത്രസ്തവ ശ്രീലലനാലലാമം
ദ്രഷ്ടാ സ്ഫുരത്കുണ്ഡലമണ്ഡിതാനനം ॥ **49** ॥ 577

മൈത്രേയ ഉവാച
ശ്രുത്വാ ഭാഗവതം പൗത്രമമോദത ദിതിർഭൃശം।
പുത്രയോശ്ച വധം കൃഷ്ണാദ്വിദിത്വാഽഽസീൻമഹാമനാഃ ॥ **50** ॥ 578

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ ദിതികശ്യപസംവാദേ ചതുർദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ പഞ്ചദശോഽധ്യായഃ ॥

മൈത്രേയ ഉവാച
പ്രാജാപത്യം തു തത്തേജഃ പരതേജോഹനം ദിതിഃ।
ദധാര വർഷാണി ശതം ശങ്കമാനാ സുരാർദനാത് ॥ **1** ॥ 579

ലോകേ തേന ഹതാലോകേ ലോകപാലാ ഹതൗജസഃ।
ൻയവേദയൻ വിശ്വസൃജേ ധ്വാന്തവ്യതികരം ദിശാം ॥ **2** ॥ 580

ദേവാ ഊചുഃ
തമ ഏതദ്വിഭോ വേത്ഥ സംവിഗ്നാ യദ്വയം ഭൃശം।
ന ഹ്യവ്യക്തം ഭഗവതഃ കാലേനാസ്പൃഷ്ടവർത്മനഃ ॥ **3** ॥ 581

ദേവദേവ ജഗദ്ധാതർലോകനാഥശിഖാമണേ।
പരേഷാമപരേഷാം ത്വം ഭൂതാനാമസി ഭാവവിത് ॥ **4** ॥ 582

നമോ വിജ്ഞാനവീർയായ മായയേദമുപേയുഷേ।
ഗൃഹീതഗുണഭേദായ നമസ്തേഽവ്യക്തയോനയേ ॥ **5** ॥ 583

യേ ത്വാനൻയേന ഭാവേന ഭാവയന്ത്യാത്മഭാവനം।
ആത്മനി പ്രോതഭുവനം പരം സദസദാത്മകം ॥ **6** ॥ 584

തേഷാം സുപക്വയോഗാനാം ജിതശ്വാസേന്ദ്രിയാത്മനാം।
ലബ്ധയുഷ്മത്പ്രസാദാനാം ന കുതശ്ചിത്പരാഭവഃ ॥ **7** ॥ 585

യസ്യ വാചാ പ്രജാഃ സർവാ ഗാവസ്തന്ത്യേവ യന്ത്രിതാഃ।
ഹരന്തി ബലിമായത്താസ്തസ്മൈ മുഖ്യായ തേ നമഃ ॥ **8** ॥ 586

സ ത്വം വിധത്സ്വ ശം ഭൂമംസ്തമസാ ലുപ്തകർമണാം।
അദഭ്രദയയാ ദൃഷ്ട്യാ ആപന്നാനർഹസീക്ഷിതും ॥ **9** ॥ 587

ഏഷ ദേവ ദിതേർഗർഭ ഓജഃ കാശ്യപമർപിതം।
ദിശസ്തിമിരയൻ സർവാ വർധതേഽഗ്നിരിവൈധസി ॥ **10** ॥ 588

മൈത്രേയ ഉവാച
സ പ്രഹസ്യ മഹാബാഹോ ഭഗവാൻ ശബ്ദഗോചരഃ।
പ്രത്യാചഷ്ടാത്മഭൂർദേവാൻ പ്രീണൻ രുചിരയാ ഗിരാ ॥ **11** ॥ 589

ബ്രഹ്മോവാച
മാനസാ മേ സുതാ യുഷ്മത്പൂർവജാഃ സനകാദയഃ।
ചേരുർവിഹായസാ ലോകാൻ ലോകേഷു വിഗതസ്പൃഹാഃ ॥ **12** ॥ 590

ത ഏകദാ ഭഗവതോ വൈകുംഠസ്യാമലാത്മനഃ।
യയുർവൈകുംഠനിലയം സർവലോകനമസ്കൃതം ॥ **13** ॥ 591

വസന്തി യത്ര പുരുഷാഃ സർവേ വൈകുംഠമൂർതയഃ।
യേഽനിമിത്തനിമിത്തേന ധർമേണാരാധയൻ ഹരിം ॥ **14** ॥ 592

യത്ര ചാദ്യഃ പുമാനാസ്തേ ഭഗവാൻ ശബ്ദഗോചരഃ।
സത്ത്വം വിഷ്ടഭ്യ വിരജം സ്വാനാം നോ മൃഡയൻ വൃഷഃ ॥ **15** ॥ 593

യത്ര നൈഃശ്രേയസം നാമ വനം കാമദുഘൈർദ്രുമൈഃ।
സർവർതുശ്രീഭിർവിഭ്രാജത്കൈവൽയമിവ മൂർതിമത് ॥ **16** ॥ 594

വൈമാനികാഃ സലലനാശ്ചരിതാനി യത്ര
ഗായന്തി ലോകശമലക്ഷപണാനി ഭർതുഃ।

അന്തർജലേഽനുവികസന്മധുമാധവീനാം
ഗന്ധേന ഖണ്ഡിതധിയോഽപ്യനിലം ക്ഷിപന്തഃ ॥ **17** ॥ 595

പാരാവതാന്യഭൃതസാരസചക്രവാക -
ദാത്യൂഹഹംസശുകതിത്തിരിബർഹിണാം യഃ।
കോലാഹലോ വിരമതേഽചിരമാത്രമുച്ചൈ -
ർഭൃംഗാധിപേ ഹരികഥാമിവ ഗായമാനേ ॥ **18** ॥ 596

മന്ദാരകുന്ദകുരബോത്പലചമ്പകാർണ -
പുന്നാഗനാഗബകുലാംബുജപാരിജാതാഃ।
ഗന്ധേർചിതേ തുലസികാഭരണേന തസ്യാ
യസ്മിംസ്തപഃ സുമനസോ ബഹു മാനയന്തി ॥ **19** ॥ 597

യത്സങ്കുലം ഹരിപദാനതിമാത്രദൃഷ്ടൈ -
ർവൈദൂര്യമാരകതഹേമമയൈർവിമാനൈഃ।
യേഷാം ബൃഹത്കടിതടാഃ സ്മിതശോഭിമുഖ്യഃ
കൃഷ്ണാത്മനാം ന രജ ആദധുരുത്സ്മയാദ്യൈഃ ॥ **20** ॥ 598

ശ്രീ രൂപിണീ ക്വണയതീ ചരണാരവിന്ദം
ലീലാംബുജേന ഹരിസദ്മനി മുക്തദോഷാ।
സംലക്ഷ്യതേ സ്ഫടികകുഡ്യ ഉപേതഹേമ്നി
സമ്മാർജതീവ യദനുഗ്രഹണേഽൻയയത്നഃ ॥ **21** ॥ 599

വാപീഷു വിദ്രുമതടാസ്വമലാമൃതാപ്സു
പ്രേഷ്യാൻവിതാ നിജവനേ തുലസീഭിരീശം।
അഭ്യർചതീ സ്വലകമുന്നസമീക്ഷ്യ വക്ത്ര -
മുച്ഛ്വേഷിതം ഭഗവതേത്യമതാംഗ യച്ഛ്രീഃ ॥ **22** ॥ 600

യന്ന വ്രജന്ത്യഘഭിദോ രചനാനുവാദാ -
ശ്ശൃണ്വന്തി യേഽന്യവിഷയാഃ കുകഥാ മതിഘ്നീഃ।

യാസ്തു ശ്രുതാ ഹതഭഗൈർനൃഭിരാത്തസാരാ -
സ്താംസ്താൻ ക്ഷിപന്ത്യശരണേഷു തമഃസു ഹന്ത ॥ **23** ॥ 601

യേഽഭ്യർഥിതാമപി ച നോ നൃഗതിം പ്രപന്നാ
ജ്ഞാനം ച തത്ത്വവിഷയം സഹധർമ യത്ര ।
നാരാധനം ഭഗവതോ വിതരന്ത്യമുഷ്യ
സമ്മോഹിതാ വിതതയാ ബത മായയാ തേ ॥ **24** ॥ 602

യച്ച വ്രജന്ത്യനിമിഷാമൃഷഭാനുവൃത്ത്യാ
ദൂരേയമാ ഹ്യുപരി നഃ സ്പൃഹണീയശീലാഃ ।
ഭർതുർമിഥഃ സുയശസഃ കഥനാനുരാഗ -
വൈക്ലവ്യബാഷ്പകലയാ പുലകീകൃതാംഗാഃ ॥ **25** ॥ 603

തദ്വിശ്വഗുർവധികൃതം ഭുവനൈകവന്ദ്യം
ദിവ്യം വിചിത്രവിബുധാഗ്ര്യവിമാനശോചിഃ ।
ആപുഃ പരാം മുദമപൂർവമുപേത്യ യോഗ -
മായാബലേന മുനയസ്തദഥോ വികുംഠം ॥ **26** ॥ 604

തസ്മിന്നതീത്യ മുനയഃ ഷഡസജ്ജമാനാഃ
കക്ഷാഃ സമാനവയസാവഥ സപ്തമായാം ।
ദേവാവചക്ഷത ഗൃഹീതഗദൗ പരാർധ്യ -
കേയൂരകുണ്ഡലകിരീടവിടങ്കവേഷൗ ॥ **27** ॥ 605

മത്തദ്വിരേഫവനമാലികയാ നിവീതൗ
വിന്യസ്തയാസിതചതുഷ്ടയബാഹുമധ്യേ ।
വക്ത്രം ഭ്രുവാ കുടിലയാ സ്ഫുടനിർഗമാഭ്യാം
രക്തേക്ഷണേന ച മനാഗ്രഭസം ദധാനൗ ॥ **28** ॥ 606

ദ്വാർയേതയോർനിവിവിശുർമിഷതോരപൃഷ്ട്വാ
പൂർവാ യഥാ പുരടവജ്രകപാടികാ യാഃ ।

സർവത്ര തേഽവിഷമയാ മുനയഃ സ്വദൃഷ്ട്യാ
യേ സഞ്ചരന്ത്യവിഹതാ വിഗതാഭിശങ്കാഃ ॥ **29** ॥ 607

താൻ വീക്ഷ്യ വാതരശനാംശ്ചതുരഃ കുമാരാൻ
വൃദ്ധാന്ദശാർധവയസോ വിദിതാത്മതത്ത്വാൻ ।
വേത്രേണ ചാസ്ഖലയതാമതദർഹണാംസ്തൗ
തേജോ വിഹസ്യ ഭഗവത്പ്രതികൂലശീലൗ ॥ **30** ॥ 608

താഭ്യാം മിഷത്സ്വനിമിഷേഷു നിഷിധ്യമാനാഃ
സ്വർഹത്തമാ ഹ്യപി ഹരേഃ പ്രതിഹാരപാഭ്യാം ।
ഊചുഃ സുഹൃത്തമദിദൃക്ഷിതഭംഗ ഈഷ -
ത്കാമാനുജേന സഹസാ ത ഉപപ്ലുതാക്ഷാഃ ॥ **31** ॥ 609

മുനയ ഊചുഃ
കോ വാമിഹൈത്യ ഭഗവത്പരിചർയയോച്ചൈ -
സ്തദ്ധർമിണാം നിവസതാം വിഷമഃ സ്വഭാവഃ ।
തസ്മിൻ പ്രശാന്തപുരുഷേ ഗതവിഗ്രഹേ വാം
കോ വാഽഽത്മവത്കുഹകയോഃ പരിശങ്കനീയഃ ॥ **32** ॥ 610

ന ഹ്യന്തരം ഭഗവതീഹ സമസ്തകുക്ഷാ -
വാത്മാനമാത്മനി നഭോ നഭസീവ ധീരാഃ ।
പശ്യന്തി യത്ര യുവയോഃ സുരലിംഗിനോഃ കിം
വ്യുത്പാദിതം ഹ്യുദരഭേദി ഭയം യതോഽസ്യ ॥ **33** ॥ 611

തദ്വാമമുഷ്യ പരമസ്യ വികുംഠഭർതുഃ
കർതും പ്രകൃഷ്ടമിഹ ധീമഹി മന്ദധീഭ്യാം ।
ലോകാനിതോ വ്രജതമന്തരഭാവദൃഷ്ട്യാ
പാപീയസസ്ത്രയ ഇമേ രിപവോഽസ്യ യത്ര ॥ **34** ॥ 612

തേഷാമിതീരിതമുഭാവവധാർയ ഘോരം
തം ബ്രഹ്മദണ്ഡമനിവാരണമസ്ത്രപൂഗൈഃ।
സദ്യോ ഹരേരനുചരാവുരു ബിഭ്യതസ്തത്
പാദഗ്രഹാവപതതാമതികാതരേണ ॥ **35** ॥ 613

ഭൂയാദഘോനി ഭഗവദ്ഭിരകാരി ദണ്ഡോ
യോ നൗ ഹരേത സുരഹേലനമപ്യശേഷം।
മാ വോഽനുതാപകലയാ ഭഗവത്സ്മൃതിഘ്നോ
മോഹോ ഭവേദിഹ തു നൗ വ്രജതോരധോഽധഃ ॥ **36** ॥ 614

ഏവം തദൈവ ഭഗവാനരവിന്ദനാഭഃ
സ്വാനാം വിബുധ്യ സദതിക്രമമാർയഹൃദ്യഃ।
തസ്മിൻ യയൗ പരമഹംസമഹാമുനീനാ -
മന്വേഷണീയചരണൗ ചലയൻ സഹശ്രീഃ ॥ **37** ॥ 615

തം ത്വാഗതം പ്രതിഹൃതൗപയികം സ്വപുംഭി -
സ്ത്വേചക്ഷതാക്ഷവിഷയം സ്വസമാധിഭാഗ്യം।
ഹംസശ്രിയോർവ്യജനയോഃ ശിവവായുലോല -
ച്ഛുഭ്രാതപത്രശശികേസരശീകരാംബും ॥ **38** ॥ 616

കൃത്സ്നപ്രസാദസുമുഖം സ്പൃഹണീയധാമ -
സ്നേഹാവലോകകലയാ ഹൃദി സംസ്പൃശന്തം।
ശ്യാമേ പൃഥാവുരസി ശോഭിതയാ ശ്രിയാ സ്വ -
ശ്ചൂഡാമണിം സുഭഗയന്തമിവാത്മധിഷ്ണ്യം ॥ **39** ॥ 617

പീതാംശുകേ പൃഥുനിതംബിനി വിസ്ഫുരന്ത്യാ
കാഞ്ച്യാലിഭിർവിരുതയാ വനമാലയാ ച।
വൽഗുപ്രകോഷ്ഠവലയം വിനതാസുതാംസേ
വിന്യസ്തഹസ്തമിതരേണ ധുനാനമബ്ജം ॥ **40** ॥ 618

വിദ്യുത്ക്ഷിപൻമകരകുണ്ഡലമണ്ഡനാർഹ -
ഗണ്ഡസ്ഥലോന്നസമുഖം മണിമത്കിരീടം।
ദോർദണ്ഡഷണ്ഡവിവരേ ഹരതാ പരാർധ്യ -
ഹാരേണ കന്ധരഗതേന ച കൗസ്തുഭേന ॥ **41** ॥ 619

അത്രോപസൃഷ്ടമിതി ചോത്സ്മിതമിന്ദിരായാഃ
സ്വാനാം ധിയാ വിരചിതം ബഹുസൗഷ്ഠവാഢ്യം।
മഹ്യം ഭവസ്യ ഭവതാം ച ഭജന്തമംഗം
നേമുർനിരീക്ഷ്യ നവിതൃപ്തദൃശോ മുദാ കൈഃ ॥ **42** ॥ 620

തസ്യാരവിന്ദനയനസ്യ പദാരവിന്ദ -
കിഞ്ജൽകമിശ്രതുലസീമകരന്ദവായുഃ।
അന്തർഗതഃ സ്വവിവരേണ ചകാര തേഷാം
സങ്ക്ഷോഭമക്ഷരജുഷാമപി ചിത്തതൻവോഃ ॥ **43** ॥ 621

തേ വാ അമുഷ്യ വദനാസിതപദ്മകോശ -
മുദ്വീക്ഷ്യ സുന്ദരതരാധരകുന്ദഹാസം।
ലബ്ധാശിഷഃ പുനരവേക്ഷ്യ തദീയമംഘ്രി -
ദ്വന്ദ്വം നഖാരുണമണിശ്രയണം നിദധ്യുഃ ॥ **44** ॥ 622

പുംസാം ഗതിം മൃഗയതാമിഹ യോഗമാർഗൈ -
ർധ്യാനാസ്പദം ബഹു മതം നയനാഭിരാമം।
പൗംസ്നം വപുർദർശയാനമനന്യസിദ്ധൈ -
രൗത്പത്തികൈഃ സമഗൃണൻ യുതമഷ്ടഭോഗൈഃ ॥ **45** ॥ 623

കുമാരാ ഊചുഃ
യോഽന്തർഹിതോ ഹൃദി ഗതോഽപി ദുരാത്മനാം ത്വം
സോഽദ്യൈവ നോ നയനമൂലമനന്ത രാദ്ധഃ।

യർഹ്യേവ കർണവിവരേണ ഗുഹാം ഗതോ നഃ
പിത്രാനുവർണിതരഹാ ഭവദുദ്ഭവേന ॥ **46** ॥ 624

തം ത്വാം വിദാമ ഭഗവൻ പരമാത്മതത്ത്വം
സത്ത്വേന സമ്പ്രതി രതിം രചയന്തമേഷാം ।
യത്തേഽനുതാപവിദിതൈർദൃഢഭക്തിയോഗൈ -
രുദ്ഗ്രന്ഥയോ ഹൃദി വിദുർമുനയോ വിരാഗാഃ ॥ **47** ॥ 625

നാത്യന്തികം വിഗണയന്ത്യപി തേ പ്രസാദം
കിന്ത്വൻയദർപിതഭയം ഭ്രുവ ഉന്നയൈസ്തേ ।
യേഽംഗ ത്വദംഘ്രിശരണാ ഭവതഃ കഥായാഃ
കീർതൻയതീർഥയശസഃ കുശലാ രസജ്ഞാഃ ॥ **48** ॥ 626

കാമം ഭവഃ സ്വവൃജിനൈർനിരയേഷു നഃ സ്താ -
ച്ചേതോഽലിവദ്യദി നു തേ പദയോ രമേത ।
വാചശ്ച നസ്തുലസിവദ്യദി തേഽംഘ്രിശോഭാഃ
പൂർയേത തേ ഗുണഗണൈർയദി കർണരന്ധ്രഃ ॥ **49** ॥ 627

പ്രാദുശ്ചകർഥ യദിദം പുരുഹൂത രൂപം
തേനേശ നിർവൃതിമവാപുരലം ദൃശോ നഃ ।
തസ്മാ ഇദം ഭഗവതേ നമ ഇദ്വിധേമ
യോഽനാത്മനാം ദുരുദയോ ഭഗവാൻ പ്രതീതഃ ॥ **50** ॥ 628

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ ജയവിജയയോഃ സനകാദിശാപോ നാമ
പഞ്ചദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ഷോഡശോഽധ്യായഃ ॥

ബ്രഹ്മോവാച

ഇതി തദ് ഗൃണതാം തേഷാം മുനീനാം യോഗധർമിണാം ।
പ്രതിനന്ദ്യ ജഗാദേദം വികുംഠനിലയോ വിഭുഃ ॥ **1** ॥ 629

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ഏതൗ തൗ പാർഷദൗ മഹ്യം ജയോ വിജയ ഏവ ച ।
കദർഥീകൃത്യ മാം യദ്വോ ബഹ്വക്രാതാമതിക്രമം ॥ **2** ॥ 630

യസ്ത്വേതയോർധൃതോ ദണ്ഡോ ഭവദ്ഭിർമാമനുവ്രതൈഃ ।
സ ഏവാനുമതോഽസ്മാഭിർമുനയോ ദേവഹേലനാത് ॥ **3** ॥ 631

തദ്വഃ പ്രസാദയാമ്യദ്യ ബ്രഹ്മ ദൈവം പരം ഹി മേ ।
തദ്ധീത്യാത്മകൃതം മൻയേ യത്സ്വപുംഭിരസത്കൃതാഃ ॥ **4** ॥ 632

യന്നാമാനി ച ഗൃഹ്ണാതി ലോകോ ഭൃത്യേ കൃതാഗസി ।
സോഽസാധുവാദസ്തത്കീർതിം ഹന്തി ത്വചമിവാമയഃ ॥ **5** ॥ 633

യസ്യാമൃതാമലയശഃ ശ്രവണാവഗാഹഃ
സദ്യഃ പുനാതി ജഗദാശ്വപചാദ്വികുംഠഃ ।
സോഽഹം ഭവദ്ഭ്യ ഉപലബ്ധസുതീർഥകീർതി -
ശ്ചരിന്ദ്യാം സ്വബാഹുമപി വഃ പ്രതികൂലവൃത്തിം ॥ **6** ॥ 634

യത്സേവയാ ചരണപദ്മപവിത്രരേണും
സദ്യഃക്ഷതാഖിലമലം പ്രതിലബ്ധശീലം।
ന ശ്രീർവിരക്തമപി മാം വിജഹാതി യസ്യാഃ
പ്രേക്ഷാലവാർഥ ഇതരേ നിയമാൻ വഹന്തി ॥ **7** ॥ 635

നാഹം തഥാദ്മി യജമാനഹവിർവിതാനേ
ശ്ച്യോതദ്ഘൃതപ്ലുതമദൻ ഹുതഭുങ്മുഖേന।
യദ്ബ്രാഹ്മണസ്യ മുഖതശ്ചരതോഽനുഘാസം
തുഷ്ടസ്യ മയ്യവഹിതൈർനിജകർമപാകൈഃ ॥ **8** ॥ 636

യേഷാം ബിഭർമ്യഹമഖണ്ഡവികുംഠയോഗ -
മായാവിഭൂതിരമലാംഘ്രിരജഃ കിരീടൈഃ।
വിപ്രാംസ്തു കോ ന വിഷഹേത യദർഹണാംഭഃ
സദ്യഃ പുനാതി സഹചന്ദ്രലലാമലോകാൻ ॥ **9** ॥ 637

യേ മേ തനൂർദ്വിജവരാന്ദുഹതീർമദീയാ
ഭൂതാൻയലബ്ധശരണാനി ച ഭേദബുദ്ധ്യാ।
ദ്രക്ഷ്യന്ത്യഘക്ഷതദൃശോ ഹ്യഹിമൻയവസ്താൻ
ഗൃധ്രാ രുഷാ മമ കുഷന്ത്യധിദണ്ഡനേതുഃ ॥ **10** ॥ 638

യേ ബ്രാഹ്മണാൻമയി ധിയാ ക്ഷിപതോഽർചയന്ത -
സ്തുഷ്യദ്ധൃദഃ സ്മിതസുധോക്ഷിതപദ്മവക്ത്രാഃ।
വാൺയാനുരാഗകലയാഽഽത്മജവദ് ഗൃണന്തഃ
സംബോധയന്ത്യഹമിവാഹമുപാഹൃതസ്തൈഃ ॥ **11** ॥ 639

തൻമേ സ്വഭർതുരവസായമലക്ഷമാണൗ
യുഷ്മദ്വ്യതിക്രമഗതിം പ്രതിപദ്യ സദ്യഃ।
ഭൂയോ മമാന്തികമിതാം തദനുഗ്രഹോ മേ
യത്കൽപതാമചിരതോ ഭൃതയോർവിവാസഃ ॥ **12** ॥ 640

ബ്രഹ്മോവാച

അഥ തസ്യോശതീം ദേവീമൃഷികുല്യാം സരസ്വതീം।
നാസ്വാദ്യ മന്യുദഷ്ടാനാം തേഷാമാത്മാപ്യതൃപ്യത ॥ **13** ॥ 641

സതീം വ്യാദായ ശൃണ്വന്തോ ലഘ്വീം ഗുർവർഥഗഹ്വരാം।
വിഗാഹ്യാഗാധഗംഭീരാം ന വിദുസ്തച്ചികീർഷിതം ॥ **14** ॥ 642

തേ യോഗമായയാഽഽരബ്ധപാരമേഷ്ഠ്യമഹോദയം।
പ്രോചുഃ പ്രാഞ്ജലയോ വിപ്രാഃ പ്രഹൃഷ്ടാഃ ക്ഷുഭിതത്വചഃ ॥ **15** ॥ 643

ഋഷയ ഊചുഃ

ന വയം ഭഗവൻ വിദ്മസ്തവ ദേവ ചികീർഷിതം।
കൃതോ മേഽനുഗ്രഹശ്ചേതി യദധ്യക്ഷഃ പ്രഭാഷസേ ॥ **16** ॥ 644

ബ്രഹ്മണ്യസ്യ പരം ദൈവം ബ്രാഹ്മണാഃ കില തേ പ്രഭോ।
വിപ്രാണാം ദേവദേവാനാം ഭഗവാനാത്മദൈവതം ॥ **17** ॥ 645

ത്വത്തഃ സനാതനോ ധർമോ രക്ഷ്യതേ തനുഭിസ്തവ।
ധർമസ്യ പരമോ ഗുഹ്യോ നിർവികാരോ ഭവാൻമതഃ ॥ **18** ॥ 646

തരന്തി ഹ്യഞ്ജസാ മൃത്യും നിവൃത്താ യദനുഗ്രഹാത്।
യോഗിനഃ സ ഭവാൻ കിംസ്വിദനുഗൃഹ്യേത യത്പരൈഃ ॥ **19** ॥ 647

യം വൈ വിഭൂതിരുപയാത്യനുവേലമൻയൈ -
രർഥാർഥിഭിഃ സ്വശിരസാ ധൃതപാദരേണുഃ।
ധൻയാർപിതാംഘ്രിതുലസീനവദാമധാമ്നോ
ലോകം മധുവ്രതപതേരിവ കാമയാനാ ॥ **20** ॥ 648

യസ്താം വിവിക്തചരിതൈരനുവർതമാനാം
നാത്യാദ്രിയത്പരമഭാഗവതപ്രസംഗഃ।

സ ത്വം ദ്വിജാനുപഥപുണ്യരജഃ പുനീതഃ
ശ്രീവത്സലക്ഷ്മ കിമഗാ ഭഗഭാജനസ്ത്വം ॥ **21** ॥ 649

ധർമസ്യ തേ ഭഗവതസ്ത്രിയുഗ ത്രിഭിഃ സ്വൈഃ
പദ്ഭിശ്ചരാചരമിദം ദ്വിജദേവതാർഥം ।
നൂനം ഭൃതം തദഭിഘാതി രജസ്തമശ്ച
സത്ത്വേന നോ വരദയാ തനുവാ നിരസ്യ ॥ **22** ॥ 650

ന ത്വം ദ്വിജോത്തമകുലം യദിഹാത്മഗോപം
ഗോപ്താ വൃഷഃ സ്വർഹണേന സസൂനൃതേന ।
തർഹ്യേവ നങ്ക്ഷ്യതി ശിവസ്തവ ദേവ പന്ഥാ
ലോകോഽഗ്രഹീഷ്യദൃഷഭസ്യ ഹി തത്പ്രമാണം ॥ **23** ॥ 651

തത്തേഽനഭീഷ്ടമിവ സത്ത്വനിധേർവിധിത്സോഃ
ക്ഷേമം ജനായ നിജശക്തിഭിരുദ്ധൃതാരേഃ ।
നൈതാവതാ ത്ര്യധിപതേർബത വിശ്വഭർതു -
സ്തേജഃ ക്ഷതം ത്വവനതസ്യ സ തേ വിനോദഃ ॥ **24** ॥ 652

യം വാനയോർദമമധീശ ഭവാൻ വിധത്തേ
വൃത്തിം നു വാ തദനുമൻമഹി നിർവ്യലീകം ।
അസ്മാസു വാ യ ഉചിതോ ധ്രിയതാം സ ദണ്ഡോ
യേഽനാഗസൗ വയമയുങ്ക്ഷ്മഹി കിൽബിഷേണ ॥ **25** ॥ 653

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ഏതൗ സുരേതരഗതിം പ്രതിപദ്യ സദ്യഃ
സംരംഭസംഭൃതസമാധ്യനുബദ്ധയോഗൗ ।
ഭൂയഃ സകാശമുപയാസ്യത ആശു യോ വഃ
ശാപോ മയൈവ നിമിതസ്തദവൈത വിപ്രാഃ ॥ **26** ॥ 654

ബ്രഹ്മോവാച

അഥ തേ മുനയോ ദൃഷ്ട്വാ നയനാനന്ദഭാജനം।
വൈകുംഠം തദധിഷ്ഠാനം വികുംഠം ച സ്വയമ്പ്രഭം ॥ **27** ॥ 655

ഭഗവന്തം പരിക്രമ്യ പ്രണിപത്യാനുമാന്യ ച।
പ്രതിജഗ്മുഃ പ്രമുദിതാഃ ശംസന്തോ വൈഷ്ണവീം ശ്രിയം ॥ **28** ॥ 656

ഭഗവാനനുഗാവാഹ യാതം മാ ഭൈഷ്ടമസ്തു ശം।
ബ്രഹ്മതേജഃ സമർഥോഽപി ഹന്തും നേച്ഛേ മതം തു മേ ॥ **29** ॥ 657

ഏതത്പുരൈവ നിർദിഷ്ടം രമയാ ക്രുദ്ധയാ യദാ।
പുരാപവാരിതാ ദ്വാരി വിശന്തീ മയ്യുപാരതേ ॥ **30** ॥ 658

മയി സംരംഭയോഗേന നിസ്തീർയ ബ്രഹ്മഹേലനം।
പ്രത്യേഷ്യതം നികാശം മേ കാലേനാൽപീയസാ പുനഃ ॥ **31** ॥ 659

ദ്വാഃസ്ഥാവാദിശ്യ ഭഗവാൻ വിമാനശ്രേണിഭൂഷണം।
സർവാതിശയയാ ലക്ഷ്മ്യാ ജുഷ്ടം സ്വം ധിഷ്ണ്യമാവിശത് ॥ **32** ॥ 660

തൗ തു ഗീർവാണഋഷഭൗ ദുസ്തരാദ്ധരിലോകതഃ।
ഹതശ്രിയൗ ബ്രഹ്മശാപാദഭൂതാം വിഗതസ്മയൗ ॥ **33** ॥ 661

തദാ വികുംഠധിഷണാത്തയോർനിപതമാനയോഃ।
ഹാഹാകാരോ മഹാനാസീദ്വിമാനാഗ്ര്യേഷു പുത്രകാഃ ॥ **34** ॥ 662

താവേവ ഹ്യധുനാ പ്രാപ്തൗ പാർഷദപ്രവരൗ ഹരേഃ।
ദിതേർജഠരനിർവിഷ്ടം കാശ്യപം തേജ ഉൽബണം ॥ **35** ॥ 663

തയോരസുരയോരദ്യ തേജസാ യമയോർഹി വഃ।
ആക്ഷിപ്തം തേജ ഏതർഹി ഭഗവാംസ്തദ്വിധിത്സതി ॥ **36** ॥ 664

വിശ്വസ്യ യഃ സ്ഥിതിലയോദ്ഭവഹേതുരാദ്യോ
യോഗേശ്വരൈരപി ദുരത്യയയോഗമായഃ।
ക്ഷേമം വിധാസ്യതി സ നോ ഭഗവാംസ്തർയധീശ -
സ്തത്രാസ്മദീയവിമൃശേന കിയാനിഹാർഥഃ ॥ **37** ॥ 665

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ ഷോഡശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ സപ്തദശോഽധ്യായഃ ॥

മൈത്രേയ ഉവാച
നിശമ്യാത്മഭുവാ ഗീതം കാരണം ശങ്കയോജ്ഝിതാഃ।
തതഃ സർവേ ൻയവർതന്ത ത്രിദിവായ ദിവൗകസഃ ॥ **1** ॥ 666

ദിതിസ്തു ഭർതുരാദേശാദപത്യപരിശങ്കിനീ।
പൂർണേ വർഷശതേ സാധ്വീ പുത്രൗ പ്രസുഷുവേ യമൗ ॥ **2** ॥ 667

ഉത്പാതാ ബഹവസ്തത്ര നിപേതുർജായമാനയോഃ।
ദിവി ഭുവ്യന്തരിക്ഷേ ച ലോകസ്യോരുഭയാവഹാഃ ॥ **3** ॥ 668

സഹാചലാ ഭുവശ്ചേലുർദിശഃ സർവാഃ പ്രജജ്വലുഃ।
സോൽകാശ്ചാശനയഃ പേതുഃ കേതവശ്ചാർതിഹേതവഃ ॥ **4** ॥ 669

വവൗ വായുഃ സുദുഃസ്പർശഃ ഫൂത്കാരാനീരയൻമുഹുഃ।
ഉൻമൂലയന്നഗപതീൻവാത്യാനീകോ രജോധ്വജഃ ॥ **5** ॥ 670

ഉദ്ധസത്തദ്ധിദംഭോദഘടയാ നഷ്ടഭാഗണേ।
വ്യോമ്നി പ്രവിഷ്ടതമസാ ന സ്മ വ്യാദൃശ്യതേ പദം ॥ **6** ॥ 671

ചുക്രോശ വിമനാ വാർധിരുദൂർമിഃ ക്ഷുഭിതോദരഃ।
സോദപാനാശ്ച സരിതശ്ചുക്ഷുഭുഃ ശുഷ്കപങ്കജാഃ ॥ **7** ॥ 672

മുഹുഃ പരിധയോഽഭൂവൻ സരാഹ്വോഃ ശശിസൂര്യയോഃ।
നിർഘാതാ രഥനിർഹ്രാദാ വിവരേഭ്യഃ പ്രജജ്ഞിരേ ॥ **8** ॥ 673

അന്തർഗ്രാമേഷു മുഖതോ വമന്ത്യോ വഹ്നിമുൽബണം।
സൃഗാലോലൂകടങ്കാരൈഃ പ്രണേദുരശിവം ശിവാഃ ॥ **9** ॥ 674

സംഗീതവദ്രോദനവദുന്നമയ്യ ശിരോധരാം।
വ്യമുഞ്ചൻ വിവിധാ വാചോ ഗ്രാമസിംഹാസ്തതസ്തതഃ ॥ **10** ॥ 675

ഖരാശ്ച കർകശൈഃ ക്ഷത്തഃ ഖുരൈർഘ്നന്തോ ധരാതലം।
ഖാർകാരരഭസാ മത്താഃ പര്യധാവൻ വരൂഥശഃ ॥ **11** ॥ 676

രുദന്തോ രാസഭത്രസ്താ നീഡാദുദപതൻ ഖഗാഃ।
ഘോഷേഽരണ്യേ ച പശവഃ ശകൃന്മൂത്രമകുർവത ॥ **12** ॥ 677

ഗാവോഽത്രസന്നസൃഗ്ദോഹാസ്തോയദാഃ പൂയവർഷിണഃ।
വ്യരുദന്നേവലിംഗാനി ദ്രുമാഃ പേതുർവിനാനിലം ॥ **13** ॥ 678

ഗ്രഹാൻ പുണ്യതമാനന്യേ ഭഗണാംശ്ചാപി ദീപിതാഃ।
അതിചേരുർവക്രഗത്യാ യുയുധുശ്ച പരസ്പരം ॥ **14** ॥ 679

ദൃഷ്ട്വാൻയാംശ്ച മഹോത്പാതാനതത്തത്ത്വവിദഃ പ്രജാഃ।
ബ്രഹ്മപുത്രാനൃതേ ഭീതാ മേനിരേ വിശ്വസമ്ലവം ॥ **15** ॥ 680

താവാദിദൈത്യൗ സഹസാ വ്യജ്യമാനാത്മപൗരുഷൗ।
വവൃധാതേഽശ്മസാരേണ കായേനാദ്രിപതീ ഇവ ॥ **16** ॥ 681

ദിവിസ്പൃശൗ ഹേമകിരീടകോടിഭി -
ർനിരുദ്ധകാഷ്ഠൗ സ്ഫുരദംഗദാഭുജൗ।
ഗാം കമ്പയന്തൗ ചരണൈഃ പദേ പദേ
കട്യാ സുകാഞ്ച്യാർകമതീത്യ തസ്ഥതുഃ ॥ **17** ॥ 682

പ്രജാപതിർനാമ തയോരകാർഷീദ്
യഃ പ്രാക് സ്വദേഹാദ്യമയോരജായത ।
തം വൈ ഹിരണ്യകശിപും വിദുഃ പ്രജാ
യം തം ഹിരണ്യാക്ഷമസൂത സാഗ്രതഃ ॥ **18** ॥ 683

ചക്രേ ഹിരണ്യകശിപുർദോർഭ്യാം ബ്രഹ്മവരേണ ച ।
വശേ സപാലാൻ ലോകാംസ്ത്രീനകുതോമൃത്യുരുദ്ധതഃ ॥ **19** ॥ 684

ഹിരണ്യാക്ഷോഽനുജസ്തസ്യ പ്രിയഃ പ്രീതികൃദൻവഹം ।
ഗദാപാണിർദിവം യാതോ യുയുത്സുർമൃഗയൻ രണം ॥ **20** ॥ 685

തം വീക്ഷ്യ ദുഃസഹജവം രണത്കാഞ്ചനനൂപുരം ।
വൈജയന്ത്യാ സ്രജാ ജുഷ്ടമംസൻയസ്തമഹാഗദം ॥ **21** ॥ 686

മനോവീർയവരോത്സിക്തമസൃൺയമകുതോഭയം ।
ഭീതാ നിലിൽയിരേ ദേവാസ്താർക്ഷ്യത്രസ്താ ഇവാഹയഃ ॥ **22** ॥ 687

സ വൈ തിരോഹിതാൻ ദൃഷ്ട്വാ മഹസാ സ്വേന ദൈത്യരാട് ।
സേന്ദ്രാന്ദേവഗണാൻ ക്ഷീബാനപശ്യൻ വ്യനദദ് ഭൃശം ॥ **23** ॥ 688

തതോ നിവൃത്തഃ ക്രീഡിഷ്യൻ ഗംഭീരം ഭീമനിസ്വനം ।
വിജഗാഹേ മഹാസത്ത്വോ വാർധിം മത്ത ഇവ ദ്വിപഃ ॥ **24** ॥ 689

തസ്മിൻ പ്രവിഷ്ടേ വരുണസ്യ സൈനികാ
യാദോഗണാഃ സന്നധിയഃ സസാധ്വസാഃ ।
അഹൻയമാനാ അപി തസ്യ വർചസാ
പ്രധർഷിതാ ദൂരതരം പ്രദുദ്രുവുഃ ॥ **25** ॥ 690

സ വർഷപൂഗാനുദധൗ മഹാബല -
ശ്ചരൻമഹോർമീംശ്വസനേരിതാൻമുഹുഃ ।

മൗർവ്യാഭിജഘ്നേ ഗദയാ വിഭാവരീ -
മാസേദിവാംസ്താത പുരീം പ്രചേതസഃ ॥ **26** ॥ 691

തത്രോപലഭ്യാസുരലോകപാലകം
യാദോഗണാനാമൃഷഭം പ്രചേതസം ।
സ്മയൻ പ്രലബ്ധും പ്രണിപത്യ നീചവ -
ജ്ജഗാദ മേ ദേഹ്യധിരാജ സംയുഗം ॥ **27** ॥ 692

ത്വം ലോകപാലോഽധിപതിർബൃഹച്ഛ്രവാ
വീർയാപഹോ ദുർമദവീരമാനിനാം ।
വിജിത്യ ലോകേഽഖിലദൈത്യദാനവാൻ
യദ്രാജസൂയേന പുരായജത്പ്രഭോ ॥ **28** ॥ 693

സ ഏവമുത്സിക്തമദേന വിദ്വിഷാ
ദൃഢം പ്രലബ്ധോ ഭഗവാനപാം പതിഃ ।
രോഷം സമുത്ഥം ശമയൻ സ്വയാ ധിയാ
വ്യവോചദംഗോപശമം ഗതാ വയം ॥ **29** ॥ 694

പശ്യാമി നാൻയം പുരുഷാത്പുരാതനാദ്
യഃ സംയുഗേ ത്വാം രണമാർഗകോവിദം ।
ആരാധയിഷ്യത്യസുരർഷഭേഹി തം
മനസ്വിനോ യം ഗൃണതേ ഭവാദൃശാഃ ॥ **30** ॥ 695

തം വീരമാരാദഭിപദ്യ വിസ്മയഃ
ശയിഷ്യസേ വീരശയേ ശ്വഭിർവൃതഃ ।
യസ്ത്വദ്വിധാനാമസതാം പ്രശാന്തയേ
രൂപാണി ധത്തേ സദനുഗ്രഹേച്ഛയാ ॥ **31** ॥ 696

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ ഹിരൺയാക്ഷദിഗ്വിജയേ സപ്തദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ അഷ്ടാദശോഽധ്യായഃ ॥

മൈത്രേയ ഉവാച
തദേവമാകർണ്യ ജലേശഭാഷിതം
മഹാമനാസ്തദ്വിഗണയ്യ ദുർമദഃ।
ഹരേർവിദിത്വാ ഗതിമംഗ നാരദാദ്
രസാതലം നിർവിവിശേ ത്വരാൻവിതഃ ॥ **1** ॥ 697

ദദർശ തത്രാഭിജിതം ധരാധരം
പ്രോന്നീയമാനാവനിമഗ്രദംഷ്ട്രയാ।
മുഷ്ണന്തമക്ഷ്ണാ സ്വരുചോഽരുണശ്രിയാ
ജഹാസ ചാഹോ വനഗോചരോ മൃഗഃ ॥ **2** ॥ 698

ആഹൈനമേഹ്യജ്ഞ മഹീം വിമുഞ്ച നോ
രസൗകസാം വിശ്വസൃജേയമർപിതാ।
ന സ്വസ്തി യാസ്യസ്യനയാ മമേക്ഷതഃ
സുരാധമാസാദിതസൂകരാകൃതേ ॥ **3** ॥ 699

ത്വം നഃ സപത്നൈരഭവായ കിം ഭൃതോ
യോ മായയാ ഹന്ത്യസുരാൻ പരോക്ഷജിത്।
ത്വാം യോഗമായാബലമൽപപൗരുഷം
സംസ്ഥാപ്യ മൂഢ പ്രമൃജേ സുഹൃച്ഛുചഃ ॥ **4** ॥ 700

ത്വയി സംസ്ഥിതേ ഗദയാ ശീർണശീർഷ -
ൺയസ്മദ്ഭുജച്യുതയാ യേ ച തുഭ്യം ।
ബലിം ഹരന്ത്യൃഷയോ യേ ച ദേവാഃ
സ്വയം സർവേ ന ഭവിഷ്യന്ത്യമൂലാഃ ॥ **5** ॥ 701

സ തുദ്യമാനോഽരിദുരുക്തതോമരൈ -
ർദംഷ്ട്രാഗ്രഗാം ഗാമുപലക്ഷ്യ ഭീതാം ।
തോദം മൃഷന്നിരഗാദംബുമധ്യാദ്
ഗ്രാഹാഹതഃ സകരേണുർയഥേഭഃ ॥ **6** ॥ 702

തം നിഃസരന്തം സലിലാദനുദ്രുതോ
ഹിരൺയകേശോ ദ്വിരദം യഥാ ദ്രുഷഃ ।
കരാലദംഷ്ട്രോഽശനിനിഃ സ്വനോഽബ്രവീദ്
ഗതഹ്രിയാം കിം ത്വസതാം വിഗർഹിതം ॥ **7** ॥ 703

സ ഗാമുദസ്താത്സലിലസ്യ ഗോചരേ
വിൻയസ്യ തസ്യാമദധാത്സ്വസത്ത്വം ।
അഭിഷ്ടുതോ വിശ്വസൃജാ പ്രസൂനൈ -
രാപൂർയമാണോ വിബുധൈഃ പശ്യതോഽരേഃ ॥ **8** ॥ 704

പരാനുഷക്തം തപനീയോപകൽപം
മഹാഗദം കാഞ്ചനചിത്രദംശം ।
മർമാൺയഭീക്ഷ്ണം പ്രതുദന്തം ദുരുക്തൈഃ
പ്രചണ്ഡമൻയുഃ പ്രഹസംസ്തം ബഭാഷേ ॥ **9** ॥ 705

ശ്രീഭഗവാനുവാച
സത്യം വയം ഭോ വനഗോചരാ മൃഗാ
യുഷ്മദ്വിധാൻമൃഗയേ ഗ്രാമസിംഹാൻ ।

ന മൃത്യുപാശൈഃ പ്രതിമുക്തസ്യ വീരാ
വികത്ഥനം തവ ഗൃഹ്ണന്ത്യഭദ്ര ॥ **10** ॥ 706

ഏതേ വയം ൻയാസഹരാ രസൗകസാം
ഗതഹ്രിയോ ഗദയാ ദ്രാവിതാസ്തേ ।
തിഷ്ഠാമഹേഽഥാപി കഥഞ്ചിദാജൗ
സ്ഥേയം ക്വ യാമോ ബലിനോത്പാദ്യ വൈരം ॥ **11** ॥ 707

ത്വം പദ്രഥാനാം കില യൂഥപാധിപോ
ഘടസ്വ നോഽസ്വസ്തയ ആശ്വനൂഹഃ ।
സംസ്ഥാപ്യ ചാസ്മാൻപ്രമൃജാശ്രു സ്വകാനാം
യഃ സ്വാം പ്രതിജ്ഞാം നാതിപിപർത്യസഭ്യഃ ॥ **12** ॥ 708

മൈത്രേയ ഉവാച
സോഽധിക്ഷിപ്തോ ഭഗവതാ പ്രലബ്ധശ്ച രുഷാ ഭൃശം ।
ആജഹാരോൽബണം ക്രോധം ക്രീഡ്യമാനോഽഹിരാഡിവ ॥ **13** ॥ 709

സൃജന്നമർഷിതഃ ശ്വാസാൻമൻയുപ്രചലിതേന്ദ്രിയഃ ।
ആസാദ്യ തരസാ ദൈത്യോ ഗദയാഭ്യഹനദ്ധരിം ॥ **14** ॥ 710

ഭഗവാംസ്തു ഗദാവേഗം വിസൃഷ്ടം രിപുണോരസി ।
അവഞ്ചയത്തിരശ്ചീനോ യോഗാരൂഢ ഇവാന്തകം ॥ **15** ॥ 711

പുനർഗദാം സ്വാമാദായ ഭ്രാമയന്തമഭീക്ഷ്ണശഃ ।
അഭ്യധാവദ്ധരിഃ ക്രുദ്ധഃ സംരംഭാദ്ദഷ്ടദച്ഛദം ॥ **16** ॥ 712

തതശ്ച ഗദയാരാതിം ദക്ഷിണസ്യാം ഭ്രുവി പ്രഭുഃ ।
ആജഘ്നേ സ തു താം സൗമ്യ ഗദയാ കോവിദോഽഹനത് ॥ **17** ॥ 713

ഏവം ഗദാഭ്യാം ഗുർവീഭ്യാം ഹർയക്ഷോ ഹരിരേവ ച ।
ജിഗീഷയാ സുസംരബ്ധാവൻയോൻയമഭിജഘ്നതുഃ ॥ **18** ॥ 714

തയോഃ സ്പൃധോസ്തിഗ്മഗദാഹതാംഗയോഃ
ക്ഷതാസ്രവഘ്രാണവിവൃദ്ധമന്യ്വോഃ।
വിചിത്രമാർഗാംശ്ചരതോർജിഗീഷയാ
വ്യഭാദിലായാമിവ ശുഷ്മിണോർമൃധഃ ॥ **19** ॥ 715

ദൈത്യസ്യ യജ്ഞാവയവസ്യ മായാ -
ഗൃഹീതവാരാഹതനോർമഹാത്മനഃ।
കൗരവ്യ മഹ്യാം ദ്വിഷതോർവിമർദനം
ദിദൃക്ഷുരാഗാദൃഷിഭിർവൃതഃ സ്വരാട് ॥ **20** ॥ 716

ആസന്നശൗണ്ഡീരമപേതസാധ്വസം
കൃതപ്രതീകാരമഹാർയവിക്രമം।
വിലക്ഷ്യ ദൈത്യം ഭഗവാൻ സഹസ്രണീ -
ർജഗാദ നാരായണമാദിസൂകരം ॥ **21** ॥ 717

ബ്രഹ്മോവാച
ഏഷ തേ ദേവ ദേവാനാമംഘ്രിമൂലമുപേയുഷാം।
വിപ്രാണാം സൗരഭേയീണാം ഭൂതാനാമപ്യനാഗസാം ॥ **22** ॥ 718

ആഗസ്കൃദ്ഭയകൃദ്ദുഷ്കൃദസ്മദ്രാദ്ധവരോഽസുരഃ।
അൻവേഷന്നപ്രതിരഥോ ലോകാനടതി കണ്ടകഃ ॥ **23** ॥ 719

മൈനം മായാവിനം ദൃപ്തം നിരങ്കുശമസത്തമം।
ആക്രീഡ ബാലവദ്ദേവ യഥാഽഽശീവിഷമുത്ഥിതം ॥ **24** ॥ 720

ന യാവദേഷ വർധേത സ്വാം വേലാം പ്രാപ്യ ദാരുണഃ।
സ്വാം ദേവ മായാമാസ്ഥായ താവജ്ജഹ്യഘമച്യുത ॥ **25** ॥ 721

ഏഷാ ഘോരതമാ സന്ധ്യാ ലോകച്ഛംബട്കരീ പ്രഭോ।
ഉപസർപതി സർവാത്മൻ സുരാണാം ജയമാവഹ ॥ **26** ॥ 722

അധുനൈഷോഽഭിജിന്നാമ യോഗോ മൗഹൂർതികോ ഹ്യഗാത്।
ശിവായ നസ്ത്വം സുഹൃദാമാശു നിസ്തര ദുസ്തരം ॥ **27** ॥ 723

ദിഷ്ട്യാ ത്വാം വിഹിതം മൃത്യുമയമാസാദിതഃ സ്വയം।
വിക്രമ്യൈനം മൃധേ ഹത്വാ ലോകാനാധേഹി ശർമണി ॥ **28** ॥ 724

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ ഹിരണ്യാക്ഷവധോഽഷ്ടാദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ഏകോനവിംശോഽധ്യായഃ ॥

മൈത്രേയ ഉവാച
അവധാര്യ വിരിഞ്ചസ്യ നിർവ്യലീകാമൃതം വചഃ।
പ്രഹസ്യ പ്രേമഗർഭേണ തദപാംഗേന സോഽഗ്രഹീത് ॥ **1** ॥ 725

തതഃ സപത്നം മുഖതശ്ചരന്തമകുതോഭയം।
ജഘ്നാനോത്പത്യ ഗദയാ ഹനാവസുരമക്ഷജഃ ॥ **2** ॥ 726

സാ ഹതാ തേന ഗദയാ വിഹതാ ഭഗവത്കരാത്।
വിഘൂർണിതാപതദ്രേജേ തദദ്ഭുതമിവാഭവത് ॥ **3** ॥ 727

സ തദാ ലബ്ധതീർത്തോഽപി ന ബബാധേ നിരായുധം।
മാനയൻ സ മൃധേ ധർമം വിഷ്വക്സേനം പ്രകോപയൻ ॥ **4** ॥ 728

ഗദായാമപവിദ്ധായാം ഹാഹാകാരേ വിനിർഗതേ।
മാനയാമാസ തദ്ധർമം സുനാഭം ചാസ്മരദ്വിഭുഃ ॥ **5** ॥ 729

തം വ്യഗ്രചക്രം ദിതിപുത്രാധമേന
സ്വപാർഷദമുഖ്യേന വിഷജ്ജമാനം।
ചിത്രാ വാചോഽതദ്വിദാം ഖേചരാണാം
തത്രാസ്മാസൻ സ്വസ്തി ത്യേമും ജഹീതി ॥ **6** ॥ 730

സ തം നിശാമ്യാത്തരഥാംഗമഗ്രതോ
വ്യവസ്ഥിതം പദ്മപലാശലോചനം।
വിലോക്യ ചാമർഷപരിപ്ലുതേന്ദ്രിയോ
രുഷാ സ്വദന്തച്ഛദമാദശച്ഛ്വസൻ ॥ **7** ॥ 731

കരാലദംഷ്ട്രശ്ചക്ഷുർഭ്യാം സഞ്ചക്ഷാണോ ദഹന്നിവ।
അഭിപ്ലുത്യ സ്വഗദയാ ഹതോഽസീത്യാഹനദ്ധരിം ॥ **8** ॥ 732

പദാ സവ്യേന താം സാധ്വോ ഭഗവാൻ യജ്ഞസൂകരഃ।
ലീലയാ മിഷതഃ ശത്രോഃ പ്രാഹരദ്വാതരംഹസം ॥ **9** ॥ 733

ആഹ ചായുധമാധത്സ്വ ഘടസ്വ ത്വം ജിഗീഷസി।
ഇത്യുക്തഃ സ തദാ ഭൂയസ്താഡയൻ വ്യനദദ് ഭൃശം ॥ **10** ॥ 734

താം സ ആപതതീം വീക്ഷ്യ ഭഗവാൻ സമവസ്ഥിതഃ।
ജഗ്രാഹ ലീലയാ പ്രാപ്താം ഗരുത്മാനിവ പന്നഗീം ॥ **11** ॥ 735

സ്വപൗരുഷേ പ്രതിഹതേ ഹതമാനോ മഹാസുരഃ।
നൈച്ഛദ്ഗദാം ദീയമാനാം ഹരിണാ വിഗതപ്രഭഃ ॥ **12** ॥ 736

ജഗ്രാഹ ത്രിശിഖം ശൂലം ജ്വലജ്ജ്വലനലോലുപം।
യജ്ഞായ ധൃതരൂപായ വിപ്രായാഭിചരൻ യഥാ ॥ **13** ॥ 737

തദോജസാ ദൈത്യമഹാഭടാർപിതം
ചകാസദന്തഃ ഖ ഉദീർണദീധിതി।
ചക്രേണ ചിച്ഛേദ നിശാതനേമിനാ
ഹരിർയഥാ താർക്ഷ്യപതത്രമുജ്ജിതം ॥ **14** ॥ 738

വ്യക്ണേ സ്വശൂലേ ബഹുധാരിണാ ഹരേഃ
പ്രത്യേത്യ വിസ്തീർണമുരോ വിഭൂതിമത്।

പ്രവൃദ്ധരോഷഃ സ കഠോരമുഷ്ടിനാ
നദൻ പ്രഹൃത്യാന്തരധീയതാസുരഃ ॥ **15** ॥ 739

തേനേത്ഥമാഹതഃ ക്ഷത്തർഭഗവാനാദിസൂകരഃ।
നാകമ്പത മനാക് ക്വാപി സ്രജാ ഹത ഇവ ദ്വിപഃ ॥ **16** ॥ 740

അഥോരുധാസൃജൻമായാം യോഗമായേശ്വരേ ഹരൗ।
യാം വിലോക്യ പ്രജാസ്ത്രസ്താ മേനിരേഽസ്യോപസംയമം ॥ **17** ॥ 741

പ്രവവുർവായവശ്ചണ്ഡാസ്തമഃ പാംസവമൈരയൻ।
ദിഗ്ഭ്യോ നിപേതുർഗ്രാവാണഃ ക്ഷേപണൈഃ പ്രഹിതാ ഇവ ॥ **18** ॥ 742

ദ്യൗർനഷ്ടഭഗണാഭ്രൗഘൈഃ സവിദ്യുത്സ്തനയിത്നുഭിഃ।
വർഷദ്ഭിഃ പൂയകേശാസൃഗ്വിൺമൂത്രാസ്ഥീനി ചാസകൃത് ॥ **19** ॥ 743

ഗിരയഃ പ്രത്യദൃശ്യന്ത നാനായുധമുചോഽനഘ।
ദിഗ്വാസസോ യാതുധാൻയഃ ശൂലിൻയോ മുക്തമൂർധജാഃ ॥ **20** ॥ 744

ബഹുഭിർയക്ഷരക്ഷോഭിഃ പത്ത്യശ്വരഥകുഞ്ജരൈഃ।
ആതതായിഭിരുത്സൃഷ്ടാ ഹിംസ്രാ വാചോഽതിവൈശസാഃ ॥ **21** ॥ 745

പ്രാദുഷ്കൃതാനാം മായാനാമാസുരീണാം വിനാശയത്।
സുദർശനാസ്ത്രം ഭഗവാൻ പ്രായുങ്ക്ത ദയിതം ത്രിപാത് ॥ **22** ॥ 746

തദാ ദിതേഃ സമഭവത്സഹസാ ഹൃദി വേപഥുഃ।
സ്മരന്ത്യാ ഭർതുരാദേശം സ്തനാച്ചാസൃക് പ്രസുസ്രുവേ ॥ **23** ॥ 747

വിനഷ്ടാസു സ്വമായാസു ഭൂയശ്ചാവ്രജ്യ കേശവം।
രുഷോപഗൂഹമാനോഽമും ദദൃശേഽവസ്ഥിതം ബഹിഃ ॥ **24** ॥ 748

തം മുഷ്ടിഭിർവിനിഘ്നന്തം വജ്രസാരൈരധോക്ഷജഃ।
കരേണ കർണമൂലേഽഹൻ യഥാ ത്വാഷ്ട്രം മരുത്പതിഃ ॥ **25** ॥ 749

സ ആഹതോ വിശ്വജിതാ ഹ്യവജ്ഞയാ
പരിഭ്രമദ്ഗാത്ര ഉദസ്തലോചനഃ।
വിശീർണബാഹ്വംഘ്രിശിരോരുഹോഽപതദ്
യഥാ നഗേന്ദ്രോ ലുലിതോ നഭസ്വതാ ॥ **26** ॥ 750

ക്ഷിതൗ ശയാനം തമകുംഠവർചസം
കരാലദംഷ്ട്രം പരിദഷ്ടദച്ഛദം।
അജാദയോ വീക്ഷ്യ ശശംസുരാഗതാ
അഹോ ഇമാം കോ നു ലഭേത സംസ്ഥിതിം ॥ **27** ॥ 751

യം യോഗിനോ യോഗസമാധിനാ രഹോ
ധ്യായന്തി ലിംഗാദസതോ മുമുക്ഷയാ।
തസ്യൈഷ ദൈത്യഋഷഭഃ പദാഹതോ
മുഖം പ്രപശ്യംസ്തനുമുത്സസർജ ഹ ॥ **28** ॥ 752

ഏതൗ തൗ പാർഷദാവസ്യ ശാപാദ്യാതാവസദ്ഗതിം।
പുനഃ കതിപയൈഃ സ്ഥാനം പ്രപത്സ്യേതേ ഹ ജൻമഭിഃ ॥ **29** ॥ 753

ദേവാ ഊചുഃ
നമോ നമസ്തേഽഖിലയജ്ഞതന്തവേ
സ്ഥിതൗ ഗൃഹീതാമലസത്ത്വമൂർതയേ।
ദിഷ്ട്യാ ഹതോഽയം ജഗതാമരുന്തുദ -
സ്ത്വത്പാദഭക്ത്യാ വയമീശ നിർവൃതാഃ ॥ **30** ॥ 754

മൈത്രേയ ഉവാച
ഏവം ഹിരൺയാക്ഷമസഹ്യവിക്രമം
സ സാദയിത്വാ ഹരിരാദിസൂകരഃ।
ജഗാമ ലോകം സ്വമഖണ്ഡിതോത്സവം
സമീഡിതഃ പുഷ്കരവിഷ്ടരാദിഭിഃ ॥ **31** ॥ 755

മയാ യഥാനൂക്തമവാദി തേ ഹരേഃ
കൃതാവതാരസ്യ സുമിത്ര ചേഷ്ടിതം।
യഥാ ഹിരൺയാക്ഷ ഉദാരവിക്രമോ
മഹാമൃധേ ക്രീഡനവന്നിരാകൃതഃ ॥ **32** ॥ 756

സൂത ഉവാച
ഇതി കൗഷാരവാഖ്യാതാമാശ്രുത്യ ഭഗവത്കഥാം।
ക്ഷത്താഽനന്ദം പരം ലേഭേ മഹാഭാഗവതോ ദ്വിജ ॥ **33** ॥ 757

അൻയേഷാം പുൺയശ്ലോകാനാമുദ്ദാമയശസാം സതാം।
ഉപശ്രുത്യ ഭവേൻമോദഃ ശ്രീവത്സാങ്കസ്യ കിം പുനഃ ॥ **34** ॥ 758

യോ ഗജേന്ദ്രം ഝഷഗ്രസ്തം ധ്യായന്തം ചരണാംബുജം।
ക്രോശന്തീനാം കരേണൂനാം കൃച്ഛ്രതോഽമോചയദ് ദ്രുതം ॥ **35** ॥ 759

തം സുഖാരാധ്യമൃജുഭിരനൻയശരണൈർനൃഭിഃ।
കൃതജ്ഞഃ കോ ന സേവേത ദുരാരാധ്യമസാധുഭിഃ ॥ **36** ॥ 760

യോ വൈ ഹിരൺയാക്ഷവധം മഹാദ്ഭുതം
വിക്രീഡിതം കാരണസൂകരാത്മനഃ।
ശൃണോതി ഗായത്യനുമോദതേഽഞ്ജസാ
വിമുച്യതേ ബ്രഹ്മവധാദപി ദ്വിജാഃ ॥ **37** ॥ 761

ഏതൻമഹാപുൺയമലം പവിത്രം
ധൻയം യശസ്യം പദമായുരാശിഷാം।
പ്രാണേന്ദ്രിയാണാം യുധി ശൗര്യവർധനം
നാരായണോഽന്തേ ഗതിരംഗ ശൃൺവതാം ॥ **38** ॥ 762

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ ഹിരൺയാക്ഷവധോ നാമൈകോനവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ വിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശൗനക ഉവാച
മഹീം പ്രതിഷ്ഠാമധ്യസ്യ സൗതേ സ്വായംഭുവോ മനുഃ।
കാൻയൻവതിഷ്ഠദ്ദ്വാരാണി മാർഗായാവരജൻമനാം ॥ **1** ॥ 763

ക്ഷത്താ മഹാഭാഗവതഃ കൃഷ്ണസ്യൈകാന്തികഃ സുഹൃത്।
യസ്തത്യാജാഗ്രജം കൃഷ്ണേ സാപത്യമഘവാനിതി ॥ **2** ॥ 764

ദ്വൈപായനാദനവരോ മഹിത്വേ തസ്യ ദേഹജഃ।
സർവാത്മനാ ശ്രിതഃ കൃഷ്ണം തത്പരാംശ്ചാപ്യനുവ്രതഃ ॥ **3** ॥ 765

കിമൻവപൃച്ഛൻമൈത്രേയം വിരജാസ്തീർഥസേവയാ।
ഉപഗമ്യ കുശാവർത ആസീനം തത്ത്വവിത്തമം ॥ **4** ॥ 766

തയോഃ സംവദതോഃ സൂത പ്രവൃത്താ ഹ്യമലാഃ കഥാഃ।
ആപോ ഗാംഗാ ഇവാഘഘ്നീർഹരേഃ പാദാംബുജാശ്രയാഃ ॥ **5** ॥ 767

താ നഃ കീർതയ ഭദ്രം തേ കീർതൻയോദാരകർമണഃ।
രസജ്ഞഃ കോ നു തൃപ്യേത ഹരിലീലാമൃതം പിബൻ ॥ **6** ॥ 768

ഏവമുഗ്രശ്രവാഃ പൃഷ്ട ഋഷിഭിർനൈമിഷായനൈഃ।
ഭഗവത്യർപിതാധ്യാത്മസ്താനാഹ ശ്രൂയതാമിതി ॥ **7** ॥ 769

സൂത ഉവാച
ഹരേർധൃതക്രോഡതനോഃ സ്വമായയാ
നിശമ്യ ഗോരുദ്ധരണം രസാതലാത് ।
ലീലാം ഹിരണ്യാക്ഷമവജ്ഞയാ ഹതം
സഞ്ജാതഹർഷോ മുനിമാഹ ഭാരതഃ ॥ **8** ॥ 770

വിദുര ഉവാച
പ്രജാപതിപതിഃ സൃഷ്ട്വാ പ്രജാസർഗേ പ്രജാപതീൻ ।
കിമാരഭത മേ ബ്രഹ്മൻ പ്രബ്രൂഹ്യവ്യക്തമാർഗവിത് ॥ **9** ॥ 771

യേ മരീച്യാദയോ വിപ്രാ യസ്തു സ്വായംഭുവോ മനുഃ ।
തേ വൈ ബ്രഹ്മണ ആദേശാത്കഥമേതദഭാവയൻ ॥ **10** ॥ 772

സദ്വിതീയാഃ കിമസൃജൻ സ്വതന്ത്രാ ഉത കർമസു ।
ആഹോസ്വിത്സംഹതാഃ സർവ ഇദം സ്മ സമകൽപയൻ ॥ **11** ॥ 773

മൈത്രേയ ഉവാച
ദൈവേന ദുർവിതർക്യേണ പരേണാനിമിഷേണ ച ।
ജാതക്ഷോഭാദ്ഭഗവതോ മഹാനാസീദ് ഗുണത്രയാത് ॥ **12** ॥ 774

രജഃപ്രധാനാൻമഹതസ്ത്രിലിംഗോ ദൈവചോദിതാത് ।
ജാതഃ സസർജ ഭൂതാദിർവിയദാദീനി പഞ്ചശഃ ॥ **13** ॥ 775

താനി ചൈകൈകശഃ സ്രഷ്ടുമസമർഥാനി ഭൗതികം ।
സംഹത്യ ദൈവയോഗേന ഹൈമമണ്ഡമവാസൃജൻ ॥ **14** ॥ 776

സോഽശയിഷ്ടാബ്ധിസലിലേ ആണ്ഡകോശോ നിരാത്മകഃ ।
സാഗ്രം വൈ വർഷസാഹസ്രമൻവവാത്സീത്തമീശ്വരഃ ॥ **15** ॥ 777

തസ്യ നാഭേരഭൂത്പദ്മം സഹസ്രാർകോരുദീധിതി ।
സർവജീവനികായൗകോ യത്ര സ്വയമഭൂത്സ്വരാട് ॥ **16** ॥ 778

സോഽനുവിഷ്ടോ ഭഗവതാ യഃ ശേതേ സലിലാശയേ।
ലോകസംസ്ഥാം യഥാപൂർവം നിർമമേ സംസ്ഥയാ സ്വയാ ॥ **17** ॥ 779

സസർജച്ഛായയാവിദ്യാം പഞ്ചപർവാണമഗ്രതഃ।
താമിസ്രമന്ധതാമിസ്രം തമോ മോഹോ മഹാതമഃ ॥ **18** ॥ 780

വിസസർജാത്മനഃ കായം നാഭിനന്ദംസ്തമോമയം।
ജഗൃഹുർയക്ഷരക്ഷാംസി രാത്രിം ക്ഷുത്തൃട്സമുദ്ഭവാം ॥ **19** ॥ 781

ക്ഷുത്തൃഡ്ഭ്യാമുപസൃഷ്ടാസ്തേ തം ജഗ്ധുമഭിദുദ്രുവുഃ।
മാ രക്ഷതൈനം ജക്ഷധ്വമിത്യൂചുഃ ക്ഷുത്തൃഡർദിതാഃ ॥ **20** ॥ 782

ദേവസ്താനാഹ സംവിഗ്നോ മാ മാം ജക്ഷത രക്ഷത।
അഹോ മേ യക്ഷരക്ഷാംസി പ്രജാ യൂയം ബഭൂവിഥ ॥ **21** ॥ 783

ദേവതാഃ പ്രഭയാ യാ യാ ദീവ്യൻ പ്രമുഖതോഽസൃജത്।
തേ അഹാർഷുർദേവയന്തോ വിസൃഷ്ടാം താം പ്രഭാമഹഃ ॥ **22** ॥ 784

ദേവോഽദേവാഞ്ജഘനതഃ സൃജതി സ്മാതിലോലുപാൻ।
ത ഏനം ലോലുപതയാ മൈഥുനായാഭിപേദിരേ ॥ **23** ॥ 785

തതോ ഹസൻ സ ഭഗവാനസുരൈർനിരപത്രപൈഃ।
അൻവീയമാനസ്തരസാ ക്രുദ്ധോ ഭീതഃ പരാപതത് ॥ **24** ॥ 786

സ ഉപവ്രജ്യ വരദം പ്രപന്നാർതിഹരം ഹരിം।
അനുഗ്രഹായ ഭക്തനാമനുരൂപാത്മദർശനം ॥ **25** ॥ 787

പാഹി മാം പരമാത്മംസ്തേ പ്രേഷണേനാസൃജം പ്രജാഃ।
താ ഇമാ യഭിതും പാപാ ഉപാക്രാമന്തി മാം പ്രഭോ ॥ **26** ॥ 788

ത്വമേകഃ കില ലോകാനാം ക്ലിഷ്ടാനാം ക്ലേശനാശനഃ।
ത്വമേകഃ ക്ലേശദസ്തേഷാമനാസന്നപദാം തവ ॥ **27** ॥ 789

സോഽവധാര്യാസ്യ കാർപണ്യം വിവിക്താധ്യാത്മദർശനഃ।
വിമുഞ്ചാത്മതനും ഘോരാമിത്യുക്തോ വിമുമോച ഹ ॥ **28** ॥ 790

താം ക്വണച്ചരണാംഭോജാം മദവിഹ്വലലോചനാം।
കാഞ്ചീകലാപവിലസദ്ദുകൂലച്ഛന്നരോധസം ॥ **29** ॥ 791

അൻയോൻയശ്ലേഷയോത്തുംഗനിരന്തരപയോധരാം।
സുനാസാം സുദ്വിജാം സ്നിഗ്ധഹാസലീലാവലോകനാം ॥ **30** ॥ 792

ഗൂഹന്തീം വ്രീഡയാഽഽത്മാനം നീലാലകവരൂഥിനീം।
ഉപലഭ്യാസുരാ ധർമ സർവേ സമ്മുമുഹുഃ സ്ത്രിയം ॥ **31** ॥ 793

അഹോ രൂപമഹോ ധൈർയമഹോ അസ്യാ നവം വയഃ।
മധ്യേ കാമയമാനാനാമകാമേവ വിസർപതി ॥ **32** ॥ 794

വിതർകയന്തോ ബഹുധാ താം സന്ധ്യാം പ്രമദാകൃതിം।
അഭിസംഭാവ്യ വിശ്രംഭാത്പർയപൃച്ഛൻ കുമേധസഃ ॥ **33** ॥ 795

കാസി കസ്യാസി രംഭോരു കോ വാർഥസ്തേഽത്ര ഭാമിനി।
രൂപദ്രവിണപൺയേന ദുർഭഗാന്നോ വിബാധസേ ॥ **34** ॥ 796

യാ വാ കാചിത്ത്വമബലേ ദിഷ്ട്യാ സന്ദർശനം തവ।
ഉത്സുനോഷീക്ഷമാണാനാം കന്ദുകക്രീഡയാ മനഃ ॥ **35** ॥ 797

നൈകത്ര തേ ജയതി ശാലിനി പാദപദ്മം
ഘ്നന്ത്യാ മുഹുഃ കരതലേന പതത്പതംഗം।
മധ്യം വിഷീദതി ബൃഹത്സ്തനഭാരഭീതം
ശാന്തേവ ദൃഷ്ടിരമലാ സുശിഖാസമൂഹഃ ॥ **36** ॥ 798

ഇതി സായന്തനീം സന്ധ്യാമസുരാഃ പ്രമദായതീം।
പ്രലോഭയന്തീം ജഗൃഹുർമത്വാ മൂഢധിയഃ സ്ത്രിയം ॥ **37** ॥ 799

പ്രഹസ്യ ഭാവഗംഭീരം ജിഘ്രന്ത്യാത്മാനമാത്മനാ ।
കാന്ത്യാ സസർജ ഭഗവാൻ ഗന്ധർവാപ്സരസാം ഗണാൻ ॥ **38** ॥ 800

വിസസർജ തനും താം വൈ ജ്യോത്സ്നാം കാന്തിമതീം പ്രിയാം ।
ത ഏവ ചാദദുഃ പ്രീത്യാ വിശ്വാവസുപുരോഗമാഃ ॥ **39** ॥ 801

സൃഷ്ട്വാ ഭൂതപിശാചാംശ്ച ഭഗവാനാത്മതന്ദ്രിണാ ।
ദിഗ്വാസസോ മുക്തകേശാൻ വീക്ഷ്യ ചാമീലയദ് ദൃശൗ ॥ **40** ॥ 802

ജഗൃഹുസ്തദ്വിസൃഷ്ടാം താം ജൃംഭണാഖ്യാം തനും പ്രഭോഃ ।
നിദ്രാമിന്ദ്രിയവിക്ലേദോ യയാ ഭൂതേഷു ദൃശ്യതേ ।
യേനോച്ഛിഷ്ടാന്ധർഷയന്തി തമുൻമാദം പ്രചക്ഷതേ ॥ **41** ॥ 803

ഊർജസ്വന്തം മൻയമാന
ആത്മാനം ഭഗവാനജഃ ।
സാധ്യാൻ ഗണാൻ പിതൃഗണാൻ
പരോക്ഷേണാസൃജത്പ്രഭുഃ ॥ **42** ॥ 804

ത ആത്മസർഗം തം കായം പിതരഃ പ്രതിപേദിരേ ।
സാധ്യേഭ്യശ്ച പിതൃഭ്യശ്ച കവയോ യദ്വിതൻവതേ ॥ **43** ॥ 805

സിദ്ധാൻ വിദ്യാധരാംശ്ചൈവ തിരോധാനേന സോഽസൃജത് ।
തേഭ്യോഽദാത്തമാത്മാനമന്തർധാനാഖ്യമദ്ഭുതം ॥ **44** ॥ 806

സ കിന്നരാൻ കിമ്പുരുഷാൻ പ്രത്യാത്മ്യേനാസൃജത്പ്രഭുഃ ।
മാനയന്നാത്മനാഽഽത്മാനമാത്മാഭാസം വിലോകയൻ ॥ **45** ॥ 807

തേ തു തജ്ജഗൃഹൂ രൂപം ത്യക്തം യത്പരമേഷ്ഠിനാ ।
മിഥുനീഭൂയ ഗായന്തസ്തമേവോഷസി കർമഭിഃ ॥ **46** ॥ 808

ദേഹേന വൈ ഭോഗവതാ ശയാനോ ബഹുചിന്തയാ ।
സർഗേഽനുപചിതേ ക്രോധാദുത്സസർജ ഹ തദ്വപുഃ ॥ **47** ॥ 809

യേഽഹീയന്താമുതഃ കേശാ അഹയസ്തേഽംഗ ജജ്ഞിരേ ।
സർപാഃ പ്രസർപതഃ ക്രൂരാ നാഗാ ഭോഗോരുകന്ധരാഃ ॥ **48** ॥ 810

സ ആത്മാനം മൻയമാനഃ കൃതകൃത്യമിവാത്മഭൂഃ ।
തദാ മനൂൻ സസർജാന്തേ മനസാ ലോകഭാവനാൻ ॥ **49** ॥ 811

തേഭ്യഃ സോഽത്യസൃജത്സ്വീയം പുരം പുരുഷമാത്മവാൻ ।
താൻ ദൃഷ്ട്വാ യേ പുരാ സൃഷ്ടാഃ പ്രശശംസുഃ പ്രജാപതിം ॥ **50** ॥ 812

അഹോ ഏതജ്ജഗത്സ്രഷ്ടഃ സുകൃതം ബത തേ കൃതം ।
പ്രതിഷ്ഠിതാഃ ക്രിയാ യസ്മിൻ സാകമന്നമദാമഹേ ॥ **51** ॥ 813

തപസാ വിദ്യയാ യുക്തോ യോഗേന സുസമാധിനാ ।
ഋഷീനൃഷിർഹൃഷീകേശഃ സസർജാഭിമതാഃ പ്രജാഃ ॥ **52** ॥ 814

തേഭ്യശ്ചൈകൈകശഃ സ്വസ്യ ദേഹസ്യാംശമദാദജഃ ।
യത്തത്സമാധിയോഗർദ്ധിതപോവിദ്യാവിരക്തിമത് ॥ **53** ॥ 815

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ വിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ഏകവിംശോഽധ്യായഃ ॥

വിദുര ഉവാച
സ്വായംഭുവസ്യ ച മനോർവംശഃ പരമസമ്മതഃ।
കഥ്യതാം ഭഗവൻ യത്ര മൈഥുനേനൈധിരേ പ്രജാഃ ॥ **1** ॥ 816

പ്രിയവ്രതോത്താനപാദൗ സുതൗ സ്വായംഭുവസ്യ വൈ।
യഥാധർമം ജുഗുപതുഃ സപ്തദ്വീപവതീം മഹീം ॥ **2** ॥ 817

തസ്യ വൈ ദുഹിതാ ബ്രഹ്മന്ദേവഹൂതീതി വിശ്രുതാ।
പത്നീ പ്രജാപതേരുക്താ കർദമസ്യ ത്വയാനഘ ॥ **3** ॥ 818

തസ്യാം സ വൈ മഹായോഗീ യുക്തായാം യോഗലക്ഷണൈഃ।
സസർജ കതിധാ വീർയം തൻമേ ശുശ്രൂഷവേ വദ ॥ **4** ॥ 819

രുചിർയോ ഭഗവാൻ ബ്രഹ്മന്ദക്ഷോ വാ ബ്രഹ്മണഃ സുതഃ।
യഥാ സസർജ ഭൂതാനി ലബ്ധ്വാ ഭാർയാം ച മാനവീം ॥ **5** ॥ 820

മൈത്രേയ ഉവാച
പ്രജാഃ സൃജേതി ഭഗവാൻ കർദമോ ബ്രഹ്മണോദിതഃ।
സരസ്വത്യാം തപസ്തേപേ സഹസ്രാണാം സമാ ദശ ॥ **6** ॥ 821

തതഃ സമാധിയുക്തേന ക്രിയായോഗേന കർദമഃ।
സമ്പ്രപേദേ ഹരിം ഭക്ത്യാ പ്രപന്നവരദാശുഷം ॥ **7** ॥ 822

താവത്പ്രസന്നോ ഭഗവാൻ പുഷ്കരാക്ഷഃ കൃതേ യുഗേ।
ദർശയാമാസ തം ക്ഷത്തഃ ശാബ്ദം ബ്രഹ്മ ദധദ്വപുഃ ॥ **8** ॥ 823

സ തം വിരജമർകാഭം സിതപദ്മോത്പലസ്രജം।
സ്നിഗ്ധനീലാലകവ്രാതവക്ത്രാബ്ജം വിരജോഽംബരം ॥ **9** ॥ 824

കിരീടിനം കുണ്ഡലിനം ശംഖചക്രഗദാധരം।
ശ്വേതോത്പലക്രീഡനകം മനഃസ്പർശസ്മിതേക്ഷണം ॥ **10** ॥ 825

വിൻയസ്തചരണാംഭോജമംസദേശേ ഗരുത്മതഃ।
ദൃഷ്ട്വാ ഖേഽവസ്ഥിതം വക്ഷഃശ്രിയം കൗസ്തുഭകന്ധരം ॥ **11** ॥ 826

ജാതഹർഷോഽപതൻമൂർധ്നാ ക്ഷിതൗ ലബ്ധമനോരഥഃ।
ഗീർഭിസ്ത്വഭ്യഗൃണാത്പ്രീതിസ്വഭാവാത്മാ കൃതാഞ്ജലിഃ ॥ **12** ॥ 827

ഋഷിരുവാച
ജുഷ്ടം ബതാദ്യാഖിലസത്ത്വരാശേഃ
സാംസിദ്ധ്യമക്ഷ്ണോസ്തവ ദർശനാന്നഃ।
യദ്ദർശനം ജൻമഭിരീഡ്യ സദ്ഭി -
രാശാസതേ യോഗിനോ രൂഢയോഗാഃ ॥ **13** ॥ 828

യേ മായയാ തേ ഹതമേധസസ്ത്വത്
പാദാരവിന്ദം ഭവസിന്ധുപോതം।
ഉപാസതേ കാമലവായ തേഷാം
രാസീശ കാമാന്നിരയേഽപി യേ സ്യുഃ ॥ **14** ॥ 829

തഥാ സ ചാഹം പരിവോഢുകാമഃ
സമാനശീലാം ഗൃഹമേധധേനും।
ഉപേയിവാൻമൂലമശേഷമൂലം
ദുരാശയഃ കാമദുഘാംഘ്രിപസ്യ ॥ **15** ॥ 830

പ്രജാപതേസ്തേ വചസാധീശ തന്ത്യാ
ലോകഃ കിലായം കാമഹതോഽനുബദ്ധഃ।
അഹം ച ലോകാനുഗതോ വഹാമി
ബലിം ച ശുക്ലാനിമിഷായ തുഭ്യം ॥ **16** ॥ 831

ലോകാംശ്ച ലോകാനുഗതാൻ പശൂംശ്ച
ഹിത്വാ ശ്രിതാസ്തേ ചരണാതപത്രം।
പരസ്പരം ത്വദ്ഗുണവാദസീധു -
പീയൂഷനിർയാപിതദേഹധർമാഃ ॥ **17** ॥ 832

ന തേഽജരാക്ഷഭ്രമിരായുരേഷാം
ത്രയോദശാരം ത്രിശതം ഷഷ്ടിപർവ।
ഷൺനേമ്യനന്തച്ഛദി യത്ത്രിണാഭി
കരാലസ്രോതോ ജഗദാച്ഛിദ്യ ധാവത് ॥ **18** ॥ 833

ഏകഃ സ്വയം സഞ്ജഗതഃ സിസൃക്ഷയാ -
ദ്വിതീയയാഽഽത്മന്നധിയോഗമായയാ।
സൃജസ്യദഃ പാസി പുനർഗ്രസിഷ്യസേ
യഥോർണനാഭിർഭഗവൻ സ്വശക്തിഭിഃ ॥ **19** ॥ 834

നൈതദ്ബതാധീശ പദം തവേപ്സിതം
യൻമായയാ നസ്തനുഷേ ഭൂതസൂക്ഷ്മം।
അനുഗ്രഹായാസ്ത്വപി യർഹി മായയാ
ലസത്തുലസ്യാ തനുവാ വിലക്ഷിതഃ ॥ **20** ॥ 835

തം ത്വാനുഭൂത്യോപരതക്രിയാർഥം
സ്വമായയാ വർതിതലോകതന്ത്രം।
നമാമ്യഭീക്ഷ്ണം നമനീയപാദ -
സരോജമൽപീയസി കാമവർഷം ॥ **21** ॥ 836

ഋഷിരുവാച
ഇത്യവ്യലീകം പ്രണുതോഽബ്ജനാഭ -
സ്തമാബഭാഷേ വചസാമൃതേന।
സുപർണപക്ഷോപരി രോചമാനഃ
പ്രേമസ്മിതോദ്വീക്ഷണവിഭ്രമദ്ഭ്രൂഃ ॥ **22** ॥ 837

ശ്രീഭഗവാനുവാച
വിദിത്വാ തവ ചൈത്യം മേ പുരൈവ സമയോജി തത്।
യദർഥമാത്മനിയമൈസ്ത്വയൈവാഹം സമർചിതഃ ॥ **23** ॥ 838

ന വൈ ജാതു മൃഷൈവ സ്യാത്പ്രജാധ്യക്ഷ മദർഹണം।
ഭവദ്വിധേഷ്വതിതരാം മയി സംഗൃഭിതാത്മനാം ॥ **24** ॥ 839

പ്രജാപതിസുതഃ സമ്രാൺ -
മനുർവിഖ്യാതമംഗലഃ।
ബ്രഹ്മാവർതം യോഽധിവസൻ
ശാസ്തി സപ്താർണവാം മഹീം ॥ **25** ॥ 840

സ ചേഹ വിപ്ര രാജർഷിർമഹിഷ്യാ ശതരൂപയാ।
ആയാസ്യതി ദിദൃക്ഷുസ്ത്വാം പരശ്വോ ധർമകോവിദഃ ॥ **26** ॥ 841

ആത്മജാമസിതാപാംഗീം വയഃശീലഗുണാൻവിതാം।
മൃഗയന്തീം പതിം ദാസ്യത്യനുരൂപായ തേ പ്രഭോ ॥ **27** ॥ 842

സമാഹിതം തേ ഹൃദയം യത്രേമാൻ പരിവത്സരാൻ।
സാ ത്വാം ബ്രഹ്മന്യുപവധൂഃ കാമമാശു ഭജിഷ്യതി ॥ **28** ॥ 843

യാ ത ആത്മഭൃതം വീർയം നവധാ പ്രസവിഷ്യതി।
വീർയേ ത്വദീയേ ഋഷയ ആധാസ്യന്ത്യഞ്ജസാഽഽത്മനഃ ॥ **29** ॥ 844

ത്വം ച സമ്യഗനുഷ്ഠായ നിദേശം മ ഉശത്തമഃ।
മയി തീർഥീകൃതാശേഷക്രിയാർഥോ മാം പ്രപത്സ്യസേ ॥ **30** ॥ 845

കൃത്വാ ദയാം ച ജീവേഷു ദത്ത്വാ ചാഭയമാത്മവാൻ।
മയ്യാത്മാനം സഹ ജഗദ് ദ്രക്ഷ്യസ്യാത്മനി ചാപി മാം ॥ **31** ॥ 846

സഹാഹം സ്വാംശകലയാ ത്വദ്വീർയേണ മഹാമുനേ।
തവ ക്ഷേത്രേ ദേവഹൂത്യാം പ്രണേഷ്യേ തത്ത്വസംഹിതാം ॥ **32** ॥ 847

മൈത്രേയ ഉവാച
ഏവം തമനുഭാഷ്യാഥ ഭഗവാൻ പ്രത്യഗക്ഷജഃ।
ജഗാമ ബിന്ദുസരസഃ സരസ്വത്യാ പരിശ്രിതാത് ॥ **33** ॥ 848

നിരീക്ഷതസ്തസ്യ യയാവശേഷ -
സിദ്ധേശ്വരാഭിഷ്ടുതസിദ്ധമാർഗഃ।
ആകർണയൻ പത്രരഥേന്ദ്രപക്ഷൈ -
രുച്ചാരിതം സ്തോമമുദീർണസാമ ॥ **34** ॥ 849

അഥ സമ്പ്രസ്ഥിതേ ശുക്ലേ കർദമോ ഭഗവാനൃഷിഃ।
ആസ്തേ സ്മ ബിന്ദുസരസി തം കാലം പ്രതിപാലയൻ ॥ **35** ॥ 850

മനുഃ സ്യന്ദനമാസ്ഥായ ശാതകൗംഭപരിച്ഛദം।
ആരോപ്യ സ്വാം ദുഹിതരം സഭാർയഃ പർയടൻമഹീം ॥ **36** ॥ 851

തസ്മിൻ സുധൻവന്നഹനി ഭഗവാൻ യത്സമാദിശത്।
ഉപായാദാശ്രമപദം മുനേഃ ശാന്തവ്രതസ്യ തത് ॥ **37** ॥ 852

യസ്മിൻ ഭഗവതോ നേത്രാന്ന്യപതന്നശ്രുബിന്ദവഃ।
കൃപയാ സമ്പരീതസ്യ പ്രപന്നേഽർപിതയാ ഭൃശം ॥ **38** ॥ 853

തദ്വൈ ബിന്ദുസരോ നാമ സരസ്വത്യാ പരിപ്ലുതം ।
പുണ്യം ശിവാമൃതജലം മഹർഷിഗണസേവിതം ॥ **39** ॥ 854

പുണ്യദ്രുമലതാജാലൈഃ കൂജത്പുണ്യമൃഗദ്വിജൈഃ ।
സർവർതുഫലപുഷ്പാഢ്യം വനരാജിശ്രിയാൻവിതം ॥ **40** ॥ 855

മത്തദ്വിജഗണൈർഘുഷ്ടം മത്തഭ്രമരവിഭ്രമം ।
മത്തബർഹിനടാടോപമാഹ്വയൻമത്തകോകിലം ॥ **41** ॥ 856

കദംബചമ്പകാശോകകരഞ്ജബകുലാസനൈഃ ।
കുന്ദമന്ദാരകുടജൈശ്ചൂതപോതൈരലങ്കൃതം ॥ **42** ॥ 857

കാരണ്ഡവൈഃ പ്ലവൈർഹംസൈഃ കുരരൈർജലകുക്കുടൈഃ ।
സാരസൈശ്ചക്രവാകൈശ്ച ചകോരൈർവൽഗു കൂജിതം ॥ **43** ॥ 858

തഥൈവ ഹരിണൈഃ ക്രോഡൈഃ ശ്വാവിദ്ഗവയകുഞ്ജരൈഃ ।
ഗോപുച്ഛൈർഹരിഭിർമർകൈർനകുലൈർനാഭിഭിർവൃതം ॥ **44** ॥ 859

പ്രവിശ്യ തത്തീർഥവരമാദിരാജഃ സഹാത്മജഃ ।
ദദർശ മുനിമാസീനം തസ്മിൻ ഹുതഹുതാശനം ॥ **45** ॥ 860

വിദ്യോതമാനം വപുഷാ തപസ്യുഗ്രയുജാ ചിരം ।
നാതിക്ഷാമം ഭഗവതഃ സ്നിഗ്ധാപാംഗാവലോകനാത് ।
തദ്ധ്യാഹൃതാമൃതകലാപീയൂഷശ്രവണേന ച ॥ **46** ॥ 861

പ്രാംശും പദ്മപലാശാക്ഷം ജടിലം ചീരവാസസം ।
ഉപസംശ്രിത്യ മലിനം യഥാർഹണമസംസ്കൃതം ॥ **47** ॥ 862

അഥോടജമുപായാതം നൃദേവം പ്രണതം പുരഃ ।
സപർയയാ പർയഗൃഹ്ണാത്പ്രതിനന്ദ്യാനുരൂപയാ ॥ **48** ॥ 863

ഗൃഹീതാർഹണമാസീനം സംയതം പ്രീണയൻമുനിഃ।
സ്മരൻ ഭഗവദാദേശമിത്യാഹ ശ്ലക്ഷ്ണയാ ഗിരാ ॥ **49** ॥ 864

നൂനം ചക്രമണം ദേവ സതാം സംരക്ഷണായ തേ।
വധായ ചാസതാം യസ്ത്വം ഹരേഃ ശക്തിർഹി പാലിനീ ॥ **50** ॥ 865

യോഽർകേന്ദ്വഗ്നീന്ദ്രവായൂനാം യമധർമപ്രചേതസാം।
രൂപാണി സ്ഥാന ആധത്സേ തസ്മൈ ശുക്ലായ തേ നമഃ ॥ **51** ॥ 866

ന യദാ രഥമാസ്ഥായ ജൈത്രം മണിഗണാർപിതം।
വിസ്ഫൂർജച്ചണ്ഡകോദണ്ഡോ രഥേന ത്രാസയന്നഘാൻ ॥ **52** ॥ 867

സ്വസൈന്യചരണക്ഷുണ്ണം വേപയൻമണ്ഡലം ഭുവഃ।
വികർഷൻ ബൃഹതീം സേനാം പർയടസ്യംശുമാനിവ ॥ **53** ॥ 868

തദൈവ സേതവഃ സർവേ വർണാശ്രമനിബന്ധനാഃ।
ഭഗവദ്രചിതാ രാജൻ ഭിദ്യേരൻ ബത ദസ്യുഭിഃ ॥ **54** ॥ 869

അധർമശ്ച സമേധേത ലോലുപൈർവ്യങ്കുശൈർനൃഭിഃ।
ശയാനേ ത്വയി ലോകോഽയം ദസ്യുഗ്രസ്തോ വിനങ്ക്ഷ്യതി ॥ **55** ॥ 870

അഥാപി പൃച്ഛേ ത്വാം വീര യദർഥം ത്വമിഹാഗതഃ।
തദ്വയം നിർവ്യലീകേന പ്രതിപദ്യാമഹേ ഹൃദാ ॥ **56** ॥ 871

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ ഏകവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ദ്വാവിംശോഽധ്യായഃ ॥

മൈത്രേയ ഉവാച
ഏവമാവിഷ്കൃതാശേഷഗുണകർമോദയോ മുനിം ।
സവ്രീഡ ഇവ തം സമ്രാഡുപാരതമുവാച ഹ ॥ **1** ॥ 872

മനുരുവാച
ബ്രഹ്മാസൃജത്സ്വമുഖതോ യുഷ്മാനാത്മപരീപ്സയാ ।
ഛന്ദോമയസ്തപോവിദ്യായോഗയുക്താനലമ്പടാൻ ॥ **2** ॥ 873

തത്ത്രാണായാസൃജച്ചാസ്മാന്ദോഃസഹസ്രാത്സഹസ്രപാത് ।
ഹൃദയം തസ്യ ഹി ബ്രഹ്മ ക്ഷത്രമംഗം പ്രചക്ഷതേ ॥ **3** ॥ 874

അതോ ഹ്യൻയോൻയമാത്മാനം ബ്രഹ്മ ക്ഷത്രം ച രക്ഷതഃ ।
രക്ഷതി സ്മാവ്യയോ ദേവഃ സ യഃ സദസദാത്മകഃ ॥ **4** ॥ 875

തവ സന്ദർശനാദേവച്ഛിന്നാ മേ സർവസംശയാഃ ।
യത്സ്വയം ഭഗവാൻ പ്രീത്യാ ധർമമാഹ രിരക്ഷിഷോഃ ॥ **5** ॥ 876

ദിഷ്ട്യാ മേ ഭഗവാൻ ദൃഷ്ടോ ദുർദർശോ യോഽകൃതാത്മനാം ।
ദിഷ്ട്യാ പാദരജഃ സ്പൃഷ്ടം ശീർഷ്ണാ മേ ഭവതഃ ശിവം ॥ **6** ॥ 877

ദിഷ്ട്യാ ത്വയാനുശിഷ്ടോഽഹം കൃതശ്ചാനുഗ്രഹോ മഹാൻ ।
അപാവൃതൈഃ കർണരന്ധ്രൈർജുഷ്ടാ ദിഷ്ട്യോശതീർഗിരഃ ॥ **7** ॥ 878

സ ഭവാന്ദുഹിതൃസ്നേഹപരിക്ലിഷ്ടാത്മനോ മമ ।
ശ്രോതുമർഹസി ദീനസ്യ ശ്രാവിതം കൃപയാ മുനേ ॥ **8** ॥ 879

പ്രിയവ്രതോത്താനപദോഃ സ്വസേയം ദുഹിതാ മമ ।
അൻവിച്ഛതി പതിം യുക്തം വയഃശീലഗുണാദിഭിഃ ॥ **9** ॥ 880

യദാ തു ഭവതഃ ശീലശ്രുതരൂപവയോഗുണാൻ ।
അശൃണോന്നാരദാദേഷാ ത്വയ്യാസീത്കൃതനിശ്ചയാ ॥ **10** ॥ 881

തത്പ്രതീച്ഛ ദ്വിജാഗ്ര്യേമാം ശ്രദ്ധയോപഹൃതാം മയാ ।
സർവാത്മനാനുരൂപാം തേ ഗൃഹമേധിഷു കർമസു ॥ **11** ॥ 882

ഉദ്യതസ്യ ഹി കാമസ്യ പ്രതിവാദോ ന ശസ്യതേ ।
അപി നിർമുക്തസംഗസ്യ കാമരക്തസ്യ കിം പുനഃ ॥ **12** ॥ 883

യ ഉദ്യതമനാദൃത്യ കീനാശമഭിയാചതേ ।
ക്ഷീയതേ തദ്യശഃ സ്ഫീതം മാനശ്ചാവജ്ഞയാ ഹതഃ ॥ **13** ॥ 884

അഹം ത്വാശൃണവം വിദ്വൻ വിവാഹാർഥം സമുദ്യതം ।
അതസ്ത്വമുപകുർവാണഃ പ്രത്താം പ്രതിഗൃഹാണ മേ ॥ **14** ॥ 885

ഋഷിരുവാച
ബാഢമുദ്വോഢുകാമോഽഹമപ്രത്താ ച തവാത്മജാ ।
ആവയോരനുരൂപോഽസാവാദ്യോ വൈവാഹികോ വിധിഃ ॥ **15** ॥ 886

കാമഃ സ ഭൂയാന്നരദേവ തേഽസ്യാഃ
പുത്ര്യാഃ സമാമ്നായവിധൗ പ്രതീതഃ ।
ക ഏവ തേ തനയാം നാദ്രിയേത
സ്വയൈവ കാന്ത്യാ ക്ഷിപതീമിവ ശ്രിയം ॥ **16** ॥ 887

യാം ഹർമ്യപൃഷ്ഠേ ക്വണദംഘ്രിശോഭാം
വിക്രീഡതീം കന്ദുകവിഹ്വലാക്ഷീം।
വിശ്വാവസുർന്യപതത്സ്വാദ്വിമാനാ -
ദ്വിലോക്യ സമ്മോഹവിമൂഢചേതാഃ ॥ **17** ॥ 888

താം പ്രാർഥയന്തീം ലലനാലലാമ -
മസേവിതശ്രീചരണൈരദൃഷ്ടാം।
വത്സാം മനോരുച്ചപദഃ സ്വസാരം
കോ നാനുമന്യേത ബുധോഽഭിയാതാം ॥ **18** ॥ 889

അതോ ഭജിഷ്യേ സമയേന സാധ്വീം
യാവത്തേജോ ബിഭൃയാദാത്മനോ മേ।
അതോ ധർമാൻ പാരമഹംസ്യമുഖ്യാൻ
ശുക്ലപ്രോക്തൻ ബഹു മന്യേഽവിഹിംസ്രാൻ ॥ **19** ॥ 890

യതോഽഭവദ്വിശ്വമിദം വിചിത്രം
സംസ്ഥാസ്യതേ യത്ര ച വാവതിഷ്ഠതേ।
പ്രജാപതീനാം പതിരേഷ മഹ്യം
പരം പ്രമാണം ഭഗവാനനന്തഃ ॥ **20** ॥ 891

മൈത്രേയ ഉവാച
സ ഉഗ്രധൻവന്നിയദേവാബഭാഷേ
ആസീച്ച തൂഷ്ണീമരവിന്ദനാഭം।
ധിയോപഗൃഹ്ണൻ സ്മിതശോഭിതേന
മുഖേന ചേതോ ലുലുഭേ ദേവഹൂത്യാഃ ॥ **21** ॥ 892

സോഽനുജ്ഞാത്വാ വ്യവസിതം മഹിഷ്യാ ദുഹിതുഃ സ്ഫുടം।
തസ്മൈ ഗുണഗണാഢ്യായ ദദൗ തുൽയാം പ്രഹർഷിതഃ ॥ **22** ॥ 893

ശതരൂപാ മഹാരാജ്ഞീ പാരിബർഹാൻമഹാധനാൻ।
ദമ്പത്യോഃ പർയദാത്പ്രീത്യാ ഭൂഷാവാസഃ പരിച്ഛദാൻ ॥ **23** ॥ 894

പ്രത്താം ദുഹിതരം സമ്രാട് സദൃക്ഷായ ഗതവ്യഥഃ।
ഉപഗുഹ്യ ച ബാഹുഭ്യാമൗത്കംഠ്യോൻമഥിതാശയഃ ॥ **24** ॥ 895

അശക്നുവംസ്തദ്വിരഹം മുഞ്ചൻ ബാഷ്പകലാം മുഹുഃ।
ആസിഞ്ചദംബ വത്സേതി നേത്രോദൈർദുഹിതുഃ ശിഖാഃ ॥ **25** ॥ 896

ആമന്തര്യ തം മുനിവരമനുജ്ഞാതഃ സഹാനുഗഃ।
പ്രതസ്ഥേ രഥമാരുഹ്യ സഭാർയഃ സ്വപുരം നൃപഃ ॥ **26** ॥ 897

ഉഭയോരൃഷികുൽയായാഃ സരസ്വത്യാഃ സുരോധസോഃ।
ഋഷീണാമുപശാന്താനാം പശ്യന്നാശ്രമസമ്പദഃ ॥ **27** ॥ 898

തമായാന്തമഭിപ്രേത്യ ബ്രഹ്മാവർതാത്പ്രജാഃ പതിം।
ഗീതസംസ്തുതിവാദിത്രൈഃ പ്രത്യുദീയുഃ പ്രഹർഷിതാഃ ॥ **28** ॥ 899

ബർഹിഷ്മതീ നാമ പുരീ സർവസമ്പത്സമൻവിതാ।
ൻയപതൻ യത്ര രോമാണി യജ്ഞസ്യാംഗം വിധുൻവതഃ ॥ **29** ॥ 900

കുശാഃ കാശാസ്ത ഏവാസൻ ശശ്വദ്ധരിതവർചസഃ।
ഋഷയോ യൈഃ പരാഭാവ്യ യജ്ഞഘ്നാൻ യജ്ഞമീജിരേ ॥ **30** ॥ 901

കുശകാശമയം ബർഹിരാസ്തീർയ ഭഗവാൻമനുഃ।
അയജദ്യജ്ഞപുരുഷം ലബ്ധാ സ്ഥാനം യതോ ഭുവം ॥ **31** ॥ 902

ബർഹിഷ്മതീം നാമ വിഭുർയാം നിർവിശ്യ സമാവസത്।
തസ്യാം പ്രവിഷ്ടോ ഭവനം താപത്രയവിനാശനം ॥ **32** ॥ 903

സഭാർയഃ സപ്രജഃ കാമാൻ ബുഭുജ്യേൻയാവിരോധതഃ।
സംഗീയമാനസത്കീർതിഃ സസ്ത്രീഭിഃ സുരഗായകൈഃ।
പ്രത്യൂഷേഷ്വനുബദ്ധേന ഹൃദാ ശൃൺവൻ ഹരേഃ കഥാഃ॥ **33** ॥ 904

നിഷ്ണാതം യോഗമായാസു മുനിം സ്വായംഭുവം മനും।
യദാ ഭ്രംശയിതും ഭോഗാ ന ശേകുർഭഗവത്പരം॥ **34** ॥ 905

അയാതയാമാസ്തസ്യാസൻ
യാമാഃ സ്വാന്തരയാപനാഃ।
ശൃൺവതോ ധ്യായതോ വിഷ്ണോഃ
കുർവതോ ബ്രുവതഃ കഥാഃ॥ **35** ॥ 906

സ ഏവം സ്വാന്തരം നിൻയേ യുഗാനാമേകസപ്തതിം।
വാസുദേവപ്രസംഗേന പരിഭൂതഗതിത്രയഃ॥ **36** ॥ 907

ശാരീരാ മാനസാ ദിവ്യാ വൈയാസേ യേ ച മാനുഷാഃ।
ഭൗതികാശ്ച കഥം ക്ലേശാ ബാധന്തേ ഹരിസംശ്രയം॥ **37** ॥ 908

യഃ പൃഷ്ടോ മുനിഭിഃ പ്രാഹ ധർമാന്നാനാവിധാംഛുഭാൻ।
നൃണാം വർണാശ്രമാണാം ച സർവഭൂതഹിതഃ സദാ॥ **38** ॥ 909

ഏതത്ത ആദിരാജസ്യ മനോശ്ചരിതമദ്ഭുതം।
വർണിതം വർണനീയസ്യ തദപത്യോദയം ശൃണു॥ **39** ॥ 910

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ ദ്വാവിംശോഽധ്യായഃ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ത്രയോവിംശോഽധ്യായഃ ॥

മൈത്രേയ ഉവാച
പിതൃഭ്യാം പ്രസ്ഥിതേ സാധ്വീ പതിമിംഗിതകോവിദാ ।
നിത്യം പര്യചരത്പ്രീത്യാ ഭവാനീവ ഭവം പ്രഭും ॥ **1** ॥ 911

വിശ്രംഭേണാത്മശൗചേന ഗൗരവേണ ദമേന ച ।
ശുശ്രൂഷയാ സൗഹൃദേന വാചാ മധുരയാ ച ഭോഃ ॥ **2** ॥ 912

വിസൃജ്യ കാമം ദംഭം ച ദ്വേഷം ലോഭമഘം മദം ।
അപ്രമത്തോദ്യതാ നിത്യം തേജീയാംസമതോഷയത് ॥ **3** ॥ 913

സ വൈ ദേവർഷിവർയസ്താം മാനവീം സമനുവ്രതാം ।
ദൈവാദ്ഗരീയസഃ പത്യുരാശാസാനാം മഹാശിഷഃ ॥ **4** ॥ 914

കാലേന ഭൂയസാ ക്ഷാമാം കർശിതാം വ്രതചർയയാ ।
പ്രേമഗദ്ഗദയാ വാചാ പീഡിതഃ കൃപയാബ്രവീത് ॥ **5** ॥ 915

കർദമ ഉവാച
തുഷ്ടോഽഹമദ്യ തവ മാനവി മാനദായാഃ
ശുശ്രൂഷയാ പരമയാ പരയാ ച ഭക്ത്യാ ।
യോ ദേഹിനാമയമതീവ സുഹൃത്സ്വദേഹോ
നാവേക്ഷിതഃ സമുചിതഃ ക്ഷപിതും മദർഥേ ॥ **6** ॥ 916

യേ മേ സ്വധർമനിരതസ്യ തപഃ സമാധി -
വിദ്യാത്മയോഗവിജിതാ ഭഗവത്പ്രസാദാഃ।
താനേവ തേ മദനുസേവനയാവരുദ്ധാൻ
ദൃഷ്ടിം പ്രപശ്യ വിതരാമ്യഭയാനശോകാൻ ॥ **7** ॥ 917

അൻയേ പുനർഭഗവതോ ഭ്രുവ ഉദ്വിജൃംഭ -
വിഭ്രംശിതാർഥരചനാഃ കിമുരുക്രമസ്യ।
സിദ്ധാസി ഭുങ്ക്ഷ്വ വിഭവാന്നിജധർമദോഹാൻ
ദിവ്യാന്നരൈർദുരധിഗാന്നൃപവിക്രിയാഭിഃ ॥ **8** ॥ 918

ഏവം ബ്രുവാണമബലാഖിലയോഗമായാ -
വിദ്യാവിചക്ഷണമവേക്ഷ്യ ഗതാധിരാസീത്।
സമ്പ്രശ്രയപ്രണയവിഹ്വലയാ ഗിരേഷദ് -
വ്രീഡാവലോകവിലസദ്ധസിതാനനാഽഽഹ ॥ **9** ॥ 919

ദേവഹൂതിരുവാച
രാദ്ധം ബത ദ്വിജവൃഷൈതദമോഘയോഗ -
മായാധിപേ ത്വയി വിഭോ തദവൈമി ഭർതഃ।
യസ്തേഽഭ്യധായി സമയഃ സകൃദംഗസംഗോ
ഭൂയാദ്ഗരീയസി ഗുണഃ പ്രസവഃ സതീനാം ॥ **10** ॥ 920

തത്രേതികൃത്യമുപശിക്ഷ യഥോപദേശം
യേനൈഷ മേ കർശിതോഽതിരിരംസയാഽഽത്മാ।
സിദ്ധ്യേത തേ കൃതമനോഭവധർഷിതായാ
ദീനസ്തദീശ ഭവനം സദൃശം വിചക്ഷ്വ ॥ **11** ॥ 921

മൈത്രേയ ഉവാച
പ്രിയായാഃ പ്രിയമൻവിച്ഛൻ കർദമോ യോഗമാസ്ഥിതഃ।
വിമാനം കാമഗം ക്ഷത്തസ്തർഹ്യേവാവിരചീകരത് ॥ **12** ॥ 922

സർവകാമദുഘം ദിവ്യം സർവരത്നസമൻവിതം।
സർവർദ്ധ്യുപചയോദർകം മണിസ്തംഭൈരുപസ്കൃതം ॥ **13** ॥ 923

ദിവ്യോപകരണോപേതം സർവകാലസുഖാവഹം।
പട്ടികാഭിഃ പതാകാഭിർവിചിത്രാഭിരലങ്കൃതം ॥ **14** ॥ 924

സ്രഗ്ഭിർവിചിത്രമാൽയാഭിർമഞ്ജുശിഞ്ജത്ഷഡംഘ്രിഭിഃ।
ദുകൂലക്ഷൗമകൗശേയൈർനാനാവസ്ത്രൈർവിരാജിതം ॥ **15** ॥ 925

ഉപർയുപരി വിന്യസ്തനിലയേഷു പൃഥക്പൃഥക്।
ക്ഷിപ്തൈഃ കശിപുഭിഃ കാന്തം പർയങ്കവ്യജനാസനൈഃ ॥ **16** ॥ 926

തത്ര തത്ര വിനിക്ഷിപ്തനാനാശിൽപോപശോഭിതം।
മഹാമരകതസ്ഥലൃാ ജുഷ്ടം വിദ്രുമവേദിഭിഃ ॥ **17** ॥ 927

ദ്വാഃസു വിദ്രുമദേഹലൃാ ഭാതം വജ്രകപാടവത്।
ശിഖരേഷ്വിന്ദ്രനീലേഷു ഹേമകുംഭൈരധിശ്രിതം ॥ **18** ॥ 928

ചക്ഷുഷ്മത്പദ്മരാഗാഗ്ര്യൈർ -
വജ്രഭിത്തിഷു നിർമിതൈഃ।
ജുഷ്ടം വിചിത്രവൈതാനൈർ -
മഹാർഹൈർഹേമതോരണൈഃ ॥ **19** ॥ 929

ഹംസപാരാവതവ്രാതൈസ്തത്ര തത്ര നികൂജിതം।
കൃത്രിമാൻ മൻയമാനൈഃ സ്വാനധിരുഹ്യാധിരുഹ്യ ച ॥ **20** ॥ 930

വിഹാരസ്ഥാനവിശ്രാമസംവേശപ്രാംഗണാജിരൈഃ।
യഥോപജോഷം രചിതൈർവിസ്മാപനമിവാത്മനഃ ॥ **21** ॥ 931

ഈദൃഗ്ഗൃഹം തത്പശ്യന്തീം നാതിപ്രീതേന ചേതസാ।
സർവഭൂതാശയാഭിജ്ഞഃ പ്രാവോചത്കർദമഃ സ്വയം ॥ **22** ॥ 932

നിമജ്ജ്യാസ്മിൻ ഹ്രദേ ഭീരു വിമാനമിദമാരുഹ ।
ഇദം ശുക്ലകൃതം തീർഥമാശിഷാം യാപകം നൃണാം ॥ **23** ॥ 933

സാ തദ്ഭർതുഃ സമാദായ വചഃ കുവലയേക്ഷണാ ।
സരജം ബിഭ്രതീ വാസോ വേണീഭൂതാംശ്ച മൂർധജാൻ ॥ **24** ॥ 934

അംഗം ച മലപങ്കേന സംഹരന്തം ശബലസ്തനം ।
ആവിവേശ സരസ്വത്യാഃ സരഃ ശിവജലാശയം ॥ **25** ॥ 935

സാന്തഃസരസി വേശ്മസ്ഥാഃ ശതാനി ദശ കന്യകാഃ ।
സർവാഃ കിശോരവയസോ ദദർശോത്പലഗന്ധയഃ ॥ **26** ॥ 936

താം ദൃഷ്ട്വാ സഹസോത്ഥായ പ്രോചുഃ പ്രാഞ്ജലയഃ സ്ത്രിയഃ ।
വയം കർമകരീസ്തുഭ്യം ശാധി നഃ കരവാമ കിം ॥ **27** ॥ 937

സ്നാനേന താം മഹാർഹേണ സ്നാപയിത്വാ മനസ്വിനീം ।
ദുകൂലേ നിർമലേ നൂതേ ദദുരസ്യൈ ച മാനദാഃ ॥ **28** ॥ 938

ഭൂഷണാനി പരാർധ്യാനി വരീയാംസി ദ്യുമന്തി ച ।
അന്നം സർവഗുണോപേതം പാനം ചൈവാമൃതാസവം ॥ **29** ॥ 939

അഥാദർശേ സ്വമാത്മാനം സ്രഗ്വിണം വിരജാംബരം ।
വിരജം കൃതസ്വസ്ത്യയനം കന്യാഭിർബഹുമാനിതം ॥ **30** ॥ 940

സ്നാതം കൃതശിരഃസ്നാനം സർവാഭരണഭൂഷിതം ।
നിഷ്കഗ്രീവം വലയിനം കൂജത്കാഞ്ചനനൂപുരം ॥ **31** ॥ 941

ശ്രോണ്യോരധ്യസ്തയാ കാഞ്ച്യാ കാഞ്ചന്യാ ബഹുരത്നയാ ।
ഹാരേണ ച മഹാർഹേണ രുചകേന ച ഭൂഷിതം ॥ **32** ॥ 942

സുദതാ സുഭ്രുവാ ശ്ലക്ഷ്ണസ്നിഗ്ധാപാംഗേന ചക്ഷുഷാ ।
പദ്മകോശസ്പൃധാ നീലൈരലകൈശ്ച ലസന്മുഖം ॥ **33** ॥ 943

യദാ സസ്മാര ഋഷഭമൃഷീണാം ദയിതം പതിം ।
തത്ര ചാസ്തേ സഹ സ്ത്രീഭിർയത്രാസ്തേ സ പ്രജാപതിഃ ॥ **34** ॥ 944

ഭർതുഃ പുരസ്താദാത്മാനം സ്ത്രീസഹസ്രവൃതം തദാ ।
നിശാമ്യ തദ്യോഗഗതിം സംശയം പ്രത്യപദ്യത ॥ **35** ॥ 945

സ താം കൃതമലസ്നാനാം വിഭ്രാജന്തീമപൂർവവത് ।
ആത്മനോ ബിഭ്രതീം രൂപം സംവീതരുചിരസ്തനീം ॥ **36** ॥ 946

വിദ്യാധരീസഹസ്രേണ സേവ്യമാനാം സുവാസസം ।
ജാതഭാവോ വിമാനം തദാരോഹയദമിത്രഹൻ ॥ **37** ॥ 947

തസ്മിന്നലുപ്തമഹിമാ പ്രിയയാനുരക്തോ
വിദ്യാധരീഭിരുപചീർണവപുർവിമാനേ ।
ബഭ്രാജ ഉത്കചകുമുദ്ഗണവാനപീച്യ -
സ്താരാഭിരാവൃത ഇവോഡുപതിർനഭഃസ്ഥഃ ॥ **38** ॥ 948

തേനാഷ്ടലോകപവിഹാരകുലാചലേന്ദ്ര -
ദ്രോണീഷ്വനംഗസഖമാരുതസൗഭഗാസു ।
സിദ്ധൈർനുതോ ദ്യുധുനിപാതശിവസ്വനാസു
രേമേ ചിരം ധനദവൽലലനാവരൂഥീ ॥ **39** ॥ 949

വൈശ്രംഭകേ സുരസനേ നന്ദനേ പുഷ്പഭദ്രകേ ।
മാനസേ ചൈത്രരഥ്യേ ച സ രേമേ രാമയാ രതഃ ॥ **40** ॥ 950

ഭ്രാജിഷ്ണുനാ വിമാനേന കാമഗേന മഹീയസാ ।
വൈമാനികാനത്യശേത ചരൻ ലോകാൻ യഥാനിലഃ ॥ **41** ॥ 951

കിം ദുരാപാദനം തേഷാം പുംസാമുദ്ദാമചേതസാം ।
യൈരാശ്രിതസ്തീർഥപദശ്ചരണോ വ്യസനാത്യയഃ ॥ **42** ॥ 952

പ്രേക്ഷയിത്വാ ഭുവോ ഗോലം പത്ന്യൈ യാവാൻ സ്വസംസ്ഥയാ ।
ബഹ്വാശ്ചര്യം മഹായോഗീ സ്വാശ്രമായ ന്യവർതത ॥ **43** ॥ 953

വിഭജ്യ നവധാഽഽത്മാനം മാനവീം സുരതോത്സുകാം ।
രാമാം നിരമയൻ രേമേ വർഷപൂഗാൻമുഹൂർതവത് ॥ **44** ॥ 954

തസ്മിൻ വിമാന ഉത്കൃഷ്ടാം ശയ്യാം രതികരീം ശ്രിതാ ।
ന ചാബുധ്യത തം കാലം പത്യാപീച്യേന സംഗതാ ॥ **45** ॥ 955

ഏവം യോഗാനുഭാവേന ദമ്പത്യോ രമമാണയോഃ ।
ശതം വ്യതീയുഃ ശരദഃ കാമലാലസയോർമനാക് ॥ **46** ॥ 956

തസ്യാമാധത്ത രേതസ്താം ഭാവയന്നാത്മനാഽഽത്മവിത് ।
നോധാ വിധായ രൂപം സ്വം സർവസങ്കൽപവിദ്വിഭുഃ ॥ **47** ॥ 957

അതഃ സാ സുഷുവേ സദ്യോ
ദേവഹൂതിഃ സ്ത്രിയഃ പ്രജാഃ ।
സർവാസ്താശ്ചാരുസർവാംഗ്യോ
ലോഹിതോത്പലഗന്ധയഃ ॥ **48** ॥ 958

പതിം സാ പ്രവ്രജിഷ്യന്തം തദാഽഽലക്ഷ്യാശതീ സതീ ।
സ്മയമാനാ വിക്ലവേന ഹൃദയേന വിദൂയതാ ॥ **49** ॥ 959

ലിഖന്ത്യധോമുഖീ ഭൂമിം പദാ നഖമണിശ്രിയാ ।
ഉവാച ലലിതാം വാചം നിരുധ്യാശ്രുകലാം ശനൈഃ ॥ **50** ॥ 960

ദേവഹൂതിരുവാച
സർവം തദ്ഭഗവാൻമഹ്യമുപോവാഹ പ്രതിശ്രുതം ।
അഥാപി മേ പ്രപന്നായാ അഭയം ദാതുമർഹസി ॥ **51** ॥ 961

ബ്രഹ്മന്ദുഹിതൃഭിസ്തുഭ്യം വിമൃഗ്യാഃ പതയഃ സമാഃ।
കശ്ചിത്സ്യാൻമേ വിശോകായ ത്വയി പ്രവ്രജിതേ വനം ॥ **52** ॥ 962

ഏതാവതാലം കാലേന വ്യതിക്രാന്തേന മേ പ്രഭോ।
ഇന്ദ്രിയാർഥപ്രസംഗേന പരിത്യക്തപരാത്മനഃ ॥ **53** ॥ 963

ഇന്ദ്രിയാർഥേഷു സജ്ജന്ത്യാ പ്രസംഗസ്ത്വയി മേ കൃതഃ।
അജാനന്ത്യാ പരം ഭാവം തഥാപ്യസ്ത്വഭയായ മേ ॥ **54** ॥ 964

സംഗോ യഃ സംസൃതേർഹേതുരസത്സു വിഹിതോഽധിയാ।
സ ഏവ സാധുഷു കൃതോ നിഃസംഗത്വായ കൽപതേ ॥ **55** ॥ 965

നേഹ യത്കർമ ധർമായ ന വിരാഗായ കൽപതേ।
ന തീർഥപദസേവായൈ ജീവന്നപി മൃതോ ഹി സഃ ॥ **56** ॥ 966

സാഹം ഭഗവതോ നൂനം വഞ്ചിതാ മായയാ ദൃഢം।
യത്ത്വാം വിമുക്തിദം പ്രാപ്യ ന മുമുക്ഷേയ ബന്ധനാത് ॥ **57** ॥ 967

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ കാപിലേയോപാഖ്യാനേ ത്രയോവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ചതുർവിംശോഽധ്യായഃ ॥

മൈത്രേയ ഉവാച
നിർവേദവാദിനീമേവം മനോർദുഹിതരം മുനിഃ ।
ദയാലുഃ ശാലിനീമാഹ ശുക്ലാഭിവ്യാഹൃതം സ്മരൻ ॥ **1** ॥ 968

ഋഷിരുവാച
മാ ഖിദോ രാജപുത്രീത്ഥമാത്മാനം പ്രത്യനിന്ദിതേ ।
ഭഗവാംസ്തേഽക്ഷരോ ഗർഭമദൂരാത്സമ്പപത്സ്യതേ ॥ **2** ॥ 969

ധൃതവ്രതാസി ഭദ്രം തേ ദമേന നിയമേന ച ।
തപോദ്രവിണദാനൈശ്ച ശ്രദ്ധയാ ചേശ്വരം ഭജ ॥ **3** ॥ 970

സ ത്വയാഽഽരാധിതഃ ശുക്ലോ വിതൻവൻമാമകം യശഃ ।
ഛേത്താ തേ ഹൃദയഗ്രന്ഥിമൗദർയോ ബ്രഹ്മഭാവനഃ ॥ **4** ॥ 971

മൈത്രേയ ഉവാച
ദേവഹൂത്യപി സന്ദേശം ഗൗരവേണ പ്രജാപതേഃ ।
സമ്യക് ശ്രദ്ധായ പുരുഷം കൂടസ്ഥമഭജദ്ഗുരും ॥ **5** ॥ 972

തസ്യാം ബഹുതിഥേ കാലേ ഭഗവാൻമധുസൂദനഃ ।
കാർദമം വീർയമാപന്നോ ജജ്ഞേഽഗ്നിരിവ ദാരുണി ॥ **6** ॥ 973

അവാദയംസ്തദാ വ്യോമ്നി വാദിത്രാണി ഘനാഘനാഃ।
ഗായന്തി തം സ്മ ഗന്ധർവാ നൃത്യന്ത്യപ്സരസോ മുദാ ॥ **7** ॥ 974

പേതുഃ സുമനസോ ദിവ്യാഃ ഖേചരൈരപവർജിതാഃ।
പ്രസേദുശ്ച ദിശഃ സർവാ അംഭാംസി ച മനാംസി ച ॥ **8** ॥ 975

തത്കർദമാശ്രമപദം സരസ്വത്യാ പരിശ്രിതം।
സ്വയംഭൂഃ സാകമൃഷിഭിർമരീച്യാദിഭിരഭ്യയാത് ॥ **9** ॥ 976

ഭഗവന്തം പരം ബ്രഹ്മ സത്ത്വനാംശേന ശത്രുഹൻ।
തത്ത്വസംഖ്യാനവിജ്ഞപ്ത്യൈ ജാതം വിദ്വാനജഃ സ്വരാട് ॥ **10** ॥ 977

സഭാജയൻ വിശുദ്ധേന ചേതസാ തച്ചികീർഷിതം।
പ്രഹൃഷ്യമാണൈരസുഭിഃ കർദമം ചേദമബ്രവീത് ॥ **11** ॥ 978

ബ്രഹ്മോവാച
ത്വയാ മേഽപചിതിസ്താത കൽപിതാ നിർവ്യലീകതഃ।
യൻമേ സഞ്ജഗൃഹേ വാക്യം ഭവാൻമാനദ മാനയൻ ॥ **12** ॥ 979

ഏതാവത്യേവ ശുശ്രൂഷാ കാർയാ പിതരി പുത്രകൈഃ।
ബാഢമിത്യനുമൻയേത ഗൗരവേണ ഗുരോർവചഃ ॥ **13** ॥ 980

ഇമാ ദുഹിതരഃ സന്ത്യ തവ വത്സ സുമധ്യമാഃ।
സർഗമേതം പ്രഭാവൈഃ സ്വൈർബൃംഹയിഷ്യന്ത്യനേകധാ ॥ **14** ॥ 981

അതസ്ത്വമൃഷിമുഖ്യേഭ്യോ യഥാശീലം യഥാരുചി।
ആത്മജാഃ പരിദേഹ്യദ്യ വിസ്തൃണീഹി യശോ ഭുവി ॥ **15** ॥ 982

വേദാഹമാദ്യം പുരുഷമവതീർണം സ്വമായയാ।
ഭൂതാനാം ശേവധിം ദേഹം ബിഭ്രാണം കപിലം മുനേ ॥ **16** ॥ 983

ജ്ഞാനവിജ്ഞാനയോഗേന കർമണാമുദ്ധരൻ ജടാഃ।
ഹിരൺയകേശഃ പദ്മാക്ഷഃ പദ്മമുദ്രാപദാംബുജഃ ॥ **17** ॥ 984

ഏഷ മാനവി തേ ഗർഭം പ്രവിഷ്ടഃ കൈടഭാർദനഃ।
അവിദ്യാസംശയഗ്രന്ഥിം ഛിത്ത്വാ ഗാം വിചരിഷ്യതി ॥ **18** ॥ 985

അയം സിദ്ധഗണാധീശഃ സാംഖ്യാചാർയൈഃ സുസമ്മതഃ।
ലോകേ കപില ഇത്യാഖ്യാം ഗന്താ തേ കീർതിവർധനഃ ॥ **19** ॥ 986

മൈത്രേയ ഉവാച
താവാശ്വാസ്യ ജഗത്സ്രഷ്ടാ കുമാരൈഃ സഹനാരദഃ।
ഹംസോ ഹംസേന യാനേന ത്രിധാമപരമം യയൗ ॥ **20** ॥ 987

ഗതേ ശതധൃതൗ ക്ഷത്തഃ കർദമസ്തേന ചോദിതഃ।
യഥോദിതം സ്വദുഹിതൃഃ പ്രാദാദ്വിശ്വസൃജാം തതഃ ॥ **21** ॥ 988

മരീചയേ കലാം പ്രാദാദനസൂയാമഥാത്രയേ।
ശ്രദ്ധാമംഗിരസേഽയച്ഛത്പുലസ്ത്യായ ഹവിർഭുവം ॥ **22** ॥ 989

പുലഹായ ഗതിം യുക്താം ക്രതവേ ച ക്രിയാം സതീം।
ഖ്യാതിം ച ഭൃഗവേഽയച്ഛദ്വസിഷ്ഠായാപ്യരുന്ധതീം ॥ **23** ॥ 990

അഥർവണേഽദാച്ഛാന്തിം യയാ യജ്ഞോ വിതൻയതേ।
വിപ്രർഷഭാൻ കൃതോദ്വാഹാൻ സദാരാൻ സമലാലയത് ॥ **24** ॥ 991

തതസ്ത ഋഷയഃ ക്ഷത്തഃ കൃതദാരാ നിമന്തർയ തം।
പ്രാതിഷ്ഠന്നന്ദിമാപന്നാഃ സ്വം സ്വമാശ്രമമണ്ഡലം ॥ **25** ॥ 992

സ ചാവതീർണം ത്രിയുഗമാജ്ഞായ വിബുധർഷഭം।
വിവിക്ത ഉപസംഗമ്യ പ്രണമ്യ സമഭാഷത ॥ **26** ॥ 993

അഹോ പാപച്യമാനാനാം നിരയേ സ്വൈരമംഗലൈഃ।
കാലേന ഭൂയസാ നൂനം പ്രസീദന്തീഹ ദേവതാഃ ॥ **27** ॥ 994

ബഹുജൻമവിപക്വേന സമ്യഗ്യോഗസമാധിനാ।
ദ്രഷ്ടും യതന്തേ യതയഃ ശൂൻയാഗാരേഷു യത്പദം ॥ **28** ॥ 995

സ ഏവ ഭഗവാനദ്യ ഹേലനം നഗണയ്യ നഃ।
ഗൃഹേഷു ജാതോ ഗ്രാമ്യാണാം യഃ സ്വാനാം പക്ഷപോഷണഃ ॥ **29** ॥ 996

സ്വീയം വാക്യമൃതം കർതുമവതീർണോഽസി മേ ഗൃഹേ।
ചികീർഷുർഭഗവാൻ ജ്ഞാനം ഭക്തതാനാം മാനവർധനഃ ॥ **30** ॥ 997

താൻയേവ ത്യേഭിരൂപാണി രൂപാണി ഭഗവംസ്തവ।
യാനി യാനി ച രോചന്തേ സ്വജനാനാമരൂപിണഃ ॥ **31** ॥ 998

ത്വാം സൂരിഭിസ്തത്ത്വബുഭുത്സയാദ്ധാ
സദാഭിവാദാർഹണപാദപീഠം।
ഐശ്വർയവൈരാഗ്യയശോഽവബോധ -
വീർയശ്രിയാ പൂർതമഹം പ്രപദ്യേ ॥ **32** ॥ 999

പരം പ്രധാനം പുരുഷം മഹാന്തം
കാലം കവിം ത്രിവൃതം ലോകപാലം।
ആത്മാനുഭൂത്യാനുഗതപ്രപഞ്ചം
സ്വച്ഛന്ദശക്തിം കപിലം പ്രപദ്യേ ॥ **33** ॥ 1000

ആ സ്മാഭിപൃച്ഛേഽദ്യ പതിം പ്രജാനാം
ത്വയാവതീർണാർണ ഉതാപ്തകാമഃ।
പരിവ്രജത്പദവീമാസ്ഥിതോഽഹം
ചരിഷ്യേ ത്വാം ഹൃദി യുഞ്ജൻ വിശോകഃ ॥ **34** ॥ 1001

ശ്രീഭഗവാനുവാച
മയാ പ്രോക്തം ഹി ലോകസ്യ പ്രമാണം സത്യലൗകികേ।
അഥാജനി മയാ തുഭ്യം യദവോചമൃതം മുനേ ॥ **35** ॥ 1002

ഏതൻമേ ജൻമ ലോകേഽസ്മിൻമുമുക്ഷൂണാം ദുരാശയാത്।
പ്രസംഖ്യാനായ തത്ത്വാനാം സമ്മതായാത്മദർശനേ ॥ **36** ॥ 1003

ഏഷ ആത്മപഥോഽവ്യക്തോ നഷ്ടഃ കാലേന ഭൂയസാ।
തം പ്രവർതയിതും ദേഹമിമം വിദ്ധി മയാ ഭൃതം ॥ **37** ॥ 1004

ഗച്ഛ കാമം മയാഽഽപൃഷ്ടോ മയി സംൻയസ്തകർമണാ।
ജിത്വാ സുദുർജയം മൃത്യുമമൃതത്വായ മാം ഭജ ॥ **38** ॥ 1005

മാമാത്മാനം സ്വയഞ്ജ്യോതിഃ സർവഭൂതഗുഹാശയം।
ആത്മൻയേവാത്മനാ വീക്ഷ്യ വിശോകോഽഭയമൃച്ഛസി ॥ **39** ॥ 1006

മാത്ര ആധ്യാത്മികീം വിദ്യാം ശമനീം സർവകർമണാം।
വിതരിഷ്യേ യയാ ചാസൗ ഭയം ചാതിതരിഷ്യതി ॥ **40** ॥ 1007

മൈത്രേയ ഉവാച
ഏവം സമുദിതസ്തേന കപിലേന പ്രജാപതിഃ।
ദക്ഷിണീകൃത്യ തം പ്രീതോ വനമേവ ജഗാമ ഹ ॥ **41** ॥ 1008

വ്രതം സ ആസ്ഥിതോ മൗനമാത്മൈകശരണോ മുനിഃ।
നിഃസംഗോ വ്യചരത്ക്ഷോണീമനഗ്നിരനികേതനഃ ॥ **42** ॥ 1009

മനോ ബ്രഹ്മണി യുഞ്ജാനോ യത്തത്സദസതഃ പരം।
ഗുണാവഭാസേ വിഗുണ ഏകഭക്ത്യാനുഭാവിതേ ॥ **43** ॥ 1010

നിരഹങ്കൃതിർനിർമമശ്ച നിർദ്വന്ദ്വഃ സമദൃക് സ്വദൃക്।
പ്രത്യക്പ്രശാന്തധീർധീരഃ പ്രശാന്തോർമിരിവോദധിഃ ॥ **44** ॥ 1011

വാസുദേവേ ഭഗവതി സർവജ്ഞേ പ്രത്യഗാത്മനി।
പരേണ ഭക്തിഭാവേന ലബ്ധാത്മാ മുക്തബന്ധനഃ ॥ **45** ॥ 1012

ആത്മാനം സർവഭൂതേഷു ഭഗവന്തമവസ്ഥിതം।
അപശ്യത്സർവഭൂതാനി ഭഗവത്യപി ചാത്മനി ॥ **46** ॥ 1013

ഇച്ഛാദ്വേഷവിഹീനേന സർവത്ര സമചേതസാ।
ഭഗവദ്ഭക്തിയുക്തേന പ്രാപ്താ ഭാഗവതീ ഗതിഃ ॥ **47** ॥ 1014

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ കാപിലേയേ ചതുർവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ പഞ്ചവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശൗനക ഉവാച
കപിലസ്തത്ത്വസംഖ്യാതാ ഭഗവാനാത്മമായയാ ।
ജാതഃ സ്വയമജഃ സാക്ഷാദാത്മപ്രജ്ഞപ്തയേ നൃണാം ॥ **1** ॥ 1015

ന ഹ്യസ്യ വർഷ്മണഃ പുംസാം വരിമ്ണഃ സർവയോഗിനാം ।
വിശ്രുതൗ ശ്രുതദേവസ്യ ഭൂരി തൃപ്യന്തി മേഽസവഃ ॥ **2** ॥ 1016

യദ്യദ്വിധത്തേ ഭഗവാൻ സ്വച്ഛന്ദാത്മാഽഽത്മമായയാ ।
താനി മേ ശ്രദ്ദധാനസ്യ കീർതൻയാൻയനുകീർതയ ॥ **3** ॥ 1017

സൂത ഉവാച
ദ്വൈപായനസഖസ്ത്വേവം മൈത്രേയോ ഭഗവാംസ്തഥാ ।
പ്രാഹേദം വിദുരം പ്രീത ആൻവീക്ഷിക്യാം പ്രചോദിതഃ ॥ **4** ॥ 1018

മൈത്രേയ ഉവാച
പിതരി പ്രസ്ഥിതേഽരൺയം മാതുഃ പ്രിയചികീർഷയാ ।
തസ്മിൻ ബിന്ദുസരേഽവാത്സീദ്ഭഗവാൻ കപിലഃ കില ॥ **5** ॥ 1019

തമാസീനമകർമാണം തത്ത്വമാർഗാഗ്രദർശനം ।
സ്വസുതം ദേവഹൂത്യാഹ ധാതുഃ സംസ്മരതീ വചഃ ॥ **6** ॥ 1020

ദേവഹൂതിരുവാച
നിർവിണ്ണാ നിതരാം ഭൂമന്നസദിന്ദ്രിയതർഷണാത് ।
യേന സംഭാവ്യമാനേന പ്രപന്നാന്ധം തമഃ പ്രഭോ ॥ **7** ॥ 1021

തസ്യ ത്വം തമസോഽന്ധസ്യ ദുഷ്പാരസ്യാദ്യ പാരഗം ।
സച്ചക്ഷുർജൻമനാമന്തേ ലബ്ധം മേ ത്വദനുഗ്രഹാത് ॥ **8** ॥ 1022

യ ആദ്യോ ഭഗവാൻ പുംസാമീശ്വരോ വൈ ഭവാൻ കില ।
ലോകസ്യ തമസാന്ധസ്യ ചക്ഷുഃ സൂര്യ ഇവോദിതഃ ॥ **9** ॥ 1023

അഥ മേ ദേവ സമ്മോഹമപാക്രഷ്ടും ത്വമർഹസി ।
യോഽവഗ്രഹോഽഹമ്മമേതീത്യേതസ്മിൻ യോജിതസ്ത്വയാ ॥ **10** ॥ 1024

തം ത്വാ ഗതാഹം ശരണം ശരണ്യം
സ്വഭൃത്യസംസാരതരോഃ കുഠാരം ।
ജിജ്ഞാസയാഹം പ്രകൃതേഃ പൂരുഷസ്യ
നമാമി സദ്ധർമവിദാം വരിഷ്ഠം ॥ **11** ॥ 1025

മൈത്രേയ ഉവാച
ഇതി സ്വമാതുർനിരവദ്യമീപ്സിതം
നിശമ്യ പുംസാമപവർഗവർധനം ।
ധിയാഭിനന്ദ്യാത്മവതാം സതാം ഗതി -
ർബഭാഷ ഈഷത്സ്മിതശോഭിതാനനഃ ॥ **12** ॥ 1026

ശ്രീഭഗവാനുവാച
യോഗ ആധ്യാത്മികഃ പുംസാം മതോ നിഃശ്രേയസായ മേ ।
അത്യന്തോപരതിർയത്ര ദുഃഖസ്യ ച സുഖസ്യ ച ॥ **13** ॥ 1027

തമിമം തേ പ്രവക്ഷ്യാമി യമവോചം പുരാനഘേ ।
ഋഷീണാം ശ്രോതുകാമാനാം യോഗം സർവാംഗനൈപുണം ॥ **14** ॥ 1028

ചേതഃ ഖൽവസ്യ ബന്ധായ മുക്തയേ ചാത്മനോ മതം।
ഗുണേഷു സക്തം ബന്ധായ രതം വാ പുംസി മുക്തയേ ॥ **15** ॥ 1029

അഹമ്മമാഭിമാനോത്ഥൈഃ കാമലോഭാദിഭിർമലൈഃ।
വീതം യദാ മനഃ ശുദ്ധമദുഃഖമസുഖം സമം ॥ **16** ॥ 1030

തദാ പുരുഷ ആത്മാനം കേവലം പ്രകൃതേഃ പരം।
നിരന്തരം സ്വയഞ്ജ്യോതിരണിമാനമഖണ്ഡിതം ॥ **17** ॥ 1031

ജ്ഞാനവൈരാഗ്യയുക്തേന ഭക്തിയുക്തേന ചാത്മനാ।
പരിപശ്യത്യുദാസീനം പ്രകൃതിം ച ഹതൗജസം ॥ **18** ॥ 1032

ന യുജ്യമാനയാ ഭക്ത്യാ ഭഗവത്യഖിലാത്മനി।
സദൃശോഽസ്തി ശിവഃ പന്ഥാ യോഗിനാം ബ്രഹ്മസിദ്ധയേ ॥ **19** ॥ 1033

പ്രസംഗമജരം പാശമാത്മനഃ കവയോ വിദുഃ।
സ ഏവ സാധുഷു കൃതോ മോക്ഷദ്വാരമപാവൃതം ॥ **20** ॥ 1034

തിതിക്ഷവഃ കാരുണികാഃ സുഹൃദഃ സർവദേഹിനാം।
അജാതശത്രവഃ ശാന്താഃ സാധവഃ സാധുഭൂഷണാഃ ॥ **21** ॥ 1035

മയ്യനന്യേന ഭാവേന ഭക്തിം കുർവന്തി യേ ദൃഢാം।
മത്കൃതേ ത്യക്തകർമാണസ്ത്യക്തസ്വജനബാന്ധവാഃ ॥ **22** ॥ 1036

മദാശ്രയാഃ കഥാ മൃഷ്ടാഃ ശൃണ്വന്തി കഥയന്തി ച।
തപന്തി വിവിധാസ്താപാ നൈതാൻമദ്ഗതചേതസഃ ॥ **23** ॥ 1037

ത ഏതേ സാധവഃ സാധ്വി സർവസംഗവിവർജിതാഃ।
സംഗസ്തേഷ്വഥ തേ പ്രാർഥ്യഃ സംഗദോഷഹരാ ഹി തേ ॥ **24** ॥ 1038

സതാം പ്രസംഗാൻമമ വീർയസംവിദോ
ഭവന്തി ഹൃത്കർണരസായനാഃ കഥാഃ।

തജ്ജോഷണാദാശ്വപവർഗവർത്മനി
ശ്രദ്ധാ രതിർഭക്തിരനുക്രമിഷ്യതി ॥ **25** ॥ 1039

ഭക്ത്യാ പുമാഞ്ജാതവിരാഗ ഐന്ദ്രിയാദ്
ദൃഷ്ടശ്രുതാൻമദ്രചനാനുചിന്തയാ ।
ചിത്തസ്യ യത്തോ ഗ്രഹണേ യോഗയുക്തോ
യതിഷ്യതേ ഋജുഭിർയോഗമാർഗൈഃ ॥ **26** ॥ 1040

അസേവയായം പ്രകൃതേർഗുണാനാം
ജ്ഞാനേന വൈരാഗ്യവിജൃംഭിതേന ।
യോഗേന മയ്യർപിതയാ ച ഭക്ത്യാ
മാം പ്രത്യഗാത്മാനമിഹാവരുന്ധേ ॥ **27** ॥ 1041

ദേവഹൂതിരുവാച
കാചിത്ത്വയ്യുചിതാ ഭക്തിഃ കീദൃശീ മമ ഗോചരാ ।
യയാ പദം തേ നിർവാണമഞ്ജസാൻവാശ്നവാ അഹം ॥ **28** ॥ 1042

യോ യോഗോ ഭഗവദ്ബാണോ നിർവാണാത്മംസ്ത്വയോദിതഃ ।
കീദൃശഃ കതി ചാംഗാനി യതസ്തത്ത്വാവബോധനം ॥ **29** ॥ 1043

തദേതൻമേ വിജാനീഹി യഥാഹം മന്ദധീർഹരേ ।
സുഖം ബുദ്ധ്യേയ ദുർബോധം യോഷാ ഭവദനുഗ്രഹാത് ॥ **30** ॥ 1044

മൈത്രേയ ഉവാച
വിദിത്വാർഥം കപിലോ മാതുരിത്ഥം
ജാതസ്നേഹോ യത്ര തൻവാഭിജാതഃ ।
തത്ത്വാമ്നായം യത്പ്രവദന്തി സാംഖ്യം
പ്രോവാച വൈ ഭക്തിവിതാനയോഗം ॥ **31** ॥ 1045

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ദേവാനാം ഗുണലിംഗാനാമാനുശ്രവികകർമണാം।
സത്ത്വ ഏവൈകമനസോ വൃത്തിഃ സ്വാഭാവികീ തു യാ ॥ **32** ॥ 1046

അനിമിത്താ ഭാഗവതീ ഭക്തിഃ സിദ്ധേർഗരീയസീ।
ജരയത്യാശു യാ കോശം നിഗീർണമനലോ യഥാ ॥ **33** ॥ 1047

നൈകാത്മതാം മേ സ്പൃഹയന്തി കേചിൻ -
മത്പാദസേവാഭിരതാ മദീഹാഃ।
യേഽന്യോന്യതോ ഭാഗവതാഃ പ്രസജ്യ
സഭാജയന്തേ മമ പൗരുഷാണി ॥ **34** ॥ 1048

പശ്യന്തി തേ മേ രുചിരാണ്യംബ സന്തഃ
പ്രസന്നവക്ത്രാരുണലോചനാനി।
രൂപാണി ദിവ്യാനി വരപ്രദാനി
സാകം വാചം സ്പൃഹണീയാം വദന്തി ॥ **35** ॥ 1049

തൈർദർശനീയാവയവൈരുദാര -
വിലാസഹാസേക്ഷിതവാമസൂക്തൈഃ।
ഹൃതാത്മനോ ഹൃതപ്രാണാംശ്ച ഭക്തി -
രനിച്ഛതോ മേ ഗതിമണ്വീം പ്രയുങ്ക്തേ ॥ **36** ॥ 1050

അഥോ വിഭൂതിം മമ മായാവിനസ്താ -
മൈശ്വർയമഷ്ടാംഗമനുപ്രവൃത്തം।
ശ്രിയം ഭാഗവതീം വാസ്പൃഹയന്തി ഭദ്രാം
പരസ്യ മേ തേഽശ്നുവതേ തു ലോകേ ॥ **37** ॥ 1051

ന കർഹിചിൻമത്പരാഃ ശാന്തരൂപേ
നങ്ക്ഷ്യന്തി നോ മേഽനിമിഷോ ലേഢി ഹേതിഃ।

യേഷാമഹം പ്രിയ ആത്മാ സുതശ്ച
സഖാ ഗുരുഃ സുഹൃദോ ദൈവമിഷ്ടം ॥ **38** ॥ 1052

ഇമം ലോകം തഥൈവാമുമാത്മാനമുഭയായിനം।
ആത്മാനമനു യേ ചേഹ യേ രായഃ പശവോ ഗൃഹാഃ ॥ **39** ॥ 1053

വിസൃജ്യ സർവാനന്യാംശ്ച മാമേവം വിശ്വതോമുഖം।
ഭജന്ത്യനന്യയാ ഭക്ത്യാ താൻമൃത്യോരതിപാരയേ ॥ **40** ॥ 1054

നാന്യത്ര മദ്ഭഗവതഃ പ്രധാനപുരുഷേശ്വരാത്।
ആത്മനഃ സർവഭൂതാനാം ഭയം തീവ്രം നിവർതതേ ॥ **41** ॥ 1055

മദ്ഭയാദ്വാതി വാതോഽയം സൂര്യസ്തപതി മദ്ഭയാത്।
വർഷതീന്ദ്രോ ദഹത്യഗ്നിർമൃത്യുശ്ചരതി മദ്ഭയാത് ॥ **42** ॥ 1056

ജ്ഞാനവൈരാഗ്യയുക്തേന ഭക്തിയോഗേന യോഗിനഃ।
ക്ഷേമായ പാദമൂലം മേ പ്രവിശന്ത്യകുതോഭയം ॥ **43** ॥ 1057

ഏതാവാനേവ ലോകേഽസ്മിൻ പുംസാം നിഃശ്രേയസോദയഃ।
തീവ്രേണ ഭക്തിയോഗേന മനോ മയ്യർപിതം സ്ഥിരം ॥ **44** ॥ 1058

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ കാപിലേയോപാഖ്യാനേ പഞ്ചവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ഷഡ്വിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

അഥ തേ സമ്പ്രവക്ഷ്യാമി തത്ത്വാനാം ലക്ഷണം പൃഥക് ।
യദ്വിദിത്വാ വിമുച്യേത പുരുഷഃ പ്രാകൃതൈർഗുണൈഃ ॥ **1** ॥ 1059

ജ്ഞാനം നിഃശ്രേയസാർഥായ പുരുഷസ്യാത്മദർശനം ।
യദാഹുർവർണയേ തത്തേ ഹൃദയഗ്രന്ഥിഭേദനം ॥ **2** ॥ 1060

അനാദിരാത്മാ പുരുഷോ നിർഗുണഃ പ്രകൃതേഃ പരഃ ।
പ്രത്യഗ്ധാമാ സ്വയഞ്ജ്യോതിർവിശ്വം യേന സമന്വിതം ॥ **3** ॥ 1061

സ ഏഷ പ്രകൃതിം സൂക്ഷ്മാം ദൈവീം ഗുണമയീം വിഭുഃ ।
യദൃച്ഛയൈവോപഗതാമഭ്യപദ്യത ലീലയാ ॥ **4** ॥ 1062

ഗുണൈർവിചിത്രാഃ സൃജതീം സരൂപാഃ പ്രകൃതിം പ്രജാഃ ।
വിലോക്യ മുമുഹേ സദ്യഃ സ ഇഹ ജ്ഞാനഗൂഹയാ ॥ **5** ॥ 1063

ഏവം പരാഭിധ്യാനേന കർതൃത്വം പ്രകൃതേഃ പുമാൻ ।
കർമസു ക്രിയമാണേഷു ഗുണൈരാത്മനി മന്യതേ ॥ **6** ॥ 1064

തദസ്യ സംസൃതിർബന്ധഃ പാരതന്ത്ര്യം ച തത്കൃതം ।
ഭവത്യകർതുരീശസ്യ സാക്ഷിണോ നിർവൃതാത്മനഃ ॥ **7** ॥ 1065

കാർയകാരണകർത്രുത്വേ കാരണം പ്രകൃതിം വിദുഃ।
ഭോക്തൃത്വേ സുഖദുഃഖാനാം പുരുഷം പ്രകൃതേഃ പരം ॥ **8** ॥ 1066

ദേവഹൂതിരുവാച
പ്രകൃതേഃ പുരുഷസ്യാപി ലക്ഷണം പുരുഷോത്തമ।
ബ്രൂഹി കാരണയോരസ്യ സദസച്ച യദാത്മകം ॥ **9** ॥ 1067

ശ്രീഭഗവാനുവാച
യത്തത്ത്രിഗുണമവ്യക്തം നിത്യം സദസദാത്മകം।
പ്രധാനം പ്രകൃതിം പ്രാഹുരവിശേഷം വിശേഷവത് ॥ **10** ॥ 1068

പഞ്ചഭിഃ പഞ്ചഭിർബ്രഹ്മ ചതുർഭിർദശഭിസ്തഥാ।
ഏതച്ചതുർവിംശതികം ഗണം പ്രാധാനികം വിദുഃ ॥ **11** ॥ 1069

മഹാഭൂതാനി പഞ്ചൈവ ഭൂരാപോഽഗ്നിർമരുന്നഭഃ।
തൻമാത്രാണി ച താവന്തി ഗന്ധാദീനി മതാനി മേ ॥ **12** ॥ 1070

ഇന്ദ്രിയാണി ദശ ശ്രോത്രം ത്വഗ്ദൃഗ്രസനനാസികാഃ।
വാക്കരൗ ചരണൗ മേഢ്രം പായുർദശമ ഉച്യതേ ॥ **13** ॥ 1071

മനോ ബുദ്ധിരഹങ്കാരശ്ചിത്തമിത്യന്തരാത്മകം।
ചതുർധാ ലക്ഷ്യതേ ഭേദോ വൃത്ത്യാ ലക്ഷണരൂപയാ ॥ **14** ॥ 1072

ഏതാവാനേവ സംഖ്യാതോ ബ്രഹ്മണഃ സഗുണസ്യ ഹ।
സന്നിവേശോ മയാ പ്രോക്തോ യഃ കാലഃ പഞ്ചവിംശകഃ ॥ **15** ॥ 1073

പ്രഭാവം പൗരുഷം പ്രാഹുഃ കാലമേകേ യതോ ഭയം।
അഹങ്കാരവിമൂഢസ്യ കർതുഃ പ്രകൃതിമീയുഷഃ ॥ **16** ॥ 1074

പ്രകൃതേർഗുണസാമ്യസ്യ നിർവിശേഷസ്യ മാനവി।
ചേഷ്ടാ യതഃ സ ഭഗവാൻ കാല ഇത്യുപലക്ഷിതഃ ॥ **17** ॥ 1075

അന്തഃ പുരുഷരൂപേണ കാലരൂപേണ യോ ബഹിഃ।
സമൻവേത്യേഷ സത്ത്വാനാം ഭഗവാനാത്മമായയാ ॥ **18** ॥ 1076

ദൈവാത്ക്ഷുഭിതധർമിണ്യാം സ്വസ്യാം യോനൗ പരഃ പുമാൻ
ആധത്ത വീർയം സാസൂത മഹത്തത്ത്വം ഹിരൺമയം ॥ **19** ॥ 1077

വിശ്വമാത്മഗതം വ്യഞ്ജൻ കൂടസ്ഥോ ജഗദങ്കുരഃ।
സ്വതേജസാപിബത്തീവ്രമാത്മപ്രസ്വാപനം തമഃ ॥ **20** ॥ 1078

യത്തത്സത്ത്വഗുണം സ്വച്ഛം ശാന്തം ഭഗവതഃ പദം।
യദാഹുർവാസുദേവാഖ്യം ചിത്തം തൻമഹദാത്മകം ॥ **21** ॥ 1079

സ്വച്ഛത്വമവികാരിത്വം ശാന്തത്വമിതി ചേതസഃ।
വൃത്തിഭിർലക്ഷണം പ്രോക്തം യഥാപാം പ്രകൃതിഃ പരാ ॥ **22** ॥ 1080

മഹത്തത്ത്വാദ്വികുർവാണാദ്ഭഗവദ്വീർയസംഭവാത്।
ക്രിയാശക്തിരഹങ്കാരസ്ത്രിവിധഃ സമപദ്യത ॥ **23** ॥ 1081

വൈകാരികസ്തൈജസശ്ച താമസശ്ച യതോ ഭവഃ।
മനസശ്ചേന്ദ്രിയാണാം ച ഭൂതാനാം മഹതാമപി ॥ **24** ॥ 1082

സഹസ്രശിരസം സാക്ഷാദ്യമനന്തം പ്രചക്ഷതേ।
സങ്കർഷണാഖ്യം പുരുഷം ഭൂതേന്ദ്രിയമനോമയം ॥ **25** ॥ 1083

കർതൃത്വം കരണത്വം ച കാർയത്വം ചേതി ലക്ഷണം।
ശാന്തഘോരവിമൂഢത്വമിതി വാ സ്യാദഹങ്കൃതേഃ ॥ **26** ॥ 1084

വൈകാരികാദ്വികുർവാണാൻമനസ്തത്ത്വമജായത।
യത്സങ്കൽപവികൽപാഭ്യാം വർതതേ കാമസംഭവഃ ॥ **27** ॥ 1085

യദ്വിദുർഹ്യനിരുദ്ധാഖ്യം ഹൃഷീകാണാമധീശ്വരം।
ശാരദേന്ദീവരശ്യാമം സംരാധ്യം യോഗിഭിഃ ശനൈഃ ॥ **28** ॥ 1086

തൈജസാത്തു വികുർവാണാദ് ബുദ്ധിതത്ത്വമഭൂത്സതി।
ദ്രവ്യസ്ഫുരണവിജ്ഞാനമിന്ദ്രിയാണാമനുഗ്രഹഃ ॥ **29** ॥ 1087

സംശയോഽഥ വിപർയാസോ നിശ്ചയഃ സ്മൃതിരേവ ച।
സ്വാപ ഇത്യുച്യതേ ബുദ്ധേർലക്ഷണം വൃത്തിതഃ പൃഥക് ॥ **30** ॥ 1088

തൈജസാനീന്ദ്രിയാണ്യേവ
ക്രിയാജ്ഞാനവിഭാഗശഃ।
പ്രാണസ്യ ഹി ക്രിയാ ശക്തിർ -
ബുദ്ധേർവിജ്ഞാനശക്തിതാ ॥ **31** ॥ 1089

താമസാച്ച വികുർവാണാദ്ഭഗവദ്വീർയചോദിതാത്।
ശബ്ദമാത്രമഭൂത്തസ്മാന്നഭഃ ശ്രോത്രം തു ശബ്ദഗം ॥ **32** ॥ 1090

അർഥാശ്രയത്വം ശബ്ദസ്യ ദ്രഷ്ടുർലിംഗത്വമേവ ച।
തൻമാത്രത്വം ച നഭസോ ലക്ഷണം കവയോ വിദുഃ ॥ **33** ॥ 1091

ഭൂതാനാം ഛിദ്രദാതൃത്വം ബഹിരന്തരമേവ ച।
പ്രാണേന്ദ്രിയാത്മധിഷ്ണ്യത്വം നഭസോ വൃത്തിലക്ഷണം ॥ **34** ॥ 1092

നഭസഃ ശബ്ദതൻമാത്രാത് -
കാലഗത്യാ വികുർവതഃ।
സ്പർശോഽഭവത്തതോ വായുസ്ത് -
വക് സ്പർശസ്യ ച സംഗ്രഹഃ ॥ **35** ॥ 1093

മൃദുത്വം കഠിനത്വം ച ശൈത്യമുഷ്ണത്വമേവ ച।
ഏതത്സ്പർശസ്യ സ്പർശത്വം തൻമാത്രത്വം നഭസ്വതഃ ॥ **36** ॥ 1094

ചാലനം വ്യൂഹനം പ്രാപ്തിർനേതൃത്വം ദ്രവ്യശബ്ദയോഃ।
സർവേന്ദ്രിയാണാമാത്മത്വം വായോഃ കർമാഭിലക്ഷണം ॥ **37** ॥ 1095

വായോശ്ച സ്പർശതൻമാത്രാദ്രൂപം ദൈവേരിതാദഭൂത് ।
സമുത്ഥിതം തതസ്തേജശ്ചക്ഷൂ രൂപോപലംഭനം ॥ **38** ॥ 1096

ദ്രവ്യാകൃതിത്വം ഗുണതാ വ്യക്തിസംസ്ഥാത്വമേവ ച ।
തേജസ്ത്വം തേജസഃ സാധ്വി രൂപമാത്രസ്യ വൃത്തയഃ ॥ **39** ॥ 1097

ദ്യോതനം പചനം പാന -
മദനം ഹിമമർദനം ।
തേജസോ വൃത്തയസ്ത്വേതാഃ
ശോഷണം ക്ഷുത്ത്യുഡേവ ച ॥ **40** ॥ 1098

രൂപമാത്രാദ്വികുർവാണാത്തേജസോ ദൈവചോദിതാത് ।
രസമാത്രമഭൂത്തസ്മാദംഭോ ജിഹ്വാ രസഗ്രഹഃ ॥ **41** ॥ 1099

കഷായോ മധുരസ്തിക്തഃ കട്വമ്ല ഇതി നൈകധാ ।
ഭൗതികാനാം വികാരേണ രസ ഏകോ വിഭിദ്യതേ ॥ **42** ॥ 1100

ക്ലേദനം പിണ്ഡനം തൃപ്തിഃ പ്രാണനാപ്യായനോന്ദനം ।
താപാപനോദോ ഭൂയസ്ത്വമംഭസോ വൃത്തയസ്ത്വിമാഃ ॥ **43** ॥ 1101

രസമാത്രാദ്വികുർവാണാദംഭസോ ദൈവചോദിതാത് ।
ഗന്ധമാത്രമഭൂത്തസ്മാത്പൃഥ്വീ ഘ്രാണസ്തു ഗന്ധഗഃ ॥ **44** ॥ 1102

കരംഭപൂതിസൗരഭ്യശാന്തോഗ്രാമ്ലാദിഭിഃ പൃഥക് ।
ദ്രവ്യാവയവവൈഷമ്യാദ്ഗന്ധ ഏകോ വിഭിദ്യതേ ॥ **45** ॥ 1103

ഭാവനം ബ്രഹ്മണഃ സ്ഥാനം ധാരണം സദ്വിശേഷണം ।
സർവസത്ത്വഗുണോദ്ഭേദഃ പൃഥിവീവൃത്തിലക്ഷണം ॥ **46** ॥ 1104

നഭോഗുണവിശേഷോഽർഥോ
യസ്യ തച്ഛ്രോത്രമുച്യതേ ।

വായോർഗുണവിശേഷോഽർഥോ
യസ്യ തത്സ്പർശനം വിദുഃ ॥ **47** ॥ 1105

തേജോഗുണവിശേഷോഽർഥോ യസ്യ തച്ചക്ഷുരുച്യതേ ।
അംഭോഗുണവിശേഷോഽർഥോ യസ്യ തദ്രസനം വിദുഃ ।
ഭൂമേർഗുണവിശേഷോഽർഥോ യസ്യ സ ഘ്രാണ ഉച്യതേ ॥ **48** ॥ 1106

പരസ്യ ദൃശ്യതേ ധർമോ ഹ്യപരസ്മിൻ സമൻവയാത് ।
അതോ വിശേഷോ ഭാവാനാം ഭൂമാവേവോപലക്ഷ്യതേ ॥ **49** ॥ 1107

ഏതാൻയസംഹത്യ യദാ മഹദാദീനി സപ്ത വൈ ।
കാലകർമഗുണോപേതോ ജഗദാദിരുപാവിശത് ॥ **50** ॥ 1108

തതസ്തേനാനുവിദ്ധേഭ്യോ യുക്തേഭ്യോഽണ്ഡമചേതനം ।
ഉത്ഥിതം പുരുഷോ യസ്മാദുദതിഷ്ഠദസൗ വിരാട് ॥ **51** ॥ 1109

ഏതദണ്ഡം വിശേഷാഖ്യം ക്രമവൃദ്ധൈർദശോത്തരൈഃ ।
തോയാദിഭിഃ പരിവൃതം പ്രധാനേനാവൃതൈർബഹിഃ ।
യത്ര ലോകവിതാനോഽയം രൂപം ഭഗവതോ ഹരേഃ ॥ **52** ॥ 1110

ഹിരൺമയാദണ്ഡകോശാദുത്ഥായ സലിലേശയാത് ।
തമാവിശ്യ മഹാദേവോ ബഹുധാ നിർബിഭേദ ഖം ॥ **53** ॥ 1111

നിരഭിദ്യതാസ്യ പ്രഥ -
മം മുഖം വാണീ തതോഽഭവത് ।
വാൺയാ വഹ്നിരഥോ നാസേ
പ്രാണോഽതോ ഘ്രാണ ഏതയോഃ ॥ **54** ॥ 1112

ഘ്രാണാദ്വായുരഭിദ്യേതാ -
മക്ഷിണീ ചക്ഷുരേതയോഃ ।

തസ്മാത്സൂര്യോ വ്യഭിദ്യേതാം
കർണൗ ശ്രോത്രം തതോ ദിശഃ ॥ **55** ॥ 1113

നിർബിഭേദ വിരാജസ്ത്വഗ്രോമശ്മശ്രുദയസ്തതഃ।
തത ഓഷധയശ്ചാസൻ ശിശ്നം നിർബിഭിദേ തതഃ ॥ **56** ॥ 1114

രേതസ്തസ്മാദാപ ആസന്നിരഭിദ്യത വൈ ഗുദം।
ഗുദാദപാനോഽപാനാച്ച മൃത്യുർലോകഭയങ്കരഃ ॥ **57** ॥ 1115

ഹസ്തൗ ച നിരഭിദ്യേതാം ബലം താഭ്യാം തതഃ സ്വരാട്।
പാദൗ ച നിരഭിദ്യേതാം ഗതിസ്താഭ്യാം തതോ ഹരിഃ ॥ **58** ॥ 1116

നാഡ്യോഽസ്യ നിരഭിദ്യന്ത താഭ്യോ ലോഹിതമാഭൃതം।
നദ്യസ്തതഃ സമഭവന്നുദരം നിരഭിദ്യത ॥ **59** ॥ 1117

ക്ഷുത്പിപാസേ തതഃ സ്യാതാം സമുദ്രസ്ത്വേതയോരഭൂത്।
അഥാസ്യ ഹൃദയം ഭിന്നം ഹൃദയാൻമന ഉത്ഥിതം ॥ **60** ॥ 1118

മനസശ്ചന്ദ്രമാ ജാതോ ബുദ്ധിർബുദ്ധേർഗിരാം പതിഃ।
അഹങ്കാരസ്തതോ രുദ്രശ്ചിത്തം ചൈത്യസ്തതോഽഭവത് ॥ **61** ॥ 1119

ഏതേ ഹ്യഭ്യുത്ഥിതാ ദേവാ നൈവാസ്യോത്ഥാപനേഽശകൻ।
പുനരാവിവിശുഃ ഖാനി തമുത്ഥാപയിതും ക്രമാത് ॥ **62** ॥ 1120

വഹ്നിർവാചാ മുഖം ഭേജേ നോദതിഷ്ഠത്തദാ വിരാട്।
ഘ്രാണേന നാസികേ വായുർനോദതിഷ്ഠത്തദാ വിരാട് ॥ **63** ॥ 1121

അക്ഷിണീ ചക്ഷുഷാഽഽദിത്യോ നോദതിഷ്ഠത്തദാ വിരാട്।
ശ്രോത്രേണ കർണൗ ച ദിശോ നോദതിഷ്ഠത്തദാ വിരാട് ॥ **64** ॥ 1122

ത്വചം രോമഭിരോഷധ്യോ നോദതിഷ്ഠത്തദാ വിരാട്।
രേതസാ ശിശ്നമാപസ്തു നോദതിഷ്ഠത്തദാ വിരാട് ॥ **65** ॥ 1123

ഗുദം മൃത്യുരപാനേന നോദതിഷ്ഠത്തദാ വിരാട്।
ഹസ്താവിന്ദ്രോ ബലേനൈവ നോദതിഷ്ഠത്തദാ വിരാട് ॥ **66** ॥ 1124

വിഷ്ണുർഗത്യൈവ ചരണൗ നോദതിഷ്ഠത്തദാ വിരാട്।
നാഡീർനദ്യോ ലോഹിതേന നോദതിഷ്ഠത്തദാ വിരാട് ॥ **67** ॥ 1125

ക്ഷുത്ത്യൃഡ്ഭ്യാമുദരം സിന്ധുർനോദതിഷ്ഠത്തദാ വിരാട്।
ഹൃദയം മനസാ ചന്ദ്രോ നോദതിഷ്ഠത്തദാ വിരാട് ॥ **68** ॥ 1126

ബുദ്ധ്യാ ബ്രഹ്മാപി ഹൃദയം നോദതിഷ്ഠത്തദാ വിരാട്।
രുദ്രോഽഭിമത്യാ ഹൃദയം നോദതിഷ്ഠത്തദാ വിരാട് ॥ **69** ॥ 1127

ചിത്തേന ഹൃദയം ചൈത്യഃ ക്ഷേത്രജ്ഞഃ പ്രാവിശദ്യദാ।
വിരാട് തദൈവ പുരുഷഃ സലിലാദുദതിഷ്ഠത ॥ **70** ॥ 1128

യഥാ പ്രസുപ്തം പുരുഷം പ്രാണേന്ദ്രിയമനോധിയഃ।
പ്രഭവന്തി വിനാ യേന നോത്ഥാപയിതുമോജസാ ॥ **71** ॥ 1129

തമസ്മിൻ പ്രത്യഗാത്മാനം ധിയാ യോഗപ്രവൃത്തയാ।
ഭക്ത്യാ വിരക്ത്യാ ജ്ഞാനേന വിവിച്യാത്മനി ചിന്തയേത് ॥ **72** ॥ 1130

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ കാപിലേയേ തത്ത്വസമാമ്നായേ ഷഡ്വിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ സപ്തവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

പ്രകൃതിസ്ഥോഽപി പുരുഷോ നാജ്യതേ പ്രാകൃതൈർഗുണൈഃ।
അവികാരാദകർതൃത്വാന്നിർഗുണത്വാജ്ജലാർകവത് ॥ **1** ॥ 1131

സ ഏഷ യർഹി പ്രകൃതേർഗുണേഷ്വഭിവിഷജ്ജതേ।
അഹങ്ക്രിയാവിമൂഢാത്മാ കർതാസ്മീത്യഭിമന്യതേ ॥ **2** ॥ 1132

തേന സംസാരപദവീമവശോഽഭ്യേത്യനിർവൃതഃ।
പ്രാസംഗികൈഃ കർമദോഷൈഃ സദസന്മിശ്രയോനിഷു ॥ **3** ॥ 1133

അർഥേ ഹ്യവിദ്യമാനേഽപി സംസൃതിർന നിവർതതേ।
ധ്യായതോ വിഷയാനസ്യ സ്വപ്നേഽനർഥാഗമോ യഥാ ॥ **4** ॥ 1134

അത ഏവ ശനൈശ്ചിത്തം പ്രസക്തമസതാം പഥി।
ഭക്തിയോഗേന തീവ്രേണ വിരക്ത്യാ ച നയേദ്വശം ॥ **5** ॥ 1135

യമാദിഭിർയോഗപഥൈരഭ്യസൻ ശ്രദ്ധയാന്വിതഃ।
മയി ഭാവേന സത്യേന മത്കഥാശ്രവണേന ച ॥ **6** ॥ 1136

സർവഭൂതസമത്വേന നിർവൈരേണാപ്രസംഗതഃ।
ബ്രഹ്മചർയേണ മൗനേന സ്വധർമേണ ബലീയസാ ॥ **7** ॥ 1137

യദൃച്ഛയോപലബ്ധേന സന്തുഷ്ടോ മിതഭുങ് മുനിഃ।
വിവിക്തശരണഃ ശാന്തോ മൈത്രഃ കരുണ ആത്മവാൻ ॥ **8** ॥ 1138

സാനുബന്ധേ ച ദേഹേഽസ്മിന്നകുർവന്നസദാഗ്രഹം।
ജ്ഞാനേന ദൃഷ്ടതത്ത്വേന പ്രകൃതേഃ പുരുഷസ്യ ച ॥ **9** ॥ 1139

നിവൃത്തബുദ്ധ്യവസ്ഥാനോ ദൂരീഭൂതാൻയദർശനഃ।
ഉപലഭ്യാത്മനാഽഽത്മാനം ചക്ഷുഷേവാർകമാത്മദൃക് ॥ **10** ॥ 1140

മുക്തലിംഗം സദാഭാസമസതി പ്രതിപദ്യതേ।
സതോ ബന്ധുമസച്ചക്ഷുഃ സർവാനുസ്യൂതമദ്വയം ॥ **11** ॥ 1141

യഥാ ജലസ്ഥ ആഭാസഃ സ്ഥലസ്ഥനാവദൃശ്യതേ।
സ്വാഭാസേന തഥാ സൂർയോ ജലസ്ഥേന ദിവി സ്ഥിതഃ ॥ **12** ॥ 1142

ഏവം ത്രിവൃദഹങ്കാരോ ഭൂതേന്ദ്രിയമനോമയൈഃ।
സ്വാഭാസൈർലക്ഷിതോഽനേന സദാഭാസേന സത്യദൃക് ॥ **13** ॥ 1143

ഭൂതസൂക്ഷ്മേന്ദ്രിയമനോബുദ്ധ്യാദിഷ്വിഹ നിദ്രയാ।
ലീനേഷ്വസതി യസ്തത്ര വിനിദ്രോ നിരഹങ്ക്രിയഃ ॥ **14** ॥ 1144

മൻയമാനസ്തദാഽഽത്മാനമനഷ്ടോ നഷ്ടവൻമൃഷാ।
നഷ്ടേഽഹങ്കരണേ ദ്രഷ്ടാ നഷ്ടവിത്ത ഇവാതുരഃ ॥ **15** ॥ 1145

ഏവം പ്രത്യവമൃശ്യാസാവാത്മാനം പ്രതിപദ്യതേ।
സാഹങ്കാരസ്യ ദ്രവ്യസ്യ യോഽവസ്ഥാനമനുഗ്രഹഃ ॥ **16** ॥ 1146

ദേവഹൂതിരുവാച
പുരുഷം പ്രകൃതിർബ്രഹ്മന്ന വിമുഞ്ചതി കർഹിചിത്।
അൻയോൻയാപാശ്രയത്വാച്ച നിത്യത്വാദനയോഃ പ്രഭോ ॥ **17** ॥ 1147

യഥാ ഗന്ധസ്യ ഭൂമേശ്ച ന ഭാവോ വ്യതിരേകതഃ।
അപാം രസസ്യ ച യഥാ തഥാ ബുദ്ധേഃ പരസ്യ ച ॥ **18** ॥ 1148

അകർതുഃ കർമബന്ധോഽയം പുരുഷസ്യ യദാശ്രയഃ।
ഗുണേഷു സത്സു പ്രകൃതേഃ കൈവൽയം തേഷ്വതഃ കഥം ॥ **19** ॥ 1149

ക്വചിത് തത്ത്വാവമർശേന നിവൃത്തം ഭയമുൽബണം।
അനിവൃത്തനിമിത്തത്വാത്പുനഃ പ്രത്യവതിഷ്ഠതേ ॥ **20** ॥ 1150

ശ്രീഭഗവാനുവാച
അനിമിത്തനിമിത്തേന സ്വധർമേണാമലാത്മനാ।
തീവ്രയാ മയി ഭക്ത്യാ ച ശ്രുതസംഭൃതയാ ചിരം ॥ **21** ॥ 1151

ജ്ഞാനേന ദൃഷ്ടതത്ത്വേന വൈരാഗ്യേണ ബലീയസാ।
തപോയുക്തേന യോഗേന തീവ്രേണാത്മസമാധിനാ ॥ **22** ॥ 1152

പ്രകൃതിഃ പുരുഷസ്യേഹ ദഹ്യമാനാ ത്വഹർനിശം।
തിരോഭവിത്രീ ശനകൈരഗ്നേർയോനിരിവാരണിഃ ॥ **23** ॥ 1153

ഭുക്തഭോഗാ പരിത്യക്താ ദൃഷ്ടദോഷാ ച നിത്യശഃ।
നേശ്വരസ്യാശുഭം ധത്തേ സ്വേ മഹിമ്നി സ്ഥിതസ്യ ച ॥ **24** ॥ 1154

യഥാ ഹ്യപ്രതിബുദ്ധസ്യ പ്രസ്വാപോ ബഹ്വനർഥഭൃത്।
സ ഏവ പ്രതിബുദ്ധസ്യ ന വൈ മോഹായ കൽപതേ ॥ **25** ॥ 1155

ഏവം വിദിതതത്ത്വസ്യ പ്രകൃതിർമയി മാനസം।
യുഞ്ജതോ നാപകുരുത ആത്മാരാമസ്യ കർഹിചിത് ॥ **26** ॥ 1156

യദൈവമധ്യാത്മരതഃ കാലേന ബഹുജന്മനാ।
സർവത്ര ജാതവൈരാഗ്യ ആബ്രഹ്മഭുവനാന്മുനിഃ ॥ **27** ॥ 1157

മദ്ഭക്തഃ പ്രതിബുദ്ധാർഥോ മത്പ്രസാദേന ഭൂയസാ ।
നിഃശ്രേയസം സ്വസംസ്ഥാനം കൈവൽയാഖ്യം മദാശ്രയം ॥ **28** ॥ 1158

പ്രാപ്നോതീഹാഞ്ജസാ ധീരഃ സ്വദൃശാച്ഛിന്നസംശയഃ ।
യദ്ഗത്വാ ന നിവർതേത യോഗീ ലിംഗാദ്വിനിർഗമേ ॥ **29** ॥ 1159

യദാ ന യോഗോപചിതാസു ചേതോ
മായാസു സിദ്ധസ്യ വിഷജ്ജതേഽംഗ ।
അനൻയഹേതുഷ്വഥ മേ ഗതിഃ സ്യാദ്
ആത്യന്തികീ യത്ര ന മൃത്യുഹാസഃ ॥ **30** ॥ 1160

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ കാപിലേയോപാഖ്യാനേ സപ്തവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ അഷ്ടാവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

യോഗസ്യ ലക്ഷണം വക്ഷ്യേ സബീജസ്യ നൃപാത്മജേ ।
മനോ യേനൈവ വിധിനാ പ്രസന്നം യാതി സത്പഥം ॥ **1** ॥ 1161

സ്വധർമാചരണം ശക്ത്യാ വിധർമാച്ച നിവർതനം ।
ദൈവാൽലബ്ധേന സന്തോഷ ആത്മവിച്ചരണാർചനം ॥ **2** ॥ 1162

ഗ്രാമ്യധർമനിവൃത്തിശ്ച മോക്ഷധർമരതിസ്തഥാ ।
മിതമേധ്യാദനം ശശ്വദ്വിവിക്തക്ഷേമസേവനം ॥ **3** ॥ 1163

അഹിംസാ സത്യമസ്തേയം യാവദർഥപരിഗ്രഹഃ ।
ബ്രഹ്മചർയം തപഃ ശൗചം സ്വാധ്യായഃ പുരുഷാർചനം ॥ **4** ॥ 1164

മൗനം സദാഽഽസനജയ സ്ഥൈർയം പ്രാണജയഃ ശനൈഃ ।
പ്രത്യാഹാരശ്ചേന്ദ്രിയാണാം വിഷയാൻമനസാ ഹൃദി ॥ **5** ॥ 1165

സ്വധിഷ്ണ്യാനാമേകദേശേ മനസാ പ്രാണധാരണം ।
വൈകുംഠലീലാഭിധ്യാനം സമാധാനം തഥാഽഽത്മനഃ ॥ **6** ॥ 1166

ഏതൈരൻയൈശ്ച പഥിഭിർമനോ ദുഷ്ടമസത്പഥം ।
ബുദ്ധ്യാ യുഞ്ജീത ശനകൈർജിതപ്രാണോ ഹ്യതന്ദ്രിതഃ ॥ **7** ॥ 1167

ശുചൗ ദേശേ പ്രതിഷ്ഠാപ്യ വിജിതാസന ആസനം।
തസ്മിൻ സ്വസ്തി സമാസീന ഋജുകായഃ സമഭ്യസേത് ॥ **8** ॥ 1168

പ്രാണസ്യ ശോധയേൻമാർഗം പൂരകുംഭകരേചകൈഃ।
പ്രതികൂലേന വാ ചിത്തം യഥാ സ്ഥിരമചഞ്ചലം ॥ **9** ॥ 1169

മനോഽചിരാത്സ്യാദ്വിരജം ജിതശ്വാസസ്യ യോഗിനഃ।
വായ്വഗ്നിഭ്യാം യഥാ ലോഹം ധ്മാതം ത്യജതി വൈ മലം ॥ **10** ॥ 1170

പ്രാണായാമൈർദഹേദ്ദോഷാന്ധാരണാഭിശ്ച കിൽബിഷാൻ।
പ്രത്യാഹാരേണ സംസർഗാന്ധ്യാനേനാനീശ്വരാൻ ഗുണാൻ ॥ **11** ॥ 1171

യദാ മനഃ സ്വം വിരജം യോഗേന സുസമാഹിതം।
കാഷ്ഠാം ഭഗവതോ ധ്യായേത്സ്വനാസാഗ്രാവലോകനഃ ॥ **12** ॥ 1172

പ്രസന്നവദനാംഭോജം പദ്മഗർഭാരുണേക്ഷണം।
നീലോത്പലദലശ്യാമം ശംഖചക്രഗദാധരം ॥ **13** ॥ 1173

ലസത്പങ്കജകിഞ്ജൽകപീതകൗശേയവാസസം।
ശ്രീവത്സവക്ഷസം ഭ്രാജത്കൗസ്തുഭാമുക്തകന്ധരം ॥ **14** ॥ 1174

മത്തദ്വിരേഫകലയാ പരീതം വനമാലയാ।
പരാർധ്യഹാരവലയകിരീടാംഗദനൂപുരം ॥ **15** ॥ 1175

കാഞ്ചീഗുണോൽലസച്ഛ്രോണിം ഹൃദയാംഭോജവിഷ്ടരം।
ദർശനീയതമം ശാന്തം മനോനയനവർധനം ॥ **16** ॥ 1176

അപീച്യദർശനം ശശ്വത്സർവലോകനമസ്കൃതം।
സന്തം വയസി കൈശോരേ ഭൃത്യാനുഗ്രഹകാതരം ॥ **17** ॥ 1177

കീർതൻയതീർഥയശസം പുൺയശ്ലോകയശസ്കരം।
ധ്യായേദ്ദേവം സമഗ്രാംഗം യാവന്ന ച്യവതേ മനഃ ॥ **18** ॥ 1178

സ്ഥിതം വ്രജന്തമാസീനം ശയാനം വാ ഗുഹാശയം।
പ്രേക്ഷണീയേഹിതം ധ്യായേച്ഛുദ്ധഭാവേന ചേതസാ ॥ **19** ॥ 1179

തസ്മിൻ ലബ്ധപദം ചിത്തം സർവാവയവസംസ്ഥിതം।
വിലക്ഷ്യൈകത്ര സംയുജ്യാദംഗേ ഭഗവതോ മുനിഃ ॥ **20** ॥ 1180

സഞ്ചിന്തയേദ്ഭഗവതശ്ചരണാരവിന്ദം
വജ്രാങ്കുശധ്വജസരോരുഹലാംഛനാഢ്യം।
ഉത്തുംഗരക്തവിലസന്നഖചക്രവാല -
ജ്യോത്സ്നാഭിരാഹതമഹദ്ധൃദയാന്ധകാരം ॥ **21** ॥ 1181

യച്ഛൗചനിഃസൃതസരിത്പ്രവരോദകേന
തീർഥേന മൂർധന്യധികൃതേന ശിവഃ ശിവോഽഭൂത്।
ധ്യാതുർമനഃശമലശൈലനിസൃഷ്ടവജ്രം
ധ്യായേച്ചിരം ഭഗവതശ്ചരണാരവിന്ദം ॥ **22** ॥ 1182

ജാനുദ്വയം ജലജലോചനയാ ജനൻയാ
ലക്ഷ്മ്യാഖിലസ്യ സുരവന്ദിതയാ വിധാതുഃ।
ഊർവോർനിധായ കരപല്ലവരോചിഷാ യത്
സംലാലിതം ഹൃദി വിഭോരഭവസ്യ കുർയാത് ॥ **23** ॥ 1183

ഊരൂ സുപർണഭുജയോരധിശോഭമാനാ -
വോജോനിധീ അതസികാകുസുമാവഭാസൗ।
വ്യാലംബിപീതവരവാസസി വർതമാന -
കാഞ്ചീകലാപപരിരംഭി നിതംബബിംബം ॥ **24** ॥ 1184

നാഭിഹ്രദം ഭുവനകോശഗുഹോദരസ്ഥം
യത്രാത്മയോനിധിഷണാഖിലലോകപദ്മം।
വ്യൂഢം ഹരിൻമണിവൃഷസ്തനയോരമുഷ്യ
ധ്യായേദ് ദ്വയം വിശദഹാരമയൂഖഗൗരം ॥ **25** ॥ 1185

വക്ഷോഽധിവാസമൃഷഭസ്യ മഹാവിഭൂതേഃ
പുംസാം മനോനയനനിർവൃതിമാദധാനം ।
കംഠം ച കൗസ്തുഭമണേരധിഭൂഷണാർഥം
കുർയാൻമനസ്യഖിലലോകനമസ്കൃതസ്യ ॥ **26** ॥ 1186

ബാഹൂംശ്ച മന്ദരഗിരേഃ പരിവർതനേന
നിർണിക്തബാഹുവലയാനധിലോകപാലാൻ ।
സഞ്ചിന്തയേദ്ദശശതാരമസഹ്യതേജഃ
ശംഖം ച തത്കരസരോരുഹരാജഹംസം ॥ **27** ॥ 1187

കൗമോദകീം ഭഗവതോ ദയിതാം സ്മരേത
ദിഗ്ധാമരാതിഭടശോണിതകർദമേന ।
മാലാം മധുവ്രതവരൂഥഗിരോപഘുഷ്ടാം
ചൈത്യസ്യ തത്ത്വമമലം മണിമസ്യ കംഠേ ॥ **28** ॥ 1188

ഭൃത്യാനുകമ്പിതധിയേഹ ഗൃഹീതമൂർതേഃ
സഞ്ചിന്തയേദ്ഭഗവതോ വദനാരവിന്ദം ।
യദ്വിസ്ഫുരൻമകരകുണ്ഡലവൽഗിതേന
വിദ്യോതിതാമലകപോലമുദാരനാസം ॥ **29** ॥ 1189

യച്ഛ്രീനികേതമലിഭിഃ പരിസേവ്യമാനം
ഭൂത്യാ സ്വയാ കുടിലകുന്തലവൃന്ദജുഷ്ടം ।
മീനദ്വയാശ്രയമധിക്ഷിപദബ്ജനേത്രം
ധ്യായേൻമനോമയമതന്ദ്രിത ഉൽലസദ്ഭ്രു ॥ **30** ॥ 1190

തസ്യാവലോകമധികം കൃപയാതിഘോര -
താപത്രയോപശമനായ നിസൃഷ്ടമക്ഷ്ണോഃ ।
സ്നിഗ്ധസ്മിതാനുഗുണിതം വിപുലപ്രസാദം
ധ്യായേച്ചിരം വിപുലഭാവനയാ ഗുഹായാം ॥ **31** ॥ 1191

ഹാസം ഹരേരവനതാഖിലലോകതീവ്ര -
ശോകാശ്രുസാഗരവിശോഷണമത്യുദാരം।
സമ്മോഹനായ രചിതം നിജമായയാസ്യ
ഭ്രൂമണ്ഡലം മുനികൃതേ മകരധ്വജസ്യ ॥ **32** ॥ 1192

ധ്യാനായനം പ്രഹസിതം ബഹുലാധരോഷ്ഠ -
ഭാസാരുണായിതതനുദ്വിജകുന്ദപങ്ക്തി।
ധ്യായേത്സ്വദേഹകുഹരേഽവസിതസ്യ വിഷ്ണോ -
ർഭക്ത്യാഽർദ്രയാർപിതമനാ ന പൃഥഗ്ദിദൃക്ഷേത് ॥ **33** ॥ 1193

ഏവം ഹരൗ ഭഗവതി പ്രതിലബ്ധഭാവോ
ഭക്ത്യാ ദ്രവദ്ധൃദയ ഉത്പുലകഃ പ്രമോദാത്।
ഔത്കംഠ്യബാഷ്പകലയാ മുഹുരർദ്യമാന -
സ്തച്ചാപി ചിത്തബഡിശം ശനകൈർവിയുങ്ക്തേ ॥ **34** ॥ 1194

മുക്തോശ്രയം യർഹി നിർവിഷയം വിരക്തം
നിർവാണമൃച്ഛതി മനഃ സഹസാ യഥാർചിഃ।
ആത്മാനമത്ര പുരുഷോഽവ്യവധാനമേക -
മൻവീക്ഷതേ പ്രതിനിവൃത്തഗുണപ്രവാഹഃ ॥ **35** ॥ 1195

സോഽപ്യേതയാ ചരമയാ മനസോ നിവൃത്ത്യാ
തസ്മിൻമഹിമ്ന്യവസിതഃ സുഖദുഃഖബാഹ്യേ।
ഹേതുത്വമപ്യസതി കർതരി ദുഃഖയോർയത്
സ്വാത്മൻ വിധത്ത ഉപലബ്ധപരാത്മകാഷ്ഠഃ ॥ **36** ॥ 1196

ദേഹം ച തം ന ചരമഃ സ്ഥിതമുത്ഥിതം വാ
സിദ്ധോ വിപശ്യതി യതോഽധ്യഗമത്സ്വരൂപം।
ദൈവാദുപേതമഥ ദൈവവശാദപേതം
വാസോ യഥാ പരികൃതം മദിരാമദാന്ധഃ ॥ **37** ॥ 1197

ദേഹോഽപി ദൈവവശഗഃ ഖലു കർമ യാവത്
സ്വാരംഭകം പ്രതിസമീക്ഷത ഏവ സാസുഃ।
തം സപ്രപഞ്ചമധിരൂഢസമാധിയോഗഃ
സ്വാപ്നം പുനർന ഭജതേ പ്രതിബുദ്ധവസ്തുഃ ॥ **38** ॥ 1198

യഥാ പുത്രാച്ച വിത്താച്ച പൃഥങ്മർത്യഃ പ്രതീയതേ।
അപ്യാത്മത്വേനാഭിമതാദ്ദേഹാദേഃ പുരുഷസ്തഥാ ॥ **39** ॥ 1199

യഥോൽമുകാദ്വിസ്ഫുലിംഗാദ്ധൂമാദ്വാപി സ്വസംഭവാത്।
അപ്യാത്മത്വേനാഭിമതാദ്യഥാഗ്നിഃ പൃഥഗുൽമുകാത് ॥ **40** ॥ 1200

ഭൂതേന്ദ്രിയാന്തഃകരണാത്പ്രധാനാജ്ജീവസംജ്ഞിതാത്।
ആത്മാ തഥാ പൃഥഗ്ദ്രഷ്ടാ ഭഗവാൻ ബ്രഹ്മസംജ്ഞിതഃ ॥ **41** ॥ 1201

സർവഭൂതേഷു ചാത്മാനം സർവഭൂതാനി ചാത്മനി।
ഈക്ഷേതാനന്യഭാവേന ഭൂതേഷ്വിവ തദാത്മതാം ॥ **42** ॥ 1202

സ്വയോനിഷു യഥാ ജ്യോതിരേകം നാനാ പ്രതീയതേ।
യോനീനാം ഗുണവൈഷമ്യാത്തഥാഽഽത്മാ പ്രകൃതൗ സ്ഥിതഃ ॥ **43** ॥ 1203

തസ്മാദിമാം സ്വാം പ്രകൃതിം ദൈവീം സദസദാത്മികാം।
ദുർവിഭാവ്യാം പരാഭാവ്യ സ്വരൂപേണാവതിഷ്ഠതേ ॥ **44** ॥ 1204

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ കാപിലേയേ സാധനാനുഷ്ഠാനം
നാമാഷ്ടാവിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ഏകോനത്രിംശോഽധ്യായഃ ॥

ദേവഹൂതിരുവാച

ലക്ഷണം മഹദാദീനാം പ്രകൃതേഃ പുരുഷസ്യ ച ।
സ്വരൂപം ലക്ഷ്യതേഽമീഷാം യേന തത്പാരമാർഥികം ॥ **1** ॥ 1205

യഥാ സാംഖ്യേഷു കഥിതം യൻമൂലം തത്പ്രചക്ഷതേ ।
ഭക്തിയോഗസ്യ മേ മാർഗം ബ്രൂഹി വിസ്തരശഃ പ്രഭോ ॥ **2** ॥ 1206

വിരാഗോ യേന പുരുഷോ ഭഗവൻ സർവതോ ഭവേത് ।
ആചക്ഷ്വ ജീവലോകസ്യ വിവിധാ മമ സംസൃതീഃ ॥ **3** ॥ 1207

കാലസ്യേശ്വരരൂപസ്യ പരേഷാം ച പരസ്യ തേ ।
സ്വരൂപം ബത കുർവന്തി യദ്യേതോഃ കുശലം ജനാഃ ॥ **4** ॥ 1208

ലോകസ്യ മിഥ്യാഭിമതേരചക്ഷുഷ -
ശ്ചിരം പ്രസുപ്തസ്യ തമസ്യനാശ്രയേ ।
ശ്രാന്തസ്യ കർമസ്വനുവിദ്ധയാ ധിയാ
ത്വമാവിരാസീഃ കില യോഗഭാസ്കരഃ ॥ **5** ॥ 1209

മൈത്രേയ ഉവാച

ഇതി മാതുർവചഃ ശ്ലക്ഷ്ണം പ്രതിനന്ദ്യ മഹാമുനിഃ ।
ആബഭാഷേ കുരുശ്രേഷ്ഠ പ്രീതസ്താം കരുണാർദിതഃ ॥ **6** ॥ 1210

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ഭക്തിയോഗോ ബഹുവിധോ മാർഗൈർഭാമിനി ഭാവ്യതേ।
സ്വഭാവഗുണമാർഗേണ പുംസാം ഭാവോ വിഭിദ്യതേ ॥ **7** ॥ 1211

അഭിസന്ധായ യോ ഹിംസാം ദംഭം മാത്സർയമേവ വാ।
സംരംഭീ ഭിന്നദൃഗ്ഭാവം മയി കുർയാത്സ താമസഃ ॥ **8** ॥ 1212

വിഷയാനഭിസന്ധായ യശ ഐശ്വർയമേവ വാ।
അർചാദാവർചയേദ്യോ മാം പൃഥഗ്ഭാവഃ സ രാജസഃ ॥ **9** ॥ 1213

കർമനിർഹാരമുദ്ദിശ്യ പരസ്മിൻ വാ തദർപണം।
യജേദ്യഷ്ടവ്യമിതി വാ പൃഥഗ്ഭാവഃ സ സാത്ത്വികഃ ॥ **10** ॥ 1214

മദ്ഗുണശ്രുതിമാത്രേണ മയി സർവഗുഹാശയേ।
മനോഗതിരവിച്ഛിന്നാ യഥാ ഗംഗാംഭസോഽംബുധൗ ॥ **11** ॥ 1215

ലക്ഷണം ഭക്തിയോഗസ്യ നിർഗുണസ്യ ഹ്യുദാഹൃതം।
അഹൈതുക്യവ്യവഹിതാ യാ ഭക്തിഃ പുരുഷോത്തമേ ॥ **12** ॥ 1216

സാലോക്യസാർഷ്ടിസാമീപ്യസാരൂപ്യൈകത്വമപ്യുത।
ദീയമാനം ന ഗൃഹ്ണന്തി വിനാ മത്സേവനം ജനാഃ ॥ **13** ॥ 1217

സ ഏവ ഭക്തിയോഗാഖ്യ ആത്യന്തിക ഉദാഹൃതഃ।
യേനാതിവ്രജ്യ ത്രിഗുണം മദ്ഭാവായോപപദ്യതേ ॥ **14** ॥ 1218

നിഷേവിതേനാനിമിത്തേന സ്വധർമേണ മഹീയസാ।
ക്രിയായോഗേന ശസ്തേന നാതിഹിംസ്രേണ നിത്യശഃ ॥ **15** ॥ 1219

മദ്ധിഷ്ണ്യദർശനസ്പർശപൂജാസ്തുത്യഭിവന്ദനൈഃ।
ഭൂതേഷു മദ്ഭാവനയാ സത്ത്വേനാസംഗമേന ച ॥ **16** ॥ 1220

മഹതാം ബഹുമാനേന ദീനാനാമനുകമ്പയാ।
മൈത്ര്യാ ചൈവാത്മതുല്യേഷു യമേന നിയമേന ച ॥ **17** ॥ 1221

ആധ്യാത്മികാനുശ്രവണാന്നാമസങ്കീർതനാച്ച മേ।
ആർജവേനാർയസംഗേന നിരഹങ്ക്രിയയാ തഥാ ॥ **18** ॥ 1222

മദ്ധർമണോ ഗുണൈരേതൈഃ പരിസംശുദ്ധ ആശയഃ।
പുരുഷസ്യാഞ്ജസാഭ്യേതി ശ്രുതമാത്രഗുണം ഹി മാം ॥ **19** ॥ 1223

യഥാ വാതരഥോ ഘ്രാണമാവൃങ്ക്തേ ഗന്ധ ആശയാത്।
ഏവം യോഗരതം ചേത ആത്മാനമവികാരി യത് ॥ **20** ॥ 1224

അഹം സർവേഷു ഭൂതേഷു ഭൂതാത്മാവസ്ഥിതഃ സദാ।
തമവജ്ഞായ മാം മർത്യഃ കുരുതേഽർചാവിഡംബനം ॥ **21** ॥ 1225

യോ മാം സർവേഷു ഭൂതേഷു സന്തമാത്മാനമീശ്വരം।
ഹിത്വാർചാം ഭജതേ മൗഢ്യാദ്ഭസ്മന്യേവ ജുഹോതി സഃ ॥ **22** ॥ 1226

ദ്വിഷതഃ പരകായേ മാം മാനിനോ ഭിന്നദർശിനഃ।
ഭൂതേഷു ബദ്ധവൈരസ്യ ന മനഃശാന്തിമൃച്ഛതി ॥ **23** ॥ 1227

അഹമുച്ചാവചൈർദ്രവ്യൈഃ ക്രിയയോത്പന്നയാനഘേ।
നൈവ തുഷ്യേഽർചിതോഽർചായാം ഭൂതഗ്രാമാവമാനിനഃ ॥ **24** ॥ 1228

അർചാദാവർചയേത്താവദീശ്വരം മാം സ്വകർമകൃത്।
യാവന്ന വേദ സ്വഹൃദി സർവഭൂതേഷ്വവസ്ഥിതം ॥ **25** ॥ 1229

ആത്മനശ്ച പരസ്യാപി യഃ കരോത്യന്തരോദരം।
തസ്യ ഭിന്നദൃശോ മൃത്യുർവിദധേ ഭയമുൽബണം ॥ **26** ॥ 1230

അഥ മാം സർവഭൂതേഷു ഭൂതാത്മാനം കൃതാലയം।
അർഹയേദ്ദാനമാനാഭ്യാം മൈത്ര്യാഭിന്നേന ചക്ഷുഷാ ॥ **27** ॥ 1231

ജീവാഃ ശ്രേഷ്ഠാ ഹ്യജീവാനാം തതഃ പ്രാണഭൃതഃ ശുഭേ।
തതഃ സചിത്താഃ പ്രവരാസ്തതശ്ചേന്ദ്രിയവൃത്തയഃ ॥ **28** ॥ 1232

തത്രാപി സ്പർശവേദിഭ്യഃ പ്രവരാ രസവേദിനഃ।
തേഭ്യോ ഗന്ധവിദഃ ശ്രേഷ്ഠാസ്തതഃ ശബ്ദവിദോ വരാഃ ॥ **29** ॥ 1233

രൂപഭേദവിദസ്തത്ര തതശ്ചോഭയതോദതഃ।
തേഷാം ബഹുപദാഃ ശ്രേഷ്ഠാശ്ചതുഷ്പാദസ്തതോ ദ്വിപാത് ॥ **30** ॥ 1234

തതോ വർണാശ്ച ചത്വാരസ്തേഷാം ബ്രാഹ്മണ ഉത്തമഃ।
ബ്രാഹ്മണേഷ്വപി വേദജ്ഞോ ഹ്യർഥജ്ഞോഽഭ്യധികസ്തതഃ ॥ **31** ॥ 1235

അർഥജ്ഞാത്സംശയച്ഛേത്താ തതഃ ശ്രേയാൻ സ്വകർമകൃത്।
മുക്തസംഗസ്തതോ ഭൂയാനദോഗ്ധാ ധർമമാത്മനഃ ॥ **32** ॥ 1236

തസ്മാൻമയ്യർപിതാശേഷക്രിയാർഥാത്മാ നിരന്തരഃ।
മയ്യർപിതാത്മനഃ പുംസോ മയി സന്ന്യസ്തകർമണഃ।
ന പശ്യാമി പരം ഭൂതമകർതുഃ സമദർശനാത് ॥ **33** ॥ 1237

മനസൈതാനി ഭൂതാനി പ്രണമേദ്ബഹു മാനയൻ।
ഈശ്വരോ ജീവകലയാ പ്രവിഷ്ടോ ഭഗവാനിതി ॥ **34** ॥ 1238

ഭക്തിയോഗശ്ച യോഗശ്ച മയാ മാനവ്യുദീരിതഃ।
യയോരേകതരേണൈവ പുരുഷഃ പുരുഷം വ്രജേത് ॥ **35** ॥ 1239

ഏതദ്ഭഗവതോ രൂപം ബ്രഹ്മണഃ പരമാത്മനഃ।
പരം പ്രധാനം പുരുഷം ദൈവം കർമവിചേഷ്ടിതം ॥ **36** ॥ 1240

രൂപഭേദാസ്പദം ദിവ്യം കാല ഇത്യഭിധീയതേ।
ഭൂതാനാം മഹദാദീനാം യതോ ഭിന്നദൃശാം ഭയം ॥ **37** ॥ 1241

യോഽന്തഃ പ്രവിശ്യ ഭൂതാനി ഭൂതൈരത്ത്യഖിലാശ്രയഃ।
സ വിഷ്ണ്വാഖ്യോഽധിയജ്ഞോഽസൗ കാലഃ കലയതാം പ്രഭുഃ ॥ **38** ॥ 1242

ന ചാസ്യ കശ്ചിദ്ദയിതോ ന ദ്വേഷ്യോ ന ച ബാന്ധവഃ।
ആവിശത്യപ്രമത്തോഽസൗ പ്രമത്തം ജനമന്തകൃത് ॥ **39** ॥ 1243

യദ്ഭയാദ്വാതി വാതോഽയം സൂര്യസ്തപതി യദ്ഭയാത്।
യദ്ഭയാദ്വർഷതേ ദേവോ ഭഗണോ ഭാതി യദ്ഭയാത് ॥ **40** ॥ 1244

യദ്വനസ്പതയോ ഭീതാ ലതാശ്ചൗഷധിഭിഃ സഹ।
സ്വേ സ്വേ കാലേഽഭിഗൃഹ്ണന്തി പുഷ്പാണി ച ഫലാനി ച ॥ **41** ॥ 1245

സ്രവന്തി സരിതോ ഭീതാ നോത്സർപത്യുദധിർയതഃ।
അഗ്നിരിന്ധേ സഗിരിഭിർഭൂർന മജ്ജതി യദ്ഭയാത് ॥ **42** ॥ 1246

നഭോ ദദാതി ശ്വസതാം പദം യന്നിയമാദദഃ।
ലോകം സ്വദേഹം തനുതേ മഹാൻ സപ്തഭിരാവൃതം ॥ **43** ॥ 1247

ഗുണാഭിമാനിനോ ദേവാഃ സർഗാദിഷ്വസ്യ യദ്ഭയാത്।
വർതന്തേഽനുയുഗം യേഷാം വശ ഏതച്ചരാചരം ॥ **44** ॥ 1248

സോഽനന്തോഽന്തകരഃ കാലോഽനാദിരാദികൃദവ്യയഃ।
ജനം ജനേന ജനയൻമാരയൻമൃത്യുനാന്തകം ॥ **45** ॥ 1249

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ കാപിലേയോപാഖ്യാനേ ഏകോനത്രിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ത്രിംശോഽധ്യായഃ ॥

കപില ഉവാച

തസ്യൈതസ്യ ജനോ നൂനം നായം വേദോരുവിക്രമം ।
കാൽയമാനോഽപി ബലിനോ വായോരിവ ഘനാവലിഃ ॥ **1** ॥ 1250

യം യമർഥമുപാദത്തേ ദുഃഖേന സുഖഹേതവേ ।
തം തം ധുനോതി ഭഗവാൻ പുമാംഛോചതി യത്കൃതേ ॥ **2** ॥ 1251

യദ്ധ്രുവസ്യ ദേഹസ്യ സാനുബന്ധസ്യ ദുർമതിഃ ।
ധ്രുവാണി മൻയതേ മോഹാദ് ഗൃഹക്ഷേത്രവസൂനി ച ॥ **3** ॥ 1252

ജന്തുർവൈ ഭവ ഏതസ്മിൻ യാം യാം യോനിമനുവ്രജേത് ।
തസ്യാം തസ്യാം സ ലഭതേ നിർവൃതിം ന വിരജ്യതേ ॥ **4** ॥ 1253

നരകസ്ഥോഽപി ദേഹം വൈ ന പുമാംസ്ത്യക്തുമിച്ഛതി ।
നാരക്യാം നിർവൃതൗ സത്യാം ദേവമായാവിമോഹിതഃ ॥ **5** ॥ 1254

ആത്മജായാസുതാഗാരപശുദ്രവിണബന്ധുഷു ।
നിരൂഢമൂലഹൃദയ ആത്മാനം ബഹു മൻയതേ ॥ **6** ॥ 1255

സന്ദഹ്യമാനസർവാംഗ ഏഷാമുദ്വഹനാധിനാ ।
കരോത്യവിരതം മൂഢോ ദുരിതാനി ദുരാശയഃ ॥ **7** ॥ 1256

ആക്ഷിപ്താത്മേന്ദ്രിയഃ സ്ത്രീണാമസതീനാം ച മായയാ।
രഹോരചിതയാഽഽലാപൈഃ ശിശൂനാം കലഭാഷിണാം ॥ **8** ॥ 1257

ഗൃഹേഷു കൂടധർമേഷു ദുഃഖതന്ത്രേഷ്വതന്ദ്രിതഃ।
കുർവന്ദുഃഖപ്രതീകാരം സുഖവൻമന്യതേ ഗൃഹീ ॥ **9** ॥ 1258

അർഥൈരാപാദിതൈർഗുർവ്യാ ഹിംസയേതസ്തതശ്ച താൻ।
പുഷ്ണാതി യേഷാം പോഷേണ ശേഷഭുഗ്യാത്യധഃ സ്വയം ॥ **10** ॥ 1259

വാർതായാം ലുപ്യമാനായാമാരബ്ധായാം പുനഃ പുനഃ।
ലോഭാഭിഭൂതോ നിഃസത്ത്വഃ പരാർഥേ കുരുതേ സ്പൃഹാം ॥ **11** ॥ 1260

കുടുംബഭരണാകൽപോ മന്ദഭാഗ്യോ വൃഥോദ്യമഃ।
ശ്രിയാ വിഹീനഃ കൃപണോ ധ്യായംശ്ചസിതി മൂഢധീഃ ॥ **12** ॥ 1261

ഏവം സ്വഭരണാകൽപം തത്കലത്രാദയസ്തഥാ।
നാദ്രിയന്തേ യഥാപൂർവം കീനാശാ ഇവ ഗോജരം ॥ **13** ॥ 1262

തത്രാപ്യജാതനിർവേദോ ഭ്രിയമാണഃ സ്വയംഭൃതൈഃ।
ജരയോപാത്തവൈരൂപ്യോ മരണാഭിമുഖോ ഗൃഹേ ॥ **14** ॥ 1263

ആസ്തേഽവമത്യോപന്യസ്തം ഗൃഹപാല ഇവാഹരൻ।
ആമയാവ്യപ്രദീപ്താഗ്നിരൽപാഹാരോഽൽപചേഷ്ടിതഃ ॥ **15** ॥ 1264

വായുനോത്ക്രമതോത്താരഃ കഫസംരുദ്ധനാഡികഃ।
കാസശ്വാസകൃതായാസഃ കംഠേ ഘുരഘുരായതേ ॥ **16** ॥ 1265

ശയാനഃ പരിശോചദ്ഭിഃ പരിവീതഃ സ്വബന്ധുഭിഃ।
വാച്യമാനോഽപി ന ബ്രൂതേ കാലപാശവശം ഗതഃ ॥ **17** ॥ 1266

ഏവം കുടുംബഭരണേ വ്യാപൃതാത്മാജിതേന്ദ്രിയഃ।
മ്രിയതേ രുദതാം സ്വാനാമുരുവേദനയാസ്തധീഃ ॥ **18** ॥ 1267

യമദൂതൗ തദാ പ്രാപ്തൗ ഭീമൗ സരഭസേക്ഷണൗ।
സ ദൃഷ്ട്വാ ത്രസ്തഹൃദയഃ ശകൃൻമൂത്രം വിമുഞ്ചതി ॥ **19** ॥ 1268

യാതനാദേഹ ആവൃത്യ പാശൈർബദ്ധ്വാ ഗലേ ബലാത്।
നയതോ ദീർഘമധ്വാനം ദണ്ഡ്യം രാജഭടാ യഥാ ॥ **20** ॥ 1269

തയോർനിർഭിന്നഹൃദയസ്തർജനൈർജാതവേപഥുഃ।
പഥി ശ്വഭിർഭക്ഷ്യമാണ ആർതോഽഘം സ്വമനുസ്മരൻ ॥ **21** ॥ 1270

ക്ഷുത്തൃട്പരീതോഽർകദവാനലാനിലൈഃ
സന്തപ്യമാനഃ പഥി തപ്തവാലുകേ।
കൃച്ഛ്രേണ പൃഷ്ഠേ കശയാ ച താഡിത -
ശ്ചലത്യശക്തോഽപി നിരാശ്രമോദകേ ॥ **22** ॥ 1271

തത്ര തത്ര പതംശ്രാന്തോ മൂർച്ഛിതഃ പുനരുത്ഥിതഃ।
പഥാ പാപീയസാ നീതസ്തമസാ യമസാദനം ॥ **23** ॥ 1272

യോജനാനാം സഹസ്രാണി
നവതിം നവ ചാധ്വനഃ।
ത്രിഭിർമുഹൂർത്തൈർദ്വാഭ്യാം വാ
നീതഃ പ്രാപ്നോതി യാതനാഃ ॥ **24** ॥ 1273

ആദീപനം സ്വഗാത്രാണാം വേഷ്ടയിത്വോൽമുകാദിഭിഃ।
ആത്മമാംസാദനം ക്വാപി സ്വകൃത്തം പരതോഽപി വാ ॥ **25** ॥ 1274

ജീവതശ്ചാന്ത്രാഭ്യുദ്ധാരഃ ശ്വഗൃധ്രൈർയമസാദനേ।
സർപവൃശ്ചികദംശാദ്യൈർദശദ്ഭിശ്ചാത്മവൈശസം ॥ **26** ॥ 1275

കൃന്തനം ചാവയവശോ ഗജാദിഭ്യോ ഭിദാപനം।
പാതനം ഗിരിശൃംഗേഭ്യോ രോധനം ചാംബുഗർതയോഃ ॥ **27** ॥ 1276

യാസ്താമിസ്രാന്ധതാമിസ്രാ രൗരവാദ്യാശ്ച യാതനാഃ।
ഭുങ്ക്തേ നരോ വാ നാരീ വാ മിഥഃ സംഗേന നിർമിതാഃ ॥ **28** ॥ 1277

അത്രൈവ നരകഃ സ്വർഗ ഇതി മാതഃ പ്രചക്ഷതേ।
യാ യാതനാ വൈ നാരക്യസ്താ ഇഹാപ്യുപലക്ഷിതാഃ ॥ **29** ॥ 1278

ഏവം കുടുംബം ബിഭ്രാണ ഉദരംഭര ഏവ വാ।
വിസൃജ്യേഹോഭയം പ്രേത്യ ഭുങ്ക്തേ തത്ഫലമീദൃശം ॥ **30** ॥ 1279

ഏകഃ പ്രപദ്യതേ ധ്വാന്തം ഹിത്വേദം സ്വകലേവരം।
കുശലേതരപാഥേയോ ഭൂതദ്രോഹേണ യദ് ഭൃതം ॥ **31** ॥ 1280

ദൈവേനാസാദിതം തസ്യ ശമലം നിരയേ പുമാൻ।
ഭുങ്ക്തേ കുടുംബപോഷസ്യ ഹൃതവിത്ത ഇവാതുരഃ ॥ **32** ॥ 1281

കേവലേന ഹ്യധർമേണ കുടുംബഭരണോത്സുകഃ।
യാതി ജീവോഽന്ധതാമിസ്രം ചരമം തമസഃ പദം ॥ **33** ॥ 1282

അധസ്താന്നരലോകസ്യ യാവതീർയാതനാദയഃ।
ക്രമശഃ സമനുക്രമ്യ പുനരത്രാവ്രജേച്ഛുചിഃ ॥ **34** ॥ 1283

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ കാപിലേയോപാഖ്യാനേ കർമവിപാകോ നാമ
ത്രിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ഏകത്രിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

കർമണാ ദൈവനേത്രേണ ജന്തുർദേഹോപപത്തയേ ।
സ്ത്രിയാഃ പ്രവിഷ്ട ഉദരം പുംസോ രേതഃ കണാശ്രയഃ ॥ **1** ॥ 1284

കലലം ത്വേകരാത്രേണ പഞ്ചരാത്രേണ ബുദ്ബുദം ।
ദശാഹേന തു കർകന്ധൂഃ പേശ്യണ്ഡം വാ തതഃ പരം ॥ **2** ॥ 1285

മാസേന തു ശിരോ ദ്വാഭ്യാം ബാഹ്വംഘ്ര്യാദ്യംഗവിഗ്രഹഃ ।
നഖലോമാസ്ഥിചർമാണി ലിംഗച്ഛിദ്രോദ്ഭവസ്ത്രിഭിഃ ॥ **3** ॥ 1286

ചതുർഭിർധാതവഃ സപ്ത പഞ്ചഭിഃ ക്ഷുത്തൃഡുദ്ഭവഃ ।
ഷഡ്ഭിർജരായുണാ വീതഃ കുക്ഷൗ ഭ്രാമ്യതി ദക്ഷിണേ ॥ **4** ॥ 1287

മാതുർജഗ്ധാന്നപാനാദ്യൈരേധദ്ധാതുരസമ്മതേ ।
ശേതേ വിൺമൂത്രയോർഗർതേ സ ജന്തുർജന്തുസംഭവേ ॥ **5** ॥ 1288

കൃമിഭിഃ ക്ഷതസർവാംഗഃ
സൗകുമാർയാത്പ്രതിക്ഷണം ।
മൂർച്ഛാമാപ്നോത്യുരുക്ലേശസ് -
തത്രത്യൈഃ ക്ഷുധിതൈർമുഹുഃ ॥ **6** ॥ 1289

കടുതീക്ഷ്ണോഷ്ണലവണരൂക്ഷാമ്ലാദിഭിരുൽബണൈഃ।
മാതൃഭുക്തൈരുപസ്പൃഷ്ടഃ സർവാംഗോത്ഥിതവേദനഃ ॥ **7** ॥ 1290

ഉൽബേന സംവൃതസ്തസ്മിന്നന്ത്രൈശ്ച ബഹിരാവൃതഃ।
ആസ്തേ കൃത്വാ ശിരഃ കുക്ഷൗ ഭുഗ്നപൃഷ്ഠശിരോധരഃ ॥ **8** ॥ 1291

അകൽപഃ സ്വാംഗചേഷ്ടായാം ശകുന്ത ഇവ പഞ്ജരേ।
തത്ര ലബ്ധസ്മൃതിർദൈവാത്കർമ ജൻമശതോദ്ഭവം।
സ്മരന്ദീർഘമനുച്ഛ്വാസം ശർമ കിം നാമ വിന്ദതേ ॥ **9** ॥ 1292

ആരഭ്യ സപ്തമാൻമാസാൽലബ്ധബോധോഽപി വേപിതഃ।
നൈകത്രാസ്തേ സൂതിവാതൈർവിഷ്ഠാഭൂരിവ സോദരഃ ॥ **10** ॥ 1293

നാഥമാന ഋഷിർഭീതഃ സപ്തവദ്ധ്രിഃ കൃതാഞ്ജലിഃ।
സ്തുവീത തം വിക്ലവയാ വാചാ യേനോദരേഽർപിതഃ ॥ **11** ॥ 1294

ജന്തുരുവാച

തസ്യോപസന്നമവിതും ജഗദിച്ഛയാത്ത -
നാനാതനോർഭുവി ചലച്ചരണാരവിന്ദം।
സോഽഹം വ്രജാമി ശരണം ഹ്യകുതോഭയം മേ
യേനേദൃശീ ഗതിരദർശ്യസതോഽനുരൂപാ ॥ **12** ॥ 1295

യസ്ത്വത്ര ബദ്ധ ഇവ കർമഭിരാവൃതാത്മാ
ഭൂതേന്ദ്രിയാശയമയീമവലംബ്യ മായാം।
ആസ്തേ വിശുദ്ധമവികാരമഖണ്ഡബോധ -
മാതപ്യമാനഹൃദയേഽവസിതം നമാമി ॥ **13** ॥ 1296

യഃ പഞ്ചഭൂതരചിതേ രഹിതഃ ശരീരേ -
ച്ഛന്നോ യഥേന്ദ്രിയഗുണാർഥചിദാത്മകോഽഹം।

തേനാവികുംഠമഹിമാനമൃഷിം തമേനം
വന്ദേ പരം പ്രകൃതിപൂരുഷയോഃ പുമാംസം ॥ **14** ॥ 1297

യൻമായയോരുഗുണകർമനിബന്ധനേഽസ്മിൻ
സാംസാരികേ പഥി ചരംസ്തദഭിശ്രമേണ ।
നഷ്ടസ്മൃതിഃ പുനരയം പ്രവൃണീത ലോകം
യുക്ത്യാ കയാ മഹദനുഗ്രഹമന്തരേണ ॥ **15** ॥ 1298

ജ്ഞാനം യദേതദദധാത്കതമഃ സ ദേവ -
സ്ത്രൈകാലികം സ്ഥിരചരേഷ്വനുവർതിതാംശഃ ।
തം ജീവകർമപദവീമനുവർതമാനാ -
സ്താപത്രയോപശമനായ വയം ഭജേമ ॥ **16** ॥ 1299

ദേഹ്യൻയദേഹവിവരേ ജഠരാഗ്നിനാസൃഗ് -
വിൺമൂത്രകൂപപതിതോ ഭൃശതപ്തദേഹഃ ।
ഇച്ഛന്നിതോ വിവസിതും ഗണയൻ സ്വമാസാൻ
നിർവാസ്യതേ കൃപണധീർഭഗവൻ കദാ നു ॥ **17** ॥ 1300

യേനേദൃശീം ഗതിമസൗ ദശമാസ്യ ഈശ
സംഗ്രാഹിതഃ പുരുദയേന ഭവാദൃശേന ।
സ്വേനൈവ തുഷ്യതു കൃതേന സ ദീനനാഥഃ
കോ നാമ തത്പ്രതി വിനാഞ്ജലിമസ്യ കുർയാത് ॥ **18** ॥ 1301

പശ്യത്യയം ധിഷണയാ നനു സപ്തവധ്രിഃ
ശാരീരകേ ദമശരീർയപരഃ സ്വദേഹേ ।
യത്സൃഷ്ടയാഽഽസം തമഹം പുരുഷം പുരാണം
പശ്യേ ബഹിർഹൃദി ച ചൈത്യമിവ പ്രതീതം ॥ **19** ॥ 1302

സോഽഹം വസന്നപി വിഭോ ബഹുദുഃഖവാസം
ഗർഭാന്ന നിർജിഗമിഷേ ബഹിരന്ധകൂപേ ।

യത്രോപയാതമുപസർപതി ദേവമായാ
മിഥ്യാമതിർയദനു സംസൃതിചക്രമേതത് ॥ **20** ॥ 1303

തസ്മാദഹം വിഗതവിക്ലവ ഉദ്ധരിഷ്യ
ആത്മാനമാശു തമസഃ സുഹൃദാഽഽത്മനൈവ ।
ഭൂയോ യഥാ വ്യസനമേതദനേകരന്ധ്രം
മാ മേ ഭവിഷ്യദുപസാദിതവിഷ്ണുപാദഃ ॥ **21** ॥ 1304

കപില ഉവാച
ഏവം കൃതമതിർഗർഭേ ദശമാസ്യഃ സ്തുവന്മൃഷിഃ ।
സദ്യഃ ക്ഷിപത്യവാചീനം പ്രസൂത്യൈ സൂതിമാരുതഃ ॥ **22** ॥ 1305

തേനാവസൃഷ്ടഃ സഹസാ കൃത്വാവാക് ശിര ആതുരഃ ।
വിനിഷ്ക്രാമതി കൃച്ഛ്രേണ നിരുച്ഛ്വാസോ ഹതസ്മൃതിഃ ॥ **23** ॥ 1306

പതിതോ ഭുവ്യസൃങ്മൂത്രേ വിഷ്ഠാഭൂരിവ ചേഷ്ടതേ ।
രോരൂയതി ഗതേ ജ്ഞാനേ വിപരീതാം ഗതിം ഗതഃ ॥ **24** ॥ 1307

പരച്ഛന്ദം ന വിദുഷാ പുഷ്യമാണോ ജനേന സഃ ।
അനഭിപ്രേതമാപന്നഃ പ്രത്യാഖ്യാതുമനീശ്വരഃ ॥ **25** ॥ 1308

ശായിതോഽശുചിപർയങ്കേ ജന്തുഃ സ്വേദജദൂഷിതേ ।
നേശഃ കണ്ഡൂയനേഽംഗാനാമാസനോത്ഥാനചേഷ്ടനേ ॥ **26** ॥ 1309

തുദന്ത്യാമത്വചം ദംശാ മശകാ മത്കുണാദയഃ ।
രുദന്തം വിഗതജ്ഞാനം കൃമയഃ കൃമികം യഥാ ॥ **27** ॥ 1310

ഇത്യേവം ശൈശവം ഭുക്ത്വാ
ദുഃഖം പൗഗണ്ഡമേവ ച ।
അലബ്ധാഭീപ്സിതോഽജ്ഞാനാ -
ദിദ്ധമന്യുഃ ശുചാർപിതഃ ॥ **28** ॥ 1311

സഹ ദേഹേന മാനേന വർധമാനേന മൻയുനാ ।
കരോതി വിഗ്രഹം കാമീ കാമിഷ്വന്തായ ചാത്മനഃ ॥ **29** ॥ 1312

ഭൂതൈഃ പഞ്ചഭിരാരബ്ധേ ദേഹേ ദേഹ്യബുധോഽസകൃത് ।
അഹംമമേത്യസദ്ഗ്രാഹഃ കരോതി കുമതിർമതിം ॥ **30** ॥ 1313

തദർഥം കുരുതേ കർമ യദ്ബദ്ധോ യാതി സംസൃതിം ।
യോഽനുയാതി ദദത്ക്ലേശമവിദ്യാകർമബന്ധനഃ ॥ **31** ॥ 1314

യദ്യസദ്ഭിഃ പഥി പുനഃ ശിശ്നോദരകൃതോദ്യമൈഃ ।
ആസ്ഥിതോ രമതേ ജന്തുസ്തമോ വിശതി പൂർവവത് ॥ **32** ॥ 1315

സത്യം ശൗചം ദയാ മൗനം ബുദ്ധിഃ ശ്രീർഹ്രീർയശഃ ക്ഷമാ ।
ശമോ ദമോ ഭഗശ്ചേതി യത്സംഗാദ്യാതി സങ്ക്ഷയം ॥ **33** ॥ 1316

തേഷ്വശാന്തേഷു മൂഢേഷു
ഖണ്ഡിതാത്മസ്വസാധുഷു ।
സംഗം ന കുർയാച്ഛോച്യേഷു
യോഷിത്ക്രീഡാമൃഗേഷു ച ॥ **34** ॥ 1317

ന തഥാസ്യ ഭവേന്മോഹോ ബന്ധശ്ചാന്യപ്രസംഗതഃ ।
യോഷിത്സംഗാദ്യഥാ പുംസോ യഥാ തത്സംഗിസംഗതഃ ॥ **35** ॥ 1318

പ്രജാപതിഃ സ്വാം ദുഹിതരം ദൃഷ്ട്വാ തദ്രൂപധർഷിതഃ ।
രോഹിദ്ഭൂതാം സോഽന്വധാവദൃക്ഷരൂപീ ഹതത്രപഃ ॥ **36** ॥ 1319

തത്സൃഷ്ടസൃഷ്ടസൃഷ്ടേഷു കോ ന്വഖണ്ഡിതധീഃ പുമാൻ ।
ഋഷിം നാരായണമൃതേ യോഷിന്മയ്യേഹ മായയാ ॥ **37** ॥ 1320

ബലം മേ പശ്യ മായായാഃ സ്ത്രീമയ്യാ ജയിനോ ദിശാം ।
യാ കരോതി പദാക്രാന്താൻ ഭ്രൂവിജൃംഭേണ കേവലം ॥ **38** ॥ 1321

സംഗം ന കുർയാത്പ്രമദാസു ജാതു
യോഗസ്യ പാരം പരമാരുരുക്ഷുഃ।
മത്സേവയാ പ്രതിലബ്ധാത്മലാഭോ
വദന്തി യാ നിരയദ്വാരമസ്യ ॥ **39** ॥ 1322

യോപയാതി ശനൈർമായാ യോഷിദ്ദേവവിനിർമിതാ।
താമീക്ഷേതാത്മനോ മൃത്യും തൃണൈഃ കൂപമിവാവൃതം ॥ **40** ॥ 1323

യാം മന്യതേ പതിം മോഹാൻ -
മന്മായാമൃഷഭായതീം।
സ്ത്രീത്വം സ്ത്രീസംഗതഃ പ്രാപ്തോ
വിത്താപത്യഗൃഹപ്രദം ॥ **41** ॥ 1324

താമാത്മനോ വിജാനീയാത്പത്യപത്യഗൃഹാത്മകം।
ദൈവോപസാദിതം മൃത്യും മൃഗയോർഗായനം യഥാ ॥ **42** ॥ 1325

ദേഹേന ജീവഭൂതേന ലോകാൽലോകമനുവ്രജൻ।
ഭുഞ്ജാന ഏവ കർമാണി കരോത്യവിരതം പുമാൻ ॥ **43** ॥ 1326

ജീവോ ഹ്യസ്യാനുഗോ ദേഹോ ഭൂതേന്ദ്രിയമനോമയഃ।
തന്നിരോധോഽസ്യ മരണമാവിർഭാവസ്തു സംഭവഃ ॥ **44** ॥ 1327

ദ്രവ്യോപലബ്ധിസ്ഥാനസ്യ ദ്രവ്യേക്ഷായോഗ്യതാ യദാ।
തത്പഞ്ചത്വമഹമ്മാനാദുത്പത്തിർദ്രവ്യദർശനം ॥ **45** ॥ 1328

യഥാക്ഷ്ണോർദ്രവ്യാവയവദർശനായോഗ്യതാ യദാ।
തദൈവ ചക്ഷുഷോ ദ്രഷ്ടുർദ്രഷ്ടൃത്വായോഗ്യതാനയോഃ ॥ **46** ॥ 1329

തസ്മാന്ന കാർയഃ സന്ത്രാസോ ന കാർപണ്യം ന സംഭ്രമഃ।
ബുദ്ധ്യാ ജീവഗതിം ധീരോ മുക്തസംഗശ്ചരേദിഹ ॥ **47** ॥ 1330

സമ്യഗ്ദർശനയാ ബുദ്ധ്യാ യോഗവൈരാഗ്യയുക്തയാ ।
മായാവിരചിതേ ലോകേ ചരേന്ന്യസ്യ കലേവരം ॥ **48** ॥ 1331

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ കാപിലേയോപാഖ്യാനേ
ജീവഗതിർനാമൈകത്രിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ദ്വാത്രിംശോഽധ്യായഃ ॥

കപില ഉവാച

അഥ യോ ഗൃഹമേധീയാന്ദ് -
ഹർമാനേവാവസൻ ഗൃഹേ ।
കാമമർഥം ച ധർമാൻ സ്വാൻ
ദോഗ്ധി ഭൂയഃ പിപർതി താൻ ॥ **1** ॥ 1332

സ ചാപി ഭഗവദ്ധർമാത്കാമമൂഢഃ പരാങ്മുഖഃ ।
യജതേ ക്രതുഭിർദേവാൻ പിതൃംശ്ച ശ്രദ്ധയാൻവിതഃ ॥ **2** ॥ 1333

തച്ഛ്രദ്ധയാക്രാന്തമതിഃ പിതൃദേവവ്രതഃ പുമാൻ ।
ഗത്വാ ചാന്ദ്രമസം ലോകം സോമപാഃ പുനരേഷ്യതി ॥ **3** ॥ 1334

യദാ ചാഹീന്ദ്രശയ്യായാം ശേതേഽനന്താസനോ ഹരിഃ ।
തദാ ലോകാ ലയം യാന്തി ത ഏതേ ഗൃഹമേധിനാം ॥ **4** ॥ 1335

യേ സ്വധർമാന്ന ദുഹ്യന്തി ധീരാഃ കാമാർഥഹേതവേ ।
നിഃസംഗാ ൻയസ്തകർമാണഃ പ്രശാന്താഃ ശുദ്ധചേതസഃ ॥ **5** ॥ 1336

നിവൃത്തിധർമനിരതാ നിർമമാ നിരഹങ്കൃതാഃ ।
സ്വധർമാഖ്യേന സത്ത്വേന പരിശുദ്ധേന ചേതസാ ॥ **6** ॥ 1337

സൂര്യദ്വാരേണ തേ യാന്തി പുരുഷം വിശ്വതോമുഖം।
പരാവരേശം പ്രകൃതിമസ്യോത്പത്ത്യന്തഭാവനം ॥ **7** ॥ 1338

ദ്വിപരാർദ്ധാവസാനേ യഃ പ്രലയോ ബ്രഹ്മണസ്തു തേ।
താവദധ്യാസതേ ലോകം പരസ്യ പരചിന്തകാഃ ॥ **8** ॥ 1339

ക്ഷ്മാംഭോഽനലാനിലവിയന്മന ഇന്ദ്രിയാർഥ -
ഭൂതാദിഭിഃ പരിവൃതം പ്രതിസഞ്ജിഹീർഷുഃ।
അവ്യാകൃതം വിശതി യർഹി ഗുണത്രയാത്മാ
കാലം പരാഖ്യമനുഭൂയ പരഃ സ്വയംഭൂഃ ॥ **9** ॥ 1340

ഏവം പരേത്യ ഭഗവന്തമനുപ്രവിഷ്ടാ
യേ യോഗിനോ ജിതമരുന്മനസോ വിരാഗാഃ।
തേനൈവ സാകമമൃതം പുരുഷം പുരാണം
ബ്രഹ്മ പ്രധാനമുപയാന്ത്യഗതാഭിമാനാഃ ॥ **10** ॥ 1341

അഥ തം സർവഭൂതാനാം ഹൃത്പദ്മേഷു കൃതാലയം।
ശ്രുതാനുഭാവം ശരണം വ്രജ ഭാവേന ഭാമിനി ॥ **11** ॥ 1342

ആദ്യഃ സ്ഥിരചരാണാം യോ
വേദഗർഭഃ സഹർഷിഭിഃ।
യോഗേശ്വരൈഃ കുമാരാദ്യൈഃ
സിദ്ധൈർയോഗപ്രവർതകൈഃ ॥ **12** ॥ 1343

ഭേദദൃഷ്ട്യാഭിമാനേന നിഃസംഗേനാപി കർമണാ।
കർതൃത്വാത്സഗുണം ബ്രഹ്മ പുരുഷം പുരുഷർഷഭം ॥ **13** ॥ 1344

സ സംസൃത്യ പുനഃ കാലേ കാലേനേശ്വരമൂർതിനാ।
ജാതേ ഗുണവ്യതികരേ യഥാപൂർവം പ്രജായതേ ॥ **14** ॥ 1345

ഐശ്വർയം പാരമേഷ്ഠ്യം ച തേഽപി ധർമവിനിർമിതം ।
നിഷേവ്യ പുനരായാന്തി ഗുണവ്യതികരേ സതി ॥ **15** ॥ 1346

യേ ത്വിഹാസക്തമനസഃ കർമസു ശ്രദ്ധയാൻവിതാഃ ।
കുർവന്ത്യപ്രതിഷിദ്ധാനി നിത്യാൻയപി ച കൃത്സ്നശഃ ॥ **16** ॥ 1347

രജസാ കുംഠമനസഃ കാമാത്മാനോഽജിതേന്ദ്രിയാഃ ।
പിതൄൻ യജന്ത്യനുദിനം ഗൃഹേഷ്വഭിരതാശയാഃ ॥ **17** ॥ 1348

ത്രൈവർഗികാസ്തേ പുരുഷാ വിമുഖാ ഹരിമേധസഃ ।
കഥായാം കഥനീയോരുവിക്രമസ്യ മധുദ്വിഷഃ ॥ **18** ॥ 1349

നൂനം ദൈവേന വിഹതാ യേ ചാച്യുതകഥാസുധാം ।
ഹിത്വാ ശൃൺവന്ത്യസദ്ഗാഥാഃ പുരീഷമിവ വിഡ്ഭുജഃ ॥ **19** ॥ 1350

ദക്ഷിണേന പഥാർയമ്ണഃ പിതൃലോകം വ്രജന്തി തേ ।
പ്രജാമനു പ്രജായന്തേ ശ്മശാനാന്തക്രിയാകൃതഃ ॥ **20** ॥ 1351

തതസ്തേ ക്ഷീണസുകൃതാഃ പുനർലോകമിമം സതി ।
പതന്തി വിവശാ ദേവൈഃ സദ്യോ വിഭ്രംശിതോദയാഃ ॥ **21** ॥ 1352

തസ്മാത്ത്വം സർവഭാവേന ഭജസ്വ പരമേഷ്ഠിനം ।
തദ്ഗുണാശ്രയയാ ഭക്ത്യാ ഭജനീയപദാംബുജം ॥ **22** ॥ 1353

വാസുദേവേ ഭഗവതി ഭക്തിയോഗഃ പ്രയോജിതഃ ।
ജനയത്യാശു വൈരാഗ്യം ജ്ഞാനം യദ്ബ്രഹ്മദർശനം ॥ **23** ॥ 1354

യദാസ്യ ചിത്തമർഥേഷു സമേഷ്വിന്ദ്രിയവൃത്തിഭിഃ ।
ന വിഗൃഹ്ണാതി വൈഷമ്യം പ്രിയമപ്രിയമിത്യുത ॥ **24** ॥ 1355

സ തദൈവാത്മനാഽഽത്മാനം നിഃസംഗം സമദർശനം ।
ഹേയോപാദേയരഹിതമാരൂഢം പദമീക്ഷതേ ॥ **25** ॥ 1356

ജ്ഞാനമാത്രം പരം ബ്രഹ്മ പരമാത്മേശ്വരഃ പുമാൻ।
ദൃശ്യാദിഭിഃ പൃഥഗ്ഭാവൈർഭഗവാനേക ഈയതേ ॥ **26** ॥ 1357

ഏതാവാനേവ യോഗേന സമഗ്രേണേഹ യോഗിനഃ।
യുജ്യതേഽഭിമതോ ഹ്യർഥോ യദസംഗസ്തു കൃത്സ്നശഃ ॥ **27** ॥ 1358

ജ്ഞാനമേകം പരാചീനൈരിന്ദ്രിയൈർബ്രഹ്മനിർഗുണം।
അവഭാത്യർഥരൂപേണ ഭ്രാന്ത്യാ ശബ്ദാദിധർമിണാ ॥ **28** ॥ 1359

യഥാ മഹാനഹംരൂപസ്ത്രിവൃത്പഞ്ചവിധഃ സ്വരാട്।
ഏകാദശവിധസ്തസ്യ വപുരണ്ഡം ജഗദ്യതഃ ॥ **29** ॥ 1360

ഏതദ്വൈ ശ്രദ്ധയാ ഭക്ത്യാ യോഗാഭ്യാസേന നിത്യശഃ।
സമാഹിതാത്മാ നിഃസംഗോ വിരക്ത്യാ പരിപശ്യതി ॥ **30** ॥ 1361

ഇത്യേതത്കഥിതം ഗുർവി ജ്ഞാനം തദ്ബ്രഹ്മദർശനം।
യേനാനുബുദ്ധ്യതേ തത്ത്വം പ്രകൃതേഃ പുരുഷസ്യ ച ॥ **31** ॥ 1362

ജ്ഞാനയോഗശ്ച മന്നിഷ്ഠോ
നൈർഗുൺയോ ഭക്തിലക്ഷണഃ।
ദ്വയോരപ്യേക ഏവാർഥോ
ഭഗവച്ഛബ്ദലക്ഷണഃ ॥ **32** ॥ 1363

യഥേന്ദ്രിയൈഃ പൃഥഗ്ദ്വാരൈരർഥോ ബഹുഗുണാശ്രയഃ।
ഏകോ നാനേയതേ തദ്വദ്ഭഗവാൻ ശാസ്ത്രവർത്മഭിഃ ॥ **33** ॥ 1364

ക്രിയയാ ക്രതുഭിർദാനൈസ്തപഃസ്വാധ്യായമർശനൈഃ।
ആത്മേന്ദ്രിയജയേനാപി സന്ന്യാസേന ച കർമണാം ॥ **34** ॥ 1365

യോഗേന വിവിധാംഗേന ഭക്തിയോഗേന ചൈവ ഹി।
ധർമേണോഭയചിഹ്നേന യഃ പ്രവൃത്തിനിവൃത്തിമാൻ ॥ **35** ॥ 1366

ആത്മതത്ത്വാവബോധേന വൈരാഗ്യേണ ദൃഢേന ച ।
ഈയതേ ഭഗവാനേഭിഃ സഗുണോ നിർഗുണഃ സ്വദൃക് ॥ **36** ॥ 1367

പ്രാവോചം ഭക്തിയോഗസ്യ സ്വരൂപം തേ ചതുർവിധം ।
കാലസ്യ ചാവ്യക്തഗതേർയോഽന്തർധാവതി ജന്തുഷു ॥ **37** ॥ 1368

ജീവസ്യ സംസൃതീർബഹ്വീരവിദ്യാകർമനിർമിതാഃ ।
യാസ്വംഗ പ്രവിശന്നാത്മാ ന വേദ ഗതിമാത്മനഃ ॥ **38** ॥ 1369

നൈതത്ഖലായോപദിശേന്നാവിനീതായ കർഹിചിത് ।
ന സ്തബ്ധായ ന ഭിന്നായ നൈവ ധർമധ്വജായ ച ॥ **39** ॥ 1370

ന ലോലുപായോപദിശേന്ന ഗൃഹാരൂഢചേതസേ ।
നാഭക്തായ ച മേ ജാതു ന മദ്ഭക്തദ്വിഷാമപി ॥ **40** ॥ 1371

ശ്രദ്ദധാനായ ഭക്തായ വിനീതായാനസൂയവേ ।
ഭൂതേഷു കൃതമൈത്രായ ശുശ്രൂഷാഭിരതായ ച ॥ **41** ॥ 1372

ബഹിർജാതവിരാഗായ ശാന്തചിത്തായ ദീയതാം ।
നിർമത്സരായ ശുചയേ യസ്യാഹം പ്രേയസാം പ്രിയഃ ॥ **42** ॥ 1373

യ ഇദം ശൃണുയാദംബ ശ്രദ്ധയാ പുരുഷഃ സകൃത് ।
യോ വാഭിധത്തേ മച്ചിത്തഃ സ ഹ്യേതി പദവീം ച മേ ॥ **43** ॥ 1374

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
തൃതീയസ്കന്ധേ കാപിലേയേ ദ്വാത്രിംശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ തൃതീയസ്കന്ധേ ത്രയസ്ത്രിംശോഽധ്യായഃ ॥

മൈത്രേയ ഉവാച
ഏവം നിശമ്യ കപിലസ്യ വചോ ജനിത്രീ
സാ കർദമസ്യ ദയിതാ കില ദേവഹൂതിഃ।
വിസ്രസ്തമോഹപടലാ തമഭിപ്രണമ്യ
തുഷ്ടാവ തത്ത്വവിഷയാങ്കിതസിദ്ധിഭൂമിം ॥ **1** ॥ 1375

ദേവഹൂതിരുവാച
അഥാപ്യജോഽന്തഃ സലിലേ ശയാനം
ഭൂതേന്ദ്രിയാർഥാത്മമയം വപുസ്തേ।
ഗുണപ്രവാഹം സദശേഷബീജം
ദധ്യൗ സ്വയം യജ്ജഠരാബ്ജജാതഃ ॥ **2** ॥ 1376

സ ഏവ വിശ്വസ്യ ഭവാൻ വിധത്തേ
ഗുണപ്രവാഹേണ വിഭക്തവീർയഃ।
സർഗാദ്യനീഹോഽവിതഥാഭിസന്ധി -
രാത്മേശ്വരോഽതർക്യസഹസ്രശക്തിഃ ॥ **3** ॥ 1377

സ ത്വം ഭൃതോ മേ ജഠരേണ നാഥ
കഥം നു യസ്യോദര ഏതദാസീത്।
വിശ്വം യുഗാന്തേ വടപത്ര ഏകഃ
ശേതേ സ്മ മായാശിശുരംഘ്രിപാനഃ ॥ **4** ॥ 1378

ത്വം ദേഹതന്ത്രഃ പ്രശമായ പാപ്മനാം
നിദേശഭാജാം ച വിഭോ വിഭൂതയേ।
യഥാവതാരാസ്തവ സൂകരാദയ -
സ്തഥായമപ്യാത്മപഥോപലബ്ധയേ ॥ **5** ॥ 1379

യന്നാമധേയശ്രവണാനുകീർതനാദ്
യത്പ്രഹ്വണാദ്യത്സ്മരണാദപി ക്വചിത്।
ശ്വാദോഽപി സദ്യഃ സവനായ കൽപതേ
കുതഃ പുനസ്തേ ഭഗവന്നു ദർശനാത് ॥ **6** ॥ 1380

അഹോ ബത ശ്വപചോഽതോ ഗരീയാൻ
യജ്ജിഹ്വാഗ്രേ വർതതേ നാമ തുഭ്യം।
തേപുസ്തപസ്തേ ജുഹുവുഃ സസ്നുരാർയാ
ബ്രഹ്മാനൂചുർനാമ ഗൃണന്തി യേ തേ ॥ **7** ॥ 1381

തം ത്വാമഹം ബ്രഹ്മ പരം പുമാംസം
പ്രത്യക്സ്രോതസ്യാത്മനി സംവിഭാവ്യം।
സ്വതേജസാ ധ്വസ്തഗുണപ്രവാഹം
വന്ദേ വിഷ്ണും കപിലം വേദഗർഭം ॥ **8** ॥ 1382

മൈത്രേയ ഉവാച
ഈഡിതോ ഭഗവാനേവം കപിലാഖ്യഃ പരഃ പുമാൻ।
വാചാവിക്ലവയേത്യാഹ മാതരം മാതൃവത്സലഃ ॥ **9** ॥ 1383

കപില ഉവാച
മാർഗേണാനേന മാതസ്തേ സുസേവ്യേനോദിതേന മേ।
ആസ്ഥിതേന പരാം കാഷ്ഠാമചിരാദവരോത്സ്യസി ॥ **10** ॥ 1384

ശ്രദ്ധത്സ്വൈതൻമതം മഹ്യം ജുഷ്ടം യദ്ബ്രഹ്മവാദിഭിഃ।
യേന മാമഭവം യായാ മൃത്യുമുച്ഛന്ത്യതദ്വിദഃ ॥ **11** ॥ 1385

മൈത്രേയ ഉവാച
ഇതി പ്രദർശ്യ ഭഗവാൻ സതീം താമാത്മനോ ഗതിം।
സ്വമാത്രാ ബ്രഹ്മവാദിൻയാ കപിലോഽനുമതോ യയൗ ॥ **12** ॥ 1386

സാ ചാപി തനയോക്തേന യോഗാദേശേന യോഗയുക്।
തസ്മിന്നാശ്രമ ആപീഡേ സരസ്വത്യാഃ സമാഹിതാ ॥ **13** ॥ 1387

അഭീക്ഷ്ണാവഗാഹകപിശാൻ ജടിലാൻ കുടിലാലകാൻ।
ആത്മാനം ചോഗ്രതപസാ ബിഭ്രതീ ചീരിണം കൃശം ॥ **14** ॥ 1388

പ്രജാപതേഃ കർദമസ്യ തപോയോഗവിജൃംഭിതം।
സ്വഗാർഹസ്ഥ്യമനൗപമ്യം പ്രാർഥ്യം വൈമാനികൈരപി ॥ **15** ॥ 1389

പയഃഫേനനിഭാഃ ശയ്യാ ദാന്താ രുക്മപരിച്ഛദാഃ।
ആസനാനി ച ഹൈമാനി സുസ്പർശാസ്തരണാനി ച ॥ **16** ॥ 1390

സ്വച്ഛസ്ഫടികകുഡ്യേഷു മഹാമാരകതേഷു ച।
രത്നപ്രദീപാ ആഭാന്തി ലലനാരത്നസംയുതാഃ ॥ **17** ॥ 1391

ഗൃഹോദ്യാനം കുസുമിതൈ രമ്യം ബഹ്വമരദ്രുമൈഃ।
കൂജദ്വിഹംഗമിഥുനം ഗായൻമത്തമധുവ്രതം ॥ **18** ॥ 1392

യത്ര പ്രവിഷ്ടമാത്മാനം വിബുധാനുചരാ ജഗുഃ।
വാപ്യാമുത്പലഗന്ധിൻയാം കർദമേനോപലാലിതം ॥ **19** ॥ 1393

ഹിത്വാ തദീപ്സിതതമമപ്യാഖണ്ഡലയോഷിതാം।
കിഞ്ചിച്ചകാര വദനം പുത്രവിശ്ലേഷണാതുരാ ॥ **20** ॥ 1394

വനം പ്രവ്രജിതേ പത്യാവപത്യവിരഹാതുരാ।
ജ്ഞാതതത്ത്വാപ്യഭൂന്നഷ്ടേ വത്സേ ഗൗരിവ വത്സലാ ॥ **21** ॥ 1395

തമേവ ധ്യായതീ ദേവമപത്യം കപിലം ഹരിം।
ബഭൂവാചിരതോ വത്സ നിഃസ്പൃഹാ താദൃശേ ഗൃഹേ ॥ **22** ॥ 1396

ധ്യായതീ ഭഗവദ്രൂപം യദാഹ ധ്യാനഗോചരം।
സുതഃ പ്രസന്നവദനം സമസ്തവ്യസ്തചിന്തയാ ॥ **23** ॥ 1397

ഭക്തിപ്രവാഹയോഗേന വൈരാഗ്യേണ ബലീയസാ।
യുക്താനുഷ്ഠാനജാതേന ജ്ഞാനേന ബ്രഹ്മഹേതുനാ ॥ **24** ॥ 1398

വിശുദ്ധേന തദാഽഽത്മാനമാത്മനാ വിശ്വതോമുഖം।
സ്വാനുഭൂത്യാ തിരോഭൂതമായാഗുണവിശേഷണം ॥ **25** ॥ 1399

ബ്രഹ്മണ്യവസ്ഥിതമതിർഭഗവത്യാത്മസംശ്രയേ।
നിവൃത്തജീവാപത്തിത്വാത്ക്ഷീണക്ലേശാഽഽപ്തനിർവൃതിഃ ॥ **26** ॥ 1400

നിത്യാരൂഢസമാധിത്വാത്പരാവൃത്തഗുണഭ്രമാ।
ന സസ്മാര തദാഽഽത്മാനം സ്വപ്നേ ദൃഷ്ടമിവോത്ഥിതഃ ॥ **27** ॥ 1401

തദ്ദേഹഃ പരതഃ പോഷോഽപ്യകൃശശ്ചാധ്യസംഭവാത്।
ബഭൗ മലൈരവച്ഛന്നഃ സധൂമ ഇവ പാവകഃ ॥ **28** ॥ 1402

സ്വാംഗം തപോയോഗമയം മുക്തകേശം ഗതാംബരം।
ദൈവഗുപ്തം ന ബുബുധേ വാസുദേവപ്രവിഷ്ടധീഃ ॥ **29** ॥ 1403

ഏവം സാ കപിലോക്തേന മാർഗേണാചിരതഃ പരം।
ആത്മാനം ബ്രഹ്മ നിർവാണം ഭഗവന്തമവാപ ഹ ॥ **30** ॥ 1404

തദ്വീരാസീത്പുണ്യതമം ക്ഷേത്രം ത്രൈലോക്യവിശ്രുതം।
നാമ്നാ സിദ്ധപദം യത്ര സാ സംസിദ്ധിമുപേയുഷീ ॥ **31** ॥ 1405

തസ്യാസ്തദ്യോഗവിധുതമാർത്യം മർത്യമഭൂത്സരിത്।
സ്രോതസാം പ്രവരാ സൗമ്യ സിദ്ധിദാ സിദ്ധസേവിതാ ॥ **32** ॥ 1406

കപിലോഽപി മഹായോഗീ ഭഗവാൻ പിതുരാശ്രമാത് ।
മാതരം സമനുജ്ഞാപ്യ പ്രാഗുദീചീം ദിശം യയൗ ॥ **33** ॥ 1407

സിദ്ധചാരണഗന്ധർവൈർമുനിഭിശ്ചാപ്സരോഗണൈഃ ।
സ്തൂയമാനഃ സമുദ്രേണ ദത്താർഹണനികേതനഃ ॥ **34** ॥ 1408

ആസ്തേ യോഗം സമാസ്ഥായ സാംഖ്യാചാർയൈരഭിഷ്ടുതഃ ।
ത്രയാണാമപി ലോകാനാമുപശാന്ത്യൈ സമാഹിതഃ ॥ **35** ॥ 1409

ഏതന്നിഗദിതം താത യത്പൃഷ്ടോഽഹം തവാനഘ ।
കപിലസ്യ ച സംവാദോ ദേവഹൂത്യാശ്ച പാവനഃ ॥ **36** ॥ 1410

യ ഇദമനുശൃണോതി യോഽഭിധത്തേ
കപിലമുനേർമതമാത്മയോഗഗുഹ്യം ।
ഭഗവതി കൃതധീഃ സുപർണകേതാ -
വുപലഭതേ ഭഗവത്പദാരവിന്ദം ॥ **37** ॥ 1411

॥ ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ
വൈയാസിക്യാമഷ്ടാദശസാഹസ്ര്യാം
പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം തൃതീയസ്കന്ധേ
കാപിലേയോപാഖ്യാനേ ത്രയസ്ത്രിംശോഽധ്യായഃ ॥